

ISSN 1857-1999

**REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE**

**Moldavian Journal
of International Law and International Relations**

**Молдавский журнал
международного права и международных отношений**

Nr. 1 2008

REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică
fondată de Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei
și Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

ISSN 1857-1999

Apare de 4 ori pe an

Nr. 1, 2008

CONSILIUL REDACȚIONAL:

Alexandru BURIAN

doctor habilitat în drept, profesor universitar
(președinte)

Natalia CHIRTOACĂ,

doctor în drept, conferențiar universitar
(secretar științific)

Diana CUCOȘ

doctor în drept
(secretar de redacție)

Victoria ARHILIUC

doctor habilitat în drept, profesor cercetător

Oleg BALAN

doctor în drept, conferențiar universitar

Valentin BENIUC

doctor habilitat în politologie

Jose Luis IRIARTE ANGEL

doctor în drept, profesor universitar (Spania)

Anatolii KAPUSTIN

doctor habilitat în drept, profesor universitar (Rusia)

Sergiu NAZARIA

doctor habilitat în politologie

Dumitra POPESCU

doctor în drept, profesor universitar (România)

Alla ROȘCA

doctor habilitat în politologie, profesor universitar

Alexandru ROMAN

doctor habilitat în istorie, profesor universitar

Vasilii SACOVICI

doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar (Belarusi)

Leonid TIMCENCO

doctor habilitat în drept, profesor universitar (Ucraina)

Consilier editorial: *Serghei MARAR*

Lector:

Tehnoredactare computerizată: *Cristina BREAZU-URSU*

ADRESA NOASTRĂ:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chișinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: aburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com

© Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. , 2008

МОЛДАВСКИЙ ЖУРНАЛ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА И МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

Научно-теоретический и информационно-практический журнал

СОУЧРЕДИТЕЛИ:

Институт истории, государства и права Академии наук Молдовы

Ассоциация международного права Республики Молдова

ISSN 1857-1999

Выходит 4 раза в год

№. 1, 2008

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

Александр БУРИАН

доктор юридических наук, профессор
(председатель)

Наталья КИРТОАКЭ

кандидат юридических наук, доцент
(ученый секретарь)

Диана КУКОШ

кандидат юридических наук
(редакционный секретарь)

Виктория АРХИЛЮК

доктор юридических наук, профессор

Олег БАЛАН

кандидат юридических наук, доцент

Валентин БЕНЮК

доктор политических наук

Хосе Луис ПРИАТИ АНХЕЛ

доктор права, профессор (Испания)

Анатолий КАПУСТИН

доктор юридических наук, профессор (Россия)

Сергей НАЗАРИЯ

доктор политических наук

Думитра ПОПЕСКУ

доктор права, профессор (Румыния)

Алла РОШКА

доктор политических наук, профессор

Александр РОМАН

доктор исторических наук, профессор

Василий САКОВИЧ

доктор политических наук, доцент (Беларусь)

Леонид ТИМЧЕНКО

доктор юридических наук, профессор (Украина)

Редактор консультант: *Сергей МАРАР*

Редактор:

Компьютерная верстка: *Кристина БРЯЗУ-УРСУ*

НАШ АДРЕС:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chişinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: aburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com

© **Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. , 2008**

MOLDAVIAN JOURNAL
OF INTERNATIONAL LAW AND INTERNATIONAL RELATIONS

Academic and informative-practical periodical publication founded by
the Institute of History, State and Law of the Academy of Sciences of Moldova and
the Association of International Law from the Republic of Moldova
ISSN 1857-1999

Issues 4 times a year

Nr. 1, 2008

EDITORIAL BOARD:

Alexandru BURIAN

Doctor Habilitat in Law, Professor
(head)

Natalia CHIRTOACĂ,

Doctor in Law, Associate Professor
(learned secretary)

Diana CUCOȘ

Doctor in Law
(editing secretary)

Victoria ARHILIUC

Doctor Habilitat in Law, Professor

Oleg BALAN

Doctor in Law, Associate Professor

Valentin BENIUC

Doctor Habilitat in Politology

Jose Luis IRIARTE ANGEL

Doctor in Law, Professor (Spain)

Anatolii KAPUSTIN

Doctor Habilitat in Law, Professor (Russia)

Sergiu NAZARIA

Doctor Habilitat in Politology

Dumitra POPESCU

Doctor in Law, Professor (Romania)

Alla ROȘCA

Doctor habilitat in Politology, Professor

Alexandru ROMAN

Doctor Habilitat in History, Professor

Vasilii SACOVICI

Doctor Habilitat in Politology, Associate Professor (Belarus)

Leonid TIMCENCO

Doctor Habilitat in Law, Professor (Ukraine)

Consulting editor: *Serghei MARAR*

Lecturer: *Cristina BREAZU-URSU*

Computerized technical editing:

OUR ADDRESS:

str. 31 august 1989, nr. 82, Chișinău, Republica Moldova, MD 2012,

Tel. (37322) 23.33.10

Fax: (37322) 23.45.41

e-mail: aburian@mail.md; alexandruburian@mail.ru; alexandruburian@yahoo.com

© Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. 2008

SUMAR

DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC

<i>Dumitra POPESCU</i> . Participarea Republicii Moldova la tratate și organizații internaționale – expresie a consolidării suveranității și independenței de stat.	11
<i>Cristina CEBAN, Alexandru BURIAN</i> . Dezvoltarea economică durabilă și protecția mediului înconjurător: probleme globale ale umanității.	15
<i>Diana CUCOȘ</i> . Organizația pentru Cooperare de la Shanghai –un instrument multilateral în Asia Centrală (Shanghai Cooperation Organisation – a multilateral instrument in Central Asia).	19
<i>Vitalie GAMURARI</i> . ONU și rolul ei în codificarea normelor cutumiare și a practicii judiciare internaționale în domeniul răspunderii penale pentru crime de război.	23

DREPT EUROPEAN

<i>Natalia CHIRTOACĂ, Leonid CHIRTOACĂ</i> . Integrarea europeană a Republicii Moldova. Dreptul european – o nouă ramură a științelor juridice (Европейская интеграция Республики Молдова. Европейское право – новая юридическая отрасль).	33
--	----

DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

<i>Jose Luis IRIARTE ANGEL</i> . Reexaminarea dosarelor și problema succesiunii în practica spaniolă (Reenvio y sucesiones en la práctica española)	37
<i>Ghenadie RADU</i> . Regulile moldovenești în domeniul originii mărfurilor: o incitare pentru investitori (L'assurance du risque lié à la déclaration de l'origine des marchandises: une approche envisageable).	51
<i>Tudor LAZĂR</i> . Competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în procese cu element de extraneitate.	56

RELATII INTERNAȚIONALE

<i>Alexandru BURIAN</i> . Modificările geopolitice și noile forme de activitate diplomatică.	61
--	----

TRIBUNA DOCTORANDULUI

<i>Olga DORUL</i> . Conceptul de securitate colectivă în dreptul internațional contemporan.	68
<i>Diana GLUHAI</i> . Unele considerente privind plata prin intermediul cartelei bancare (Algunas reflexiones sobre el pago mediante la tarjeta).	74
<i>Ana HARUȚA</i> . Considerente privind corelația regimului de drept internațional și problemele securității în contextul relațiilor internaționale contemporane (О международно-правовых режимах и проблемах безопасности в современных условиях мирового развития).	79
<i>Tatiana BICHERSCHI</i> . Reglementarea relațiilor informaționale.	83
<i>Ruslana GROSU</i> . Direcțiile prioritare ale politicii externe ale Turciei ca fenomen de nouă orientare în comunitatea internațională.	89
<i>Vladimir SACAGIU</i> . Jurisdicția Curții Penale Internaționale în raport cu suveranitatea de stat.	94
<i>Roman CAZAN</i> . Aspecte juridice ale descentralizării unităților administrativ-teritoriale în Republica Moldova.	99
<i>Iulia TROMBIȚAIA</i> . Reglementarea juridică a folosirii cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decât navigabile: principiile de bază (Law of the non-navigational uses of international watercourses: basic principles).	103
<i>Alexandrina IOVIȚA</i> . Problema participării directe la ostilități în contextul conflictelor din generația a IV.	110

TRIBUNA DISCUȚIONALĂ

<i>Vasile SACOVICI</i> . Instituirea noii ordine mondiale (Становление нового мирового порядка).	118
<i>Sergiu NAZARIA</i> . Unele considerații privind posibilele consecințe în legătură cu eventuala recunoaștere a Kosovo (О некоторых возможных последствиях вероятного признания независимости Косово).	130

DOCUMENTE ȘI MATERIALE

Proiectul Concepției securității naționale a Republicii Moldova.132

DATE JUBILIARE

Alexandru BURIAN la 55 de ani. 149

NOUTĂȚI ȘTIINȚIFICE

Cerințele privind publicațiile în „Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale” 151
Date despre autori. 154

СОДЕРЖАНИЕ

МЕЖДУНАРОДНОЕ ПУБЛИЧНОЕ ПРАВО

<i>Думитра ПОПЕСКУ</i> , Участие Республики Молдова в международных договорах и международных организациях – доказательство укрепления суверенитета и государственной независимости.	11
<i>Кристина ЧЕБАН, Александр БУРИАН</i> . Устойчивая экономическая развития и защита окружающей среды: глобальные проблемы человечество.	15
<i>Диана КУКОШ</i> . Шанхайская Организация Сотрудничества – многосторонний инструмент в Центральной Азии.	19
<i>Виталий ГАМУРАРЬ</i> . ООН и ее роль в кодификации обычных норм и международной судебной практики в области ответственности за военные преступления.	23

ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО

<i>Наталья КИРТОАКЭ, Леонид КИРТОАКЭ</i> . Европейская интеграция Республики Молдова. Европейское право – новая юридическая отрасль.	33
--	----

МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

<i>Хосе Луис ИРИАРТЕ АНХЕЛ</i> . Пересмотр судебных дел и проблема и правопреемства в испанской юридической практике.	37
<i>Геннадий РАДУ</i> . Молдавские правила происхождения товаров: стимул для инвесторов.	51
<i>Тудор ЛАЗЭР</i> . Компетенция судебных органов республики Молдова в процессах содержащие иностранный элемент.	56

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ

<i>Александр БУРИАН</i> . Геополитические изменения и новые формы дипломатической деятельности.	61
---	----

ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ

<i>Ольга ДОРУЛ</i> . Концепция коллективной безопасности в современном международном праве.	77
<i>Диана ГЛУХАЯ</i> . Некоторые особенности осуществления платежей с помощью банковского карда.	74
<i>Анна ХАРУЦА</i> . О международно-правовых режимах и проблемах безопасности в современных условиях мирового развития.	79
<i>Татьяна БИКЕРСКАЯ</i> . Регламентация информационных отношений.	83
<i>Руслана ГРОСУ</i> . Основные направления внешней политики Турции – явление новой ориентации в международном сообществе.	89
<i>Владимир САКАЖИУ</i> . Юрисдикция Международного Уголовного Суда в соотношении с государственным суверенитетом.	94
<i>Роман КАЗАН</i> . Юридические аспекты децентрализации территориально-административных единиц Республики Молдова.	99
<i>Юлия ТРОМБИЦКАЯ</i> . Правовое регулирование несудоходных видов использования международных водотоков: основные принципы.	103
<i>Александрина ИОВИЦЭ</i> . Прямое участие в противоборствах в контексте конфликтов четвертого поколения.	110

ДИСКУССИОННАЯ ТРИБУНА

<i>Василий САКОВИЧ</i> . Становление нового мирового порядка.	118
<i>Сергей НАЗАРИЯ</i> . О некоторых возможных последствиях вероятного признания независимости Косово.	130

ДОКУМЕНТЫ И МАТЕРИАЛЫ

Проект Концепции национальной безопасности Республики Молдова.	132
--	-----

ЮБИЛЕИ

Александр БУРИАН, в связи с 55-летием 149

НОВОСТИ НАУЧНОГО МИРА

**Требования к оформлению рукописей направляемых для опубликования
в журнале „Молдавский журнал международного права и международных
отношений”**151

Наши авторы 154

SUMMARY/CONTENTS

PUBLIC INTERNATIONAL LAW

<i>Dumitra POPESCU</i> . The participation of Republic of Moldova to Treaties and International Organisations - expression of sovereignty and state independence consolidation.	11
<i>Cristina CEBAN, Alexander BURIAN</i> . Lasting economic development and environment protection: humanity global issues.	15
<i>Diana CUCOȘ</i> . Shanghai Cooperation Organisation – a multilateral instrument in Central Asia.	19
<i>Vitalie GAMURARI</i> . UN and its role in the codification of Conventional Rules and International Judicial Practice concerning Criminal Responsibility for the Crime of War.	23

EUROPEAN LAW

<i>Natalia Chirtoacă, Leonid CHIRTOACĂ</i> . The European Integration of Republic of Moldova. European Law – a new branch of the Juridical Sciences.	33
--	----

PRIVATE INTERNATIONAL LAW

<i>Jose Luis IRIARTE ANGEL</i> . Reenvio y sucesiones en la práctica española.	37
<i>Ghenadie RADU</i> . The Moldavian rules concerning the origin of the goods: an incitement for the investors.	51
<i>Tudor LAZĂR</i> . The competence of Judicial Instances of Republic of Moldova in the issues with Alien Status Element.	56

INTERNATIONAL RELATIONS

<i>Alexander BURIAN</i> . Geopolitical modifications and the new forms of Diplomatic Activity.	61
--	----

THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS

<i>Olga DORUL</i> . The concept of collective security in the international contemporary law.	68
<i>Diana GLUHAIA</i> . Some reflections about payment by Banking Card.	74
<i>Ana HARUTA</i> . About the correlations of International Law Regime and Security Problems in the context of International Contemporary Relations.	79
<i>Tatiana BICHERSCHI</i> . The regulation of informational relationship.	83
<i>Ruslana GROSU</i> . The main directions of Turkish foreign policy as phenomenon of new orientation in international community.	89
<i>Vladimir SACAGIU</i> . The Jurisdiction of International Penal Court in relation with State Sovereignty.	94
<i>Roman CAZAN</i> . The juridical aspects of decentralisation of territorial-administrative unities in Republic of Moldova.	99
<i>Iulia TROMBIȚAIA</i> . Law of the non-navigational uses of international watercourses: basic principles.	103
<i>Alexandrina IOVIȚA</i> . Direct Participation in Hostilities in the context of Fourth Generation Warfare.	110

THE TRIBUNE OF DISCUSSION

<i>Vasile SACOVICI</i> . The Institution of the New World System.	118
<i>Sergiu NAZARIA</i> . About some possible consequences of eventual recognition of independence of Kosovo.	130

DOCUMENTS AND MATERIALS

THE CONCEPTION OF NATIONAL SECURITY OF REPUBLIC OF MOLDOVA.	132
---	-----

ANNIVERSARY DATES

<i>Alexandru BURIAN</i> . Anniversary of 55 years.	149
--	-----

SCIENTIFIC NEWS

The requirements regarding the publications in the „Moldavian Journal of International Law and International Relations”	151
About authors.	154

PARTICIPAREA REPUBLICII MOLDOVA LA TRATATE ȘI ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE – EXPRESIE A CONSOLIDĂRII SUVERANITĂȚII ȘI INDEPENDENȚEI DE STAT

Dumitra POPESCU

doctor în drept, profesor universitar

THE PARTICIPATION OF REPUBLIC OF MOLDOVA TO TREATIES AND INTERNATIONAL ORGANISATIONS – EXPRESSION OF SOVREIGNTY AND STATE INDEPENDENCE CONSOLIDATION

The decisive moment of independence and sovereignty confirmation and consolidation of Moldavian State constitutes the adoption of act of independence by the Parliament of Republic of Moldova, also the Declaration of Independence at the 27 august 1991, which requests from all the states, governments and the world, the recognition of this independence and expresses the desire to establish diverse relations with all the states and in the same time was addressing to UN to be admitted as a member of UN and into its specialised institutions and other such requests very necessary to Republic of Moldova as a new sovereign and independent state.

Subsequently, is registered as an important factor, the recognition of the new Moldavian State by the world states, an act that will bring to its registration into international community as a member with equal rights. Till now, Republic of Moldova was recognised by 150 states, with majority of these having diplomatic relations, either from state to state, or inside on multiple diplomatic missions.

1. Condiții și factori de afirmare și consolidare a suveranității și independenței Statului Moldovenesc contemporan.

Momentul decisiv al afirmării și consolidării suveranității și independenței Statului Moldovenesc îl constituie adoptarea actului de independență de către Parlamentul Republicii Moldova, respectiv Declarația de independență la 27 august 1991, prin care solicită tuturor statelor, guvernelor și lumii recunoașterea independenței sale și își exprimă dorința de a stabili relații cât mai diversificate cu toate statele și totodată, adresa ONU cererea de a fi admisă ca membru ONU și în instituțiile sale specializate și alte asemenea cerințe pe cât de firești pe atât de necesare Republicii Moldova ca stat nou suveran și independent.

Subsecvent acestuia, se înscrie ca un factor important, recunoașterea noului Stat Moldovenesc de către statele lumii, act ce va duce la integrarea sa în comunitatea internațională ca membru cu drepturi egale. România, ca prima țară care a emis actul de recunoaștere este statul care i-a deschis calea Republicii Moldova spre comunitatea internațională, impulsionând prin aceasta procesul de recunoaștere și afirmare a Republicii Moldova¹.

Un efect firesc de natură constitutivă și nu numai declarativă al recunoașterii îl reprezintă stabilirea de relații diplomatice între statul care l-a recunoscut și statul ce a fost recunoscut, ca atare România dând, imediat urmare și unei asemenea practici benefice, a

stabilit relații diplomatice cu Republica Moldova și tot astfel a procedat SUA, acestea fiind primele două țări care au înființat ambasade la Chișinău. Până în prezent, Republica Moldova a fost recunoscută de peste 150 de state, cu majoritatea dintre acestea având relații diplomatice², fie de la stat la stat, fie în cadru unor misiuni diplomatice multiple.

Adaptându-se cu ușurință standardelor și tiparelor dreptului internațional și cerințelor societății internaționale, Republica Moldova, prin organele sale abilitate, a fructificat cu succes și în interesul său național oportunitățile existente și folosind instrumentele și mecanismele dreptului internațional a urmat o cale ascendentă de continuă devenire și consolidare a statalității.

În acest sens, în calitatea sa de subiect de drept internațional și în temeiul suveranității de stat care îi permite să își asume plenitudinea drepturilor și obligațiilor în plan internațional³, Statul Moldovenesc apare ca titular de drepturi și obligații în multe și diversificate domenii ale relațiilor internaționale. Astfel, ținând seama de egalitatea suverană, așa cum elementele acesteia sunt consfințite în Declarația (Rezoluția Adunării Generale a ONU nr.2625/1970) a Adunării Generale ONU referitoare la principiile dreptului internațional privind relațiile prietenești și cooperarea între state potrivit Cartei ONU, ca și în Actul Final de la Helsinki din 1975 Republica Moldova exercitându-și drepturile sale ce decurg din această egalitate suverană a devenit parte la tratate, precum

și membru într-o serie de organizații internaționale cu caracter universal, ca și la organizații regionale și subregionale⁴.

2. Dreptul de a participa la tratate în practica Republicii Moldova.

În conformitate cu drepturile inerente deplinei suveranități și acționând în cadrul unei politici externe bine definite Republica Moldova, prin organele sale abilitate, a exercitat și își exercită în consonanță cu interesul său național și cu cerințele întăririi statalității dreptul de a încheia și a deveni parte la tratate internaționale ca un drept fundamental al Statului Moldovenesc.

O asemenea acțiune de angajare susținută în raporturile internaționale este reflectată în practica statelor, în jurisprudența internațională, dar și în doctrina de drept internațional, începând chiar cu jurisprudența Curții Permanente de Justiție Internațională care, în hotărârea privind nava *Wimbledon* afirma cu privire la capacitatea statului de a se angaja în plan internațional că aceasta „este în mod cert un atribut al suveranității de stat”⁵. În același sens un faimos specialist de drept intențional al timpurilor sale, respectiv arbitrul Max Huber declara în sentința arbitrală, din 4 aprilie 1928, privind Insula Palmas că „Suveranitatea în relațiile dintre state înseamnă independență”⁶, iar independența în privința unei porțiuni a globului, este dreptul de a exercita în acea porțiune, cu excluderea oricărui alt stat, funcțiile de stat⁷.

Dând urmare unor astfel de elemente politice, juridice și doctrinale Republica Moldova, pe baza liberului său consimțământ și în condiții de egalitate în drepturi, a încheiat și a devenit parte la un număr mare de tratate bilaterale, dar și multilaterale cu state de pe toate continentele și în domenii variate ale cooperării dintre state.

Astfel, cât privește tratatele bilaterale Republica Moldova a devenit parte la un număr de 1344 tratate încheiate cu următoarele state: Azerbaidjan – 42; Belarus – 85; Bulgaria – 42; Cehia – 14; Canada – 2; China – 46; Franța – 7; Lituania – 30; Olanda – 18; Polonia – 26; Rusia – 161; Ucraina – 164; Venezuela 1 etc⁸. După cum se poate observa ponderea o deține Ucraina cu 164 de tratate urmată de Rusia cu 161 de tratate bilaterale.

Referitor la relația cu România, aceasta se materializează într-un instrumentar total de 82 tratate privind diferite domenii ale cooperării, ca de exemplu, dintre cele care dețin o anumită pondere sunt comerțul și cooperarea economică; știința, învățământul și cultura; tineretul, sportul și turismul, precum și recunoașterea reciprocă a diplomelor,

certificatelor și titlurilor științifice, ca și cele privind transporturile, cooperarea vamală, readmisia străinilor și altele.

Parcurgând lista și domeniile tratatelor încheiate cu România, iar pentru o parte dintre ele și unele probleme de conținut o întrebare firească, inevitabilă se pune și anume când oare va fi posibil să se afle în rândul unor asemenea tratate și un tratat care să pună bazele politice și juridice ale propulsării relațiilor între cele două state, la un nivel superior și firesc, normal de înțelegere, bună vecinătate și cooperare, tratat menit a deschide calea și pentru tratatul privind frontiera între România și Republica Moldova.

Un loc important în rețeaua densă de angajamente internaționale ocupă tratatele multilaterale (universale), ca și cele încheiate în cadrul sau cu organizații internaționale, care însumează un total de 586 de tratate. Dintre acestea, unele s-au încheiat în cadrul unor organizații internaționale cu caracter universal, altele în cadrul unor organizații regionale sau subregionale.

Între astfel de tratate se disting pe domenii cele referitoare la legile și obiceiurile războiului, respectiv convențiile de la Geneva din 1949 și protocoalele I și II din 1977; domeniul dezarmării marcat de Tratatul de neproliferare (1968), Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora (1993) și altele; domeniul protecției mediului, ca de exemplu, Convenția privind evaluarea impactului de mediu în context transfrontalier (1991); Protocolul de la Kyoto la Convenția – cadru a ONU cu privire la schimbările climatice; Convenția privind diversitatea biologică, cele privind diminuarea stratului de ozon; Convenția privind controlul transportului peste frontiere al deșeurilor periculoase și al eliminării acestora.

Unele dintre tratatele internaționale universale la care a devenit parte Republica Moldova sunt încheiate în cadrul ONU, dintre cele 66 de asemenea tratate menționăm din domeniul drepturilor omului, de exemplu, cele două pacte cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și, respectiv drepturile civile și politice din 1966, Convenția cu privire la drepturile copilului din 1989, Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 1948.

Nu putem să nu menționăm Convenția cu privire la relațiile diplomatice din 1961 și cea privind relațiile consulare din 1963 care reprezintă cadrul juridic internațional pentru implementarea dreptului de reprezentare a Republicii Moldova în relațiile cu toate statele ca și exercitarea dreptului Statului Moldovenesc de protecție diplomatică a cetățenilor săi

pe teritoriul altor state⁹. La fel de important și extrem de binevenit este demersul Statului Moldovenesc de a deveni parte la Convenția cu privire la dreptul Tratatelor care în art.62 consacără, fără echivoc, regula că schimbarea fundamentală a împrejurărilor (*clausula rebus sic stantibus*) nu poate fi invocată de către un stat pentru a pune capăt sau a se retrage dintr-un tratat care stabilește o frontieră. De altfel și în domeniul protecției mediului demersul pentru a deveni parte la tratate este în interesul Republicii Moldova, aceasta având în general un nivel scăzut al poluării.

Subliniem și faptul că Republica Moldova dobândind calitatea de membru în Consiliul Europei a devenit și parte la un număr de 61 de tratate încheiate în cadrul Consiliului, dintre care în domeniul drepturilor omului se remarcă, de exemplu, Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, Convenția cadru pentru protecția minorităților, precum și o serie de convenții din domeniul protecției mediului și altele.

3. Calitatea de membru în organizațiile internaționale și participarea Republicii Moldova la acțiunile acestora.

Urmare a solicitării cuprinsă în actul de independență și al dreptului său fundamental de a aparține sau nu organizațiilor internaționale, la scurt timp de la Declarația de independență, tânărul stat suveran și independent – Republica Moldova a devenit la 2 martie 1992 membru ONU¹⁰, beneficiind astfel de un cadru internațional propice pentru consolidarea suveranității și integrității sale teritoriale, al afirmării și întăririi statalității. Astfel, deși de puțin timp membru ONU, Republica Moldova, în rând cu alte state, participă la o serie de acțiuni ONU dintre cele mai semnificative, cum sunt: participarea cu militari la unele misiuni ONU de menținere a păcii în Liberia, Coasta de Fildeș și Sudan. De asemenea, Republica Moldova participă în organele colective ale ONU, respectiv vicepreședinte al Adunării Generale a ONU (sesiunea a 56-a); Comitetul pentru informații (începând din 1998); Comitetul Special pentru Operațiuni de Menținere a Păcii (începând cu 2000); în Consiliul Economic și Social (ECOSOC) participă într-o serie de Comisii (de pildă, Comisia pentru Dezvoltare Socială (2004-2008) și Comitetele cum ar fi Comitetul pentru Programe și Coordonare – 2000-2002 și 2003-2005.

Tot astfel, participă în alte structuri din sistemul ONU: cele pe linie UNICEF, și Programul ONU, pentru Mediu.

Republica Moldova este membru și într-o serie de instituții specializate ale ONU și alte structuri ONU, printre care, Fondul Monetar Internațional

(FMI); Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BIRD), Organizația Mondială a Sănătății (OMS); Agenția Internațională pentru Energia Atomică (AIEA) și Organizația Națiunilor Unite pentru Educație Știință și Cultură (UNESCO). Pe un alt plan o subliniere specială merită dobândirea calității de membru a Republicii Moldova în Organizația Mondială a Comerțului din 26 iulie 2001. Calitatea de membru în toate aceste organizații și structuri înseamnă nu numai evidențierea suveranității și independenței Statului Moldovenesc, ci și tot atâtea modalități și programe pentru asistența financiară, tehnologică și anumite facilități în planul comerțului internațional, preferințe tarifare, credite avantajoase, promovarea cooperării economice efective¹¹.

La nivel regional Republica Moldova a aderat la Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa la 3 ianuarie 1992, semnând și Actul Final de la Helsinki, Conferință care în 1995 a devenit Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). De asemenea, a devenit membru în Consiliul Europei în iulie 1995, devenind parte la 61 dintre convențiile Consiliului; precum și la alte organizații, organisme și structuri regionale și subregionale, ca și la unele aranjamente de tipul GUUAM (Georgia, Ucraina, R.Azerbaidjan și R.Moldova), creat la 10 octombrie 1997 în vederea întăririi stabilității și securității în Europa, la care s-a alăturat în 1999 și Uzbekistan.

Într-o altă ordine de idei, menționăm importanța pe care o prezintă – pe multiple planuri – calitatea Republicii Moldova de membru din 1994 al CSI – Comunitatea Statelor Independente.

În final, relevăm faptul că Republica Moldova, deși nu este încă membru NATO, ea participă la parteneriatul pentru pace din 16 mai 1994, desfășurând acțiunile și activitățile din domeniile de colaborare, iar în 2006 a adoptat o hotărâre de guvern cu privire la aprobarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova – NATO.

Cât privește Comunitățile Europene (Uniunea Europeană), care constituie – în mod firesc – un centru principal de atracție pentru Republica Moldova și pe această direcție se întreprind măsuri și acțiuni în cadrul unor planuri, programe și acorduri în vederea compatibilizării legislației, sistemului instituțional și alte asemenea cu aquis-ul comunitar. În cazul ambelor organizații, experiența României, dar și a altor state cu o experiență mai îndelungată a calității de membru, cum sunt Cehia, Polonia sau și Grecia, Portugalia ar fi binevenită pentru a facilita procesul de comunitarizare a Republicii Moldova în vederea aderării la Uniunea Europeană.

Referințe bibliografice:**(Endnotes)**

¹ **M.Snegur**, *Afirmarea Republicii Moldova ca stat independent* (unele aspecte), în „15 ani de independență a Republicii Moldova”, Materialele Conferinței științifice internaționale, 22 august 2006, Chișinău, 2006, p.18.

² *Ibidem*, p.19.

³ **D.Popescu, A.Năstase**, *Drept internațional public*, ediție revăzută și adăugită, Casa de editură și presă „ȘANSA” – S.R.L. – București, 1997, p.63; 90; **P.M. Dupuy**, *Droit international public*, 5^e edition, 2000, DALLOZ, Paris, p.29 și urm.; **R.Miga-Besteliu**, *Drept internațional. Introducere în dreptul internațional public*, Editura ALL BECK, București, 2003, p.89; **A. Burian**, *Relațiile internaționale, politica externă și diplomația*, Ediția a III – a (revăzută și adăugită), Chișinău, 2007, p.336-337.

⁴ Dintre cele șapte elemente pe care – conform Declarației din 1970 și Actului Final de la Helsinki din 1975 – le cuprinde egalitatea suverană a statelor reținem în special următoarele: statele sunt egale din punct de vedere juridic; fiecare stat se bucură

de drepturile inerente deplinei suveranități; integritatea teritorială și independența politică sunt inviolabile; dreptul de a defini și conduce liber relațiile sale internaționale, de a fi sau nu parte la tratate de alianță.

⁵ C.P.J.I., Seria A, nr.1/1923, p.25.

⁶ **P.M.Dupuy**, *op.cit.*, p.61; **Blaise Tchikaya**, *Mémento de la jurisprudence du droit international public*, p.36-38, care citează Sentence arbitrale, Max Huber, CPA, 4 april 1929, RSA, vol.II, 839.

⁷ **Blaise Tchikaya**, *op.cit.*, p.839.

⁸ Astfel de informații ca și altele de acest gen se găsesc pe website-ul Ministerul Afacerilor Externe din Republica Moldova – <http://www.mfa.md/>.

⁹ **A.Burian**, *Drept diplomatic și consular*, Ediția a II-a (revăzută și adăugită), Chișinău, 2003, p.218-225; **A. Burian**, *Relațiile internaționale, politica externă și diplomația*, Ediția a III-a (revăzută și adăugită), Chișinău 2007, p.229 – 235.

¹⁰ A.G.A/RES/46/223; **A. Burian**, *op.cit.*, 2007, p.193;336.

¹¹ **A.Năstase**, *Drept internațional economic*, vol.II, Soluționarea diferendelor în cadrul organizațiilor economice internaționale, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 1996, p.22-39.

Copyright © Dumitra Popescu, 2008

DEZVOLTAREA ECONOMICĂ DURABILĂ ȘI PROTECȚIA MEDIULUI ÎNCONJURĂTOR: PROBLEME GLOBALE ALE UMANITĂȚII

Cristina CEBAN,
doctor în drept, conferențiar cercetător
Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept, profesor universitar

LASTING ECONOMIC DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT PROTECTION: HUMANITY GLOBAL ISSUES

The growth and complexity of issues relating to pollution lead to the revision of existent tasks in the field and formulation of the new ones. Environmental protection is a general concern. On the one hand, it is an issue related to the development of the society, and on the other hand, it is a matter of recovering, preserving and protecting the environment. Thus, the actions of environment protection go together with lasting economic policy, economic and social prognosis on medium and long term. The society and economy must function, but environment protection must be realized by all means.

Un rol deosebit de important în fundamentarea noțiunii de mediu l-au avut alături de dispozițiile legislative, doctrina și jurisprudența. Noțiunea de mediu (biologic, geografic și sociologic) este greu de definit, fapt ce a avut drept consecință o diversitate a conținutului definițiilor date în acest sens. Pornind de la realitatea după care noțiunea de mediu are, atât o valoare teoretică, cât și practică, s-a încercat în doctrină o grupare a definițiilor științifice¹ pornind de la o serie de elemente comune cum ar fi: viața și calitatea vieții, ființa umană etc.

Mediul natural constituie un compartiment esențial pentru existența oricărei economii. Ecologia are ca obiect interrelațiile dintre organismele vii și mediul lor de viață. Ea a fost considerată la început ca fiind un domeniu de cunoștințe legate de economia naturii, de investigarea relațiilor complexe, directe sau indirecte, dintre animale și mediul lor anorganic și organic. Ulterior, datorită evoluției pe care omenirea a înregistrat-o, ecologia a cunoscut noi valențe ajungând să fie o știință biologică interdisciplinară, o știință a naturii vii cu un profil complex. „Ea studiază interacțiunea dintre viețuitoare și dintre acestea și mediul înconjurător, precum și principiile, legitățile organizării, funcționării și productivității sistemelor biologice supraindividuale.”²

Echilibrul ecologic actual este afectat de o multitudine de cauze, aflându-se la extrema opusă poluării. Reprezentând echilibrul care trebuie să se mențină în cadrul biodiversității, echilibrul ecologic este dereglat, atât de fenomene naturale (cutremure, inundații, erupții vulcanice, alunecări de teren,

tornado etc.), cât și de activitățile umane declanșate mai cu seamă pe parcursul ultimelor 4-5 decenii ale secolului trecut.

Privitor la rolul și responsabilitatea omului în degradarea mediului, în ruperea echilibrului ecologic, în literatura de domeniu s-au conturat o serie de opinii.³

Deseori, activitățile umane pot provoca modificări în structura mediului (eroziunea solului, colmatarea albiilor, defrișarea vegetației forestiere și ierboase, modificarea arealelor speciilor floristice și faunistice sau chiar dispariția unora dintre acestea) mult mai complexe și mai profunde decât fenomenele naturale.

Creșterea numărului și complexității problemelor ce țin de poluare au condiționat necesitatea revizuirii sarcinilor existente în domeniu și formularea unor strategii și concepții noi. Astfel, acțiunile de protecție a mediului se definesc în strânsă legătură cu politica de dezvoltare economică, cu prognozele economice și sociale pe termen mediu și lung. Societatea, economia trebuie să funcționeze, iar protejarea mediului trebuie realizată cu orice preț.

La Conferința ONU de la Rio de Janeiro, din anul 1992, în raportul intitulat “Viitorul nostru comun”, dezvoltarea economică durabilă sau creșterea durabilă reprezintă “o nouă cale de dezvoltare care să susțină progresul uman nu numai în câteva locuri și pentru câțiva ani, ci pentru întreaga planetă și pentru un viitor îndelungat.”

Pentru realizarea obiectivelor protecției mediului înconjurător este necesar ca dezvoltarea economico-

socială să se efectueze pe temeiul cunoașterii atente a implicațiilor ecologice și a consecințelor în acest domeniu și pe evaluarea atentă, adecvată a contradicțiilor posibile, stabilind, în fiecare caz, modalitățile practice de soluționare eficientă ale acestor contradicții.

Omul, mediul și economia formează un sistem unitar la funcționarea armonioasă al căruia trebuie să vegheze întreaga societate umană. Ca urmare, noile concepte au în vedere relațiile complexe economie-om-mediul și urmăresc să prevină efectele negative rezultate din valorificarea resurselor în scopuri economice, să permită o dezvoltare echilibrată a sistemelor social-economice și ecologice încât să asigure existența nu numai a generațiilor actuale, ci și a celor viitoare.

Pentru asigurarea compatibilității între sistemul economic, uman, ambiental și tehnologic se impune stimularea progresului tuturor acestor dimensiuni.⁴

Protecția mediului se afirmă din ce în ce mai mult nu doar ca o problemă a umanității, ci mai ales ca o problemă economică cu enorme implicații nu numai în relațiile economice internaționale, dar și în schimbarea mediului la scară globală.

De altfel, *premia primordială a acțiunii de dezvoltare trebuie să o constituie stabilirea priorităților în domeniul protecției mediului.*

Protecția, conservarea și ameliorarea mediului natural cer un efort deosebit în domeniile științific, tehnic, economic, financiar, cultural-educativ, precum și o mare unitate de voință și acțiune în acest scop din partea membrilor societății. În acest sens, experiența multor țări demonstrează, că programele de protejare a mediului pot fi organizate și realizate eficient numai pe baza unui plan de ansamblu, coerent, care include prioritățile decurgând din integrarea informației științifice, tehnice, economice și sociale, proiectând și calculând, totodată, influențele negative asupra tuturor resurselor.

Problemele globale ale mediului (ploi acide, epuizarea stratului de ozon, schimbările climatice, defrișarea și deșertificarea, conservarea biodiversității, traficul internațional de produse și deșeuri toxice și periculoase, protejarea mediului în perioadele de conflict armat) au început să devină predominante și au creat necesitatea inițierii unor acțiuni suplimentare pentru creșterea conștientizării publice, care să determine comunitatea internațională să ia în timp util măsuri funcționale, atât pe plan internațional, cât și național. Evaluarea efectelor acestor „noi” probleme ale mediului a condus la recunoașterea faptului că s-a realizat un progres prea redus în integrarea protecției mediului în politicile și activitățile de dezvoltare.⁵

Ideea dependenței calității mediului și a resurselor sale (sau a gradului de deteriorare) de nivelul de dezvoltare economică a apărut în urmă cu 35 de ani, când economistul Simon Kuznets a lansat ipoteza conform căreia disparitățile cresc la începutul procesului economic aflat în ascensiune, pentru ca pe parcurs ele să se reducă. Kuznets susținea faptul că la începutul procesului de dezvoltare economică are loc accelerarea exploatarei resurselor naturale și se face simțit un fenomen de acumulare a poluanților odată ce este depășită capacitatea de absorbție a mediului natural.⁶

Dezvoltarea durabilă sau dezvoltarea sustenabilă trebuie privită ca fiind singura alternativă la criza modelului tradițional de creștere economică în care deteriorarea mediului și criza ecologică au efecte directe, atât asupra economiei, cât și a societății umane.

În economie și în ecologie, acționează legea dependenței echilibrate a ecosistemelor și a sistemelor sociale, de volumul resurselor (materiale, energetice, informaționale) care condiționează dezvoltarea. Prin exploatarea și valorificarea excesivă a acestora, peste limita de regenerare sau de suport, sistemele naturale, din care fac parte resursele prelevate, pot deveni instabile la acțiunea factorilor externi.⁷

Dezechilibrarea tot mai accentuată a raportului dintre economie și mediu îndeamnă la regândirea relațiilor dintre activitatea economică și mediul înconjurător, formarea conștiinței ecologice, dezvoltarea științei *economia mediului* și modificarea atitudinii față de natură.

Între optimul economic și cel ecologic există o contradicție generată de caracteristicile bunurilor cu care se operează. Economia folosește bunuri concrete, cu o valoare ce poate fi calculată, pe când ecologia ia în considerare bunuri ce nu intră în sistemul de valori caracteristice economiei, fapt pentru care sunt denumite bunuri libere (atmosfera, peisajele, speciile rare etc.) Acestea din urmă sunt cele mai expuse riscului de degradare.

Privită din perspectivă globală, există o singură economie mondială în care sunt legate, în măsură mai mare sau mai mică, toate țările, regiunile sau chiar localitățile.⁸

Impactul creșterii economice asupra mediului natural se manifestă prin desprinderea din natură a unor cantități de substanțe utile și deversarea în mediul natural a deșeurilor și reziduurilor rezultate din producție și consumul final. Dezvoltarea energiei din ultimele trei decenii a exercitat asupra mediului înconjurător o influență nefastă, prin scoaterea unor suprafețe de pământ din circuitul agricol, poluarea apelor din zonele marine, poluarea termică și chimică

a aerului și a apei, degradarea peisajului. La baza crizei ecologice a stat modul necorespunzător de utilizare a resurselor naturale, caracterizat prin consum nerațional și risipă de energie, prin goana după obținerea unor profituri cât mai ridicate. Dinamica contradicției s-a manifestat prin agravarea condițiilor vieții biologice a omului, florei și faunei, orice tendință de subestimare a mediului natural fiind sortită eșecului. Atâta timp cât omul este creația naturii, el nu poate trăi, produce și consuma decât în armonie cu ea. Astăzi, și mai ales în țările dezvoltate, contradicția dintre creșterea economică și resursele naturale se manifestă ca o luptă dintre mediul natural, ca suport al vieții, și încercarea de adaptare a creșterii economice la noile condiții concrete.

Realizarea unei ecodezvoltări presupune construirea unei relații între procesul dezvoltării economice, pe de o parte, și mediul natural, pe de altă parte, acesta fiind reprezentat prin totalitatea resurselor naturale care trebuie gestionate durabil, prin procesele ecologice care suportă viața pe planetă, prin respectarea producției suportabile a ecosistemelor de care depind: zonele piscicole, pădurile, pășunile și terenurile agricole.

Noul concept, și anume, cel de dezvoltare durabilă, care s-a constituit în această perioadă „nu trebuie să se limiteze doar la o utilizare durabilă a resurselor naturale, a mediului înconjurător natural privit ca întreg, ci trebuie să urmărească și păstrarea echilibrului natural care au loc în acesta. Un mediu înconjurător intact face parte integrantă din patrimoniul natural ce ar putea fi o condiție prealabilă de supraviețuire a umanității.”⁹ Umanitatea este o parte a naturii iar viața depinde de funcționarea neîntreruptă a sistemelor naturale, care asigură alimentarea cu energie și substanțe nutritive. Deși recunoașterea explicită a dependenței umanității de natură este relativ nouă, majoritatea acordurilor internaționale pentru protecția mediului au recunoscut, cel puțin implicit, interdependența dintre ecosistemele naturale și sistemele antropice. Spre exemplu, legăturile dintre statele care împart o anumită resursă naturală reprezintă unele dintre motivele principale care stau la baza regulilor referitoare la repartizarea resurselor naturale și poluarea transfrontalieră. Recunoașterea limitelor ecologice și a interconectării dintre ecosistemele planetei stă la baza eforturilor internaționale pentru conservarea biodiversității și prevenirii schimbărilor climatice globale.

O condiție importantă de realizare a obiectivelor dezvoltării durabile este „simultanitatea progresului în toate cele patru dimensiuni: economic, uman, ambiental și tehnologic.”¹⁰ „Or, în cadrul complex al noțiunii de dezvoltare durabilă economică, dezvoltarea umană este obiectivul, iar creșterea economică

în interdependență cu mediul natural reprezintă mijlocul”¹¹, știut fiind faptul că, poluarea, dar și sărăcia nu mai pot fi izolate în granițele naționale, iar dezvoltarea durabilă va deveni un obiectiv strategic pentru întreaga umanitate.

Pentru transformarea economiei noastre distructive de mediu este nevoie de o adevărată *revoluție în mentalitatea economică*, este nevoie de recunoașterea faptului că *economia este parte integrantă a ecosistemului planetar* și că ea poate asigura progresul doar dacă va fi restructurată astfel încât să devină compatibilă cu el, suportabilă de mediu.

O economie va fi suportabilă doar dacă va respecta principiile ecologiei. Doar o astfel de economie va putea susține progresul umanității, altfel va urma colapsul. Nu există nivel de mijloc: o economie este fie suportabilă de către mediu, fie nu este. Economia globală de azi a fost formulată de forțele de piață și nu de principiile ecologice. A rezultat astfel o economie distorsionată, care este în disonanță cu ecosistemul planetei – *o economie care-și distruge propriile sisteme suporturi naturale*.

Integrarea sistemelor economice și ecologice s-a conturat prin elementele impuse de conceptul de dezvoltare durabilă. Dezvoltarea durabilă este în prezent acceptată ca fiind un principal obiectiv al activității economice și sociale. UNEP a adus o interpretare ulterioară a acestei definiții, specificând că “progresul către echitatea națională și internațională, precum și întreținerea, utilizarea rațională și sporirea bazei de resurse naturale stau la baza rezilienței ecologice și a creșterii economice”¹². Pentru realizarea dezvoltării durabile, protecția mediului trebuie să constituie parte integrantă a oricărui proces de dezvoltare și nu poate fi considerată în mod izolat de acestea.

În concluzie, pentru a asigura un viitor planetei Terra, va trebui ca protecția și conservarea resurselor naturale și mediului în ansamblu să fie o politică prioritară pentru toate domeniile de activitate umană, chiar înaintea ridicării nivelului de trai, transformând-o, pentru fiecare într-un adevărat cult, „*natura nefiind o moștenire de la strămoși, ci un împrumut de la copii*”.

Referințe bibliografice:

(Endnotes)

¹ Vezi Gheorghe Iancu, *Drepturile fundamentale și protecția mediului*, București 1998, pag. 42-45

² Mitrea L.I., Ioniță M., *Ecologie*, Editura Medicală Veterinară, București, 2001, pg.11;

³ Barry Commoner, în *Cercul care se închide*, Ed. Politică, București, 1980, pag.259, consideră că: “Pământul este poluat

nu pentru că omul ar fi un animal deosebit de murdar și nici pentru că specia umană ar fi prea numeroasă. Vina o are societatea omenească, modul în care societatea înțelege să obțină, să repartizeze și să folosească bogățiile pe care munca umană le extrage din resursele planetei”; Michel Bélanger, în *La reconnaissance d'un droit fondamental à un environnement de qualité*, Université Montréal, 1990, pag. 4 consideră că “se recunoaște aproape unanim că motivul major al dezechilibrului actual este locul pe care îl ocupă ființa umană în raport cu alte specii de viețuitoare și cu resursele disponibile”.

⁴ N.N. Constantinescu, *Protecția mediului natural – cerință intrinsecă a unei dezvoltări moderne*, rev. Economistul, nr. 180/1992, pag.5.

⁵ Mircea Bejan, Tiberiu Rusu “Exploatarea resurselor naturale și conceptul de dezvoltare durabilă” // Buletinul AGIR nr. 1/2007 ianuarie-martie.

⁶ Kuznets, S. (1972), *Croissance et structure économique*, Ed. Calman Levy, p.231.

⁷ Angelescu Anca, Ponoran Ileana, Ciobotaru Virginia – *Mediul ambiant și dezvoltarea durabilă*. Editura A.S.E., București 1999

⁸ Brown L. – *Probleme globale ale omenirii*. Editura Tehnică, București 1996

⁹ Negulescu M. și colaboratorii, *Politica mediului înconjurător*, Editura Tehnică, București, 1995, pg.116;

¹⁰ Ilie Grădinaru, *Protecția mediului*, Ed. Economică, București, 2000, p. 195

¹¹ M. Mitroi, *Ecdezvoltarea – imperativ al mileniului trei*, Tribuna Economică, nr. 21, 2000, București

¹² UNEP Report of the Governing Council, U.N. GAOR 44th Sess., Supp. No. 25, at 115, U.N. Doc. A/44/25 (1989).

**Copyright © Cristina Ceban,
Alexandru Burian, 2008**

SHANGHAI COOPERATION ORGANISATION – A MULTILATERAL INSTRUMENT IN CENTRAL ASIA

Diana CUCOȘ
PhD., Senior Research Associate

ORGANIZAȚIA PENTRU COOPERARE DE LA SHANGHAI – UN INSTRUMENT MULTILATERAL ÎN ASIA CENTRALĂ

Organizația pentru Cooperare de la Shanghai este o organizație internațională interguvernamentală, creată la 15 iunie 2001, la Shanghai de către șase state: China, Rusia, Kazahstan, Kirgistan, Tadjikistan și Uzbekistan. Suprafața statelor membre ale organizației ocupă trei cincimi din Eurasia, cu o populație care constituie un sfert din cea globală. Organizația reprezintă un subiect multilateral în Asia Centrală, având activități în diferite domenii, cum ar fi: securitate, economie, cultură, etc.

ШАНХАЙСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА – МНОГОСТОРОННИЙ ИНСТРУМЕНТ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Шанхайская Организация Сотрудничества является международной межправительственной организацией, созданная 15 июня 2001, в Шанхае шестью государствами: Китай, Россия, Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан и Узбекистан. Занимаемая площадь стран-участниц организации составляет три пятых Евразии, с одной четвертью населением земного шара. Организация является многосторонним игроком в Центральную Азию, имея деятельность в разных сферах, как: безопасность, экономика, культура, и др.

The Shanghai Cooperation Organisation (SCO) is an international intergovernmental organisation which was founded in Shanghai, on 15 June 2001, by six countries: China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Tajikistan and Uzbekistan. It was established on the basis of the “Shanghai Five mechanism”. SCO Member States cover three fifths of Eurasia, with a population of about a quarter of the world’s total. Russian and Chinese are the two official languages of the SCO.

Origins

SCO’s predecessor, the Shanghai Five, was created on 26 April 1996, by China, Russia, Kazakhstan, Kyrgyzstan and Tajikistan. Their heads of States met in Shanghai in 1996 and Moscow in 1997 and signed the Treaty on Deepening Military Trust in Border Regions and the Treaty on Reduction of Military Forces in Border Regions.

Subsequent annual summits of the Shanghai Five occurred alternatively in the five Member States: in Almaty in 1998, in Bishkek in 1999 and in Dushanbe in 2000. On its fifth anniversary in June 2001, the heads of the five Member States and the President of Uzbekistan met in Shanghai¹ and signed a joint declaration admitting Uzbekistan as member of the Shanghai Five. After the inclusion of Uzbekistan, the

Member States renamed the organisation. Then, on 15 June 2001, all heads of States signed the Declaration on the Establishment of the Shanghai Cooperation Organisation, aiming to transform the Shanghai Five to a higher level of cooperation, and the Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism.

On 14 September 2001, in Almaty was hosted the first meeting of the heads of government² of SCO Member States and a Memorandum on Main Objectives and Directions of Regional Economic Cooperation was signed.

At the summit on 7 July 2002, the heads of the six Member States met in Saint Petersburg and signed two basic documents: the SCO Charter, which stipulates the organisation’s purposes, principles, structure and form of operation and established it officially from the international law point of view and the Agreement among SCO Member States on the Regional Antiterrorist Structure.

Purposes and principles of SCO

According to the SCO Charter and the Declaration on the Establishment of the SCO, the main purposes of SCO are:

- Strengthening mutual trust, friendship and good neighbourliness between the Member States;

- Consolidation of the multidisciplinary cooperation in the maintenance and strengthening of peace, security and stability in the region and promotion of a new democratic, fair and rational political and economic international order;

- Jointly counteract terrorism, separatism and extremism in all their manifestations, to fight against illicit narcotics and arms trafficking and other types of criminal activity of a transnational character, and also illegal migration;

- Encouraging the efficient regional cooperation in such spheres as politics, trade and economy, defense, law enforcement, environment protection, culture, science and technology, education, energy, transport, credit and finance, and also other spheres of common interest;

- Facilitation of a comprehensive and balanced economic growth, social and cultural development in the region through joint action on the basis of equal partnership for the purpose of a steady increase of living standards and improvement of living conditions of the peoples of the Member States;

- Coordination of approaches to integration into the global economy;

- Promotion of human rights and fundamental freedoms in accordance with the international obligations of the Member States and their national legislation;

- Maintenance and development of multilateral relations with other States and international organisations;

- Cooperation in the prevention of international conflicts and in their peaceful settlement;

- Jointly search for solutions to the problems that would arise in the 21st century³.

The article 2 of the Charter provides SCO principles:

- Mutual respect of sovereignty, independence, territorial integrity of States and inviolability of State borders, non-aggression, non-interference in internal affairs, non-use of force or threat of its use in international relations, seeking to unilateral military superiority in adjacent areas;

- Equality of all Member States, mutual understanding and respect for opinions of each of them;

- Peaceful settlement of disputes between the Member States;

- Non-alignment and no directing against any other organisations;

- Opening to the outside world and willingness to carry out all forms of dialogues, exchange and cooperation with other countries and relevant international or regional organisations.

Institutional set-up of SCO

The SCO institutions consist of two parts: the meeting mechanism and the permanent organs.

The Council of Heads of States. It is the supreme SCO body. Its main functions are: to determine priorities and define basic directions of SCO activities; to decide upon the fundamental issues concerning SCO internal set-up and operation; to decide upon SCO cooperation with other States and international organisations; to study contemporary international issues.

Its regular meetings are held once a year in Member States alternately according to the Russian alphabetical order of the country names. The annual meeting is chaired by the head of State organising the regular meeting.

The Council of Heads of Government (Prime Ministers). It is responsible for: approval of SCO budget; study and determination of the principal matters of cooperation in specific areas within the SCO framework, especially in the economic area. Its regular sessions are held once a year.

The Council of Ministers of Foreign Affairs. Its main functions are: to study and resolve issues related to day-to-day activities of the SCO, including preparing for the meeting of the Council of Heads of State, implementing SCO decisions and holding consultations on international issues. Its regular sessions are arranged to be held one month before the regular meeting of the Council of Heads of State. The Minister of Foreign Affairs of the host State of the meeting of the Council of Heads of States serves as Chairman of the meeting of the Council and represents the SCO in its external relations.

Meetings of Heads of Ministers and/or Agencies. Its primordial function is to study and resolve questions of cooperation in specialised fields within SCO. The meeting mechanism has been established for general attorneys and ministers of defense, the economy, commerce, transportation and culture, as well as heads of law-enforcement, security, emergency and disaster-relief agencies.

The Council of National Coordinators. It coordinates and directs day-to-day activities of the SCO. The Council meets at least three times a year and its Chairman is the National Coordinator of the host country of the meeting of the Council of Heads of State. The Chairman of the Council of National Coordinators may on the instruction of the Chairman of the Council of Ministers of Foreign Affairs represent the SCO in its external contacts.

The Regional Antiterrorist Structure (RATS). It is a permanent organ, based in Tashkent, and composed of the Council and the Executive Committee,

RATS coordinates SCO activities against terrorism, separatism and extremism.

Secretariat. It is based in Beijing and officially was launched in January 2004. Secretariat's main functions are: to provide organisational and technical support for SCO activities; to participate in the study and implementation of SCO documents; to put forward suggestions for SCO annual budget-making. The Council of Heads of State appoints the Executive Secretary. Member States take turns according to the Russian alphabetical order of their country names to serve a non-consecutive three-year term.

As a subject of international law, SCO has international legal capacity required to achieve its goals and objectives. In this regard, SCO may conclude treaties; acquire movable and immovable property and dispose of it; appear in court as litigant; open accounts and have monetary transactions made.

Security cooperation

SCO activities are mainly concentrated on Central Asian security-related concerns, as terrorism, separatism and extremism. More particularly, terrorism increasingly became a concern for SCO Member States. In the day when SCO was founded (15 June 2001) and the Shanghai Convention Against Terrorism, Separatism and Extremism was signed, terrorism, separatism and extremism were clearly defined for the first time on the international arena. By outlining specific directions, modalities and principles of the fight against the three world threats, the Shanghai Convention represents a solid legal support for SCO security cooperation.

On 16-17 June 2004, during the summit meeting in Tashkent, the RATS was established. On 21 April 2006, the SCO declared its plans to fight cross-border drug crimes under the counter-terrorism rubric.

Even though it was declared that SCO has no plans to become a military block, there have been a number of SCO joint military exercises starting from 2003. In 2007 in Chelyabinsk, Russia, near the Ural Mountains and close to Central Asia, joint military exercises took place, with the participation of more than 4000 Chinese soldiers.

In October 2007, in Dushanbe, the SCO signed an agreement with the Collective Security Treaty Organisation to broaden cooperation on security, crime and drug trafficking issues.

Economic cooperation

The SCO heads of government met on 23 September 2003, in Beijing for a second time and adopted the Programme of Multilateral Trade and Economic Cooperation among SCO Member States as well as adopted the Organisation's first budget for 2004. The Programme identified priority areas, main

tasks and implementation mechanism of economic-trade cooperation between the six SCO Member States and set a direction for the free movement of goods, capital, services and technology inside the region during the next twenty-year period.

On October 2005, at the Moscow summit, it was stated that SCO will prioritise joint energy projects that will include oil and gas sector, the exploration of new hydrocarbon reserves and joint use of water resources.

Cultural cooperation

A jointed statement for continued cooperation was signed by culture ministers of the SCO on 12 April 2002 in Beijing. Another meeting followed on 27-28 April 2006 in Tashkent. During the Astana summit meeting in 2005, for the first time an SCO Arts Festival and Exhibition was held. Kazakhstan suggested an SCO folk dance festival to take place in 2008 in Astana⁴.

External relations and future membership possibilities

The SCO, being an active and multilateral actor in Central Asia, has attracted a worldwide attention. Taking into account its potential, many countries and international organisations have proposed to establish contacts with SCO. As SCO is open for collaboration, dialogues and cooperation in all forms with other international subjects, its presence on the international arena is very frequent. In November 2002, the SCO Council of Ministers of Foreign Affairs adopted the Interim Scheme of Relations between the SCO and Other International Organisations and States. This was the first step in the SCO external relations. The document states that SCO may grant to a State or international organisation concerned the status of a dialogue partner or observer. Also, it provides that States and international organisations can be invited to attend the meetings of the SCO Council of Ministers of Foreign Affairs and diplomatic consultations, likewise SCO representatives can attend meetings of other international organisations. As example, SCO representatives participated in several Sessions of the Counter-Terrorism Committee of the UN Security Council or at the OSCE Conference on Preventing and Combating Terrorism in Lisbon.

The SCO potential attracted other neighbour States. In 2004 Mongolia became the first State to receive observer status. In 2005 it was followed by Pakistan, India and Iran. With exception of India, these States applied for full membership. Belarus has also applied for observer status without big support from the Member States. In 2005 the United States applied for observer status in the SCO, but was rejected.

Permanent representatives

SCO Member States⁵ will appoint their permanent representatives to the Organisation's Secretariat, which will be members of the diplomatic staff of the embassies of the Member States in Beijing.

SCO and its officials enjoy in the territories of all Member States the privileges and immunities necessary for fulfilling functions and achieving objectives of the Organisation.

Final remarks

SCO Member States are the world's biggest economic and military powers, as well as world's biggest producers and consumers of energy. Because of these reasons, many observers believe that one of the initial purposes of the SCO was to be a counterbalance to NATO and the United States. SCO Member States

are entitled to be concerned of any possible actions that can happen in the region and, in any case, proved to be a multilateral power in the Central Asia⁶.

Note:

(Endnotes)

¹ As the first meeting of the five heads of States took place in Shanghai, the cooperation mechanism was known as the "Shanghai Five".

² During the meeting in Almaty, it was announced the creation of a mechanism of regular meetings of heads of government of SCO member States.

³ <http://www.sectSCO.org>.

⁴ www.inform.kz.

⁵ In accordance with their national legislations.

⁶ For more details, see: Stakelbeck, Frederick W., Jr. (8 August 2005). *The Shanghai Cooperation Organization*. www.FrontPageMagazine.com

Copyright © Diana Cuceș, 2008

ONU ȘI ROLUL EI ÎN CODIFICAREA NORMELOR CUTUMIARE ȘI A PRACTICII JUDICIARE INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL RĂSPUNDERII PENALE PENTRU CRIME DE RĂZBOI

Vitalie GAMURARI,
doctor în drept,
conferențiar universitar *ad interim*

UN AND ITS ROLE IN THE CODIFICATION OF CONVENTIONAL RULES AND INTERNATIONAL JUDICIAL PRACTICE CONCERNING CRIMINAL RESPONSABILITY FOR THE CRIMES OF WAR

The Nurnberg and Tokio processes had constituted a basis for the process of creation and recognition of principles and norms, in limits of which states and such international organizations as UN and ICRC proposed to fashion them in the form of conventions. At 11/12/1946 the UN General Assembly adopted resolution Nr.95 (I) „The Acknowledgment of Principles of International Law, Recognized by the Statute of the Nurnberg Tribunal”. This resolution confirms the existence of general principles, being a part of customary law, which later should be included in a certain codified basic document, in a process of „a general codification of crimes against peace and security of mankind” or in the form of an „international criminal code”.

ООН И ЕЕ РОЛЬ В КОДИФИКАЦИИ ОБЫЧНЫХ НОРМ И МЕЖДУНАРОДНОЙ СУДЕБНОЙ ПРАКТИКИ В ОБЛАСТИ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА ВОЕННЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ

Судебная практика Нюрнбергского и Токийского процессов положила основу формирования и признания принципов и норм в рамках, которых государства и такие международные организации как ООН и МККК предложили предоставление данным принципам и нормам конвенционной формы. 11.12.1946 Генеральная Ассамблея ООН приняла резолюцию №95 (I) «Признание принципов международного права подтвержденными Уставом Нюрнбергского Трибунала. Данная резолюция подтвердила существование общих принципов являющихся составной частью обычного права, которые необходимо включить в основной кодификационный инструмент в процессе «общей кодификации преступлений против мира и безопасности человечества» или даже в форме некоего «международного уголовного кодекса».

Introducere

În cadrul proceselor de la Nuremberg și Tokyo au fost adoptate un șir de decizii, ce au influențat mult procesul de creare a precedentului în domeniul răspunderii individuale în baza dreptului internațional.¹ Practica judiciară de la Nuremberg și Tokyo a pus baza procesului de formulare și recunoaștere expresă a principiilor și normelor în cadrul cărui statele și așa organizații internaționale ca Organizația Națiunilor Unite și Comitetul Internațional al Crucii Roșii au propus acordarea acestor principii și norme forma convențională. La 11 decembrie 1946 Adunarea Generală a ONU a adoptat Rezoluția № 95 (I) intitulată „Confirmarea principiilor dreptului internațional, recunoscute de Statutul Tribunalului de la Nuremberg”.² Luând în considerație Acordul de la Londra din 8 august 1945 și Statutul anexat, precum și documentele analogice ale Tribunalului de

la Tokyo, Adunarea Generală a ONU a întreprins doi pași importanți. Primul avea o importanță deosebită din punct de vedere juridic: Adunarea Generală a confirmat principiile de drept internațional, fixate în Statut și în Sentința Tribunalului de la Nuremberg, ceea ce înseamnă că în viziunea Adunării Generale, Tribunalul a ținut cont de principiile de drept internațional existente, pe care instanța trebuia doar să le „confirme”. Cel de-al doilea pas se exprimă în acordul dat de a împuternici Comisia de drept internațional a Adunării Generale a ONU să pornească procesul de codificare a acestor principii. Prin rezoluția dată ONU a confirmat existența unor principii generale ce sunt parte componentă a dreptului cutumiar, „recunoscute” de Statut și reflectate în Sentința Tribunalului de la Nuremberg și care, trebuiau incluse în instrumentul de codificare principal, în procesul „codificării generale a crimelor contra păcii și securității umanității” sau

chiar în forma unui „cod penal internațional”. În plus rezoluția a recunoscut caracterul cutumiar a prevederilor Acordului de la Londra.³

Confirmarea și formularea principiilor Statutului de la Nuremberg de către Adunarea Generală a ONU și Comisia de Drept Internațional

În 1950 Comisia de drept internațional a confirmat raportul privind „Principiile de drept internațional, recunoscute de Statutul Tribunalului de la Nuremberg, ce și-au găsit oglindirea în Sentința Tribunalului”.⁴ Raportul Comisiei conținea dubii în ceea ce privește apartenența acestor principii la dreptul internațional pozitiv. Adunarea Generală deja „confirmase” faptul că aceste principii fac parte din dreptul internațional, de aceea Comisia de drept internațional s-a limitat la elaborarea conținutului acestor principii.

Principiul I prevede că „orice persoană ce a comis o faptă, recunoscută de dreptul internațional drept infracțiune, este considerat culpabil și supus răspunderii”. Acest principiu conține recunoașterea formală a faptului că individul – în sens larg („orice persoană”) – poate fi supus răspunderii pentru comiterea unei infracțiuni. În plus, această regulă este aplicabilă și-n cazurile în care fapta comisă nu constituie infracțiune conform legislației naționale – Principiul II. Principiile III și IV prevăd că circumstanțele în care persoana acționează în calitate de șef de stat sau persoană cu funcție în Guvern, sau în exercitarea ordinului Guvernului său a șefului, nu o eliberează de răspundere. Aceste două principii confirmă prevederile articolelor 7 și 8 al Statutului Tribunalului de la Nuremberg. Articolul 8 privind ordinele superiorului, admite posibilitatea atenuării pedepsei, în caz că Tribunalul recunoaște că aceasta o cere interesul justiției”.

Principiul IV elaborat de Comisie modifică această dispoziție – persoana nu este eliberată de răspundere „în caz că o alegere conștientă a comportamentului a fost posibilă”. Acest fapt acordă împuterniciri discreționale largi tribunalelor „care trebuie să decidă – a avut oare persoana posibilitatea de a face „alegere conștientă” pentru a refuza executarea ordinului superiorului.

Principiul VI codifică cele trei categorii de crime prevăzute de articolul 6 al Statutului Tribunalului de la Nuremberg. Ceea ce acordul de la Londra a determinat ca „crime ce cad sub incidența Tribunalului”, acum a fost formulat ca „crime internaționale”, termen utilizat la fel și de articolul 6 menționat.

Confirmarea principiilor de la Nuremberg în rezoluția Adunării Generale în 1946 și formularea lor de către Comisia de drept internațional au fost pași

importanți în procesul acceptării unui cod al crimelor internaționale ce impun responsabilitatea personală. În curând sistemul convențional al răspunderii pentru comiterea crimelor de război a suferit modificări, grație adoptării celor patru Convenții de la Geneva la 12 august 1949, elaborate la inițiativa Comitetului Internațional al Crucii Roșii, ce au constituit o oglindire a evenimentelor tragice a celui de-al Doilea Război Mondial. Statele participante la aceste Convenții își asumă obligația principală „de a respecta și de a impune respectarea” prevederilor sale „în orice condiții” (articolul 1 comun celor patru Convenții). Fiecare din aceste Convenții conține câte un capitol consacrat faptelor comise contra persoanelor protejate. Ele sunt numite „violări grave” și nu crime de război, însă evident că constituie infracțiuni conform dreptului internațional. Aceste acțiuni sunt delimitate în art.50 al Convenției I; art.51 al Convenției II; art.130 al Convenției III; art.147 al Convenției IV. Referindu-ne la aplicarea *ratione personae*, constatăm că Convențiile stabilesc responsabilitatea autorilor acestor violări grave, precum și a superiorilor lor. În realitate domeniul de aplicare a prevederilor Convențiilor este destul de larg, deoarece termenul „persoană” include atât persoanele civile, cât și combatanții, membrii formațiunilor armate oficiale și neoficiale.

Convenția de la Haga din 14 mai 1954 privind protecția bunurilor culturale în timp de conflict armat, obligă părțile contractante să protejeze ceea ce numim „moștenirea culturală a umanității”. Statele trebuie să i-a, în cadrul legislației penale naționale, toate măsurile necesare, pentru ca persoanele ce au încălcat sau au ordonat încălcarea prevederilor Convenției, să fie supuse sancțiunilor penale sau disciplinare.

Protocoalele adiționale I și II din 1977 au adăugat norme mai concrete la sistemul ce a devenit un sistem de drept recunoscut.⁵ În special art.11 sporește nivelul de protecție a persoanelor la capitolul stării psihice și inviolabilității, declarând acțiunile sau admiterea expresă ce prezintă pericol, încălcări grave ale dreptului internațional umanitar. Mai mult, ca atît art.85 adaugă un șir de încălcări la cele existente. În plus, conform art.1 al Protocolului I, părțile se obligă „să respecte prezentul Protocol și să asigure respectarea lui în orice condiții”. Rolul progresiv al acestor prevederi este menționat de mai mulți autori.⁶

Constituirea Tribunalului Penal Internațional pentru ex-Yugoslavia și Rwanda

O etapă importantă a procesului îndelungat al elaborării normelor, ce se referă la responsabilitatea penală individuală în baza dreptului internațional a constituit crearea celor două Tribunale speciale pentru ex-Yugoslavia și Rwanda. Înființarea lor este

o demonstrație a importanței progresului în domeniul creării unui organ permanent. În plus, ele au permis conștientizarea faptului ce poate fi înfrunghat în forma unui cod penal internațional în sensul Rezoluției № 95 (I) a Adunării Generale a ONU.⁷

Rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU ce se referă la crearea tribunalelor pentru urmărirea persoanelor culpabile de crime comise în fosta Yugoslavie și Rwanda, conțin prevederi despre faptele, ce sunt pedepsite în baza dreptului internațional. În special, art.2, 3, 4 și 5 ale Statutului Tribunalului Penal Internațional pentru ex-Yugoslavia enumeră crimele ce cad sub incidența acestui organ judiciar. Art.2 consacrat violărilor grave ale Convențiilor de la Geneva din 1949, acordă Tribunalului împuterniciri privind exercitarea urmăririi penale a persoanelor „ce comit sau ordonă comiterea” unor asemenea încălcări. Art.3 lărgeste jurisdicția Tribunalului, incluzând încălcarea legilor și obiceiurilor de război. Art.4 repetă art. II și III a Convenției din 1948 privind reprimarea și prevenirea crimei de genocid.

Art.5 oferă Tribunalului împuterniciri privind exercitarea urmăririi penale a persoanelor culpabile de crime comise contra persoanelor civile în timp de conflict armat „cu caracter internațional sau non-internațional”. Conform unei tradiții fixate în documentele de așa gen, art.7 determină destul de larg domeniul „responsabilității penale individuale”, atribuind la această categorie orice persoană, ce „planifica, instiga, ordona sau contribuia la organizarea, planificarea, instigarea sau comiterea crimei”. Responsabilitatea persoanei ce ocupă funcție înaltă (șeful de stat sau de guvern sau un funcționar înalt), precum și urmările ordinelor șefilor sunt examinate în art.7 în aceeași formulă ca și în Statutul Tribunalului de la Nuremberg și raportul din 1950 al Comisiei de drept internațional (Principiile III și IV). La fel ca și în Statutul Tribunalului de la Nuremberg, este prevăzută posibilitatea atenuării pedepsei „în caz că Tribunalul internațional va recunoaște necesitatea impusă de interesele justiției”.

Statutul Tribunalului pentru Rwanda este formulat un pic diferit, dar conceptul general ce reflectă prevederile sale puțin diferă de conceptul Statutului Tribunalului pentru ex-Yugoslavia. În special, Statutul Tribunalului pentru Rwanda enumeră genocidul și crimele contra omenirii primele în listă, la fel face trimitere la art.3 comun celor patru Convenții de la Geneva și la Protocolul adițional II. Aceasta se explică prin specificul conflictului din Rwanda.

Adoptarea Statutului Curții Penale Internaționale și codificarea răspunderii penale individuale în practica judiciară a Tribunalului ad-hoc constituite de ONU

Astăzi această culegere enormă de principii și norme, această moștenire juridică este fixată într-un singur document – Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, adoptat în cadrul Conferinței diplomatice a ONU la 17 iulie 1998.⁸ Art.5 și 8 ale Statutului determină noțiunea crimelor ce cad sub incidența Curții. Acestea sunt „cele mai grave crime, ce ating interesele întregii comunități internaționale” (art.5). O asemenea noțiune are un caracter general și cuprinde încălcările grave atât ale Convențiilor de la Geneva, cât și ale legilor și obiceiurilor de război. Aceste încălcări contravin normelor juridice și etice, precum și principiilor comunității internaționale.

Statutul de la Roma operează cu o nouă tipologie de infracțiuni – ele sunt clasificate în patru categorii în loc de trei – genocidul, crimele contra umanității, crimele de război și crimele de agresiune. Acest document lasă deschisă întrebarea – reprezintă oare crima de război „crimă contra păcii”, după cum este definită în Statutul Tribunalului de la Nuremberg sau „crimă contra păcii și securității omenirii” după cum este definită în proiectul Codului, elaborat de Comisia de drept internațional. Art.6 al Statutului de la Roma repetă prevederile Convenției din 1948 cu privire la genocid și poate fi considerat ca un pas în procesul de codificare a normelor și principiilor generale. Evoluția de bază referitor la crimele contra omenirii și crimele de război este reflectată în art.7 și 8. Spre deosebire de prevederile art.6 a Statutului Tribunalului de la Nuremberg și formulările ulterioare, prevederile Statutului de la Roma au suferit unele modificări.

„Crima contra omenirii” reprezintă fapta comisă „în cadrul unor atacuri sistematice și pe scară largă asupra persoanelor civile, în caz că un asemenea atac este comis în mod conștient” (art.7).⁹ Această determinare se referă la dreptul internațional cutumiar; ea a fost dată în câteva documente elaborate după adoptarea Statutului de la Nuremberg, inclusiv art.6 al Statutului. O explicație clară ce ar reprezenta o crimă contra umanității este dată în hotărârea Tribunalului Penal Internațional pentru ex-Yugoslavia în cazul Erdemovic: „Crimele contra umanității reprezintă acte de violență de amploare îndreptate contra celui mai important ce are ființa umană – viața, libertatea, sănătatea fizică, bunăstarea și demnitatea. Ele constituie faptele inumane, care după seriozitatea sa depășesc limitele pe care le poate suporta comunitatea internațională, fapt ce impune necesitatea atragerii la răspundere pentru comiterea lor. Însă, crimele contra omenirii ating interesele nu doar ale unei personalități aparte, deoarece atunci când ființa umană este supusă atentatului criminal – obiect al atacului și al ignorării devine întreaga omenire. Iată de ce o caracteristică esențială a crimelor contra omenirii reprezintă

conceptul omenirii în calitate de victimă”.¹⁰ Evident că acceptând această formulare, nu facem distincție dintre starea de război și de pace, dintre conflictele armate internaționale și non-internaționale. Acest principiu a fost formulat anterior în hotărârea Tribunalului Penal Internațional pentru ex-Yugoslavia în cazul Tadic din 7 mai 1997.¹¹ Statutul Tribunalului Penal Internațional pentru Rwanda la fel nu face o asemenea distincție, deoarece marea majoritate a crimelor comise la etapa inițială a evenimentelor din Rwanda, nu pot fi examinate ca crime în situație de conflict.

Principiul cheie în cazul dat este însăși noțiunea de omenire. Victima apare ca o parte a unei categorii mai largi – omenirea. Acest principiu are tangență cu rezerva Martens, prevăzută în Convenția IV de la Haga din 1907 (preambulul acestei Convenții face trimitere la „originea dreptului internațional, deoarece ea reiese din cutumele, legile omenirii și necesitățile conștiinței sociale stabilite între popoare”), confirmat și de art.1 al Protocolului adițional I.¹²

Structura art.7, ce constă din două părți de bază redă noua concepție: prima parte enumeră faptele ce reprezintă crime contra omenirii, iar cea de-a doua dă definiția unora din ele. Incluziunea în categoria crimelor contra omenirii a omuciderilor, a exterminărilor, reducerea la sclavie și deportarea sau transferul forțat de populație doar confirmă conceptul preluat de la Tribunalul de la Nuremberg. Ceea ce Statutul Tribunalului de la Nuremberg determina printr-o formulă generală „alte cruzimi comise contra populației civile”, Statutul de la Roma transformă într-o enumerare a faptelor, luându-se în considerație practica tragică a diverselor popoare acumulate pe parcursul ultimilor 50 de ani în cadrul conflictelor armate internaționale și non-internaționale, precum și-n perioadă de pace: „întemnițarea sau alte forme de privare gravă de libertate fizică cu violarea dispozițiilor fundamentale ale dreptului internațional; tortura; violul, sclavajul sexual, prostituția forțată, însărcinarea forțată, sterilizarea forțată și oricare altă formă de violență sexuală de gravitate comparabilă; dispariția forțată a persoanelor; apartheidul”. Fiecare dintre aceste fapte este definită în cea de-a doua parte a art.7. După cum observăm, o bună parte a acestor crime poartă un caracter sexual. Dacă ne referim la cazul Hagenbah și evoluția răspunderii penale internaționale, constatăm: comportamentul unor oameni în situație de conflict a depășit cu mult ceea ce era considerat pe timpuri infracțiune de viol – astăzi asemenea infracțiuni au preluat un caracter „sistematic” și „de amploare”.¹³ Totuși, gravitatea infracțiunilor era apreciată la fel, drept exemplu aducem prevederile art.88 al Codului militar elaborat în 1621 de regele suedez Gustav Adolf: „În

caz că cineva va comite un act de viol față de o femeie și acest fapt va fi demonstrat, el va fi pedepsit cu moartea pentru aceasta”.¹⁴ În plus, faptele comise pe teritoriul ex-Yugoslaviei au dus la apariția termenului „purificări etnice”, care a fost comentat de TPIY, în special în cazul „Srebrenica” din 16 noiembrie 1995.¹⁵ Enumerarea prezentată de art.7 se încheie cu o formulare de tip general: „... alte acte inumane cu caracter analog care cauzează intenționat mari suferințe sau atentate grave la integritatea fizică sau la sănătatea fizică sau mentală”. O asemenea definiție va permite în viitor să se adauge la această enumerare alte fapte, deoarece dosarele penale examinate de instanțele internaționale și cele naționale, ne demonstrează că este posibilă o eventuală lărgire a acestei categorii de infracțiuni, ce constituie un atentat grav la însăși ideea omenirii.

Art.8 al Statutului de la Roma redă conceptul tradițional al crimelor de război. Dacă comparăm enumerarea propusă cu cea ce este prevăzută în art.6 al Statutului Tribunalului de la Nuremberg devine evident că procesul determinării diverselor fapte în calitate de crime de război a avut o evoluție deosebită, ceea ce a dus la lărgirea acestei categorii și la o codificare mai detaliată.¹⁶

Crimele de război în sens larg cad sub incidența Curții Penale Internaționale, în special „care se înscriu într-un plan sau când fac parte dintr-o serie de crime analoge comise pe o scară largă” (art.8). Aceasta presupune că CPI posedă jurisdicția și față de crimele comise de persoane în mod individual.¹⁷ Curtea poate atrage la răspundere pentru crime de câteva categorii. Prima – „infracțiuni grave la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, adică oricare din actele următoare îndreptate împotriva persoanelor sau bunurilor protejate de dispozițiile Convențiilor de la Geneva” (art.8, par.2, al. a, pct. i-viii):

1. Omuciderea intenționată;
2. Tortura sau tratamentele inumane, inclusiv experiențele biologice;
3. Cauzarea intenționată de grave suferințe sau atentatele grave asupra integrității psihice sau sănătății;
4. Distrugerea și însușirea bunurilor, nejustificate de necesitățile militare și executate pe scară largă, în mod ilicit și arbitrar;
5. Constrângerea prizonierului de război sau a unei persoane protejate de a servi în forțele unei puteri inamice;
6. Privarea intenționată a unui prizonier de război sau a oricărei alte persoane protejate de dreptul lui de a fi judecat în mod legal și imparțial;
7. Deportările și transferurile ilegale sau detențiile ilegale;

Făcând o analiză comparativă cu textele Convențiilor de la Geneva din 1949, se observă că Statutul a preluat toate infracțiunile grave prevăzute de acestea, calificându-le drept crime de război.

Cea de-a doua categorie include „alte violări grave ale legilor și obiceiurilor aplicabile în conflictele armate internaționale în cadrul stabilit de dreptul internațional” (art.8, par.2, al. b, pct. I-XVII):

1. Lansarea de atacuri deliberate împotriva populației civile în general sau împotriva civililor care nu iau parte direct la ostilități;

2. Lansarea de atacuri deliberate contra bunurilor civile care nu constituie obiective militare;

3. Lansarea de atacuri deliberate împotriva personalului, instalațiilor, materialului, unităților sau vehiculelor utilizate în cadrul unei misiuni de ajutor umanitar sau de menținere a păcii, conform Cartei Națiunilor Unite pentru perioada în care acestea au dreptul la protecția pe care dreptul internațional al conflictelor armate o garantează civililor și bunurilor cu caracter civil;

4. Lansarea unui atac deliberat știind că el va cauza incidental pierderi de vieți omenești și rănirea populației civile, distrugerea bunurilor cu caracter civil sau daune întinse, durabile și grave asupra mediului natural, care ar fi excesive în raport cu avantajul militar concret și direct așteptat;

5. Atacarea sau bombardarea, prin orice mijloace, a satelor, orașelor, locuințelor sau clădirilor care nu sunt apărate și care nu sunt obiective militare;

6. Uciderea sau rănirea combatantului care, fiind dezarmat sau nemaiavănd mijloace de a se apăra, s-a predat;

7. Utilizarea perfidă a drapelului parlamentarului, drapelului sau insinelor militare și uniformei inamicului sau ale ONU, ca și a semnalelor distincte prevăzute de Convențiile de la Geneva, producând astfel pierderi de vieți omenești sau rănirea gravă a persoanelor;

8. Transferul, direct sau indirect, de către o putere ocupantă a unei părți a populației sale civile, în teritoriul pe care îl ocupă, sau deportarea ori transferul în interiorul sau în afara teritoriului ocupat al unei părți sau al întregii populații de pe acest teritoriu;

9. Lansarea de atacuri deliberate împotriva clădirilor destinate religiei, învățământului, artei, științei sau acțiunilor caritabile, monumentelor istorice, spitalelor sau locurilor unde bolnavii și răniții sunt adăpostiți, cu condiția ca aceste clădiri să nu fie utilizate în scopuri militare;

10. Supunerea persoanelor căzute sub puterea adversarului la mutilări sau experiențe medicale ori științifice care nu sunt motivate de tratamentul medical și nici efectuate în interesul acestor persoane

și care cauzează moartea acestora sau le periclitează grav sănătatea;

11. Uciderea sau rănirea prin trădare a persoanelor aparținând națiunii sau armatei inamice;

12. A declara că nimeni nu va fi cruțat;

13. Distrugerea sau însușirea bunurilor inamicului în afara cazului în care acestea sunt imperios cerute de necesitățile războiului;

14. Declararea ca anulate, suspendate sau inadmisibile în justiție a drepturilor și acțiunilor cetățenilor părții adverse;

15. Constrângerea cetățenilor părții adverse să ia parte la operațiuni de război îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă aceștia erau înainte de începerea războiului în serviciul părții care îl constrânge;

16. Jefuirea unui oraș sau a unei localități, chiar dacă e luată cu asalt;

17. Utilizarea otrăvii sau a armelor otrăvitoare;

18. Utilizarea gazelor asfixiante, toxice sau asimilate sau a oricăror lichide, materii sau mijloace analoge;

19. Utilizarea gloanțelor care se dilată sau se turtesc ușor în corpul omenească, precum și a gloanțelor care nu sunt acoperite în întregime de un înveliș dur;

20. Folosirea armelor, proiectilelor, materialelor și metodelor de luptă de natură să cauzeze rău superfluu sau suferințe inutile ori care lovesc fără discriminare, cu violarea dreptului internațional al conflictelor armate, cu condiția ca aceste mijloace să facă obiectul unei interdicții generale care să fie înscrisă într-o anexă la Statut, printr-un amendament în conformitate cu prevederile acestuia;

21. Atingerile aduse demnității persoanei, mai ales tratamentele umilitoare și degradante;

22. Violul, sclavia sexuală, prostituția forțată, însărcinarea (graviditatea) forțată, sterilizarea forțată sau orice altă formă de violență sexuală care constituie o infracțiune gravă la Convențiile de la Geneva;

23. Utilizarea prezenței unui civil sau a altei persoane protejate pentru a pune la adăpost de operațiunile militare anumite puncte, zone sau forțe militare;

24. Lansarea de atacuri deliberate împotriva clădirilor, materialului, unităților și mijloacelor de transport sanitar, precum și împotriva personalului care utilizează, potrivit dreptului internațional, semnele distinctive prevăzute de Convențiile de la Geneva;

25. Înfometarea intenționată a civililor, ca metodă de război, privându-i de bunurile indispensabile supraviețuirii lor, mai ales împiedicarea intenționată a primirii de ajutoare prevăzute de Convențiile de la Geneva;

26. Recrutarea sau înrolarea copiilor mai mici de 15 ani în forțele armate naționale sau folosirea lor activă la ostilități.

Această enumerare reprezintă cea mai mare listă de fapte inclus într-un document internațional cu caracter obligatoriu.

La cea de-a treia categorie se referă „violările grave ale articolului 3 comun celor patru Convenții de la Geneva din 12 august 1949, adică oricare din următoarele acte comise contra persoanelor care nu participă direct la ostilități, inclusiv membrii forțelor armate care au predat armele și persoanele care au fost scoase din luptă prin îmbolnăvire, rănire, detenție sau alt motiv” (art.8, par.2, al. c, pct. i-iv):

1. Atentatele la viața și integritatea corporală, mai ales omorul sub toate formele, mutilările, tratamentele crude și tortura;

2. Atentatele la demnitatea persoanei, mai ales tratamentele umilitoare și degradante;

3. Luarea de ostatici;

4. Condamnările pronunțate și execuțiile efectuate fără o judecată prealabilă, pronunțată de către un tribunal legal constituit, cu asigurarea garanțiilor judiciare general recunoscute ca indispensabile.

Și-n sfârșit cea de-a patra categorie include „alte violări grave ale legilor și obiceiurilor aplicabile în conflictele armate fără caracter internațional, în cadrul stabilit de dreptul internațional” (art.8, par.2, al. e, pct. i-xii):

1. Lansarea de atacuri deliberate împotriva populației civile în general sau contra civililor care nu iau parte direct la ostilități;

2. Lansare de atacuri deliberate împotriva clădirilor, materialului, unităților și mijloacelor de transport sanitar, precum și împotriva personalului care, în conformitate cu dreptul internațional, utilizează semnele distinctive prevăzute de Convențiile de la Geneva;

3. Lansarea de atacuri deliberate împotriva personalului, instalațiilor, materialului, unităților sau vehiculelor utilizate în misiuni de ajutor umanitar sau de menținere a păcii în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, atât timp cât acestea au dreptul la protecția pe care dreptul conflictelor armate o garantează civililor și bunurilor cu caracter civil;

4. Lansarea de atacuri deliberate împotriva clădirilor consacrate religiei, învățământului, artei, științei sau acțiunii caritabile, monumentelor istorice, spitalelor și locurilor unde sunt adăpostiți bolnavii și răniții, cu condiția ca aceste clădiri să nu fie folosite în scopuri militare;

5. Jefuirea unui oraș sau a unei localități, chiar dacă este luată cu asalt;

6. Violul, sclavia sexuală, prostituția forțată, însărcinarea forțată, sterilizarea forțată sau oricare altă

formă de violență sexuală care constituie infracțiune gravă potrivit Convențiilor de la Geneva;

7. Recrutarea sau înrolarea copiilor mai mici de 15 ani în forțele armate sau folosirea lor activă la ostilități;

8. Ordonarea de a deplasa populația civilă în rațiuni legate de conflict, în afara cazului când este cerută de securitatea civililor sau de necesități militare;

9. Uciderea sau rănirea prin trădare a combatantului adversar;

10. A declara că nimeni nu va fi cruțat;

11. Supunerea persoanelor unei părți la conflict căzute sub puterea altei părți la mutilări sau experiențe medicale ori științifice care nu sunt motivate de tratamentul medical, nici efectuate în interesul acestor persoane și care cauzează moartea acestora ori pun în pericol grav sănătatea;

12. Distrugerea sau capturarea bunurilor adversarului în afara cazurilor când acestea sunt cerute imperios de necesitățile conflictului.

După enumerarea acestor categorii, Statutul prevede unele rezerve ce scot de sub incidența Curii situațiile tensionante și tulburările interne, actele izolate precum revoltele, actele izolate și sporadice de violență și alte acte analoge (al. f). În asemenea situații se vor aplica legislațiile naționale și evident, dreptul internațional al drepturilor omului. În plus, statutul precizează că regulile referitoare la crimele de război în situație de conflict armat non-internațional, stabilite conform art.3 comun celor patru Convenții de la Geneva, nu afectează responsabilitatea guvernului de a menține sau de a restabili ordinea publică în stat sau pentru apărarea unității și integrității teritoriale a statului prin toate mijloacele legitime. Ultima formulare trezește discreții între specialiști, presupunem, că ea necesită o interpretare expresă, deoarece în diferite situații se poate ajunge la abuzuri din partea autorităților, din interese ce pot excede celor stabilite în textul enunțat. Totuși, este firesc că cea de-a patra categorie se aplică situațiilor conflictelor armate cu caracter îndelungat între forțele guvernamentale și grupurile armate organizate sau între asemenea grupuri, prin ce și se caracterizează majoritatea conflictelor armate contemporane.

Observăm că Statutul incriminează unele fapte săvârșite împotriva personalului, instalațiilor, materialelor, unităților sau vehiculelor care aparțin unităților de ajutor umanitar sau de menținere a păcii, asimilând dreptul la protecție a acestora cu cel pe care dreptul conflictelor armate îl garantează civililor și bunurilor cu caracter civil, indiferent de natura conflictului, internațional sau non-internațional. Este un rezultat firesc al preocupărilor din ultimii ani ale

Națiunilor Unite de a oferi un sistem de protecție eficient personalului ONU și celui asociat. Precizăm că, în acest sens, în anul 1994, a fost adoptată „Convenția cu privire la securitatea personalului ONU și celui asociat”,¹⁸ care se aplică în operațiunile pentru pace derulate în conformitate cu Carta ONU, mai puțin în operațiunile de impunere a păcii (peace enforcement), caz în care personalul este angajat în calitate de combatant, aplicându-se dreptul internațional umanitar. Convenția stabilește obligația în sarcina statelor de a introduce în legislația lor penală infracțiunile la adresa personalului ONU, enumerând mai multe fapte considerate ca infracțiuni dacă sunt comise cu intenție. Se observă că Statutul de la Roma extinde prevederile Convenției prin calificarea acestor infracțiuni drept crime de război, fără a face distincție între tipurile de operațiuni în cadrul misiunilor pentru pace. Chiar și „Proiectul de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii” califică aceste infracțiuni ca fiind crime de război, dar menține regula potrivit căreia în operațiuni „peace enforcement” se aplică dreptul internațional umanitar.

După cel de-al Doilea Război Mondial noțiunea de crimă de război, crimă contra umanității și crimă de genocid, care sunt examinate în cadrul unei categorii generale *crimina juris gentium*, a avut o evoluție deosebită.

Elaborarea și semnarea noilor tratate și activitatea în scopul lărgirii și aplicării dreptului internațional prin intermediul creării noilor organe judiciare, interpretarea conceptelor termenilor juridici și hotărârilor judiciare sunt acele criterii ce caracterizează această evoluție.

Atunci când a fost adoptat art.6 al Statutului Tribunalului de la Nuremberg, prevederile sale referitor la crimele de război deja constituiau o interpretarea a dreptului internațional cutumiar. Crimele de război reprezentau încălcări ale prevederilor existente *a jus ad bello*. Sentința Tribunalului de la Nuremberg a stabilit că crimele ce sunt prevăzute în art.6 (b) ale Statutului, deja fuseseră recunoscute de dreptul internațional ca crime de război. Ele sunt prevăzute în art.46, 50, 52 și 56 ale Convențiilor de la Haga din 1907 și în art.2, 3, 4, 46 și 51 ale Convenției de la Geneva din 1929. Faptul că încălcarea acestor prevederi constituie infracțiune, pentru care persoanele culpabile sunt supuse pedepsei, este recunoscută în mod expres și nu poate fi ignorat.¹⁹ După cum am avut posibilitatea să constatăm, normele cutumiare ce se referă la crimele de război sunt cunoscute de aproximativ 500 de ani.

Noțiunea „crimă contra umanității” a cunoscut mai multe modificări. În Statutul Tribunalului de la Nuremberg crimele contra umanității erau prezentate în context cu crimele de război, care la rândul său erau prezentate în context cu crimele contra păcii. Punct de

reper constituia cel de-al Doilea Război Mondial, iar crimele erau examinate doar dacă ele au fost comise până la sau în timpul acestui război. Însă, Sentința Tribunalului de la Nuremberg prevedea caracterul autonom al acestor crime: Iulius Shtraiher și Baldur von Shirah au fost judecați în exclusivitate pentru crime contra umanității.²⁰ Deși crimele contra umanității în mod expres au fost recunoscute doar după cel de-al Doilea Război Mondial, totuși ele au început a fi luate în considerație și anterior, deoarece erau considerate că au o legătură strânsă cu principiul umanității, ce constituie piatra de temelie a dreptului internațional umanitar. Von Hadenbah și alte persoane, culpabile pentru *crimina juris gentium* în situație de război și de pace, comiteau fapte ce pot fi calificate ca infracțiuni conform dreptului internațional. După 1946 nu se mai punea la dubii faptul că această categorie de infracțiuni a devenit parte a dreptului internațional cutumiar. Hotărârea TPIY în cazul Tadic a confirmat în mod expres aceasta. Statutul TPIR examinează crimele contra umanității ca categorie aparte. Legătura cu crimele de război a încetat să mai existe: art. I al Convenției din 1968 privind imprescriptibilitatea crimelor de război și a crimelor contra umanității conține trimitere la determinarea crimelor contra umanității în baza art.6 al Statutului Tribunalului de la Nuremberg și încheie formularea cu cuvintele „indiferent de faptul dacă au fost ele comise în timp de război sau de pace”.

Deși crimele de război și crimele contra umanității reprezintă astăzi două categorii de sine stătătoare, nu putem ignora faptul că în cadrul conflictelor contemporane ele sunt interdependente, în special când este vorba despre crimele contra populației civile. Omorul, deportarea și alte fapte enumerate în listele lungi incluse în ultimele documente, reprezintă un argument expres al acestei legături reciproce și coincidențe parțiale. Cele patru Convenții de la Geneva din 1949 și Protocolul adițional I din 1977 includ numeroase fapte și situații care demonstrează că încălcările pot fi interpretate în egală măsură și ca crime de război și ca crime contra umanității.

Un aport important în evoluția conceptului răspunderii penale individuale a avut elaborarea „Proiectului de Cod al crimelor contra păcii și securității omenirii”. Art.1 al proiectelor Codului din 1951 și 1954²¹ prevede: crimele contra păcii și securității omenirii constituie crime internaționale pentru care indivizii culpabili în comiterea lor sunt supuși răspunderii. Art.1 al textului documentului din 1996 constată că crimele contra păcii și securității omenirii sunt crime internaționale și sunt supuse răspunderii indiferent de faptul dacă sunt considerate infracțiuni în baza dreptului național.²² Conform art.2 crimele contra păcii și securității omenirii impun

responsabilitatea individuală. Ce ține de enumerarea faptelor, constatăm că proiectul Codului conține toate modificările menționate mai sus. Formularea crimei de genocid (art.17) redă conținutul Convenției din 1948 și repetă prevederile art.6 al Statutului de la Roma a CPI. Cât privește ține de crimele contra umanității, Codul (art.18) conține un supliment ce prevede că faptele sunt comise sub dirijarea sau instigarea guvernului sau oricărei organizații sau grup. Enumerarea faptelor în acest Cod este însă, mai puțin detaliată în comparație cu art.7 al Statutului de la Roma. De exemplu, crima de apartheid nu este menționată în cod aparte – ea este inclusă în prevederile generale privind „discriminarea legiferată în baza criteriilor rasiale, etnice și religioase, ce duc după sine la încălcarea drepturilor și libertăților omului și aducerea unui prejudiciu considerabil unei părți a populației”. Enumerarea crimelor de război în linii generale coincide cu cea inclusă mai târziu în art.8 al Statutului de la Roma, însă totuși formularea este mai compactă. Totodată, pentru toate categoriile de crime este menționat, că faptele sunt comise în mod intenționat, fiind încălcat dreptul internațional umanitar. Proiectul Codului conține o nouă prevedere ce se referă la protecția mediului „utilizarea în timp de conflict armat a metodelor și a mijloacelor de război, ce nu sunt îndreptățite prin necesitate militară, în scopul aducerii unui prejudiciu de lungă durată, pe scară largă și considerabil mediului, care la rândul său constituie cauza unui prejudiciu sănătății și pericol pentru supraviețuirea populației”.

Art.19 conține prevedere nouă privind infracțiunile comise contra ONU și a personalului său îndreptate împotriva operațiunilor cu participarea acestui personal. Unica excepție constituie cazurile când personalul participă în calitate de combatanți în operațiunile ONU contra forțelor armate organizate, au un caracter de restabilire a ordinii și sunt sancționate de Consiliul de Securitate al ONU în conformitate cu prevederile Capitolului VII al Cartei ONU. În asemenea situații este aplicabil dreptul internațional umanitar. Statutul de la Roma asigură protecția personalului ONU în capitolele 8 (b) iii și (e) iii.

Continuând preocupările pentru dezvoltarea sistemelor de protecție în situații de conflict armat, la 26 mai 1999 s-a adoptat cel de-al doilea Protocol la Convenția de la Haga din 1954 cu privire la protecția bunurilor culturale, document care, spre deosebire de instrumentele anterioare, stabilește și câteva fapte care constituie violări grave ale dreptului internațional umanitar. Deși nu sunt calificate expres drept crime de război, în dezvoltările anterioare și din filozofia care predomină în prezent materia răspunderii internaționale penale, rezultă că aceste fapte pot fi considerate criminale, fiind vorba de violări grave

și nu de simple violări ale legilor și obiceiurilor războiului.²³

Capitolul patru al Protocolului, intitulat „Răspunderea penală și jurisdicțională”, enumeră următoarele violări grave, dacă sunt comise cu intenție și cu violarea Convenției și Protocolului (art.15 par.1 al. a)-e)).

1. Transformarea bunului cultural aflat sub protecție specială în obiect al atacului;
2. Utilizarea bunului cultural aflat sub protecție specială sau imediata sa apropiere ca suport al unei acțiuni militare;
3. Distrugerea totală sau parțială sau însușirea bunului cultural protejat conform Convenției și Protocolului;
4. A face din bunul cultural protejat de Convenție și de Protocol obiect al atacului;
5. Furtul, jefuirea, deteriorarea și actele de vandalism împotriva bunurilor culturale protejate de Convenție.

Încheiere

La o sumară comparație a textului Protocolului cu prevederile Statutului de la Roma, constatăm o dezvoltare semnificativă a sferei crimelor de război care au ca obiect bunurile culturale, așa cum sunt definite de Convenția din 1954, primele două incriminări vizând numai bunurile culturale aflate sub protecție specială.

Protocolul obligă statele părți să adopte măsurile necesare pentru a stabili infracțiunile penale conform legislațiilor interne și pentru a face ca aceste infracțiuni să fie sancționate cu pedepse corespunzătoare. Mai mult, statele părți la Protocol sunt obligate să se supună principiilor generale de drept și celor de drept internațional, inclusiv regulilor care extind răspunderea penală individuală la alte persoane decât cele care comit direct actul respectiv (art.15, par.2). Protocolul cuprinde prevederi de detaliu referitoare la jurisdicție (art.16), acuzare (art.17), extrădare (art.18), asistență juridică (art.19), precum și enumerarea altor violări pentru care statele au obligația de a lua măsuri pentru a le reprima prin legislația națională (art.21). Art.21 enumeră următoarele acte, cu condiția să fie comise în mod intenționat: orice utilizare a bunurilor culturale cu violarea Convenției și Protocolului; orice export ilicit, alte mutări sau transferuri de proprietate a bunurilor culturale de pe teritoriul ocupat, prin violarea Convenției și Protocolului.

Pe lângă faptul că tipologia crimelor ce impun răspunderea penală individuală a devenit mai largă și expresă, au fost formulate și unele principii generale. Examinându-se fapta, inacțiunea la fel este calificată ca infracțiune. Pornind de la hotărârea Comisiei militare

a SUA în cazul generalului Iamashita cu privire la cruzimile comise contra populației civile în Filipine, neprevenirea crimelor este privită ca infracțiune în egală măsură cu însăși crima și necesită o pedeapsă la fel de dură: „atunci când omorurile, violurile și actele de răzbunare constituie infracțiuni răspândite pe scară largă, iar comandantul nu depune eforturi pentru a preveni și a curma faptele criminale, acest comandant poate fi atras la răspundere, inclusiv penală, pentru faptele ilegale ale subalternilor săi”.²⁴ Același principiu este expus în art.86 și 87 a Protocolului adițional I și în Statutul de la Roma.

O altă tendință pe care este important să o menționăm, vorbind despre practica codificării dreptului internațional, este interdependența crescândă între dreptul internațional umanitar și drepturile omului. Într-adevăr, unele dintre prevederile dreptului internațional umanitar adoptate în ultimii ani au fost puternic influențate de prevederile drepturilor omului și protecția acordată de acest drept. Statutul de la Roma enumeră așa noțiuni cum ar fi „demnitate personală”, interzicerea „unei adresări înjosoare”, „garanții judiciare”, interzicerea „urmăririi” (determinată ca privare „intenționată de drepturile fundamentale ce contravine dreptului internațional în baza criteriului apartenenței la un oarecare grup sau comunitate”), discriminarea și apartheidul. Toate aceste noțiuni au fost formulate în documentele de bază ale ONU, adoptate în scopul protecției drepturilor indivizilor. Totodată, principiul umanității constituie nucleul dreptului internațional umanitar și este originea tuturor modificărilor evoluționale, ce sunt examinate în prezenta lucrare. În plus, principiul răspunderii individuale este prevăzut în mod expres de dreptul internațional umanitar.

Ca rezultat, dreptul internațional convențional și cutumiar tot mai sunt influențate reciproc. Dreptul cutumiar a început să joace rolul principal, deoarece dreptul internațional cutumiar aplicabil conflictelor armate nu se limitează la Convențiile de la Geneva și Protocoalele adiționale. Dreptul cutumiar a urgentat dezvoltarea dreptului conflictelor armate, în special ce se referă la infracțiunile comise în timpul conflictelor interne. În acest sens un rol deosebit l-a avut precedentul judiciar dezvoltat de Tribunalul special pentru ex-Yugoslavia.²⁵

Codificarea instituției răspunzătoare pentru comiterea crimelor de război a cunoscut o cale lungă, începând cu anul 1474 în cazul Hagenbah. Însă, ideea de bază ce caracterizează acest concept, originea căruia a fost pusă cu mulți ani în urmă și care de atunci a suferit schimbări – rămâne aceleași: principiul umanității trebuie să rămână piatra de temelie a sistemului normelor juridice, ce protejează

de infracțiunile comise de indivizi, atât în timp de pace, cât și în timp de război, fie că este vorba despre un conflict armat internațional sau non-internațional. Aceasta este nu doar o obligație morală, ci una din obligațiile principale conform dreptului internațional cutumiar.

Astăzi, la fel ca și anterior, legile umanității și „cerințele conștiinței sociale” impun un lucru enorm în scopul propagării principiilor și normelor ce ar asigura o protecție efectivă a indivizilor, ce devin victime ale actelor de violență, numărul cărora este în permanență în creștere. „Pacea și securitatea omenirii”, precum și protecția drepturilor omului și sancțiunile severe contra încălcărilor grave ale dreptului internațional umanitar aplicabil în timp de conflict armat, pot fi atribuite la performanțele cele mai importante ale omenirii.

Referințe bibliografice:

(Endnotes)

¹ H. DONNEDIEU DE VABRES. Le procès de Nuremberg devant les principes modernes du droit pénal international. RCADI, 1947, I, p.481.

² Confirmation des principes de droit international reconnus par le statut de la Cour de Nuremberg <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NRO/033/46/IMG/NRO03346.pdf?OpenElement>

³ P. DAILLER, A. PELLET. Droit international public. Paris. 1999, p.677.

⁴ D. SHINDLER, J. TOMAN. The Law of Armed Conflicts: A Collection of Conventions, Resolutions and other Documents. Dordrecht-Geneva, Martinus Nijhoff-Henry Dunant Institute, 3rd ed., 1988, p.923.

⁵ I. SANDOZ, C. SWINARSKI, B. ZIMMERMANN. Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949. Geneva, ICRC – Martinus Nijhoff. 1987.

⁶ ГРЕППИИ Эдуардо. Личная уголовная ответственность в международном праве: эволюция понятия. Международный Журнал Красного Креста. 1999, стр.203-229.

⁷ D. SHINDLER, J. TOMAN, op. cit., p.621.

⁸ UN Doc. A/CONF. 183/9. Final Act: UN Doc. A/CONF. 183/10.

⁹ F. LATTANZI (ed.). The International Criminal Court: Comments on the Draft Statute. Napoli. 1998, p.49.

¹⁰ Prosecutor v. Erdemovic. ICTY Case No. IT-96-22-T of 29 November 1996. <http://www.un.org/icty/erdemovic/trialc/jugement/erd-ts961129f.htm>.

¹¹ Prosecutor v. Tadic (Jurisdiction). ICTY Case No. T-94-1-T of 7 May 1997. <http://www.un.org/icty/tadic/trialc2/jugement/index.htm>.

¹² S. MIYAZAKI. The Martens Clause and International Humanitarian Law. C. Swinarsky (ed.). Studies and Essays in Honour of Jean Pictet. Geneva. ICRC, 1984, p.433.

¹³ K.D. ASKIN. War Crimes against Women, Prosecution in International Law. The Hague, 1997.

¹⁴ К. ЭРГЕН. Гуманитарное право в Военном кодексе, опубликованном в качестве декрета в 1621 г. королем Швеции Густавом Адольфом. Международный Журнал Красного Креста. № 11, июль-август 1996 г., стр.483.

¹⁵ Prosecutor v. Karadzic and Mladic. ICTY Case No. IT-95-5-18 of 16 November 1995. <http://www.un.org/icty/indictment/french/kar-ii951116f.htm>.

¹⁶ P. DAILLIER, A. PELLET. *Droit international public*. Paris. 1999, p.679: „La structure interne d'apparence complex répond à un souci d'efficacité face à la diversité des conflits armés – internationaux et non internationaux – et à l'opposabilité variable des acquis conventionnels de 1949 et de 1977 aux Etats”.

¹⁷ МАРИ-КЛЮД РОБЕРТ. Новый Международный уголовный суд. Предварительная оценка. *Международный Журнал Красного Креста*. № 23, декабрь 1998 г., стр.797.

¹⁸ Rezoluția Adunării Generale a ONU A/RES/49/59 din 17.2.1995. <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/768/14/PDF/N9576814.pdf?OpenElement>.

¹⁹ Trial of the Major Criminals before the International Military Tribunal, Nuremberg, 14 November 1945-1 October 1946. *Official Documents and Proceedings, Nuremberg*. 1947, p.253.

²⁰ *Ibidem*, p.317-320.

²¹ *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II, 1954.

²² *Yearbook of the International Law Commission*, vol. II (2), 1996.

²³ STELIAN SCĂUNAȘ. *Răspunderea internațională pentru violarea dreptului umanitar*. București. Editura ALL BECK, 2002, p.117.

²⁴ Judgment of 7 December 1945, UN War Crimes Commission, 4 *Law Reports of the Trials of War Criminals*, 1948, 3.

²⁵ A. CASSESE. *The International Tribunal for the Former Yugoslavia and the Implementation of International Humanitarian Law. The United Nations and International Humanitarian Law*. Paris. Editions Pedone. 1996, p.229.

Copyright © Vitalie Gamurari, 2008

ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА. ЕВРОПЕЙСКОЕ ПРАВО – НОВАЯ ЮРИДИЧЕСКАЯ ОТРАСЛЬ

Леонид *КИРТОАКЭ*,
доктор права
Наталия *КИРТОАКЭ*,
доктор права, доцент

THE EUROPEAN INTEGRATION OF REPUBLIC OF MOLDOVA, EUROPEA LAW – A NEW BRUNCH OF THE JURIDICAL SCIENCES

The European integration of Republic of Moldova represents a strategic charge, very important as for foreign, so to the internal policy of our country. Integration processes, which took place in Europe in the last decade, fully coincide with necessity of state strengthen of Republic of Moldova and country modernisation in different brunches.

INTEGRAREA EUROPEANĂ A REPUBLICII MOLDOVA. DREPTUL EUROPEAN – O NOUĂ RAMURĂ A ȘTIINȚELOR JURIDICE

Европейская интеграция Республики Молдова является стратегической задачей, приоритетной как для внешней, так и для внутренней политики нашей страны. Интеграционные процессы, развернувшиеся в Европе в последнее десятилетие, полностью сочетаются с необходимостью укрепления государственности Республики Молдова и модернизации страны в самых разных областях.

В этом контексте, в феврале 2005 года, Правительство республики Молдова подписала Индивидуальный План Действий ЕС-РМ на период 2005-2008 гг., документ который признает европейский выбор нашей страны и перечисляет целый ряд направлений деятельности, сгруппированных по областям, целью которых является приближение Республики Молдова к Европейскому Союзу. План Действий ЕС-РМ устанавливает задачу приведения законодательства, норм и стандартов Республики Молдова в соответствие с нормами Европейского Союза¹.

В связи с подписанием этого юридического документа вступили в силу новые термины, которые ворвались в профессиональный и в обиходный лексикон. Самым популярным стал термин «интеграция» - от латинского «integratio», что означает восстановление, воссоединение. Прежние понятия, подобными «международное сотрудничество» или «европейское сотрудничество» выходят из обихода, поскольку они не отражают суть новых явлений. Более того, понятие «интеграция» сегодня прямо противостоит понятию межгосударственного сотрудничества на основе принципов международного права. Интеграция понимается прежде всего как выход за пределы такого сотрудничества, вплоть до создания еди-

ной структуры, отличающейся над государственными чертами.

Становятся понятными термины как «общий рынок», «таможенный союз», «свободное движение товаров, финансов, услуг и людей» и т.д. Население быстро свыклась с официальным титулом интегрированной Европы как «Сообщества», а теперь в дополнение освоило еще одно понятие - «Европейский союз». Судя по всему, движение вперед не остановится, а поскольку потенциал интеграции поистине неисчерпаем, можно ожидать, что терминология нашего времени будет пополняться.

В пользу или против интеграции, главные аргументы, как всегда, следует искать в статистике, которые достаточно красноречивы. Сегодня, когда Европейский союз объединяет 27 европейских государств, на его территории, составляющей более 4,45 млн. кв. км, проживают более 500 млн. человек². На долю Европейского союза приходится более 25% мирового экспорта, а это значит, что Европейский Союз по данному показателю вышел на первое место в мире. Для сравнения отметим, что на долю США в мировом экспорте приходится 15%, а на долю Японии - 10%. Экономика Европейского союза носит развитый характер. В сфере услуг (банки, коммерция, транспорт, страхование, коммуникации, гостиницы и др.) занято примерно 60% всех работающих в странах, входящих в Союз, в промышленности - 33%, а в сельском хозяйстве - 12%³.

Следует отметить, что интеграция в Европейском союзе характеризуется высоким уровнем правового регулирования. Ее базовые принципы, основные институты и направления развития

были определены в учредительных договорах, которые играют роль своего рода конституции Европейского союза. Интеграция развертывалась на хорошо разработанной правовой основе, образуемой важнейшими правовыми актами. В европейском сообществе имеется своя судебная система, функционирующая в соответствии с нормами материального и процессуального права.

Европейское право служит главным регулятором интеграции, способствует ее развитию, отражает и воплощает ее результаты и потребности. Чем теснее европейское право (как и любое другое право) связано с происходящими в обществе процессами, тем полнее и точнее оно отражает условия и потребности развития, тем успешнее влияет на регулируемые им процессы. Иначе право может стать малодейственным, пассивным фактором общественного развития или, что совсем плохо, превратиться в тормоз прогресса, стать барьером на пути решения неотложных задач, поставленных самой жизнью.

Естественно, далеко не все в развитии интеграции зависит от права. Очень многое предопределяется политической волей государств-участников, заданным курсом интеграции, поставленными конкретными задачами. Иными словами, в развитии европейского права постоянно просматривается идеология интеграции. И если общая стратегия остается в принципе неизменной, то тактика интеграции - вещь изменчивая. Наряду с объективными факторами это объясняется по мере готовности тех или иных стран к интеграции, различиями в подходах к определению ее сроков и этапов, выбору модели ее организации.

Если проследить развитие интеграционных процессов в Европейском союзе, можно прийти к выводу, что с самого начала были сформулированы и выдвинуты три основных подхода и, соответственно, три организационные модели. Они со временем не только не отпали, а стали более отработанными, впитали в себя накопленный опыт и получили дополнительные аргументы в свою пользу. Сегодня эти подходы основанные на организационные модели определяют содержание и характер споров, ведущихся вокруг выбора путей интеграции на каждом ее новом этапе.

Первый подход состоит в том, чтобы до конца использовать модель международной организации, строить отношения на базе международного права. Этот подход можно назвать функционалистским. Он отличается большой долей прагматизма и сводится к тому, чтобы обеспечивать прежде всего свободу торговли и только постепенно, на отдельных участках интеграции переходить к

более тесному экономическому сотрудничеству. Что касается создания наднациональных структур и наделения их соответствующими полномочиями, то такое возможно и полезно только на тех участках интеграции, где для этого созрели необходимые предпосылки.

Второй подход это движение к федералистской модели, что подразумевает скорое усиление государственных, наднациональных черт в организационной структуре и праве сообществ. Подобное развитие иной раз уподобляют становлению единого государства, части которого сохраняют значительно более широкую самостоятельность и свободу действий, чем в традиционной федерации. Но так или иначе движение идет по пути к Соединенным Штатам Европы, в которых наряду с единым экономическим пространством, общим рынком будет осуществляться политическое сотрудничество.

Третий подход основывается на идеях конфедерализма. Европейский союз предлагается построить как союз государств, сохраняющих свою независимость и самостоятельность и сотрудничающих друг с другом преимущественно или исключительно в экономической сфере. Конфедерация может иметь свои собственные институты, которые в принципе должны действовать на началах единогласия. Решение вопросов большинством голосов видится лишь в подряде исключения.

Нельзя сказать, что споры, связанные с выбором основного подхода и, соответственно, организационной модели интеграции, закончились полной победой одних и сокрушительным поражением других взглядов. В принятых решениях попеременно отражались то те, то иные воззрения на интеграцию, ее масштабы и формы, а нередко наблюдалось взаимопереплетение таких воззрений. Свою роль играли конкретные, как экономические, так и политические интересы стран. Теория постоянно проверялась и изменялась под влиянием исторических условий, при которых осуществлялась интеграция.

Исходя из вышеуказанного следует отметить что особенности Евросоюза, отличающей его от других международных организаций, являются *наличие собственного права, которое непосредственно регулирует отношения не только государств-членов, но и их граждан и юридических лиц.*

Таким образом, право ЕС состоит из так называемого первичного и вторичного права. Первичное право включает учредительные договоры ЕС и договоры, вносящие в них изменения, а вторичное право - акты, издаваемые органами ЕС.

Право ЕС обладает прямым действием на территории стран ЕС и приоритетом по отношению к национальному законодательству государств.

Специалисты⁴ подразделяют право ЕС на институциональное право (нормы, регламентирующие порядок создания и функционирования институтов и органов ЕС) и материальное право (нормы, регулирующие процесс реализации целей ЕС и ЕСообществ). Материальное право ЕС, как и право отдельных стран, можно подразделить на отрасли: таможенное право ЕС, экологическое право ЕС, транспортное право ЕС, налоговое право ЕС и др. С учетом структуры ЕС („три опоры“) право ЕС подразделяется также на право Европейских сообществ, Шенгенское право и др.⁵

Европейское право - понятие многозначное. Во-первых, это отдельная отрасль права, имеющая свой предмет и методы регулирования. Во-вторых, европейское право представляет собой учебную дисциплину, предназначенную для преподавания системы знаний о европейском праве и для подготовки специалистов для работы в сфере правового регулирования. В третьих, европейское право выступает как наука, изучающая основы европейского права, его историю, внутренние закономерности функционирования, взаимосвязи с другими отраслями права, структуру европейского права и согласование его компонентов между собой, пути повышения эффективности, тенденции развития и многое другое.

Европейское право, которое и сегодня еще очень молодо, стало вполне реальной отраслью права, к тому же расширяющей как территориальную сферу своего действия, так и круг регулируемых отношений. Ушли в прошлое времена, когда это понятие как условное чаще всего бралось в кавычки или же сопровождалось вопросительным знаком, как бы ставившим под сомнение его достоверность. Сегодня европейским правом практически пользуются миллионы людей, так или иначе повлеченных в отношения с участием европейских сообществ и Европейского союза, а также многих других международных организаций, прежде всего Совета Европы с его системой защиты прав и основных свобод человека.

Безусловно, правы те, кто сегодня в европейском праве видит в первую очередь регулирование экономических отношений на нашем континенте: торговли, банковских операций, создания совместных предприятий, инвестиционных операций. Но европейское право не сводится к регулированию только экономики. Оно охватывает в значительной мере сферу гражданских прав и свобод, что особенно отчетливо проявляется в меха-

низме действия Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод. Без глубокого знания европейского права невозможно разобраться во внешнеполитических отношениях, понять международную политику в сфере безопасности, правильно оценивать ход событий не только на Европейском континенте, но и во всем мире.

Европейское право стало неотъемлемой составной частью современного общемирового правового потенциала. И хотя еще трудно дать полную и окончательную характеристику всего того нового и значительного, что внесено европейским правом в развитие юридической теории и практики, без него представить себе право в целом уже невозможно. Достаточно сказать, что в нраве сообществ успешно сосуществуют идеи и нормы континентального и общего права, принципы суверенитета и наднациональности, взаимосогласованность, с одной стороны, с международным, а с другой - с национальным правом. С появлением европейского права открылся новый и очень важный этап всемирной истории государства и права.

Ныне европейское право - большой и разветвленный комплекс (специалисты пользуются нередко понятием «правовой массив»), который включает нормы, относящиеся к различным отраслям права. Здесь переплетаются нормы публичного и частного права, традиционных и новых отраслей права. Европейское право отличается и тем, что нередко отказывается от стандартных, привычных подходов и идет собственным путем. К его анализу часто трудно подходить с установленными критериями и представлениями, ибо его принципиальная новизна требует серьезного пересмотра многих прежних взглядов. С известной долей условности можно говорить не только о комплексном, но и о «гибридном» характере европейского права, которое, развиваясь, впитывает в себя все прогрессивное, достигнутое в самых разных отраслях права современного мира. Одновременно европейское право смело заглядывает в будущее, создает и проверяет на практике новые институты, процедуры, традиции.

Европейское право не замыкается в пределах региона, на территории которого оно непосредственно действует. Оно активно применяется также в сфере отношений, развивающихся между Европейским союзом и другими странами. Поэтому изучение европейского права становится практической необходимостью для тех, кто занимается бизнесом, политикой, развитием культурных связей, не говоря уже о внешнеполитическом сотрудничестве с участием Европейского союза в целом и отдельных стран, входящих в его состав. Харак-

терно, что европейское право является ныне популярной учебной дисциплиной в системе юридического образования в США и во многих других неевропейских странах.

История развивается далеко не просто. И все же можно сказать, что будущее у общеевропейского права безусловно есть. Более того, такое будущее уже сегодня представляется многообещающим. Основания для такого вывода дают главные, определяющие тенденции развития интеграционных процессов не только в рамках Европейского союза, но и во всем мире. Эти тенденции говорят об усилении объединяющих начал, которые отражают расширение и углубление экономических, социальных, политических, культурных и прочих связей между странами и народами⁶.

Европейское право - это феномен, характерный не только для сегодняшнего дня, но и для будущего. Его развитие несет на себе отпечаток времени. Во-первых, геополитические реалии еще далеки от того, чтобы видеть в Европе целостный во всех отношениях организм. Во-вторых, предметом регулирования были и остаются в первую очередь экономические отношения, хотя к ним и добавляются права человека и многое другое. В третьих, наднациональный характер европейского права проявляется далеко не повсеместно; многие институты европейского права по-прежнему определяются нормами международного права. В четвертых, европейское право все еще недостаточно обращено непосредственно к человеку, в том числе к человеку как к субъекту экономических и социальных отношений.

Со временем европейское право охватит новые сферы отношений, новые страны и регионы. Оно может стать символом новой Европы, объединенной на базе общих интересов, достижений интеграции. Это несомненно потребует немалых уси-

лий государств, народов, миллионов и миллионов простых людей. Интеграция станет успешной прежде всего тогда, когда в центре ее внимания окажется человек, а сама она будет осуществляться на демократических основах. Что же касается ее форм и методов, то они наиболее эффективны при условии, что соответствуют ее принципам.

В итоге с уверенностью можно сказать, что без знания европейского права сегодня невозможно грамотно заниматься вопросами европейской и мировой политики. Назначение и реальную роль сообществ, Европейского союза, других региональных организаций в Европе можно раскрыть, только хорошо понимая их правовой статус, внутреннюю структуру, права и обязанности, формы и методы деятельности⁷. Не случайно историки, политологи, экономисты, юристы в своих работах уделяют правовым аспектам интеграционных процессов самое пристальное внимание.

Литература:

(Endnotes)

¹ Полный текст Плана Действий можно открыть по следующим адресам: ActionPlanEUMeng.pdf и PlanulActiuniRM_UE.pdf, а также информация по уровню внедрения по адресу <http://www.mdi.gov.md>.

² www.wikipedia.org/ Европейский Союз.

³ Christian Hen, Jacques Leonard, Uniunea Europeană, ed. C.N.I. „CORESP” S.A., 2002, pp.77-110.

⁴ Аннерс Э., История Европейского Права, Москва, Наука, 1994, стр. 44-58; Кашкин С., Право Европейского Союза, учебник для вузов, Москва, Юристъ, 2004, стр. 32-39.; Chilea D., Dreptul Uniunii Europene, Constanța, ed. Muntenia & Leoda, 2001, p. 36-59.

⁵ Bidilean V., Uniunea Europeană. Instituții, politici, activități, ed. Agroprint, Timișoara, 2002, p. 41-53.

⁶ Аннерс Э., История Европейского Права, Москва, Наука, 1994, стр. 61-68.

⁷ Scăunaș S., Uniunea Europeană: construcție, instituții, drept, București, ed. ALL BECK, 2005, 230 p.

**Copyright© Leonid Chirtoacă,
Natalia Chirtoacă, 2008**

REENVIO Y SUCESIONES EN LA PRÁCTICA ESPAÑOLA

José Luis Iriarte Ángel

Catedrático de Derecho Internacional Privado

SUMARIO: I. INTRODUCCIÓN. II. PRESUPUESTOS FÁCTICOS Y JURÍDICOS DE LA CUESTIÓN. III. ANÁLISIS DE LA JURISPRUDENCIA. 1. La posición del Tribunal Supremo. 2. Las decisiones de las Audiencias. 3. Referencia a la práctica de la Dirección General de los Registros y del Notariado. IV. ÍNDICES O CRITERIOS EMPLEADOS POR LA JURISPRUDENCIA PARA ADMITIR O RECHAZAR EL REENVÍO. ANÁLISIS DE LOS MISMOS. 1. Introducción. 2. La unidad de tratamiento legal de la sucesión. A. *Precisiones sobre el alcance real de los principios de unidad y universalidad de la sucesión en el artículo 9.8 CC.* B. *La determinación del lugar del domicilio del causante.* C. *El concepto de domicilio en los ordenamientos en presencia.* 3. La armonía internacional de soluciones. 4. El respeto a los principios que inspiran el ordenamiento extranjero. La libertad de testar. 5. La vinculación del supuesto con España. 6. La ponderación de la obtención de resultados justos. V. UN PROBLEMA ESPECÍFICO. REENVÍO DE RETORNO A UN ORDENAMIENTO CIVIL FORAL O AUTONÓMICO.

I. INTRODUCCIÓN.

Los trabajos acerca del Libro Verde de Sucesiones y Testamentos han suscitado una vez más el tema clásico de la relación entre sucesión internacional y reenvío¹. En las páginas siguientes se pretende abordar esta cuestión analizando la práctica de los Tribunales españoles desde que han tenido que aplicar el vigente 12.2 CC. Por consiguiente, el objetivo no es un tratamiento general de la cuestión, sobre la cual la doctrina española ha hecho importantes aportaciones en los últimos años², si no limitarnos a estudiar la jurisprudencia, poniendo de relieve la problemática que subyace y las soluciones, más o menos afortunadas, que se han acogido en las diversas decisiones judiciales.

II. PRESUPUESTOS FÁCTICOS Y JURÍDICOS DE LA CUESTIÓN.

Desde finales de los años ochenta del pasado siglo, se han planteado con cierta frecuencia ante nuestros Tribunales litigios que han versado sobre la temática que ahora nos ocupa. La casi totalidad de ellos se han referido a la sucesión de ciudadanos de países anglosajones (norteamericanos, ingleses, escoceses, irlandeses), cuya ley personal, a la que remite el artículo 9.8 CC como ley nacional del causante al tiempo del fallecimiento, contiene una norma de conflicto que ordena que la sucesión de los bienes inmuebles se rija por la ley del lugar donde estén sitos y la de los bienes muebles por la ley del domicilio del causante en el momento del fallecimiento³. Se trata de supuestos en los que el causante, que es propietario al menos de bienes inmuebles en España, haciendo uso de la libertad que le confiere su ley personal⁴, ha otorgado un testamento en el que ha nombrado herederos a

personas distintas a las que de acuerdo con el Derecho español serían herederos forzosos. Ante esta situación, estos demandan, invocando el posible reenvío de retorno al que da lugar el art. 12.2 CC, para que se aplique nuestro ordenamiento, y en consecuencia se respeten las legítimas previstas en el mismo. En estos casos inciden además dos variables muy importantes que determinan, o deben determinar, notablemente la respuesta jurídica. Una es el lugar del último domicilio del causante –dentro o fuera de España–, la otra es la existencia o no de otros bienes inmuebles del causante fuera de nuestro país.

Además, en algunos casos puntuales el posible reenvío de retorno se ha planteado respecto de la sucesión de un belga que fallece dejando bienes inmuebles en España, en concreto en Cataluña⁵, y en cuanto a la sucesión de un suizo que tenía su último domicilio en España⁶.

III. ANÁLISIS DE LA JURISPRUDENCIA.

1. La posición del Tribunal Supremo.

En el actual marco jurídico, el Tribunal Supremo se ha enfrentado a la problemática que ahora nos ocupa en tres ocasiones. La primera fue en el caso *Lowenthal*, sentencia de 15 de noviembre de noviembre de 1996⁷. Se trataba de la sucesión de un norteamericano del Estado de Maryland, con último domicilio en Inglaterra, donde falleció, que había dejado bienes de distinta naturaleza, cuya parte más significativa era un inmueble situado en España. En su último testamento instituyó heredero en todos sus bienes a su hermano y no dejó nada a sus hijos. Estos interpusieron demanda solicitando que se declarase la nulidad del testamento, invocando, entre otras cosas, el posible reenvío de retorno y la subsiguiente aplicación de las legítimas

previstas en el Derecho español. El Tribunal Supremo rechazó esta pretensión afirmando que:

“El texto del artículo 12.2 del Código Civil, dice literalmente: la remisión al derecho extranjero se entenderá hecha a su ley material, sin tener en cuenta el reenvío que sus normas de conflicto puedan hacer a otra ley que no sea la española.

Este precepto deja perfectamente claro que cuando el artículo 9.8 del Código Civil, declara: «la sucesión por causa de muerte se regirá por la Ley Nacional del causante en el momento de su fallecimiento, cualesquiera que sean la naturaleza de los bienes y el país donde se encuentren», el derecho aplicable a la sucesión de autos es el del Estado de Maryland. Ahora bien, cuando la norma de conflicto de este Estado reenvía a otro Estado que no sea España, dicha remisión no ha de tenerse en cuenta (y se aplica la Ley de Maryland), pero si la remisión, como en este caso, es a la legislación española, puesto que las leyes sucesorias de Maryland establecen que respecto a inmuebles la sucesión se rige por la ley del lugar donde están sitos, esta remisión si que «debe tenerse en cuenta», pues así lo exige el texto del artículo 12.2.

La frase «tener en cuenta» no equivale a que deban aplicarse nuestras normas sucesorias de modo inexorable, puesto que en español (Diccionario de la Real Academia) «tener en cuenta» quiere decir «tener presente, considerar», y ello es lo que debe hacer esta Sala: considerar si el reenvío (que ya ha sido alguna vez admitido por nuestros Tribunales de instancia) ha de aceptarse en el presente caso, en virtud de lo dispuesto en la norma de conflictos del Estado de Maryland, que utiliza como punto de conexión el lugar de situación de los inmuebles para determinar la norma de derecho material por la que ha de regirse la sucesión de sus ciudadanos.

La negación del reenvío puede apoyarse en que la colisión entre el estatuto sucesorio establecido en el artículo 9.8 del Código Civil, y la que habla y permite el reenvío de retorno, como es el artículo 12.2, no existe, es más aparente que real. El artículo 12.2 contiene una norma de carácter general, de las denominadas por la doctrina «norma de aplicación o funcionamiento» que no puede interpretarse aisladamente, sino en relación con la norma específica y concreta que regula la materia de sucesiones, que en el derecho español es el 9.8, y en él se inclina por el punto de conexión de la nacionalidad para elegir la norma rectora de la sucesión, cualesquiera que sea la naturaleza de los bienes y el lugar donde se encuentren.

El derecho español entiende preponderante la Ley Nacional del «de cuius»; al propio tiempo, el sistema hereditario español es de carácter universalista,

esto es, sostiene el criterio de unidad del régimen sucesorio.

A ello se puede añadir que la defensa de derechos legitimarios, hecha por los actores con apoyo en el derecho español no necesariamente ha de tener contenido real y en consecuencia no abona la tesis del reenvío en la sucesión de inmuebles radicados en España.

El reenvío, por último, debe entenderse como un instrumento de armonización de sistemas jurídicos de los Estados, como un instrumento respetuoso con los principios que los inspiran y si el derecho americano se apoya en una gran libertad de testar, y no reconoce las legítimas de los hijos, en nada armonizaría la coexistencia de los derechos respectivos, la aplicación por esta Sala del derecho español a la sucesión del causante de este litigio, que no ha conservado con España ni la residencia ni el domicilio. Consecuencia de lo anterior es que debe prosperar el último de los motivos en el que por el cauce del número cuarto del artículo 1692, se denuncia la infracción de los artículos 9.1 y 8 y el 12, apartado segundo, del Código Civil, con apoyo en los cuales se ha entendido nula la institución de heredero «en cuanto perjudique los derechos legitimarios de los hijos» del causante, a los que la Audiencia les ampara con el artículo 851 del Código Civil”.

Tres años después, en el asunto *Denney*, sentencia de 21 de mayo de 1999⁸, el Tribunal Supremo abordó de nuevo tan espinosa cuestión. Los hechos que dieron lugar a dicha decisión fueron los siguientes: J. A. *Denney* era un inglés, domiciliado en España, que falleció dejando diversos bienes, entre ellos un inmueble en España. Casado en segundas nupcias, tenía hijos de un primer matrimonio. Otorgó testamento en el que instituyó heredera única y universal de sus bienes, derechos y acciones a su esposa. Sus hijos interpusieron demanda solicitando, entre otras cosas, que la sucesión del Sr. *Denney*, en base al reenvío de retorno, se rigiese por el ordenamiento español, y por consiguiente se respetasen las legítimas previstas en el mismo. El Tribunal Supremo rechazó su pretensión, mediante la siguiente argumentación:

“La cuestión definidora del litigio planteado se centra en la determinación de la ley material por la que ha de regularse la sucesión del padre de los actores, de nacionalidad inglesa, fallecido en Salvatierra de los Barros, donde residía desde hacía varios años, y bajo testamento abierto, al que se ha hecho mención en el fundamento primero de esta resolución, siendo el fallecido propietario del inmueble ya relacionado, e integrándose el haber hereditario, según los demandantes, por los bienes muebles que se relacionan en el hecho cuarto de la

demanda, hallándose unos en el referido inmueble y otro en el Museo de Toulouse (Francia). Entienden los demandantes que la sucesión de su difunto padre ha de regirse por la ley española en virtud del reenvío de retorno que los Tribunales ingleses, de acuerdo con el informe sobre el derecho inglés que acompaña a la demanda, hacen a la legislación del país en que se encuentran sitos los bienes, como aplicable para regular la sucesión del causante, forma de reenvío que, se dice, recoge el artículo 12.2 de nuestro Código Civil, según el cual «la remisión al derecho extranjero se entenderá hecha a su ley material, sin tener en cuenta el reenvío que sus normas de conflicto puedan hacer a otra ley que no sea la española».

No obstante el contenido del informe sobre la jurisprudencia de los Tribunales ingleses sobre aplicación del reenvío, acompañado con la demanda, lo cierto es que, como señalan los autores, tanto españoles como británicos, la jurisprudencia de ese país marca una nueva tendencia reticente a la aplicación del reenvío en materia sucesoria; postura coincidente con la que sustenta la más moderna doctrina internacionalista española en relación con el reenvío establecido en el art. 12.2 del Código Civil respecto a la norma de conflicto inglesa en materia de sucesiones inmobiliarias; así es de ver cómo en el asunto Adams, el Juez inglés rechaza la aplicación del reenvío, entendiendo que los Tribunales españoles sólo lo aplicarían en ciertos casos y bajo determinadas condiciones, de tal manera que será aplicado cuando los juzgadores lo estimen oportuno, o sea, que éstos sólo aceptarán el reenvío de retorno cuando éste lleve a un resultado acorde con los principios generales del Derecho español.

Si bien una aplicación puramente literalista del artículo 12.2 del Código Civil conduciría a la solución defendida en la demanda, la evolución actual del derecho Internacional Privado, tal como se manifiesta en el derecho comparado y de manera notable en el derecho convencional internacional, implica un tratamiento matizado del reenvío que hace imposible adoptar una actitud indiscriminada de aceptación o rechazo del mismo, sino proceder en su aplicación con un criterio flexible y de aplicación restrictiva y muy condicionada. La aplicación del reenvío en los términos pretendidos en la demanda, es contrario al principio de universalidad de la herencia que rige nuestro derecho sucesorio o impide dar un tratamiento jurídico distinto a la sucesión mobiliaria y a la inmobiliaria; asimismo contradice y deja sin aplicación el principio rector del derecho inglés en materia sucesoria como es de libertad de testar; manifestación de la autonomía de la voluntad. Por otra parte, como señala la Sentencia de esta Sala de 15 de noviembre de 1996, ante supuesto análogo al actual, la aplicación al caso del reenvío de

retorno no conseguiría la finalidad que se asigna a este instrumento jurídico, de armonización de los sistemas jurídicos de los Estados, a lo que debe añadirse que en este supuesto la solución que se alcanzaría con esa aplicación tampoco puede afirmarse que entrañe una mayor justicia en relación con los intereses en juego. Por todo ello, debe concluirse que la sucesión del causante don Jhon Anthony D. se rige por su ley nacional, es decir, por la ley inglesa reconocedora de la libertad de testar a sus nacionales y, en consecuencia, procede la desestimación de la demanda, con revocación de la sentencia de primera instancia”.

Finalmente, en el caso *François Marie James W*, sentencia de 23 de septiembre de 2002⁹, el litigio se planteó en cuanto a la sucesión de un inglés, que residió en España los ocho años anteriores a su muerte y cuyo patrimonio consistía en inmuebles situados en nuestro país. El causante estaba casado y tenía dos hijos matrimoniales, pero además, sin formalizar separación o divorcio, mantuvo una relación de convivencia al margen del matrimonio de la que nació una hija, que era menor de edad en el momento en el que se planteó el litigio y que fue reconocida por él. Había otorgado testamento notarial en el que legaba a su esposa todos sus bienes. La madre de su hija extramatrimonial, como representante legal de la misma, interpuso demanda solicitando se declarase legitimaria a la hija en la herencia de su padre. El Tribunal Supremo acogió su pretensión alegando que:

“El motivo primero, al amparo del art. 1692.4 LECiv, acusa infracción de los arts. 9.1 y 8 y 12.2, del Título Preliminar del Código Civil, por cuanto se ha aplicado indebidamente el derecho español a la sucesión de un nacional inglés, dando lugar a la reducción de la institución de heredero en la parte que perjudica la legítima de la menor *Sophía W.*, hija del causante de aquella nacionalidad.

La fundamentación de este motivo consiste en esencia en sostener la procedencia de que la sucesión se rija por la Ley nacional del causante, en este caso la inglesa, que otorga al mismo la libertad para dejar sus bienes a quien estime, no estando vinculado por legítimas ni instituciones análogas, restrictivas de la libertad de disposición «mortis causa». Dice la recurrente que la norma de conflicto aplicable (el art. 9.8 CC) responde al principio de unidad y personalidad de la sucesión, incompatible con la remisión del derecho inglés en cuanto a los inmuebles a la del lugar donde estén situados, y opera como filtro al reenvío de retorno (art. 12.2 CC), en cuanto «ius specialis», citando y resaltando la sentencia de esta Sala de 15 de noviembre de 1996, en un supuesto en que la norma de conflicto reenviaba al lugar de la situación de los inmuebles. Entendía la

recurrente también que debía respetarse la voluntad del testador de legar a su esposa los bienes inmuebles existentes en España, manifestando en el testamento que la «disposición es posible con arreglo a su Ley personal», y ello obligaba a no aceptar el reenvío al derecho español.

El motivo se desestima, pues la aplicación de la Ley española, a la que se reenvía el derecho inglés, que es la Ley personal del causante, respecto de los inmuebles sitos en España, no es contraria a los principios de unidad y universalidad de la sucesión, que es a lo que obedecen la regla del art. 9.1 CC. En efecto, la sentencia recurrida da como probado que los únicos bienes del causante son los inmuebles sitos en España de los cuales dispuso testamentariamente, por lo que en modo alguno se produce una fragmentación de la regulación de la herencia, en cuyo caso, la norma general (no específica para la sucesión «mortis causa») del art. 12.2 CC impondría la no aceptación del reenvío de la Ley inglesa por contraria a aquellos principios. Este es el criterio de esta Sala, y a él responden las declaraciones contenidas en su sentencia de 15 de noviembre de 1996, que no aceptó el reenvío que la Ley nacional del causante hacía a la Ley española en cuanto a los inmuebles por estar sitos en España, lo mismo que las contenidas en su sentencia de 21 de marzo de 1999. Por tanto, si como en este litigio ocurre, la herencia del causante se compone únicamente de bienes inmuebles sitos en España, no hay ningún inconveniente en la aceptación del reenvío de la Ley inglesa, pues será la española la única que regula toda sucesión del causante”.

2. Las decisiones de las Audiencias.

Como es lógico, las decisiones de las Audiencias han evolucionado al hilo del devenir de la jurisprudencia del Tribunal Supremo, pero su interés va más lejos de lo que pudiera significar una pura reproducción de las soluciones del Alto Tribunal, ya que las Audiencias han tenido ocasión de abordar algún problema específico que por el momento no ha llegado al Tribunal Supremo.

En líneas generales se puede decir que desde la entrada en vigor del actual artículo 12.2 CC hasta la sentencia del Tribunal Supremo de 15 de noviembre de 1996, las Audiencias, cuando se plantearon el problema, aplicaron el reenvío de retorno de manera mecánica, rígida y general, sin entrar a considerar su idoneidad en el caso concreto. A este respecto podemos citar las sentencias de la Audiencia Territorial de Granada de 22 de diciembre de 1988¹⁰ y de la Audiencia Provincial de Alicante de 19 de noviembre de 1991¹¹. No obstante, en esa época, la sentencia de la Audiencia Provincial de Murcia de 20 de noviembre

de 1993 se anticipa a la posterior jurisprudencia del Tribunal Supremo y entiende que no cabe admitir el reenvío de retorno cuando el mismo es contrario a los principios de unidad y universalidad de la sucesión¹². En otras decisiones no se llega a entrar en el problema a causa de otros aspectos¹³.

Ya en la sentencia de la Audiencia Provincial de Málaga de 18 de diciembre de 1996, al admitir el reenvío de retorno, se tiene buen cuidado en poner de relieve que su admisión no fracciona el régimen legal de la sucesión¹⁴. Con posterioridad a la sentencia del Tribunal Supremo en el caso *Lowenthal*, las Audiencias tienden a ser refractarias al reenvío, e incluso, llegan a rechazarlo en supuestos en los que debieran haberlo admitido, puesto que no implicaba el fraccionamiento legal de la sucesión. De esta manera son plenamente coherentes con el Tribunal Supremo las sentencias de la Audiencia Provincial de Alicante de 7 de junio de 2001¹⁵ y de la Audiencia Provincial de Granada de 19 de julio de 2004¹⁶. Sin embargo, las sentencias de la Audiencia Provincial de Málaga de 13 de marzo de 2002¹⁷ y de la Audiencia Provincial de Alicante de 10 de marzo de 2003¹⁸ rechazan el reenvío cuando debieron haberlo admitido. Por su parte, la confusa y compleja sentencia de la Audiencia Provincial de Asturias de 1 de septiembre de 2005 admite el reenvío en base a que no fracciona el régimen de la sucesión¹⁹. También existe algún supuesto en el que no se aplica el reenvío por no haber sido probada la norma de conflicto extranjera²⁰.

3. Referencia a la práctica de la Dirección General de los Registros y del Notariado.

Dentro de la práctica de la Dirección General de los Registros y del Notariado²¹ destaca especialmente la reciente Resolución de 24 de octubre de 2007²². Se trataba de la sucesión de un inglés, al parecer domiciliado en España, que murió careciendo de descendencia de ninguno de sus dos matrimonios. Por testamento otorgado ante un notario español dejó todos sus bienes sitos en nuestro país a su segunda esposa²³. Dichos bienes consistían en la mitad indivisa de una finca rústica situada en Canarias. En la escritura de manifestación de herencia y adjudicación, la viuda manifestó que el causante no poseía ningún bien en Inglaterra. El registrador de la propiedad denegó la inscripción de la escritura alegando que como la sucesión se regía por la ley inglesa, en cuanto ley nacional del causante, era necesario aportar, además de la escritura, la documentación exigida por el ordenamiento inglés (*Probate, Grant of Probate o Letters of Administration*). La negativa fue recurrida ante la Dirección General de los Registros y del Notariado en base a que en este caso operaba el

reenvío de retorno previsto en el artículo 12.2 CC y en consecuencia la sucesión, y por ende la validez del título sucesorio y los extremos ligados a la adquisición del dominio sobre el inmueble, se regían por el Derecho español. El Alto Centro Directivo acogió el recurso. En su Resolución hay que destacar fundamentalmente dos ideas; la primera, plenamente coincidente con la jurisprudencia del Tribunal Supremo, es que hay que admitir el reenvío de retorno cuando no rompe la unidad de tratamiento legal de la sucesión; la segunda es que resultando aplicable el ordenamiento español este rige también los aspectos relativos a la validez del título sucesorio, así como los vinculados a la adquisición del dominio sobre el inmueble situado en España. La Dirección General de los Registros y del Notariado sostuvo:

“... para la resolución de la cuestión ahora planteada debe partirse de la lex fori, que determina, ex artículo 9.8 del Código Civil, que la ley aplicable es la personal del causante, dado que España no ha firmado el Convenio de La Haya de 1989, relativo a la ley aplicable a las sucesiones por causa de muerte que conduce a otras conexiones. Acoge así dicha norma el principio de universalidad de la sucesión (con la única excepción prevista en su último párrafo a favor de la eventual aplicación de la ley rectora de los efectos del matrimonio), de modo que el fenómeno sucesorio se sujeta siempre a la ley de la nacionalidad del causante, salvo que las normas de conflicto de esta remitan a la ley española, único caso de reenvío admitido por nuestras normas de Derecho Internacional Privado (cfr. Art. 12.2 del Código Civil). Sin embargo, este reenvío de primer grado no debe aceptarse en materia de sucesión por causa de muerte si ello provoca un <<fraccionamiento legal de la sucesión>>, que de esta forma se vería regulada por varias leyes, ya que el artículo 9.8 del Código Civil está presidido por los principios de unidad y universalidad de aquella (vid. en este sentido las Sentencias del Tribunal Supremo de 15 de noviembre de 1996, 21 de mayo de 1999 y 23 de septiembre de 2002).

...

Y, por lo que se refiere a la coordinación material de ambas leyes sucesorias, el reenvío de la ley inglesa al derecho español, por razón de la situación de un inmueble, implica la aplicación del mismo a los aspectos relativos a la validez del título sucesorio (cfr. Convenio de La Haya de 5 de octubre de 1961, en vigor en España desde el 10 de junio de 1988), así como los ligados a la adquisición del dominio sobre inmuebles en el territorio español, referidos a la aceptación, la adjudicación y, en su caso, la partición hereditaria, rigiéndose en lo demás la sucesión por la

ley personal del causante, que en lo posible no debe fragmentarse”.

IV. ÍNDICES O CRITERIOS EMPLEADOS POR LA JURISPRUDENCIA PARA ADMITIR O RECHAZAR EL REENVÍO. ANÁLISIS DE LOS MISMOS.

1. Introducción.

Como ya hemos visto, el Tribunal Supremo y en general las Audiencias, al igual que la Dirección General de los Registros y del Notariado, después de 1996 se han inclinado por una aplicación ponderada del reenvío de retorno, consistente en un tratamiento matizado del mismo, en el que se toma en consideración si la institución debe ser aceptada en el caso concreto que en cada supuesto se enjuicia. Por consiguiente, se rechaza una aplicación inexorable del reenvío, rígida y general, en la que no se entraría a considerar su idoneidad en el caso puntualmente abordado.

Esta realidad nos obliga a enumerar cuales son los índices o criterios que los tribunales toman en consideración para admitir o rechazar el reenvío y a analizar su admisibilidad²⁴.

2. La unidad de tratamiento legal de la sucesión.

Es el criterio fundamental y básico, que aparece invocado en las tres sentencias del Tribunal Supremo. Casi se erige en criterio único y decisivo. Consiste en afirmar que no cabe admitir el reenvío de retorno cuando rompe la unidad de tratamiento de la sucesión y sin embargo debe ser admitido cuando su aplicación no fracciona dicha unidad. Se sustenta en la idea de que el artículo 9.8 CC se inspira en los principios de unidad y universalidad de la sucesión, lo que implica que toda la sucesión se debe regir por una misma ley con independencia de la naturaleza y ubicación de los bienes. Esta solución parte de una concepción personalista de la sucesión, para la cual el fenómeno sucesorio radica en la sustitución de la persona del causante por otras personas en las relaciones transmisibles que aquél deja vacantes con su muerte. En este sentido, la sucesión gravita sobre la persona del causante y se debe regir por una ley designada por una conexión personal (la nacionalidad o el domicilio del causante al tiempo de la muerte), afectando a todos sus bienes.

La radical importancia que la jurisprudencia ha conferido a este índice o criterio obliga a hacer unas puntualizaciones o precisiones fundamentales acerca del mismo.

A. *Precisiones sobre el alcance real de los principios de unidad y universalidad de la sucesión en el artículo 9.8 CC.*

Como ya defendí en un trabajo de hace dos décadas²⁵, en mi opinión, los principios de unidad y universalidad de la sucesión, tal como aparecen consagrados en el Derecho Internacional Privado español y especialmente en el artículo 9.8 CC, no son unos principios absolutos, sino, más bien, principios muy matizados por diversas excepciones, que como tal deben ser entendidos y aplicados. En este sentido se pueden alegar las siguientes razones:

a) Existen excepciones a nivel convencional. Así, España está vinculada con Grecia por el Convenio de 6 de marzo de 1919 referente a las reglas que se han de aplicar a las sucesiones de los españoles y de los griegos fallecidos en Grecia y España respectivamente²⁶, que en su artículo 13.1 dice: <<La sucesión de los bienes inmuebles, así como el conocimiento de toda demanda o contestación, concernientes a las sucesiones de los bienes inmuebles, se regirán por los Tribunales u otras autoridades competentes del país dentro del cual estén situados los inmuebles y conforme a sus leyes>>²⁷. Es decir, por medio del Tratado se incluye una excepción a la unidad y universalidad de la sucesión, lo cual no deja de ser curioso siendo, tanto España como Grecia, países que en su normativa de origen interno se inclinan por estos principios²⁸; probablemente, esta excepción es una aceptación de que los principios contrarios son mucho más operativos y eficaces en la práctica, por lo que su utilización es deseable.

b) El propio artículo 9.8 CC rompe la unidad de la sucesión al decir que <<... las disposiciones hechas en testamento y los pactos sucesorios ordenados conforme a la ley nacional del testador o del disponente en el momento de su otorgamiento conservarán su validez, aunque sea otra la ley que rija la sucesión, si bien las legítimas se ajustarán, en su caso, a esta última>>. De modo que el propio legislador, al tratar de solucionar el posible conflicto móvil que se puede dar cuando una persona cambia de nacionalidad después de haber testado, y proponer una solución basada en el *favor testamenti*, se ha inclinado por un mecanismo que en muchos casos debe implicar la ruptura del régimen sucesorio, ya que, de acuerdo con el mismo, cuando una persona muere con una nacionalidad distinta a la que tenía en el momento de testar, su sucesión se regirá, en cuanto a las legítimas por su ley nacional en el momento del fallecimiento, mientras que el resto de la sucesión se regirá por la que era su ley nacional cuando otorgó el testamento. Así, nos encontramos con que el Derecho positivo para remediar un posible conflicto móvil sin renunciar al *favor testamenti* se ha inclinado por prescindir de la unidad de la sucesión, aunque justamente en este caso concreto la concurrencia de dos ordenamientos sobre una misma sucesión puede plantear arduos problemas

de adaptación; pero lo importante es retener que el legislador hace decaer la unidad de la sucesión ante el *favor testamenti*, por lo que pone de manifiesto considerar que aquél no es un principio absoluto.

c) Más importante aun, es la excepción que se recoge en el artículo 9.8 CC *in fine*, al decir: <<Los derechos que por ministerio de la ley se atribuyan al cónyuge superviviente se regirán por la misma ley que regule los efectos del matrimonio, a salvo siempre las legítimas de los descendientes>>. De esta manera, el legislador trata de hacer frente a los problemas de adaptación, con consecuencias muy negativas para el cónyuge viudo, que frecuentemente pueden surgir entre la ley sucesoria y la que ha regido el régimen económico matrimonial del causante²⁹, y que en nuestro sistema se plantearon en toda su crudeza en el conocido caso *Tarabusi*³⁰. La solución adoptada implica que el ordenamiento que en base a los artículos 9.2 y 9.3 CC ha regido los efectos del matrimonio regirá igualmente los derechos hereditarios legalmente atribuidos al cónyuge viudo. O sea, los derechos del cónyuge superviviente atribuidos por ley van a poder quedar sometidos a un ordenamiento distinto a la ley personal del causante, por lo que esta no abarcará a toda la sucesión. Vemos una vez más cómo el legislador está dispuesto a prescindir de la unidad de la sucesión si con ello logra otros objetivos legítimos y deseables, como es en este caso evitar desajustes entre régimen económico matrimonial y régimen sucesorio. A este respecto hay que recordar que las críticas vertidas sobre la solución acogida por el 9.8 CC *in fine* se sustentan fundamentalmente en que fomenta la escisión de la ley sucesoria y en que puede dar lugar a nuevos desajustes en cuanto a las legítimas de los descendientes³¹.

d) En el campo de los conflictos de leyes internos la ruptura del régimen de la sucesión se da en varios supuestos, ya que en los ordenamientos civiles forales o autonómicos existen distintas instituciones que la propician. Es especialmente clara en el caso de la troncalidad en Vizcaya (artículos 17 a 26 de la Ley del Parlamento Vasco 3/1992, de Derecho Foral, de 1 de julio³²). Se trata de una institución por la cual los bienes raíces situados en la tierra llana de Vizcaya deben conservarse dentro del tronco familiar del que proceden, limitándose, por tanto, las transmisiones que de los mismos se pueden hacer, incluso *mortis causa*. Pero lo importante es que el artículo 23 de la Ley Vasca 3/1992, poniendo al día una larga tradición de antecedentes normativos³³, dice que <<Los derechos y obligaciones derivados de la troncalidad corresponden, como vizcaínos, a todos los que tengan vecindad civil en Bizkaia. Por esencia de la troncalidad, la pérdida de la vecindad vizcaína no supone restricción alguna en los derechos y deberes de cualquier naturaleza

derivados de la misma>>. Con lo cual, dado que los vizcaínos pueden tener vecindad civil foral o vecindad civil común, nos podemos encontrar con el fenómeno frecuente sociológicamente de que un vizcaíno de villa tenga bienes raíces sitios en el infanzonado, y en este supuesto su sucesión se regirá por dos ordenamientos: por el Fuero Civil de Vizcaya en cuanto a los bienes troncales y por el Código Civil en lo tocante a los demás bienes³⁴; de esta manera, el carácter territorial de la troncalidad hace que los bienes troncales tengan un régimen sucesorio específico, dependiendo de la conexión territorial, y que los separa de los demás bienes, que siguen sometidos a la ley determinada por la conexión personal. También el derecho de abolorio aragonés y otros retractos gentilicios que perviven en los distintos ordenamientos forales pueden tener unos efectos similares sobre las sucesiones³⁵. A este respecto debemos retener una conclusión fundamental: todas estas figuras tienen una consecuencia muy importante consistente en que dependiendo de su naturaleza distintos segmentos de bienes reciben diferentes tratamientos legales.

e) El tratamiento unitario de la sucesión, aunque tiene la ventaja de que proporciona una solución simple y sencilla, sin embargo tiene el enorme defecto de que no respeta la naturaleza de los inmuebles. Los bienes inmuebles, por su propia naturaleza, están íntimamente vinculados con el Estado en el que radican, por lo que cualquier solución respecto de ellos debe gravitar sobre el lugar de situación de los mismos. Esto es patente en diversos aspectos del sistema español de Derecho Internacional Privado, como son el régimen de bienes, la ley aplicable a los contratos o la determinación de la competencia judicial internacional de nuestros tribunales, materias todas éstas en las que tanto las normas de origen comunitario, como las convencionales o las de origen interno se han basado en la situación de los inmuebles a la hora de establecer soluciones jurídicas sobre los mismos.

Por todo esto se puede concluir que el principio de unidad y universalidad de la sucesión no es absoluto en Derecho español y admite muchas excepciones relevantes, por lo que es muy osado condicionar la operatividad de una norma de aplicación española a tan impreciso principio.

A. La determinación del lugar del domicilio del causante.

La radical importancia que la jurisprudencia concede al criterio de la unidad de tratamiento legal de la sucesión obliga a ser extremadamente cuidadosos a la hora de determinar los elementos de hecho que prefiguran dicha unidad, o por el contrario dan paso al fraccionamiento del régimen legal de la

sucesión. En concreto hay que estar atentos a precisar cuidadosamente el lugar de situación de los inmuebles dejados por el causante y el lugar del último domicilio del mismo. El primer aspecto no ha planteado problemas reales en la práctica española, pero sí el segundo. Con el agravante de que el domicilio es un concepto jurídico, aspecto este último sobre el que nos detendremos en el apartado siguiente.

No siempre los Tribunales, en la vorágine de su arduo trabajo, son conscientes de cual es el lugar donde realmente está domiciliado el causante al tiempo de su fallecimiento. En este sentido es muy gráfica la sentencia del caso *Denney* en la que expresamente se dice que se trata de un “*supuesto análogo*” con el del caso *Lowenthal*. Sin embargo, esto no es verdad, ya que en esta última sentencia se da por probado que el domicilio del causante al tiempo de su fallecimiento estaba en Inglaterra, mientras que de los hechos recogidos en la decisión del caso *Denney* se puede defender que este tenía su último domicilio en España, y en consecuencia una hipotética admisión del reenvío de retorno no hubiese roto la unidad de tratamiento de la sucesión, puesto que todos los bienes, tanto los inmuebles como los muebles, se hubiesen regido por un solo ordenamiento: el español³⁶.

C. El concepto de domicilio en los ordenamientos en presencia.

El domicilio es un concepto jurídico, y por consiguiente, el punto de conexión domicilio se configura de manera diferente en los distintos ordenamientos jurídicos. Esta realidad plantea un problema consistente en determinar de acuerdo con que ordenamiento hay que interpretar el concepto domicilio cuando la norma de conflicto extranjera, como sucede en los casos que ahora nos ocupan, utiliza dicho punto de conexión. Casi unánimemente la doctrina entiende que el punto de conexión de la norma extranjera en materia sucesoria debe interpretarse y aplicarse de acuerdo con lo previsto en tal ordenamiento extranjero³⁷. Ante esta respuesta surge un segundo problema derivado de que en principio el concepto de domicilio del artículo 40 CC puede parecer muy diferente al del *domicile* empleado por el Derecho inglés y otros ordenamientos del *Common Law*. Esto pudo ser verdad en otros momentos históricos, pero hoy es muy discutible, pues en la mayor parte de los ordenamientos anglosajones se ha producido una evolución que les ha llevado a un concepto de domicilio muy parecido al nuestro.

Tradicionalmente en el Derecho inglés ha existido una concepción peculiar del *domicile*, en la que pesaban mucho los elementos volitivos o anímicos

(el ánimo de permanecer en una determinada residencia, el lugar al que se pretende retornar, etc.). Esto era fruto de su realidad colonial, que obligaba a muchos ciudadanos a desplazarse al imperio. Sin embargo, en la actualidad este concepto clásico se ha superado³⁸. De esta manera, en el presente se entiende que toda persona independiente puede adquirir voluntariamente domicilio por la combinación de la residencia y la intención de permanente o indefinida residencia en ese lugar. En este sentido, cualquier circunstancia que sea evidencia de la residencia de una persona o de su intención de residir permanente o indefinidamente en un país debe ser considerada como factor determinante de si ha adquirido voluntariamente domicilio en ese país. Para determinar si una persona pretende residir permanente o indefinidamente en un país se debe tener en cuenta: el motivo por el que ha tomado esa residencia, el hecho de que la residencia no haya sido elegida libremente y la circunstancia de que la residencia sea precaria³⁹. Desde esta perspectiva se puede defender fácilmente que *Denney* o *François Marie James W* tenían su *domicile* en España.

3. La armonía internacional de soluciones.

Las dos primeras sentencias del Tribunal Supremo invocan la armonía internacional de soluciones como un criterio a valorar a la hora de admitir o rechazar el reenvío de retorno. Es decir, se admitiría esta institución si su aplicación tuviese como consecuencia que los Tribunales españoles aplicasen el mismo Derecho que aplicarían en ese caso los Tribunales del ordenamiento extranjero designado por la norma de conflicto española. Sin embargo, como ha señalado la doctrina⁴⁰, este argumento es rechazable por distintos motivos. En primer lugar, el artículo 12.2 CC no pretende la armonía internacional de soluciones, ya que de otra manera hubiese admitido también el reenvío de segundo grado; sin embargo, es indiscutible que el citado precepto solo admite el reenvío de retorno, por consiguiente, no estaba en el ánimo del legislador español potenciar la armonía internacional de soluciones, si no más bien favorecer la aplicación del ordenamiento del foro. En esta misma línea, y a mayor abundamiento, hay que tener en cuenta que, aunque frecuentemente se ha justificado el reenvío invocando el principio de armonía internacional de soluciones, la realidad es que esta idea tiene mucho de mítico, ya que el reenvío solo materializa dicho principio cuando la *Lex Causae* no admite el reenvío. En segundo lugar, pueden darse supuestos en los que el causante ha fallecido dejando bienes inmuebles en varios países, en estos casos los jueces de países anglosajones tenderían a aplicar las distintas *Lex Rei Sitae*, mientras que nuestros Tribunales nunca

harían lo mismo, pues el artículo 12.2 CC no admite el reenvío de segundo grado; de este modo, en estos casos la armonía internacional de soluciones se presenta como un objetivo imposible. Finalmente, la compleja posición de los Tribunales ingleses ante el reenvío, especialmente cuando recurren a su figura privativa de la *Foreign Court Theory*, con el fundamental elemento de la valoración de la posición del ordenamiento extranjero⁴¹, hace que respecto de ellos sea muy difícil articular la armonía internacional de soluciones, ya que su postura dependerá en cada caso concreto de cómo ponderen la presunta admisión o inadmisión del reenvío por parte de los Tribunales españoles.

4. El respeto a los principios que inspiran el ordenamiento extranjero. La libertad de testar.

Tanto en el caso *Lowenthal* como en el caso *Denney*, el Tribunal Supremo invoca el respeto a los principios que inspiran la ley personal del causante, y en concreto la libertad de testar, como un criterio que hay que tener en cuenta a la hora de admitir o rechazar el reenvío de retorno; de tal manera que no cabe admitir el reenvío cuando va contra los objetivos de política legislativa que inspiran la *Lex Causae*, como es, por ejemplo, la libertad de testar, que según el Alto Tribunal es un principio rector de los ordenamientos anglosajones. En este sentido hay que recordar que en todos los casos estudiados admitir el reenvío implicaría ir en contra de lo dispuesto por el testador. Precisamente los demandantes invocan dicha institución para que se apliquen las legítimas españolas en contra de lo que en su día dispuso por testamento el causante⁴².

Creo que este argumento de la jurisprudencia es rechazable⁴³. Como hemos visto anteriormente, la libertad de testar recogida en los ordenamientos anglosajones no es tan amplia y absoluta como habitualmente se piensa entre nosotros, incluso parece que se observa una cierta tendencia a que los ordenamientos sean cada vez más restrictivos. Si bien se puede decir que en general atribuyen al testador una facultad de disponer de sus bienes mucho menos restringida que en el Derecho Común español. En consecuencia hay que estar muy atentos a las circunstancias y al régimen legal en presencia en cada caso concreto⁴⁴. Además, aun prescindiendo de este extremo, hay varios argumentos en contra del criterio que se sustenta en el respeto a la voluntad del testador y en que este ha dictado un testamento válido conforme a su ley nacional. En primer lugar hay que tener presente que el artículo 9.8 CC no utiliza como punto de conexión la autonomía de la voluntad, en consecuencia, el testador no puede elegir

el ordenamiento que rige su sucesión. Un segundo e importantísimo motivo es que el propio Tribunal Supremo, en su sentencia de 23 de septiembre de 2002, ha entendido que este criterio no es absoluto y no se tiene en cuenta cuando queda asegurada la unidad de tratamiento legal de la sucesión; es decir, a los ojos del Alto Tribunal si el reenvío de retorno no rompe la unidad de la sucesión debe ser admitido, aunque esto signifique ir en contra de lo dispuesto en un testamento válido de acuerdo con la ley personal del causante. Finalmente, la observación de la práctica pone de relieve que en muchas ocasiones la voluntad de los testadores no es clara y terminante, ya que no ponen de manifiesto a que concreto ordenamiento queda sometido su testamento o, en otras ocasiones, se someten a su ley nacional pero hacen referencias a otros ordenamientos, por ejemplo el español, en cuanto a las legítimas⁴⁵.

5. La vinculación del supuesto con España.

En el caso *Lowenthal*, el Tribunal Supremo invoca a mayor abundamiento para no aplicar el derecho español vía reenvío de retorno, que el causante no había conservado en España ni la residencia ni el domicilio. Es decir, que el supuesto estaba poco vinculado con nuestro país. De esta manera, el principio de proximidad jugaría como un elemento para admitir o rechazar el reenvío dependiendo de la mayor o menor vinculación del caso con España⁴⁶. En suma, habría que admitir el reenvío de retorno cuando la situación estuviese suficientemente vinculada con España o más vinculada con nuestro país que con cualquier otro, especialmente con el de la nacionalidad del causante.

Ciertamente, apreciar esta circunstancia no es fácil. En el plano doctrinal se ha afirmado que "... la más estrecha vinculación del supuesto con España ... ocurrirá, sin duda, cuando el causante hubiera tenido su último domicilio o residencia habitual en España y cuando, además, todos los bienes inmuebles sucesorios estuvieran situados en territorio español"⁴⁷. Indudablemente este índice concurría en la sucesión de *François Marie James W*, pero también se daba, como ya hemos visto, en el caso *Denney*, y el Tribunal Supremo no lo apreció así. En este sentido hay que recordar que la aplicación del principio de proximidad exige siempre una exquisita y detallada ponderación de los hechos, a la que tiene que preceder una puntillosa prueba y admisión de los mismos.

No podemos olvidar que siempre la apreciación del principio de proximidad, cuyos elementos en sí ya son dudosos⁴⁸, es algo muy subjetivo y vidrioso. En muchos supuestos será muy difícil y muy discutible apreciar la mayor vinculación con España o con el Estado de la Ley personal del causante. Por ejemplo, en el caso

Lowenthal, el causante tenía su último domicilio fuera de nuestro país, en concreto en Inglaterra, pero había muchos más elementos que vinculaban la situación con España que con Maryland, Estado de su Ley personal, que finalmente fue la aplicada. En efecto, aquí tenía su único patrimonio relevante, que además era un inmueble, había vivido durante largas décadas en España, donde había desarrollado su vida familiar y tenido dos hijos, también aquí había tenido lugar su vida profesional y su devenir económico. Por el contrario, la vinculación con Maryland era mucho menos relevante, pues había marchado de dicho Estado muchos años atrás, no conservaba bienes en el mismo y únicamente tenía allí familiares colaterales en grado relativamente alejado.

6. La ponderación de la obtención de resultados justos.

En su sentencia de 21 de mayo de 1999 (*Denney*), el Tribunal Supremo parece dar a entender que cabría admitir el reenvío de retorno cuando el mismo llevase a un resultado justo, puesto que se invoca, entre otras muchas razones, para rechazar en el caso la aplicación de dicha institución que "...en este supuesto la solución que se alcanzaría con esa aplicación tampoco puede afirmarse que entrañe una mayor justicia en relación con los intereses en juego". No existe una afirmación de este tenor en las otras sentencias del Alto Tribunal⁴⁹, aunque un sector de la doctrina ha defendido que a la hora de admitir o rechazar el reenvío hay que ponderar la obtención de resultados materialmente justos⁵⁰. A este respecto, cabe razonablemente la duda de si en el caso de *François Marie James W* no pesó a la hora de admitir el reenvío de retorno el ánimo de proteger los intereses de una hija menor de edad, que de esa manera accedía a las importantes legítimas previstas en el Código Civil español. Sin embargo, la sentencia no entra realmente en este problema, pues, como ya sabemos, se centra en la cuestión de la unidad de tratamiento de la sucesión. Hubiese sido muy esclarecedor e interesante, que el Tribunal Supremo se hubiese visto obligado a plantearse la admisión del reenvío de retorno desde la perspectiva de la ponderación de la obtención de resultados justos en cuanto a la protección de los intereses de una hija menor⁵¹.

Hay que tener en cuenta varias consideraciones comúnmente admitidas por la doctrina. El concepto de lo que es justo, especialmente en materia de derechos legitimarios, es relativo y variable en cada ordenamiento dependiendo de una multitud de circunstancias y condicionantes (políticos, económicos, históricos, etc.). Dentro de España en esta materia tenemos soluciones muy variadas, desde la absoluta libertad de testar del

Fuero de Ayala, pasando por legítimas familiares, hasta llegar al amplio y estricto sistema de legítimas del Código Civil. Cada régimen responde a unas razones propias, sin que se pueda decir que uno es más justo que otros. Además, la jurisprudencia ha dicho reiteradamente y con acierto que las legítimas previstas en el ordenamiento español no son materia sujeta a la cláusula de orden público⁵². Ahora bien, parece que el Tribunal Supremo, a través del caso *Denney*, ha dejado la puerta abierta a que el reenvío de retorno pueda ser un instrumento para realizar la justicia material, y por consiguiente, deba ser admitido cuando mediante su aplicación se logren resultados más justos.

V. UN PROBLEMA ESPECÍFICO. REENVÍO DE RETORNO A UN ORDENAMIENTO CIVIL FORAL O AUTONÓMICO.

La realidad de España como Estado plurilegislativo, en el que conviven en un plano de igualdad varios ordenamientos civiles, ha planteado la posible operatividad del reenvío de retorno respecto de uno de los ordenamientos civiles forales o autonómicos. Se trata de supuestos que se salen parcialmente de lo habitual, puesto que quien invoca el reenvío lo hace precisamente para beneficiarse de la libertad de testar que, en mayor o menor grado, suelen consagrar los ordenamientos forales o autonómicos y de esta manera evitar las legítimas previstas en la ley nacional del causante. Son casos en los que este muere dejando bienes inmuebles situados en territorio sometido a uno de dichos ordenamientos, siendo así que su ley personal contiene una norma de conflicto que somete la sucesión de los inmuebles a la ley del lugar donde estén situados. Precisamente por esta razón estos casos son comparativamente escasos, ya que por motivos de diversa índole (sociológicos, climáticos, etc.) la inversión inmobiliaria extranjera se ha dirigido primordialmente a territorios que no tienen Derecho Civil propio (Canarias, Andalucía, Murcia, etc.), aunque no se puede olvidar que ha sido cuantiosa y significativa en zonas de honda raigambre foral, como Cataluña o Mallorca.

El problema se planteó ya en el litigio resuelto por la Sentencia de la Audiencia Provincial de Tarragona de 13 de mayo de 2004⁵³, referente a la sucesión de un belga que falleció dejando bienes inmuebles radicados en Cataluña. Sin embargo, el órgano sentenciador prescindió de la cuestión del reenvío a la ley catalana al no haberse acreditado y probado la norma de conflicto belga que remitía al ordenamiento civil de Cataluña.

De gran interés es la Resolución de la Dirección General de Derecho y de Entidades Jurídicas de Cataluña de 18 de septiembre de 2006⁵⁴. Se refiere

a la sucesión de un ciudadano belga, con residencia en Cataluña, que estaba casado y tenía una hija reconocida de una relación anterior al matrimonio. Su patrimonio se componía sustancialmente de inmuebles ubicados en Cataluña. Él había otorgado testamento en Bélgica a favor de su esposa. Hay que recordar que el ordenamiento de aquel país concede derechos legitimarios a los hijos. La esposa, mediante la correspondiente escritura notarial, aceptó la herencia. Pero el registrador de la propiedad emitió calificación denegatoria de la inscripción de las escrituras de aceptación y de adición de la herencia. Contra dicha calificación se interpuso recurso gubernativo. De esta forma, la controversia radicaba o en aplicar el Derecho belga, en cuanto ley personal del causante, y por consiguiente sus legítimas, o admitir el reenvío de primer grado al Derecho Catalán, y en consecuencia estar a su sistema de legítimas. La Dirección General en una Resolución de indudable calidad técnica sostuvo, partiendo de la jurisprudencia del Tribunal Supremo, que:

“... el reenvío es funcional y a través suyo es preciso buscar soluciones razonables y respetuosas hacia la norma de conflicto y tendría que excluir el fraccionamiento de la sucesión. Fraccionamiento de la sucesión que se daría si se le aplicasen leyes diferentes según el lugar donde estén. No es este el supuesto que es objeto del recurso porque la aplicación de la ley belga lleva a la conclusión de que los Tribunales belgas aplicarán a la sucesión de ROP la ley catalana en cuanto a los bienes muebles y a la totalidad de los inmuebles situados en Cataluña. Por tanto, la aplicación de la norma de reenvío es respetuosa hacia el derecho belga y no lo distorsiona porque otorga a la sucesión de referencia exactamente la misma unidad que le habría otorgado la Ley belga.

A partir de aquí es útil interrogarnos sobre cuál es la Ley española aplicable, ya que se trata de la sucesión de un ciudadano belga para el cual el estado de vecindad civil catalana es del todo irrelevante pese a su residencia continuada en Cataluña. El artículo 12.5 del Código Civil español establece que <<Cuando una norma de conflicto remita a la legislación de un Estado en el que coexistan diferentes sistemas legislativos, la determinación del que sea aplicable entre ellos se hará conforme a la legislación de dicho Estado>>. Por otra parte, el artículo 16.1 del mismo texto legal dispone que <<Los conflictos de leyes que puedan surgir por la coexistencia de diversas legislaciones civiles en el territorio nacional se resolverán según las normas contenidas en el Capítulo IV ...>>. De manera similar se expresa el artículo 17 del Código belga de derecho internacional privado de

2004 ... De estas normas se deduce que cuando una norma de conflicto de un estado extranjero remita a la legislación española, la determinación de la que es aplicable entre los diversos ordenamientos españoles es la española. Llegados aquí, es fácil deducir que, puesto que el conflicto de leyes se produce entre la ley belga y la española teniendo en cuenta el punto de conexión de la situación de los inmuebles y de la última residencia habitual del difunto, puesto que tanto los unos como la otra están situados en Cataluña, las leyes española aplicables son las de Cataluña. Esta solución se ampara, además, en otros argumentos. Primero: el Derecho Catalán es el derecho español más próximo y mejor conectado al caso y es el derecho material más próximo a las autoridades, funcionarios o tribunales que lo tienen que aplicar. Segundo: el principio que establece el artículo 12.5 del Código civil español es aceptado de manera general en materia de derecho internacional privado no sólo por la doctrina que lo trata, sino también, por multitud de tratados internacionales ... Tercero: De acuerdo con el artículo 7.2 del Estatuto de autonomía de Cataluña (actual 14.2), y también de acuerdo con el artículo 111-3.1, apartado 2 del Código Civil de Cataluña, los extranjeros que adquieren la nacionalidad española están sometidos al Derecho civil catalán mientras mantengan la vecindad administrativa en Cataluña, salvo que manifiesten su voluntad en contra. Voluntad en contra que sólo se puede dar si puede elegir otra vecindad de las que prevé el artículo 15 del Código Civil. El señor ROP no adquirió la nacionalidad española, es cierto, pero de haberla adquirido, su vecindad civil habría sido la catalana necesariamente porque no podía acogerse a ninguno de los tres puntos de conexión diferentes al de la residencia.

...

En cuanto a la legítima aplicable a la sucesión es la que regula el Derecho de Cataluña, de acuerdo con lo establecido por el artículo 9.8 del Código civil español: las legítimas se tienen que ajustar a la ley que rija la sucesión aunque el testamento se haya otorgado de acuerdo con otra ley”.

De este extracto conviene destacar cuatro importantes ideas. La primera es que la Resolución se apoya directamente en la jurisprudencia del Tribunal Supremo, de la cual parte y es continuadora, por esta razón sostiene que el reenvío en nuestro sistema es funcional y también que hay que excluirlo cuando su admisión conlleva el fraccionamiento de la sucesión; lo que no se daba en el caso, ya que el causante tenía su domicilio y todos sus bienes inmuebles en Cataluña. En segundo lugar, la Resolución confirma correctamente el principio de que el extranjero carece de vecindad civil aunque haya residido durante muchos años en

territorio con Derecho civil propio. En este sentido hay que tener presente que los artículos 15 y 16 CC parten de la idea siguiente: el extranjero en tanto en cuanto no adquiere o recupera la nacionalidad española, no puede acceder a la vecindad civil; la nacionalidad española es imprescindible para adquirir la vecindad civil⁵⁵. La tercera idea consiste en que ante la remisión a un ordenamiento plurilegislativo *ad intra* que implica el reenvío de retorno, aplicando analógicamente el artículo 12.5 CC y el artículo 16.1 CC, hay que concluir que la determinación del concreto ordenamiento español aplicable se debe realizar acudiendo a las normas españolas para resolver los conflictos internos, lo cual en el supuesto analizado lleva a aplicar el Derecho Catalán. Conclusión a la que también se llega por la aplicación analógica del artículo 15.1 CC. De esta manera, la Resolución viene a coincidir con algún autor⁵⁶ que, aun admitiendo claramente que la vecindad civil presupone la nacionalidad española, ha sostenido sin embargo que existen supuestos en los que sería de gran utilidad práctica que los extranjeros gozasen de vecindad civil, así, por ejemplo, cuando el extranjero, por razón del reenvío, tenga como ley personal la española⁵⁷, o cuando el extranjero sea apátrida con domicilio en España y por tanto tenga, así mismo, como ley personal la española⁵⁸. Finalmente, la cuarta nota que conviene destacar, y que enlaza con la anterior, es que la solución se debe orientar por el principio de proximidad. En efecto, en los supuestos de reenvío de retorno la vinculación estrecha del caso y su conexión intensa con un ordenamiento foral o autonómico debe ser un índice determinante para la aplicación del mismo. Puesto que sería paradójico que en una situación en la que se admite el reenvío de retorno justamente por que el causante tenía su último domicilio en Cataluña y en esa misma Comunidad tenía todos sus inmuebles, sin embargo, se terminase aplicando el Derecho Civil Común. Además, esta solución coincide con la que en ocasiones recoge el Derecho Convencional⁵⁹.

REFERENCIAS:

(Endnotes)

¹ Libro Verde Sucesiones y Testamentos, Bruselas, 01,03, 2005, COM(2005) 65 final, p. 7. *Document de travail des services de la Commission. Annexe au Livre Vert sur les Successions et Testaments*, Bruxelles, 1.3.2005, SEC(2005) 270, p. 24.

² Entre los trabajos que abordan específicamente la cuestión *vid.*: P. BLANCO-MORALES LIMONES, “¿Existe en nuestro Derecho una acción para pedir la declaración de la aplicación de la Ley española a la sucesión de un inglés fallecido en España?”, *RGD*, nº 613-614, 1995, pp. 11341 y ss. A. PÉREZ VOITURIEZ, “El reenvío en el Derecho internacional privado español: una interpretación actualizada”, *Revista Jurídica del Notariado*, nº 13, enero-marzo 1995, pp. 257 y ss. M. SAINZ LÓPEZ NEGRETE, “Problemas de

reenvío en la sucesión de inmuebles de extranjeros en España”, *Boletín Ilustre Colegio Notarial de Granada*, abril 1993, pp. 879 y ss. J. A. TOMÁS ORTIZ DE LA TORRE, “El reenvío ante el Tribunal Supremo: historia y reapertura de la vieja polémica en el Derecho internacional privado español”, *Actualidad Civil*, 1999, n° 40, pp. 1261 y ss. ID., “¿Anular por reenvío la voluntad del testador?”, *La Ley*, n° 5845, 9 septiembre 2003. M. VIRGÓS SORIANO, “Derecho de sucesiones y reenvío: la respuesta del sistema español”, *Anales de la Academia Matritense del Notariado*, n° 42, 2004, pp. 181 y ss. M. VIRGÓS SORIANO, E. RODRÍGUEZ PINEAU, “Sucesión Law and Renvoi: the Spanish Solution”, *Festschrift Erik Jayme*, vol. I, Munich, 2004, pp. 977 y ss. E. CASTELLANOS RUIZ, *Unidad vs. pluralidad legal de la sucesión internacional*, Granada, 2001. ID., “Art. 9.8 CC”, *Legislación de Derecho Internacional Privado, comentada y con jurisprudencia*, Madrid, 2002, pp. 57 y ss. ID., “Reenvío, unidad de la sucesión y armonía internacional de soluciones en el Derecho sucesorio antes y después de la STS de 23 septiembre 2002”, en: A. L. CALVO CARAVACA, E. CASTELLANOS RUIZ (dirs.), *El Derecho de familia ante el siglo XXI: aspectos internacionales*, Madrid, 2004, pp. 239 y ss. S. ÁLVAREZ GONZÁLEZ, “Dos cuestiones de actualidad en el reciente Derecho Internacional Privado español de sucesiones: los derechos del cónyuge superviviente y el reenvío”, en: T. F. TORRES GARCÍA (coord.), *Estudios de Derecho Civil Homenaje al Profesor Francisco Javier Serrano García*, Valladolid, 2004, pp. 131 y ss. A. L. CALVO CARAVACA, J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, “Sucesión internacional y reenvío”, *Estudios de Deusto*, vol. 55/2, julio-diciembre 2007, pp. 59 y ss.

³ Las normas de conflicto inglesas son casi todas ellas de creación jurisprudencial. Desde finales del siglo XVIII, y por aplicación concreta de la regla general de que los inmuebles se rigen por la ley del lugar de su situación, los tribunales británicos de modo reiterado han sostenido que la sucesión de los inmuebles, tanto testada como intestada, se rige por la ley de situación de los mismos. Por el contrario, la sucesión de los bienes muebles se rige por la ley del domicilio del causante al tiempo del fallecimiento. Del Derecho inglés esta solución pasó a los demás ordenamientos de inspiración anglosajona. Esta regla se sigue aplicando hoy, aunque la doctrina entiende que sería mejor su sustitución por una norma que sometiese la sucesión de los inmuebles a la ley del domicilio del causante al igual que los muebles. DICEY, MORRIS & COLLINS, *The Conflict of Laws*, 14ª ed., London, 2006, pp. 1236 y ss. MORRIS, *The Conflict of Laws*, 6ª ed., London, 2005, pp. 447 y ss. CHESHIRE & NORTH’S, *Private International Law*, 12ª ed., London, 1992, pp. 836 y ss. J. G. COLLIER, *Conflict of Laws*, 3ª ed., Cambridge, 2001, pp. 268 y ss. E. CRAWFORD, *International Private Law in Scotland*, Edimburgo, 1998, pp. 351 y ss. L. L. III McDUGAL, R. L. FELIX, A. U. WHITTEN, *American Conflicts Law*, 5ª ed., Ardsley, 2001, pp. 649 y ss. E. F. SCOLES, P. HAY, P. J. BORCHERS, S. C. SYMEONIDES, *Conflict of Laws*, 3ª ed., St. Paul, 2000, pp. 995 y ss.

⁴ No obstante, la libertad de testar en los ordenamientos anglosajones no es tan absoluta como habitualmente se piensa, aunque es mucho más amplia que en el Derecho Civil común español. Por ejemplo en el Derecho de Inglaterra y Gales, si bien no existen propiamente dichas las legítimas, sin embargo, la *Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975* determina que ciertas personas (el cónyuge viudo, los hijos, los descendientes, etc.) pueden dirigirse a los tribunales solicitando apoyo financiero a cargo de los bienes del difunto, en base a que no se ha provisto a dichas personas en la sucesión testada o intestada de un soporte financiero razonable. Para atender a su demanda, el Juez debe valorar diversos elementos, como son, entre otros, la duración del matrimonio, la edad del hijo, etc. La *Inheritance (Provision for Family and Dependents) Act 1975* se aplica cuando una persona muere domiciliada en Inglaterra y Gales. PARRY & CLARK, *The Law of Succession*, 9ª ed., London, 1988, pp. 104 y

ss. A. BORKOWSKI, *Textbook on Succession*, 2ª ed., Oxford, 2002, pp. 252 y ss.

Mucho más limitada es la libertad de testar en el Derecho Escocés, ya que la *Succession (Scotland) Act 1964* establece que el cónyuge o el *civil partner* sobrevivientes y los hijos tienen determinados *legal rights* sobre los bienes del causante.

⁵ SAP Tarragona de 13 de mayo de 2004. *Aranzadi JUR*, 2004/205302. Hay que tener presente que la solución tradicional del Derecho belga ha consistido en que la sucesión por causa de muerte se rige en cuanto a los bienes muebles por la ley del último domicilio y respecto a los inmuebles por la ley del lugar de situación. Esta práctica ha inspirado el artículo 78 del vigente Código Belga de Derecho Internacional Privado, que continúa tratando de manera diferenciada la sucesión de los bienes muebles y la de los inmuebles, sometiendo estos últimos a la *lex loci*. *Rev. Crit. DIP*, 2005, pp. 172-173. J. Y. CARLIER, “Le Code belge de droit international privé”, *Rev. Crit. DIP*, 2005, p. 43.

⁶ SAP Barcelona de 28 de septiembre de 2004. *Aranzadi JUR*, 2004/289919. El artículo 91.1 de la Ley Federal suiza de Derecho Internacional Privado dice que la sucesión de una persona que tiene su último domicilio en el extranjero se rige por el Derecho designado por las reglas de Derecho Internacional Privado del Estado en el que el difunto estaba domiciliado. Como afirma Dutoit, la Ley consagra en este caso explícitamente el reenvío. Pero posteriormente sostiene que, desde el punto de vista suizo, si el problema se plantea ante un juez español, este debe tratar el caso exactamente igual a como lo haría un juez suizo, por consiguiente, si nuestro Derecho Internacional Privado designa el ordenamiento suizo en cuanto ley nacional del causante, que admite el reenvío, sería finalmente el Derecho material suizo de sucesiones el que se debería aplicar. B. DUTOIT, *Commentaire de la loi fédérale du 18 décembre 1987*, 3ª ed., Bale, 2001, pp. 275-277. *Vid.* también: P. M. PATOCCHI, E. GEISINGER, *Code de Droit International Privé suisse annoté*, Lausanne, 1995, pp. 267-268. A. BUCHER, A. BONOMI, *Droit international privé*, Bale, 2001, pp. 212-214.

En este caso la Audiencia aplicó el Derecho suizo.

⁷ *Aranzadi RJ*, 1996/8212. E. RODRÍGUEZ PINEAU, “Nota”, *REDI*, 1997, pp. 264-268.

⁸ *Aranzadi RJ*, 1999/4580. J. PÉREZ MILLA, “De nuevo el Tribunal Supremo matiza el ámbito del reenvío de retorno en materia sucesoria”, *AEDIPR*, 2001, pp. 1094-1097. E. RODRÍGUEZ PINEAU, “Nota”, *REDI*, 1999, pp. 756-760.

⁹ *Aranzadi RJ*, 2002/8029. P. JIMÉNEZ BLANCO, “Nota”, *REDI*, 2003, pp. 424-435.

¹⁰ *RGD*, 1989, N° 543, pp. 8651-8654. Era la decisión en apelación del caso *Lowenthal*.

¹¹ *RGD*, 1992, N° 577-78, p. 10751. Se trataba de la sucesión de un escocés, que murió dejando inmuebles en España. El razonamiento de la Audiencia es el siguiente:

“Acreditado en autos que la norma de Derecho escocés, nacionalidad de la que era natural el testador, reenvía al derecho español, cuando se trate de la sucesión que se contraiga a bienes inmuebles, es indudable que la norma que regula, en este caso la sucesión es la española en lo referente al inmueble según lo dispuesto en el artículo 9.8 del Código Civil, en aplicación de lo dispuesto en el artículo 12.2 del citado Código”.

Esta sentencia fue confirmada por la del Tribunal Supremo de 23 de octubre de 1992 (*Aranzadi RJ*, 1992/8280), que no entró en el problema del reenvío.

¹² *Aranzadi AC*, 1993/2274. El caso consistía en la sucesión de un inglés, domiciliado en España y con bienes inmuebles en varios países, que había otorgado testamento en Inglaterra de acuerdo a su ley personal. La Audiencia dijo:

“... de tal forma que si la Ley española remite a la ley extranjera, y ésta, ya sea formal o material, remite a su vez a

la española, la legislación material aplicable será la española, implicando ello no tener en cuenta los principios de unidad y universalidad de la sucesión del Derecho Internacional español, los cuales operan como un límite al reenvío de retorno admitido por el núm. 2º del art. 12 del Código Civil, ya que cuando el causante deje bienes inmuebles sitios tanto en España, como en el extranjero, habrá que estar a una sola Ley, cual es la nacional del difunto, en el caso presente, la legislación inglesa, entendiéndolo así destacados comentaristas de Derecho Internacional Privado, como alguna decisión inglesa como la High Court of Justice, Chancery Division de 31-7-1985”.

¹³ Sentencia de la Audiencia Provincial de Badajoz de 11 de julio de 1995 (*Aranzadi AC*, 1995/1395). Era la apelación del caso *Denney*.

¹⁴ *Aranzadi AC*, 1996/2441. Decisión en apelación del asunto *François Marie James W*. Se sostiene en la sentencia:

“Siendo además de una gran relevancia a estos efectos el hecho de que la demandada no haya podido acreditar la existencia de otros bienes inmuebles o de naturaleza mobiliaria fuera o incluso dentro de España, lo que podría haber acarreado una fractura del concepto unitario de herencia, pero ni se ha demostrado en momento alguno la existencia de joyas u otros bienes muebles del fallecido señor W –sin que las ropas y efectos personales puedan tener la consideración de componentes hereditarios–, ni se ha aportado prueba cierta alguna de la tenencia por el causante en el momento de su fallecimiento de bienes inmuebles sitios en Bélgica o en Panamá”.

¹⁵ *Aranzadi JUR*, 2001/236860. Referente a la sucesión de un inglés con bienes en España y en Inglaterra. No se admite el reenvío.

¹⁶ *Aranzadi AC*, 2004/1527. Sobre la sucesión de una ciudadana irlandesa con residencia en España e inmuebles en España e Inglaterra. No se admite el reenvío.

¹⁷ *Aranzadi AC*, 2002/1287. Se trataba de un inglés domiciliado en España y con todos sus bienes en nuestro país.

¹⁸ *Aranzadi JUR*, 2003/197311. Se refería a la sucesión de un escocés con domicilio en España e inmuebles en España.

¹⁹ *Aranzadi JUR*, 2005/220269. Recayó sobre la sucesión de un norteamericano de Pennsylvania, con domicilio y todos sus bienes en nuestro país. La decisión va en la línea de la sentencia del Tribunal Supremo de 23 de septiembre de 2002, que cita expresamente.

²⁰ Sentencia de la Audiencia Provincial de Tarragona de 13 de mayo de 2004. *Vid.* nota 5.

²¹ Revisten cierto interés, entre otras, las Resoluciones de 5 de febrero de 2005 (*Aranzadi RJ*, 2005/2451), 1 de marzo de 2005 (*Aranzadi RJ*, 2005/2073) y 27 de noviembre de 2006 (*Aranzadi RJ*, 2006/9690).

²² *BOE* de 20 de noviembre de 2007.

²³ Puede ser que en este caso, aunque no se puede apreciar con total seguridad y nitidez, estemos ante un supuesto de una práctica peligrosa, pero que cada vez es más frecuente, que es la del “doble testamento”. En efecto, extranjeros de edad avanzada, que han tomado España como lugar de residencia para la jubilación y que tienen bienes en su país y en el nuestro, para ordenar su sucesión otorgan dos testamentos, uno en su país de origen y circunscrito a los bienes allí situados y otro es España limitado a los bienes aquí situados. Normalmente esta práctica da buenos resultados, pero exige ser muy cuidadosos en la redacción de los testamentos y es muy peligrosa puesto que es muy fácil incurrir en que un testamento resulte anulado por el otro y hay que prestar mucha atención al devenir del patrimonio en ambos países, así como al estado civil y a la situación personal del testador.

La Dirección General de los Registros y del Notariado parece mostrarse favorable a esta práctica, puesto que en la Resolución que ahora nos ocupa, afirma:

“En orden a la determinación del título sucesorio, existe un testamento otorgado ante notario español, con la sola finalidad de ordenar mortis causa el patrimonio inmueble en España del testador, el cual, conforme a los artículos 9.8 y 11 del Código Civil, debe ser considerado válido y suficiente. Es más, la posibilidad de testar ante notario español para ordenar el patrimonio existente en España es una vía que genera seguridad jurídica al ciudadano extranjero y que, especialmente en los casos de dualidad, como los de la ley inglesa, asegura la propiedad del bien tras la muerte de su titular facilitando y abaratando extraordinariamente la formalización de la sucesión mortis causa”.

²⁴ *Vid.* en este sentido las distintas propuestas de la doctrina: M. VIRGÓS SORIANO, “Derecho de sucesiones ...”, pp. 204-208. M. VIRGÓS SORIANO, E. RODRIGUEZ PINEAU, “Succession law ...”, pp. 990-992. J. PÉREZ MILLA, “De nuevo ...”, pp. 1094-1097. A. L. CALVO CARAVACA, J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, “Sucesión internacional ...”, pp. 89-108.

²⁵ J. L. IRIARTE ÁNGEL, “Doble reenvío y unidad de tratamiento de las sucesiones”, *RGD*, 1989, Nº 537, pp. 3561 y ss., especialmente pp. 3574 y ss.

²⁶ *Gaceta* de 3 de diciembre de 1920.

²⁷ Esta disposición tiene antecedentes en otros tratados. Así, por ejemplo, en el artículo 10 del Tratado con Rusia de 14 de junio de 1876. M. LASALA LLANAS, *Sistema español de Derecho civil internacional e interregional*, Madrid, 1933, pp. 246-247.

²⁸ M. FERID, “Le rattachement autonome de la transmission successorale en Droit International Privé”, *R des C*, 1974-II, 142, pp. 98-99.

²⁹ M. E. ZABALO ESCUDERO, *La situación jurídica del cónyuge viudo. Estudio en el Derecho Internacional Privado y Derecho Interregional*, Pamplona, 1993. Especialmente pp. 101 y ss.

³⁰ Sentencia del Tribunal Supremo de 30 de junio de 1962. *Aranzadi RJ*, 1962, 3322.

³¹ Para un estudio más detenido de estas críticas: M. E. ZABALO ESCUDERO, *La situación ...*, pp. 117 y ss.

³² *BOPV* de 7 de agosto de 1992.

³³ A. CELAYA IBARRA, “Compilación de Vizcaya y Álava”, en: *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales*, Jaén, 1979, vol. XXVI, pp. 110-124.

³⁴ A. M. URRUTIA BADIOLA, “Ámbito territorial y personal de aplicación del Fuero Civil de Bizkaia. La troncalidad y sus efectos en las enajenaciones <<inter vivos>> de los bienes troncales: la <<saca foral>>”, *El Derecho Foral Vasco tras la reforma de 1992*, Pamplona, 1996, pp. 47 y ss. J. CAÑO MORENO, “Troncalidad y conflictos de leyes”, *Conflictos de leyes en el desarrollo del Derecho Civil vasco*, Bilbao, 1999, pp. 185 y ss. *Vid.* también la posición más matizada de: G. H. GALICIA AIZPURUA, *Legítima y troncalidad. La sucesión forzosa en el Derecho de Bizkaia*, Madrid, 2002, pp. 322 y ss.

Es muy interesante detenerse en la aplicación jurisprudencial de las normas precedentes a la actual regulación: A. CELAYA IBARRA, “Compilación ...”, pp. 117 y ss. *Id.*, *Derecho Foral y Autonomía Vasco, T. I: Derecho Foral*, Bilbao, 1984, pp. 84-85 y 114.

³⁵ En este sentido es muy significativo que el Derecho español más antiguo se inclino por el tratamiento fraccionado en base territorial de la sucesión: Partida III, Título XIV, Ley 15. J. A. TOMÁS ORTIZ DE LA TORRE, “Las sucesiones en el Derecho Civil Internacional”, en: M. AGUILAR NAVARRO, *Derecho Civil Internacional*, Madrid, 1975, pp. 741 y ss.

³⁶ Lógicamente este es un aspecto al que tienen que estar muy atentas las partes a la hora de sustentar sus alegaciones, tanto de hecho como de Derecho, en el proceso. Sorprendentemente, en el caso *Denney*, la cuestión del domicilio del causante en España no fue objeto de controversia. J. PÉREZ MILLA, “De nuevo ...”, pp. 1094 y ss.

³⁷ Vid. por todos: A. L. CALVO CARAVACA, J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, “Sucesión internacional ...”, pp. 108 y ss., y la amplia bibliografía que se cita por los autores. Si bien es cierto que la jurisprudencia guarda silencio al respecto.

³⁸ DICEY, MORRIS & COLLINS, *The Conflict ...*, p. 122.

³⁹ DICEY, MORRIS & COLLINS, *The Conflict ...*, pp. 133-151.

⁴⁰ Vid. los trabajos citados en la nota 24.

⁴¹ DICEY, MORRIS & COLLINS, *The Conflict ...*, pp. 73. J. L. IRIARTE ÁNGEL, “Doble reenvío ...”, pp. 3569 y ss.

⁴² Lógicamente es mucho más difícil que el problema se plantee en supuestos de sucesión intestada, pero no es imposible que llegue a darse en los casos en que las personas llamadas a la sucesión legítima o la proporción de sus derechos sean distintos en la ley personal del causante y en el ordenamiento español.

⁴³ Vid. en contra: M. VIRGÓS SORIANO, “Derecho de sucesiones ...”, especialmente pp. 204 y ss. donde argumenta sobre el principio de respeto a la última voluntad del testador conforma a su ley nacional.

⁴⁴ Por ejemplo, en el asunto *Lowenthal* nadie reparó en que el causante murió domiciliado en Inglaterra, y que por lo tanto era posible intentar la aplicación de la *Inheritance (Provision for Family and Dependants) Act 1975*.

⁴⁵ A. L. CALVO CARAVACA, J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, “Sucesión internacional ...”, pp. 106-107.

⁴⁶ Con carácter general sobre esta cuestión: J. D. GONZÁLEZ CAMPOS, “Diversification, spécialisation, flexibilisation et matérialisation des règles de Droit International Privé”, *R. des C.*, vol. 287, pp. 303 y ss.

⁴⁷ A. L. CALVO CARAVACA, J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, “Sucesión internacional ...”, p. 99.

⁴⁸ Por ejemplo, hablando del tema que ahora nos ocupa, Pérez Milla diverge parcialmente de la opinión sustentada en la nota anterior al afirmar: “... es el domicilio del causante en España el elemento mínimo (al que se le pueden añadir otros, principalmente la situación de los bienes inmuebles) que traduce una proximidad necesaria y permite la posibilidad del reenvío. Cierra este elenco de factores, como no podía ser de otro modo, las circunstancias del caso concreto que pueden modular la operatividad de esta norma de aplicación”. J. PÉREZ MILLA, “De nuevo ...”, p. 1097.

⁴⁹ Aunque ocasionalmente este argumento es invocado por las partes en los litigios. Vid. *ad ex.* las alegaciones de la recurrente en la Resolución de la DGRN de 24 de octubre de 2007.

⁵⁰ M. GUZMÁN ZAPATER, “Tema VII. Problemas de aplicación de las normas de Derecho Internacional Privado (II)”, en: A. P. ABARCA JUNCO (directora), *Derecho Internacional Privado*, Madrid, 2003, pp. 192 y ss. I. AYALA CADIÑANOS, “Nota”, *REDI*, 1998-II, pp. 244-249.

⁵¹ I. AYALA CADIÑANOS, “Nota”, ..., especialmente p. 249.

⁵² Vid. *ad ex.* las ya citadas sentencias de la Audiencia Provincial de Málaga de 13 de marzo de 2002 y de la Audiencia Provincial de Tarragona de 13 de mayo de 2004.

⁵³ Vid. nota 5.

⁵⁴ *DOGC*, de 26 de octubre de 2006.

⁵⁵ Para un tratamiento más detallado de esta cuestión: J. L. IRIARTE ÁNGEL, “Capítulo XVII. Los derechos civiles de los extranjeros en España”, en: F. M. MARINO MENÉNDEZ (director), *Derecho de Extranjería, Asilo y Refugio*, 2ª ed., Madrid, 2003, pp. 627 y ss.

⁵⁶ M. PEÑA BERNALDO DE QUIRÓS, “Artículo 27”, en: M. ALBALADEJO, S. DÍAZ ALABART (directores), *Comentarios al Código Civil y Compilaciones Forales*, 2ª ed., Madrid, 1993, T. I, Vol. 3, pp. 602-603.

⁵⁷ Profundizando en esta misma línea, se ha afirmado en el plano doctrinal, que en los casos de reenvío de retorno en los que un extranjero queda sometido al Derecho español, para solucionar el problema “... debe aplicarse por analogía el art. 15 CC, precepto que regula la vecindad civil del extranjero que adquiere la nacionalidad española. Resultado final: el extranjero puede <<elegir>> por una vecindad civil determinada, siempre que la vecindad elegida coincida con su lugar de residencia, lugar de nacimiento, última vecindad de cualquiera de sus progenitores o adoptantes, o vecindad civil del cónyuge. Para el caso de que el sujeto extranjero no pueda ya elegir, -supuestos sucesorios-, el juez decidirá la aplicación del Derecho de aquella Comunidad más estrechamente vinculada con el caso”. A. L. CALVO CARAVACA, J. CARRASCOSA GONZÁLEZ, *Derecho Internacional Privado*, 8ª ed., Granada, 2007, Vol. I, p. 264.

⁵⁸ A. BORRÁS, “Los testamentos especiales y los extranjeros”, *La reforma de la compilación: el sistema successori. Materials III Jornades de Dret Català a Tossa*, Espluges de Llobregat, 1985, p. 119. A este respecto vid. el artículo 12.1 de la Convención de Nueva York de 28 de septiembre de 1954 sobre el Estatuto de los Apátridas. *BOE* de 4 de julio de 1997.

⁵⁹ Por ejemplo, el artículo 1 del Convenio de La Haya de 5 de octubre de 1961 sobre los conflictos de leyes en materia de forma de las disposiciones testamentarias (*BOE* de 17 de agosto de 1988) establece que “... *A los fines del presente Convenio, si la ley nacional consiste en un sistema no unificado, la ley aplicable quedará determinada por las normas vigentes en dicho sistema y, en defecto de tales normas, por el vínculo más efectivo que tuviera el testador con una de las legislaciones que componen este sistema*”.

LES RÈGLES MOLDAVES EN MATIÈRE D'ORIGINE DES MARCHANDISES: UNE INCITATION POUR LES INVESTISSEURS

Ghenadie RADU
Docteur en Droit

REGULILE MOLDOVENEȘTI ÎN DOMENIUL ORIGINII MĂRFURILOR: O INCITARE PENTRU INVESTITORI

Schimbările considerabile care au avut loc în ultimele decenii în comerțul internațional arată că regulile de determinare a țării de origine a mărfii sînt de o mare importanță pentru atragerea investițiilor. Este firesc ca un investitor, înainte de a începe un proiect de investiție, să caute o țară unde o să poată produce cu cheltuieli minime (salarii mici, revendicări sindicale modeste, etc.). Însă un proiect de investiție prevede adesea examinarea posibilității acordării regimului de origine preferențial mărfurilor produse, ceea ce ar permite un tratament preferențial (tarifar și netarifar) la import. În aceste condiții, situația geografică a Republicii Moldova, precum și regimul ei de origine extrem de avantajos, face ca această țară să apară ca fiind foarte atrăgătoare pentru potențialii investitori. În acest sens Moldova, în afara faptului că este membră a O.M.C., a încheiat o serie de acorduri bilaterale de comerț liber cu majoritatea țărilor din C.S.I. și cu țările care fac parte din Pactul de stabilitate pentru Europa de Sud-est. În plus, Moldova beneficiază de « S.G.P.+ », ceea ce le permite mărfurilor de origine moldovenească să se bucure de un regim preferențial la importarea în țările membre ale U.E.

THE MOLDAVIAN RULES CONCERNING THE ORIGIN OF THE GOODS: AN INCITEMENT FOR THE INVESTORS

The great changes which took part in the last ten years in the international commerce show that the rules of determination of the country of origin of goods are a great importance for the attracting of the investments. It is naturally that an investor, before to begin an investment project, to search a country where will can manufacture with minimum expenses (small salaries, syndicate and modest revendications, e.t.c.) But a project of investment oversees often the examination of the possibility of granting of the regime of preferential origin to the produced goods, which will permit a preferential treatment (tariff and nontariff) to import. In these conditions, the geographical situation of the Republic of Moldova, as well as and its regime of extremely profitable origin, make that this country appears as being very attractive for the potential investors. In this meaning Moldova, besides the fact that it is a member of O.M.C., concluded a series of bilateral accords of free commerce with the majority of the countries from the C.I.S. and with the countries which make part from the Pact of stability for South-Eastern Europe. In addition, Moldova beneficiates of „S.G.P.+”, that will permit to the goods of Moldavian origin to profit of a preferential regime to the importation in the member countries of E.U.

Les changements majeurs qui ont eu lieu ces dernières décennies dans le commerce international montrent que les règles de détermination du pays d'origine des marchandises sont d'une importance capitale pour attirer les investissements. Il est en quelque sorte naturel que pour s'implanter dans un pays, l'investisseur cherche que la production des marchandises se fasse au moindre coût. Mais ce même investisseur, malgré le fait que c'est le pays d'accueil qui définit les conditions d'attribution de l'origine, est très attentif par rapport au fait que la marchandise produite dans le pays où il s'apprête à investir puisse

obtenir un régime d'origine préférentiel par rapport au pays d'importation. Dans ces conditions, la position géographique de la Moldavie, ainsi que son régime d'origine extrêmement intéressant, rend ce pays particulièrement attirant pour les investisseurs.

Après avoir proclamé son indépendance, la Moldavie a connu un passage accéléré de l'économie planifiée aux réalités du marché libre. Il s'agit d'un pays jeune et dynamique qui a adhéré à l'O.M.C. le 8 mai 2001¹. Récemment la Moldavie a proclamé fermement ses intentions d'adhérer à l'Union européenne (U.E.). En ce sens, un plan d'action a été

signé entre la Moldavie et l'U.E.². Or ce pays, qui fait partie de la Communauté des Etats Indépendants³ (C.E.I.), reste très attaché à cette Communauté.

Il sera utile de mentionner qu'un bon nombre de règles adoptées au sein de la C.E.I. se présentent sous forme de normes à caractère fortement recommandées, ayant comme objectif d'aider les pays membres à la création de leur propre cadre législatif dans un certain domaine. Cette technique juridique dite de « recommandation », trouve ses racines dans la construction législative soviétique, où en fonction d'une charte en matière civile ou pénale, par exemple, chaque République soviétique adoptait son propre code national, tout en introduisant des ajustements infimes par rapport au texte de la charte unioniste. Ainsi, par exemple, la « Charte portant sur les réglementations douanières des pays membres de la C.E.I. », approuvée par la Décision du Conseil des Chefs d'Etats de la C.E.I. à Alma-Ata, le 10 février 1995, représente un document qui a servi de fondement pour que les pays membres adoptent leurs propres codes des douanes nationaux. L'objectif de ce document est de parvenir à un certain degré d'harmonisation de la législation douanière, chaque Etat membre de la C.E.I. se dotant d'un code des douanes à l'exemple de la charte. Il est à noter que cette charte est la copie conforme, à part quelques légères modifications, de l'ancien Code des douanes de la Fédération russe du 18 juin 1993⁴.

En matière des règles d'origine, l'approbation par le Conseil des Premiers ministres de la C.E.I. des « Règles portant sur la détermination de l'origine des marchandises » du 24 septembre 1993, permet d'appliquer la notion commune d'origine entre les pays membres de la C.E.I. Récemment, ces règles ont été remplacées par des règles au contenu quasiment similaire, adoptées par le Conseil des Premiers ministres de la C.E.I. le 30 novembre 2000⁵. Le préambule de ces règles précise que ces dispositions s'appliquent entre les pays membres de la C.E.I. En revanche, ils ne s'appliquent pas dans le cadre des échanges commerciaux internationaux entre un Etat membre de la C.E.I. et un Etat tiers. Dans ce dernier cas, le pays membre de la C.E.I. appliquera ses normes nationales en matière d'origine. En fonction du point 1 des règles, par « pays d'origine des marchandises » il faut entendre « le pays où la marchandise a été entièrement fabriquée ou le pays où celle-ci a subi une transformation suffisante ». Par la suite, le point 2 des règles fournit une liste complète des marchandises considérées comme entièrement fabriquées dans un pays. Cette liste comprend les produits de l'élevage, les produits du règne végétal, les produits de la chasse et de la pêche, etc. Quant au critère de la transformation suffisante, le point 4 des règles montre qu'il se fonde

sur la règle du changement de position tarifaire, sur les listes des opérations de transformations considérées comme suffisantes pour que le produit non originaire puisse acquérir l'origine du pays où ces opérations ont eu lieu, et la règle *ad valorem*. Il convient d'ajouter que le point 5 des règles concerne la liste des opérations de transformations insuffisantes pour que le produit puisse obtenir le caractère originaire. Il s'agit, par exemple, des opérations de montage, d'assemblage, d'abatage des animaux, etc.

Le régime d'origine de la Moldavie présente un double avantage. D'un côté, la Moldavie bénéficie du « S.P.G.+ »⁶. Il s'agit d'un régime préférentiel accordé par la Communauté européenne (C.E.) à une quinzaine de pays, ce qui permet d'importer les marchandises originaires des pays bénéficiaires sans que les droits de douane soient appliqués, tout en bénéficiant d'un régime non tarifaire peu contraignant. Il convient d'observer qu'il serait très avantageux pour les entreprises étrangères (européennes, américaines, asiatiques, russes, etc.) d'installer la ligne de production en Moldavie afin d'exporter vers la C.E. De l'autre côté, les entreprises étrangères installées en Moldavie pourront exporter leurs produits, qui bénéficieront d'un régime préférentiel à l'importation, non seulement sur le marché européen, mais également sur le marché des autres pays membres de la C.E.I. De plus, le régime préférentiel s'appliquera à l'importation des marchandises d'origine moldave sur le territoire des pays membres du Pacte de Stabilité pour l'Europe du Sud-est⁷. Par conséquent, les autorités moldaves s'attendent à des investissements massifs dans l'économie de ce pays.

Ces mêmes autorités, assistées par divers experts internationaux, ont entrepris des efforts importants pour créer un cadre normatif moderne en matière des règles d'origine des marchandises⁸. L'article 215 du Code des douanes moldave⁹ du 20 juillet 2000 renvoie, quant aux règles de détermination du pays d'origine des marchandises, aux articles 18-26 de la « Loi sur le tarif douanier »¹⁰ (Loi tarifaire) n° 1380 du 20 novembre 1997. L'article 18, §1 de cette loi prévoit que « le pays d'origine des marchandises se détermine afin d'appliquer les mesures tarifaires et non tarifaires ». L'article suivant précise que par « pays d'origine de marchandise » il faut entendre « soit le pays où la marchandise a été entièrement obtenue soit le pays où elle a été soumise à une transformation suffisante » (art. 19, §1). Il est à noter que la législation moldave emploie le terme de « transformation suffisante » afin de désigner la détermination de l'origine non préférentielle et préférentielle dans le cas où dans la production de la marchandise ont participé deux ou plusieurs pays. A cet égard, la législation de la

C.E., par exemple, préfère appliquer par rapport à la détermination de l'origine non préférentielle le terme de « transformation substantielle » et par rapport à la détermination de l'origine préférentielle les termes de « transformation suffisante » et de « produits suffisamment ouverts ou transformés ».

Le contenu de la loi tarifaire a été considérablement renforcé par la Décision du gouvernement moldave n° 1599 du 13 décembre 2002 qui a approuvé le Règlement n° 1599/2002 concernant les règles d'origine des marchandises. Ce règlement prévoyait, par exemple, que la Chambre de Commerce et d'Industrie de la Moldavie soit l'autorité compétente en matière de délivrance des certificats d'origine. Cependant, depuis le 26 août 2005, cette attribution a été transférée au Service douanier¹¹. Le règlement mentionné ci-dessus prévoit également qu'une distinction claire et nette doit être faite entre les règles d'origine non préférentielles et celles préférentielles.

§1. Les règles d'origine non préférentielles

En fonction du point 17 du Règlement n° 1599/2002 sous « règles d'origine non préférentielles » il faut entendre « toutes lois et actes normatifs de la Moldavie concernant la détermination du pays d'origine des marchandises à condition que ces règles d'origine ne soient pas liées aux régimes commerciaux préférentiels ». Le point 18 du même règlement ajoute que les règles d'origine seront utilisées en tant qu'« instruments de la politique commerciale non préférentielle » concernant notamment l'application du traitement de la nation la plus favorisée, des droits anti-dumping, des droits compensatoires, du marquage d'origine, des restrictions quantitatives. Selon ce même point, les règles d'origine seront également employées afin d'établir les statistiques du commerce extérieur.

Du point de vue structurel, le Règlement n° 1599/2002 permet de distinguer la catégorie des marchandises qui ont été entièrement obtenues dans un pays de la catégorie des marchandises dont la production a entraîné les capacités industrielles de deux ou de plusieurs pays. La liste des marchandises entièrement obtenues dans un pays est prévue par le point 5 du règlement. Elle concerne, par exemple, les animaux vivants nés et élevés dans un pays, les produits de la chasse et de la pêche pratiquées sur le territoire d'un pays, les produits du règne végétal qui y ont été élevés et récoltés, etc.

Dans le cas où dans la production d'un produit ont participé deux ou plusieurs Etats, l'origine finale du celui-ci sera déterminée en fonction du critère de la transformation suffisante (point 6 du règlement) qui se fonde sur la règle du changement de position tarifaire, sur la réalisation de certaines opérations de

transformation considérées comme suffisantes pour que le produit non originaire puisse acquérir l'origine du pays où ces opérations ont eu lieu, et la règle *ad valorem*. Curieusement, le législateur moldave ne donne pas de précisions concernant l'application de ces trois règles de détermination de l'origine des marchandises. On ne peut que conclure que dans ce domaine le cadre normatif moldave n'est pas encore achevé. Or, du point de vue des autorités moldaves, les règles non préférentielles sont moins importantes que les règles qui sont prévues par les accords de commerce libre ratifiés par la Moldavie (art. 19, §3, de la Loi tarifaire).

§2. Les règles d'origine préférentielles

La Moldavie a signé des accords bilatéraux de commerce libre, qui emploient la notion d'origine préférentielle, avec la plupart des pays membres de la C.E.I. Il s'agit notamment des accords signés avec l'Arménie¹², l'Azerbaïdjan¹³, la Biélorussie¹⁴, la Georgie¹⁵, le Kazakhstan¹⁶, le Kirghizstan¹⁷, l'Ouzbékistan¹⁸, la Russie¹⁹, le Turkménistan²⁰ et l'Ukraine²¹. Ces accords ont repris pour l'essentiel les dispositions concernant la détermination de l'origine des marchandises qui figurent dans les règles signées au niveau de la C.E.I. le 24 septembre 1993 et remplacées le 30 novembre 2000.

La Moldavie a signé également des accords bilatéraux de commerce libre avec tous les pays qui font partie du Pacte de stabilité pour l'Europe du Sud-est, à l'exception de la Turquie. Il s'agit notamment des accords signés avec l'Albanie²², la Bulgarie²³, la Bosnie et la Herzégovine²⁴, la Croatie²⁵, la Macédoine²⁶, la Roumanie²⁷, la Serbie et le Monténégro²⁸. Du fait que la Bulgarie et la Roumanie ont intégré l'U.E. le 1er janvier 2007, ces deux pays sont désormais obligés d'appliquer les normes communautaires en matière d'origine avec les pays tiers, y compris dans leurs échanges commerciaux internationaux avec la Moldavie.

Les textes de tous ces accords bilatéraux (signés entre la Moldavie et la plupart des pays-membres de la C.E.I. ; signés entre la Moldavie et les autres pays-membres du Pacte de stabilité pour l'Europe du Sud-est à l'exception de la Turquie), prévoient la liste de produits entièrement obtenus dans un pays, ainsi que la modalité d'application du critère de transformation suffisante et de ses règles (changement de position tarifaire, liste de transformations et règle *ad valorem*). Toutefois, les marchandises originaires des pays signataires des accords de libre échange bénéficient, en règle générale, de l'exonération totale des droits de douane et d'un régime non tarifaire moins contraignant par rapport aux marchandises d'origine non préférentielle. De plus, comme la

Moldavie bénéficie d'un régime préférentiel accordé unilatéralement par la C.E. (« S.P.G.+ ») pour les importations des marchandises d'origine moldave sur le territoire douanier communautaire, cela rend cet Etat particulièrement intéressant pour les investisseurs qui envisagent de produire dans ce pays.

Sources :

BERR (Claude J.), TRÉMEAU (H.), *Le Droit douanier communautaire et national*, Paris, Ed. Economica, collection Droit des Affaires et de l'Entreprise, 7me éd., 2006, 621 p.

BREAULT (Yann), JOLICOEUR (Pierre), LEVESQUE (Jacques), *La Russie et son ex-empire. Reconfiguration géopolitique de l'ancien espace soviétique*, Paris, Ed. Presses de Sciences Po, 2003, 347 p.

DEHOUSSE (Franklin), VINCENT (Philippe), *Les règles d'origine de la Communauté européenne*, Bruxelles, Ed. Bruylant, collection Pratique du droit communautaire, 1999, 202 p.

La fin d'un empire. De l'URSS à la CEI, collectif d'auteurs sous la direction de GORCE (Paul-Marie), Paris, Ed. FEDN, 1992, 206 p.

RADU (Ghenadie), *Studiu comparativ privind regulile de origine*, Chișinău, Ed. TACIS, 2002, 44 p.

RADU (Ghenadie), *L'origine des marchandises : un élément controversé des échanges commerciaux internationaux*, Grenoble, Thèse de doctorat dirigée par C.J. BERR, soutenue le 22 juin 2007, 400 p.

Les Etats postsoviétiques. Identités en construction, transformations politiques, trajectoires économiques, collectif d'auteurs sous la direction de RADVANYI (Jean), Paris, Ed. Armand Colin, 2004, 240 p.

ROUBINSKI (Youri), *Les éclats de l'empire ou la Communauté des Etats indépendants*, Les cahiers de l'I.F.R.I., n° 33, 2001, 163 p.

References :

(Endnotes)

¹ Voir la Loi moldave n° 218 du 1er juin 2001 concernant l'adhésion de la Moldavie à l'O.M.C., Monitorul Oficial n° 59 du 7 juin 2001. Officiellement la Moldavie est devenue membre de l'O.M.C. le 26 juil. 2001.

² Décision du gouvernement moldave n° 356 du 22 avr. 2005 concernant l'approbation du plan d'actions entre la Moldavie et l'U.E., Monitorul Oficial n° 65 du 29 avr. 2005.

³ La C.E.I. est une structure régionale fondée à l'initiative de la Fédération russe juste après l'effondrement de l'Union soviétique, le 21 décembre 1991. Les échanges commerciaux internationaux entre les douze ex-Républiques soviétiques qui font partie de la C.E.I. sont très politisés. En effet, depuis sa création, cette Communauté cherche à maintenir l'influence de la Russie sur les anciennes Républiques soviétiques, sauf sur les pays Baltes qui ont pu échapper à l'influence russe en proclamant fermement leur attachement aux valeurs européennes dès la chute du régime soviétique. Toutefois, il faut tenir compte du fait que la stabilité politique de la C.E.I. est souvent mise en question. Cela témoigne de la présence de fortes tensions au sein de cette structure régionale. Ces tensions s'avèrent parfois si importantes que l'Azerbaïdjan, la Géorgie, la Moldavie, et l'Ukraine ont

décidé de créer en 1997 une structure parallèle à la C.E.I., qui porte la dénomination de G.U.A.M. (l'Ouzbékistan qui a adhéré à cette organisation en 1999 s'est retiré de cette structure régionale le 24 mai 2005). Or, actuellement ce bloc régional ne reste que peu actif sur la scène politique et économique de la région.

⁴ Voir la Loi de la Fédération russe n° 5221-1, publiée au Rossiiskaia gazeta, n° 138 du 21 juil. 1993.

⁵ Les « Règles portant sur la détermination de l'origine » adoptées par le Conseil des Premiers ministres de la C.E.I. le 30 nov. 2000 ont été publiées au Rossiiskaia gazeta, n° 9, du 16 janv. 2001. Les règles en question sont relativement vite entrées en vigueur. Ce fait est très probablement dû à la reprise en mains de la C.E.I. par le Président de la Fédération russe, Vladimir POUTIN. Ainsi, ces règles s'appliquent pour la Géorgie, le Kazakhstan et la Russie, à partir de la date de signature, c'est-à-dire le 30 nov. 2000 ; pour le Kirghizstan à partir du 5 avr. 2001 ; pour l'Azerbaïdjan à partir du 20 juin 2001 ; pour la Moldavie à partir du 3 août 2001 ; pour l'Ukraine à partir du 5 déc. 2001 ; pour la Biélorussie à partir du 1er août 2002 ; pour l'Arménie à partir du 31 oct. 2002 ; et finalement pour le Tadjikistan à partir du 9 janv. 2003. Il convient de préciser que l'Ouzbékistan et le Turkménistan ont déjà engagé la procédure de ratification des règles en question.

⁶ Le « S.P.G.+ » est un régime spécial d'encouragement au développement durable et à la bonne gouvernance qui permet d'octroyer des bénéfices supplémentaires importants aux Etats qui respectent les droits de l'homme et des travailleurs, qui protègent l'environnement et qui luttent contre le trafic de drogues. Le « S.P.G.+ » s'applique du 1er janv. 2006 au 31 déc. 2008 aux importations dans la C.E. de marchandises originaires de Bolivie, de Colombie, de Costa Rica, d'Equateur, de Géorgie, de Guatemala, de Honduras, de Moldavie, de Mongolie, de Nicaragua, de Panama, de Pérou, d'El Salvador, de Sri Lanka, de Venezuela. Voir la Décision (C.E.) n° 924 de la Commission du 21 déc. 2005, relative à la liste des pays bénéficiaires remplissant les conditions pour un régime spécial d'encouragement en faveur du développement durable et de la bonne gouvernance, prévue par l'article 26, point e), du Règlement (C.E.) n° 980/2005 du Conseil portant application d'un schéma de préférences tarifaires généralisées, J.O.U.E. n° L 337 du 22 déc. 2005.

⁷ Le Pacte de stabilité pour l'Europe du Sud-est a été adopté à Cologne le 10 juin 1999. Il a pour objectif d'assurer la paix, la stabilité, le bon voisinage, la démocratie (séparation des pouvoirs, indépendance de la justice et des médias, loi électorale), le respect des droits de l'homme et des minorités, le retour des réfugiés et la prospérité économique dans la région. Le Pacte de stabilité pour l'Europe du Sud-est compte parmi ses pays membres l'Albanie, la Bosnie et Herzégovine, la Croatie, la Macédoine, la Moldavie, le Monténégro, la Serbie, la Turquie. L'Ukraine se contente pour le moment de son statut d'observateur.

⁸ Voir sur ce point RADU Ghenadie, *Studiu comparativ privind regulile de origine*, Chișinău, Ed. TACIS, 2002.

⁹ Code des douanes moldave, adopté par la Loi n° 1149 du 20 juil. 2000, Monitorul oficial n° 160 du 23 déc. 2000.

¹⁰ Loi sur le tarif douanier n° 1380 du 20 nov. 1997, Monitorul oficial n° 40 du 7 mai 1998.

¹¹ Voir la Décision du gouvernement moldave n° 909/2005 du 26 août 2005, Monitorul oficial n° 119 du 9 sept. 2005. La décision de transférer les attributions concernant la délivrance des certificats d'origine des marchandises de la Chambre de Commerce et d'Industrie au Service douanier a été prise suite aux propositions faites par les experts européens en matière douanière.

¹² Décision du Parlement de la Moldavie n° 575 du 20 sept. 1995, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et l'Arménie, signé le 24 déc. 1995, Monitorul Oficial n° 59 du 26 oct. 1995.

¹³ Décision du Parlement de la Moldavie n° 576 du 20 sept. 1995, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et l'Azerbaïdjan, signé le 26 mai 1995, Monitorul Oficial n° 59 du 26 oct. 1995.

¹⁴ Décision du gouvernement de la Moldavie n° 682 du 4 nov. 1993 concernant l'approbation de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Biélorussie, Monitorul Oficial du 4 nov. 1993.

¹⁵ Décision du Parlement de la Moldavie n° 1513 du 18 fév. 1998, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Georgie, signé le 28 nov. 1997, Monitorul Oficial n° 22 du 12 mars 1998.

¹⁶ Décision du Parlement de la Moldavie n° 714 du 1er fév. 1996, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et le Kazakhstan, signé le 26 mai 1995, Monitorul Oficial n° 10 du 15 fév. 1996.

¹⁷ Décision du Parlement de la Moldavie n° 863 du 5 juin 1996, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et le Kirghizstan, signé le 26 mai 1995, Monitorul Oficial n° 46 du 11 juil. 1996.

¹⁸ Décision du Parlement de la Moldavie n° 539 du 19 juil. 1995, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et l'Ouzbékistan, signé le 30 mars 1995, Monitorul Oficial n° 44 du 10 août 1995.

¹⁹ Accord entre la Russie et la Moldavie concernant le commerce libre, signé le 9 fév. 1993.

²⁰ Décision du Parlement de la Moldavie n° 538 du 19 juil. 1995, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et le Turkménistan, signé le 24 déc. 1995, Monitorul Oficial n° 44 du 10 août 1995.

²¹ Décision du Parlement de la Moldavie n° 715 du 1er fév. 1996, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et l'Ukraine, signé le 29 août 1995, Monitorul Oficial n° 11 du 22 fév. 1996.

²² Loi n° 215 du 24 juin 2004, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et l'Albanie, signé le 13 nov. 2003, Monitorul Oficial n° 112 du 16 juil. 2004.

²³ Loi n° 308 du 23 sept. 2004, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Bulgarie, signé le 20 mai 2004, Monitorul Oficial n° 178 du 1er oct. 2004.

²⁴ Loi n° 194 du 8 mai 2003, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Bosnie et la Herzégovine, signé le 23 déc. 2002, Monitorul Oficial n° 91 du 30 mai 2003.

²⁵ Loi n° 281 du 22 juil. 2004, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Croatie, signé le 27 fév. 2004, Monitorul Oficial n° 132 du 6 août 2004.

²⁶ Loi n° 194 du 17 juin 2004, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Macédoine, signé le 28 janv. 2004, Monitorul Oficial n° 108 du 9 juil. 2004.

²⁷ Décision du Parlement de la Moldavie n° 21 du 22 sept. 1994, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Roumanie signé le 15 fév. 1994, Monitorul Oficial n° 9 du 13 oct. 1994.

²⁸ Loi n° 193 du 17 juin 2004, concernant la ratification de l'Accord de commerce libre entre la Moldavie et la Serbie et le Monténégro, signé le 13 nov. 2003, Monitorul Oficial n° 108 du 9 juil. 2004.

COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI ALE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PROCESE CU ELEMENT DE EXTRANEITATE

Tudor LAZĂR,
doctor în drept,
conferențiar universitar

КОМПЕТЕНЦИЯ СУДЕБНЫХ ОРГАНОВ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В ПРОЦЕССАХ СОДЕРЖАЩИЕ ИНОСТРАННЫЙ ЭЛЕМЕНТ

Международный гражданский процесс является отрасль международного частного право. К международному гражданскому процессу относятся вопросы о подсудности гражданских дел с иностранным элементом, о гражданском процессуальном положение иностранных граждан и юридических лиц, гражданском процессуальном положении государства и его дипломатических представителей, о порядке установления содержания подлежащего применению иностранного закона, о поручение судов одного государства судом другого государства, о признании и принудительном исполнении иностранных судебных и арбитражных решения и принудительном исполнении этих решения.

Под международной подсудности, понимается разграничении компетенции национальных судов различных государств по разрешению гражданских дел с международными характеристиками.

Определения подсудности следует отличать от определения применяемого права. Установления сферы и пределов компетенции судов каждого взятого отдельного государства, решается им суверенно, т.е. независимо от других государств, в соответствии с внутренними предписаниями, которое оно разрабатывает и вводит в действие самостоятельно.

В мировой практики сложился ряд критерии, воспринятых разными государствами и их правовыми системами, основываясь на которых их национальное право определяет пределы и сферу компетенции собственных судебных учреждений.

В Республики Молдовы определение компетенции собственных судов по международным делам строится преимущественно с использованием территориального критерия место нахождения ответчика, однако при этом ни исключается и иные признаки.

THE COMPETENCE OF JUDICIAL INSTANCES OF REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE ISSUES WITH ALIEN STATUS ELEMENT

The international civil process represents a brunch of international private law. To the international civil process reefer the questions about judgment of civil issues with alien status elements, about the civil procedural situation of foreign citizens and legal entities, civil procedural situation of state and its diplomatic representatives, about the order of applicability a foreign law, about the charge of one state's court by another state's court, about the recognition and enforcement of foreign arbitral and court decisions.

Republica Moldova, în baza art. 1 alin. 3 din Constituție este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

Semnificația “stat de drept”, consacrată de Constituție, a marcat trecerea Republicii Moldova de la “dreptul statului” la “statul dreptului” ceea ce înseamnă subordonarea statului fata de drept.

Această reglementare duce inclusiv la desfășurarea unor activități specifice de realizare a dreptului, așa cum ar fi soluționarea conflictelor care apar în procesul particularizării regulilor emise sau a prerogativelor exercitate. Indiferent însă de natura activităților desfășurate pentru realizarea dreptului, adică pentru îndeplinirea uneia din funcțiile statului, autoritățile acestuia trebuie să acționeze pe baza și în limitele competenței prestabilite prin regulile de drept.

În doctrină termenul de “competență”, reeșind din relația “stat – funcție” sau “organ de stat și funcție”, a fost exprimat prin două forme: a) din punct de vedere obiectiv competența este spațiul activității funcționale a unui organ de stat, zona activității lui normale și b) din punct de vedere subiectiv semnifică aptitudinea sau puterea de care dispune organul în îndeplinirea misiunii la care e destinat, aptitudine de a îndeplini o acțiune determinată, cu alte cuvinte, puterea de a face ceva. (1)

În lucrarea propusă dorim să ne referim la competența jurisdicțională, care este utilizată în dreptul procesual civil și nicidecum la competența generală, care face distincție între competența instanțelor judecătorești și competența altor organe cu atribuții jurisdicționale. (2)

Justiția, – așa cum este reglementată de art. 114 și art. 115 din Constituție, se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești. Așadar, instanțele judecătorești sunt abilitate cu dreptul de a înfăptui justiția, fapt prevăzut și de art. 19 din Codul de procedură civilă, “Înfăptuirea justiției numai în instanța judecătorească”. Capitolul IV din Codul de procedură civilă, intitulat “Competența jurisdicțională”, diferențiază competențele instanțelor de judecată de ranguri diferite, indicând care este competența judecătorilor; curților de apel; judecătorilor economice de circumscripție și Curții de Apel Economice. Analizând prevederile capitolului menționat vedem că el nu indică competența Curții Supreme de Justiție. S-ar părea că Curtea Supremă de Justiție nu participă la înfăptuirea justiției. Dacă ar exista o asemenea părere atunci ea ar fi greșită, deoarece art. 398 alin. 2 Cod procedură civilă dispune “Colegiul civil și de contencios administrativ sau, după caz, Colegiul Economic al Curții Supreme de Justiție examinează recursurile declarate împotriva hotărârilor emise în primă instanță de către curtea de apel respectivă”, iar art. 431 alin. 1 Cod procedură civilă indică că Curtea Supremă de Justiție examinează recursurile împotriva deciziilor instanțelor de apel.

Dacă capitolul IV din Codul de procedură civilă nu prevede expres subclasificarea competenței jurisdicționale în “competență materială” și “competență teritorială”, aceasta nu înseamnă că legea procedurală a țării noastre nu cunoaște o asemenea clasificare. Această claritate se regăsește în capitolul III din Codul de procedură civilă intitulat “Competența generală”, iar art. 40 din capitolul IV indică circumstanțele referitoare la competența teritorială a instanțelor judecătorești. În acest context, Curtea Supremă de Justiție prin hotărârea explicativă nr. 24 din 28. 06. 2004, pct. 2, (3) indică că la determinarea competenței, instanța de judecată trebuie

să se conducă de art. art. 28, 29, 32– 37 CPC și de alte acte normative care reglementează competența instanțelor judecătorești. Prin această explicație este lesne de înțeles că hotărârea nominalizată ghidează instanțele judecătorești atât spre competența materială cât și teritorială. Competența jurisdicțională analizată se referă la dreptul procesual intern și nu la procesul civil internațional.

Odată cu schimbările care s-au produs pe mapomond în ultimile decenii ale secolului al XX-lea, în deosebi prăbusirea Uniunii Sovietice, Republica Moldova a devenit stat independent și suveran cu legislație proprie. S-a impus cu necesitate elaborarea unor norme de drept în domeniul procedurii civile care să prevadă participarea cetățenilor proprii, persoanelor străine și apatrizilor la procesul civil internațional, norme ce se referă la dreptul internațional privat. Codul de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225–XV din 30 mai 2003 a consacrat acestor cerințe trei capitole înserate în Titlul IV, intitulat “Procedura în procesele cu element de extraneitate”. Referitor la persoanele străine și apatrizi, Codul de procedură civilă prin art. 454 a statuat că aceste persoane pot fi participanți ai procesului civil și beneficiază în fața instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova de aceleași drepturi și au aceleași obligații ca și cetățenii și organizațiile Republicii Moldova. Reeșind din prevederile normei enunțate deducem, că un proces civil cu participarea unor asemenea persoane pune problema cunoașterii instanței de judecată a carui statuat este competentă să examineze cauza datorită elementului de extraneitate. În doctrină aceste litigii pot fi întâlnite ca “litigii civile cu element internațional”, “proces civil internațional” sau conflict de jurisdicții (4). Actualmente conflictele de jurisdicții au o importanță tot mai mare datorită proceselor care s-au născut în urma liberii circulații a marfurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor. Pentru că un asemenea conflict de jurisdicții să fie rezolvat, succesiv trebuie să se soluționeze: a) competența în dreptul internațional privat; b) procedura aplicabilă unui astfel de litigiu și c) efectele hotărârilor judecătorești și sentințelor arbitrale date de către instanțe străine.

Pentru a cunoaște competența instanței de judecată chemată să se expună asupra disputei în care persistă elementul de extraneitate mai întâi este necesar să se stabilească competența instanțelor unui stat de a soluționa un asemenea litigiu potrivit regulilor de drept internațional privat ca mai apoi, potrivit normelor interne să se stabilească competența materială și teritorială. Sediul materiei pentru determinarea competenței instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova îl reprezintă Capitolul XLI din Codul de procedură civilă. Articolul 459

“Aplicarea regulilor de competență jurisdicțională”, prin aliniatul I indică că instanțele judecătorești ale Republicii Moldova sunt competente, în condițiile prezentului capitol, să soluționeze litigiile civile dintre o parte a Republicii Moldova și o parte străină sau numai dintre persoane străine, iar aliniatul 3 al aceluiași articol face concretizare în sensul că “pârâtul, organizație străină sau pârâtul cetățean străin are sediul sau după caz domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova”. Domiciliul persoanei fizice ca și sediul pentru persoana juridică, reprezintă centrul vieții juridice și, este și firesc ca aceste persoane să fie supuse competenței jurisdicționale a țării unde ele își au domiciliul sau, după caz sediul. Anume pentru aceste motive mai întâi este necesar de stabilit competența în dreptul internațional privat ca mai apoi să se stabilească competența în dreptul intern, fapt confirmat de dispozițiile alin. 2 din articolul nominalizat, care indică că, competența instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova în judecarea pricinilor civile cu element de extraneitate se determină conform dispozițiilor capitolului IV, dacă prezentul capitol nu prevede altfel.

Analizând normele care determină competența în dreptul internațional privat și normele conflictuale, care de asemenea sunt studiate de dreptul internațional privat, constatăm ca primele sunt norme ce se aplică direct raportului juridic pe când ultimele sunt norme de trimitere. Referindu-ne la dreptul internațional privat al Republicii Moldova vedem ca normele care determină competența în dreptul internațional privat indică numai situația când instanțele de judecată ale Republicii Moldova sunt competente să judece cauza, dar nu și situația când instanțele de judecată ale Republicii Moldova nu sunt competente să soluționeze litigiul. În situația dată apare întrebarea, cine totuși va determina cazurile de necompetență a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova să examineze litigii cu element de extraneitate? Concluzia vine chiar din conținutul normei care arată; competența jurisdicțională în dreptul internațional privat se determină de legea fiecărui stat în parte și nu este admisă situația ca un stat străin să stabilească competența jurisdicțională în dreptul internațional privat pentru un alt stat. În situația când legile unui stat nu atribuie competența în dreptul internațional privat instanțelor judecătorești străine această competență este transmisă instanțelor judecătorești ale altui stat. Aici dorim să facem o remarcă pentru a diferenția din nou normele de competență jurisdicțională și normele conflictuale în sensul, că primele arată competența jurisdicțională în dreptul internațional privat pentru instanțele judecătorești proprii, nu și pentru instanțele judecătorești străine, pe când cele

din urmă arată competența legii aplicabile raportului juridic cu element de extraneitate care poate fi legea proprie sau străină.

Competența jurisdicțională de drept internațional privat a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova, cunoaște următoarele condiții:

1. Existența unui litigiu între o parte a Republicii Moldova și o parte străină sau numai între persoane străine și,

2. Punctul de legătură al normei conflictuale să trimită la competența instanțelor de judecată ale Republicii Moldova.

Prima condiție este prevăzută de art. 459 alin. 1 Cod procedură civilă. O problemă ce se cere a fi cunoscută este, dacă ambele părți sunt persoane fizice sau juridice ale Republicii Moldova iar raportul juridic conține un element de extraneitate, litigiul care poate să se ivească va fi de competența instanței de judecată a statului cu care raportul juridic are legatură prin elementul de extraneitate sau competența va fi a instanțelor de judecată ale Republicii Moldova? Considerăm că un asemenea litigiu poate fi și de competența statului cu care raportul juridic are legatură prin elementul de extraneitate cum ar fi, competența statului unde se cere executarea obligației contractuale. Motivația este, că acest raport juridic, datorită elementului de extraneitate, este unul internațional și nici într-un caz unul intern. Concluzia se desprinde din prevederile articolului 461 Cod procedură civilă, care, referitor la o asemenea circumstanță, nu prevede competența exclusivă a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova. Hotărârea pronunțată de instanța de judecată străină poate fi recunoscută și executată pe teritoriul Republicii Moldova. Argumentarea este coroborată cu art. 462 Cod procedură civilă, care statuează, că într-un litigiu civil cu element de extraneitate, părțile, înainte de pornirea procesului pot schimba competența litigiului și pot investi o anumită instanță cu competență jurisdicțională (prorogare convențională), exceptând cazurile stipulate în art. 33, 34, 36 și 40. (cap. IV – n. n.). O alta problemă care de asemenea s-ar cere a fi soluționată este, dacă părțile unui raport juridic intern, care nu conține element de extraneitate pot prin convenție de prorogare de competență să atribuie acestui raport internaționalitate. Admiterea examinării unei asemenea cauze de către o instanță de judecată străină ar însemna eludarea (fraudarea) normelor de drept intern și o asemenea hotărâre nu va putea fi executată pe teritoriul Republicii Moldova.

Condiția a doua este găsită în prevederile art. 460 alin 1 Cod procedură civilă, unde punctele de legatură de drept comun determină competența jurisdicțională a instanțelor judecătorești ale Republicii Moldova. Aceste puncte de legatură localizează competența

jurisdicțională de drept internațional privat în cazul obligațiilor contractuale a și celor extracontractuale. În situația când o instanță judecătorească străină se declară necompetentă să soluționeze un litigiu unde parte este un cetățean al Republicii Moldova, acesta poate înainta o asemenea cerere în instanța judecătorească competentă a Republicii Moldova. Cererea se înaintează conform prevederilor art. 39 Cod procedură civilă, condiția fiind, ca domiciliul pârâtului să nu fie cunoscut dar să fi avut ultimul domiciliu pe teritoriul Republicii Moldova sau pârâtul să nu aibă domiciliul pe teritoriul Republicii Moldova dar să aibă bunuri pe acest teritoriu. Competentă va fi instanța de la locul ultimului domiciliu al pârâtului sau de la locul situării bunurilor. Constatăm că această competență este una alternativă, prin derogare de la competența generală prevăzută de art. 460 alin. 1, lit. b) Cod procedură civilă, care prevede competența instanțelor judecătorești de la locul situării bunurilor.

Dreptul internațional privat al Republicii Moldova alături de competența de drept comun și competență alternativă a instanțelor judecătorești în pricinile cu element de extraneitate, cunoaște și competență exclusivă, competență prevăzută de art. 461 Cod procedură civilă. În cazul competenței exclusive condiția este ca numai instanțele judecătorești ale Republicii Moldova sunt competente să judece procesele de drept internațional privat stipulate în această normă. Interesul competenței exclusive constă, că prorogarea voluntară de competență nu este admisă. O hotărâre judecătorească străină pronunțată cu nesocotirea acestei norme, nu poate fi recunoscută și executată pe teritoriul țării noastre.

Dat fiind că în dreptul internațional privat, la fel ca și în cazul dreptului intern, instanța de judecată își verifică competența jurisdicțională din oficiu, pot apărea situații când o instanță de judecată străină se declară necompetentă să judece litigiul la acțiunea unui cetățean al Republicii Moldova. În cazul dat, art. 460 alin. 2 Cod procedură civilă dispune că această persoană poate depune cerere în instanța de judecată competentă a Republicii Moldova. Dacă e să ne referim la o persoană străină care dorește să soluționeze un litigiu în instanțele de judecată ale Republicii Moldova, dar litigiul nu are legătură cu sistemul de drept al statului nostru prin elementul de extraneitate situația este de altă natură, instanțele de judecată se declară necompetente iar acțiunea se respinge, condiție stabilită de art. 459 alin. 2 Cod procedură civilă. Dreptul internațional privat interesează de asemenea și cazurile când instanțele judecătorești ale Republicii Moldova au reținut spre examinare o cauză cu element de extraneitate conform competenței iar

pe parcurs pârâtul și-a schimbat cetățenia, domiciliul, sediul ori au intervenit alte circumstanțe, cauza devenind de competența instanțelor judecătorești ale unui alt stat. Întrebarea ce se pune este, instanța de judecată a cărui stat este competentă să soluționeze litigiul? Răspunsul îl găsim în prevederile art. 463 Cod procedură civilă care dispune că o asemenea pricină trebuie să fie examinată de instanța de judecată a Republicii Moldova.

Am constatat deci, că dreptul internațional privat în esență are surse naționale de reglementare a competenței jurisdicționale, fiecare stat fiind îndreptățit să-și definească propriile criterii în ceea ce privește competența internațională a instanțelor judecătorești. Absența prevederilor în dreptul internațional privat al statelor a unui principiu care ar îngloba un cumul de competențe care să aiba consecințe egale pentru părți din diferite state a dus la aceea că statele Uniunii Europene să încheie la Bruxelles, la 27 septembrie 1968 o convenție multilaterală dedicată competenței judiciare și executării deciziilor în materie civilă și comercială. În acest scop, Convenția a fost negociată ca mai apoi, la Lugano, la 16 septembrie 1988 să fie semnată de către statele Uniunii Europene și la 27 septembrie 1988 să fie pusă în vigoare. Această Convenție este valabilă și pentru țările Asociației Europene a Liberului Schimb (Islanda, Norvegia și Elveția), care nu sunt membre ale Uniunii Europene. Începând cu 1 martie 2002, Convenția a fost înlocuită cu Regulamentul Comunității Europene nr. 44/2001 cu privire la competența judiciară, recunoașterea și executarea deciziilor în materie civilă și comercială. Cu toate că Convenția este înlocuită prin Regulament, ea continuă să se aplice pe teritoriul Danemarcei, situație prevăzută de art. 21 din Regulament și, pe teritoriul altor state membre care sunt excluse din prezentul Regulament în temeiul art. 299 din Tratatul de la Amsterdam. Interpretarea Convenției este pusă în seama Curții de Justiție a Comunităților Europene, situație stabilită de un Protocol anexă la Convenție, semnat la Luxembourg la 3 iunie 1971, în vigoare de la 1 septembrie 1975.

Chiar din denumirea Convenției și a Regulamentului constatăm că aceste documente au o caracteristică dublă în sensul că, cuprind atât reguli de competență cât și reguli referitoare la recunoașterea și executarea deciziilor străine. Prin adoptarea prezentei Convenții s-a dorit asigurarea simplificării formalităților cărora sunt subordonate recunoașterea și executarea deciziilor judecătorești, procedură prevăzută de dreptul internațional privat, totodată întărirea protecției juridice a persoanelor stabilite pe teritoriul statelor din Comunitate, care au ratificat-o.

Convenția de la Bruxelles se aplică din oficiu, indiferent dacă părțile litigante o invocă sau nu. Condițiile de baza sunt: a) litigiul să fie de materie civilă sau comercială; b) pârâțul să aibă domiciliul pe teritoriul unui stat contractant; c) părțile să fi dorit ca litigiul să fie guvernat de către Convenția dată. Criteriile enunțate nu se cer a fi aplicate cumulativ, fiind suficient prezența numai unui criteriu. Convenția nu acoperă materiile fiscale, vamale sau administrative. Din competența Convenției sunt excluse: 1. starea și capacitatea persoanelor fizice, regimurile matrimoniale și succesiunile; 2. falimentele, concordatele și alte proceduri similare; 3. asigurarea socială și 4. arbitrajul.

Referindu-ne la materia civilă sau comercială Convenția nu a străduit să dea o interpretare a acestor noțiuni, fapt ce a pus Curtea de Justiție a Comunităților Europene să se pronunțe într-o decizie. (5) Potrivit deciziei, interpretarea noțiunilor de materie civilă și comercială trebuie făcută prin raportare la dreptul comunitar și nu prin referire la dreptul național al statului pe teritoriul caruia se judeca litigiul. Competența instanțelor judecătorești după domiciliul pârâțului este reglementată de art. 2, alin. 1 din Convenție care statuiază că persoanele domiciliuate pe teritoriul unui stat contractant sunt supuse jurisdicției acelui stat, oricare ar fi naționalitatea acestora. Acest principiu este unul tradițional, bine cunoscut: "*actor sequitur forum rei*". Abateri de la principiile prevazute în articolul sus enunțat pot avea loc numai în condițiile art. 3 din prezenta Convenție. Dacă domiciliul pârâțului constituie regula generală în ceea ce privește stabilirea competenței judiciare, Convenția stabilește de asemenea și cazurile de competență complementară, prevazută în art. 5 și competență exclusivă, stabilită de art. 16.

Cometența complementară prevazută de art. 5 este una alternativă la competența generală care permite reclamantului să aleagă, fie instanța de la domiciliul pârâțului, fie o instanță strict determinată în prevederile art. 5.

În materie contractuală, pârâțul poate fi chemat și în fața instanței de la locul unde obligația care

stă la baza cererii a fost sau trebuie să fie executată. Pentru a realiza această competență specială s-a convenit la localizarea obligației din litigiu, cum ar fi spre exemplu obligațiunea de apărare a intereselor vânzătorului sau intereselor cumpărătorului în legatură cu plata efectuată. Această localizare se face conform legii care guvernează obligațiunea litigioasă înainte ca instanța sesizată să aplice regulile stabilite prin conflictul de legi.

În materia contractului individual de muncă, aplicabilă este legea de la locul executării obligațiunilor contractuale.

Curtea de Justiție a Comunităților Europene este imputernicită să interpreteze deciziile instanțelor judecătorești a statelor membre, potrivit art. 4, la solicitarea autorității competente dintr-un stat contractant. Interpretarea poate fi solicitată numai asupra deciziilor care au dobândit autoritate de lucru judecat și această interpretare este fără efect asupra deciziilor pentru care a fost solicitată interpretarea. Interpretarea este obligatorie pentru instanțele judecătorești la pronunțarea altor hotărâri similare. Împuterniciți pentru sesizarea Curții cu cerere de interpretare sunt procurorii generali de pe lângă curțile de casație ale statelor contractante sau alte persoane, abilitate cu asemenea împuterniciri de către statul contractant.

Bibliografie:

¹ E. Herovanu, principiile procedurii juridice, vol. 1, București, 1932, nr. 206, p. 479; Albert Fettweis, s. a. , Presis de droit judiciaire,t.II, Bruxeles, 1971, p.1 – citat de I. Delanu în Tratat de procedură civilă, vol. 1, București, 1995, p. 319-320.

² Viorel-Mihai Ciobanu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, Teorie generală, vol. 1, București, 1996, p. 371- 372.

³ Culegeri de hotărâri explicative ale Curtii Supreme de Justiție 2003- 2005, Chișinău, 2006, p. 238.

⁴ Prin conflict de jurisdicții înțelegem determinarea instanței de judecată competentă a statului chemată să soluționeze un litigiu cu element de extraneitate.

⁵ Decizia Eurocontrol din 14 octombrie 1976 (nr. 29/ 76) , citată de Carmen Tamara Ungureanu în Dreptul European Privat al Afacerilor, ed. Junimea, Iași, 2002, p. 15.

MODIFICĂRILE GEOPOLITICE ȘI NOILE FORME DE ACTIVITATE DIPLOMATICĂ

Alexandru BURIAN,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

GEOPOLITICAL MODIFICATIONS AND THE NEW FORMS OF DIPLOMATIC ACTIVITY

Geopolitical modifications which have been made on world map after the II-nd world war influenced in direct way the diplomatic activity too. From the one hand, world community initiated new collaboration and integration methods which have crystallized into a new international organisation – United Nations Organisation, formal successor of Nationals' League. The new versatile diplomacy became a characteristic phenomenon to international contemporary life. The impressive influence of international organisations as at the global level so at the regional one became a realisation modality of foreign policy of minor powers, which unifying their efforts have obtained results in the coexistence fight with big powers.

An extremely important role in diplomatic activity belongs to preventive diplomacy. The idea of preventive diplomacy as a form and peace maintenance and assurance method, for the first time was formulated in Charta from Paris for a new Europe, where is provided that the Organisation for Security and Cooperation in Europe will look for new forms of cooperation and new ways of conflict preventing by political means.

Along the last decades, more and more is confirmed the term of "parliamentary diplomacy". If we try to specify the fields of "parliamentary diplomacy's activity", we should mention only two sides of this: a) either, the parliamentary assemblies interfere actively in actions formulation of foreign policy; b) or, certain members of parliament, saving this quality, play the role of diplomats.

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ И НОВЫЕ ФОРМЫ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Изменения в геополитической ситуации, отразившиеся на карте мира после Второй мировой войны, оказали прямое влияние и на дипломатическую деятельность. С одной стороны, мировое сообщество инициировало новые методы сотрудничества и интеграции, которые выкристаллизовывались в рамках новой международной организации - Организации Объединенных наций, формальной правопреемнице Лиги Наций. Новая многосторонняя дипломатия стала характерным явлением современной международной жизни. Значительное влияние международных организаций как на глобальном, так и на региональном уровнях превратилось в мощное средство реализации внешней политики малых держав, которые, объединив усилия, достигли определенных результатов в борьбе за сосуществование с великими державами.

Значительную роль в дипломатической деятельности отводится превентивной дипломатии. Идея превентивной дипломатии, как метод обеспечения и поддержания мира, была впервые сформулирована в Парижской хартии для новой Европы, где указывается, что ОБСЕ будет способствовать поиску новых форм кооперации и новых путей предотвращения конфликтов мирными средствами

На протяжении последних десятилетий все больше и больше входит в обиход термин парламентская дипломатия. Если начнем разбирать области деятельности парламентской дипломатии, то мы могли бы отметить лишь два момента: а) или парламентские ассамблеи активно включаются в формировании внешней политики (чаще всего лимитируются критикой внешней политики проводимой конкретным правительством).

Modificările geopolitice care s-au produs pe harta lumii după cel de-al II-lea război mondial¹ au influențat în mod direct și activitatea diplomatică. Pe de o parte, comunitatea mondială a inițiat noi

metode de colaborare și integrare care s-au cristalizat în cadrul noii organizații internaționale - Organizația Națiunilor Unite, succesorul formal al Ligii Națiunilor. Noua diplomație multilaterală a devenit un fenomen

caracteristic vieții internaționale contemporane. Influența impunătoare a organizațiilor internaționale atât la nivel global cât și regional a devenit o modalitate de realizare a politicii externe a micilor puteri care, unificându-și eforturile, au obținut anumite rezultate în lupta de coexistență cu marile puteri. Concomitent, marile puteri au instituit un mecanism special, Consiliul de Securitate al ONU, care le dădea posibilitatea de a adopta deciziile convenabile intereselor sale.

Un exemplu explicit al acestui fenomen poate servi perioada anilor 60, când în cadrul ONU s-a format un grup de state tinere (fostele colonii asiatice și africane) care au încercat să impună marilor puteri noi forme de comportament internațional. Influența acestor state s-a observat atât în cadrul discuțiilor și confruntărilor la sesiunile Adunării Generale a ONU, cât și în procesul adoptării convențiilor și acordurilor multilaterale în diverse domenii. Diplomația multilaterală a inițiat noi forme de colaborare internațională la nivel global și regional. În perioada postbelică au fost înființate asociații, ligi, comunități, blocuri, organizații, etc. scopul cărora era de a îmbunătăți și a dezvolta relațiile dintre statele din anumite zone și regiuni.

Pe de altă parte, pe parcursul a 45 de ani, cât a durat războiul rece, rolul diplomației a căpătat noi dimensiuni, bazate pe politica de confruntare și balansare la limita riscului nuclear. Confruntarea între două superputeri, SUA și URSS, și concomitent între două blocuri militare și economice, NATO și Comunitatea Europeană pe de o parte, și CAER și Pactul de la Varșovia pe de altă parte, a dus în mod inevitabil la lupta pentru prezența militară și influența politică și economică în diverse zone ale globului.

Politica externă a statelor încadrate în blocurile menționate era dirijată de interese de grup, "argumentate" din punct de vedere ideologic, juridic și propagandistic. Diplomația și dreptul internațional serveau în mod direct acestor interese și, ca rezultat, în limitele fiecărei grupări a apărut cadrul său juridic și regulile sale de comportament.² Tot în această perioadă s-a confirmat și principiul "standardelor duble", când acțiunile unei mari puteri în plan internațional erau justificate nu din punctul de vedere al dreptului internațional, ci din punctul de vedere al politicii reale, intereselor vitale și prestigiului.³ Susținerea de către SUA a regimurilor antinaționale din Coreea de Sud, Paraguay, Nicaragua, Chile, etc. și de către URSS a regimelor procomuniste din Coreea de Nord, Etiopia, Cambodgia ilustrează în mod excelent politica marilor puteri față de ordinea internațională și față de partenerii săi de coaliție.

Politica de confruntare declanșată odată cu începutul războiului rece, nefiind limitată de rațiune și reglementată de norme și principii de drept

internațional acceptabile de ambele blocuri politico-militare, a deschis lumii pericolul noii orânduiri mondiale bazate pe politica de putere. Criza din Marea Caraibilor din toamna anului 1962, când civilizația s-a pomenit atrasă în cursa unei posibile catastrofe termonucleare impuse de politicienii de la Moscova și Washington, a servit ca un imbold în tendința de a menține în echilibru balanța de forțe a celor doi adversari.⁴ Această criză a demonstrat, că războiul rece poate fi transformat doar pe parcursul a câteva clipe într-o confruntare reală, care în secolul tehnologiilor nucleare și rachetare este un act de sinucidere.⁵ Dialogul între cele două superputeri, inițiat în timpul crizei menționate, a durat un sfert de secol și a adus anumite rezultate pozitive instalând prin Actul de la Helsinki din 1975 noua orânduire europeană și mondială esența căreia constă în "coexistența pașnică" între două sisteme antagoniste. În orice caz, pe parcursul anilor 70-80 diplomația a început din nou să joace rolul de instrument principal în dirijarea relațiilor internaționale și politicii de putere.

Pe parcursul războiului rece a fost utilizată și metoda de dirijare a "zonelor de tampon" formată din state mici și mijlocii, destinația cărora era de a limita presiunea concomitentă a două mari superputeri rivale. Începând cu 1947 Statele Unite au încercat să promoveze prin orice mijloace Uniunea vest-europeană ca un mod de rezistență în fața Uniunii Sovietice.⁶ În mod similar URSS a susținut și a promovat prin toate mijloacele statele tampon, formând două cordoane tampon în Europa și Asia îndreptate împotriva influenței globale a SUA.

Un nou accent în relațiile internaționale a fost inițiat la sfârșitul anilor 80 odată cu promovarea de către Mihail Gorbaciov, fostul președinte al URSS, a politicii de colaborare și cooperare între cele două superputeri și, eventual, între blocurile occidentale și oriental. În această perioadă a fost formulat un nou cadru juridic privind limitarea înarmărilor și elaborate noi principii de colaborare mutuală. Diplomații din ambele părți au avut posibilitatea de a-și forma o nouă viziune referitor la ordinea internațională, bazată pe o atitudine mai critică, mai analitică și mai constructivă față de pozițiile declarative ale guvernelor sale și situația reală din lume.⁷

În 1991 URSS s-a destrămat și pe ruinele ei au apărut 15 noi state independente, pentru care activitatea diplomatică a devenit o necesitate. Majoritatea din ele, cu excepția doar a Federației Ruse, care a succedat de la fosta Uniune serviciul diplomatic în deplină componență, s-au pomenit într-o situație dificilă: lipsă de cadre calificate, lipsă de experiență în domeniu, lipsă de cadru legislativ etc.

Republica Moldova, proclamându-se în 1991 stat suveran și independent, tinde a se integra în societatea internațională dezvoltând relațiile sale diplomatice cu alte state și participând la activitățile din cadrul organizațiilor internaționale în concordanță cu normele de drept internațional și practica existentă în acest domeniu⁸. Este evident, că pentru a realiza cu succes aceste aspirații este necesar de efectuat o analiză profundă a totalității de norme juridice, principii organizaționale, metode și procedee de activitate diplomatică, care sînt menite să promoveze interesele externe ale statului, și de a le aplica consecvent în practică.

Pentru Republica Moldova, stat aflat în perioada de tranziție, care de abia își determină locul său în societatea internațională, este extrem de important să utilizeze toate posibilitățile diplomației sale pentru rezolvarea cu succes a tuturor problemelor de ordin politic, economic și social⁹.

Sarcina-cheie pentru tînărul nostru stat este de a determina care metode și procedee de activitate diplomatică sînt mai eficiente pentru traducerea în viață a intereselor naționale ale Moldovei, de a stabili care instrumente și mijloace de operare pot fi mai eficiente pentru restabilirea integrității naționale, de a identifica mecanismele instituționale și cadrul normativ de reglementare a diplomației moldovenești, de a determina modelele și programele de pregătire a cadrelor, destinate promovării politicii externe a Republicii Moldova¹⁰.

Un rol extrem de important în activitatea diplomatică revine diplomației preventive. Ideea diplomației preventive¹¹ ca formă și metodă de menținere și asigurare a păcii a fost pentru prima dată formulată în Carta de la Paris pentru o nouă Europă, unde se stipulează că Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa va căuta ***noi forme de cooperare și noi căi de prevenire a conflictelor prin mijloace politice***¹². În ianuarie 1992, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite, întrunit în ședință la nivelul șefilor de state și guverne, a cerut recomandării în vederea întăririi capacității Națiunilor Unite în domeniul diplomației preventive pentru operațiile de menținere și asigurare a păcii. Aceste recomandări au fost prezentate de către Secretariatul General și acceptate de către Adunarea Generală a ONU în octombrie 1992.¹³

Este necesar de menționat că unii autori limitează termenul ***diplomație preventivă*** doar la eforturile de a ține conflictele de la izbucnire sau de la reaprinderea lor. În acest sens, după cum menționează autorul american Michael S. Lund, însuși termenul ***diplomație preventivă*** înseamnă diplomație închisă efectuată de către oficialități la nivel înalt cu scopul de a îndrepta

situația internațională deteriorată sau folosirea de către Secretarul General al O.N.U. a bunelor oficii pentru a media conflictul sau chiar încetarea focului.

Din alt punct de vedere, diplomația preventivă este văzută ca orice efort care oprește sau limitează conflictul la orice stadiu, chiar supravegherea războiului declanșat de la o răspîndire mai largă sau atenuarea distrugerilor posibile în război. Astfel, Boutros Boutros Ghali vede diplomația preventivă acționînd ca să limiteze conflictele violente nu doar la una din etape dar la diferite etape de dezvoltare a lor:

- a) foarte timpurie, cînd diplomația preventivă se concentrează asupra surselor de bază ale diferendelor;
- b) mai tîrzie, cînd diplomația preventivă încearcă să preîntîmpine diferendele care pot deveni violente;
- c) și mult mai tîrzie, cînd urmărește să rețină expansiunea violenței declanșate.

Conform opiniei Victoriei Arhiliuc, definiția cea mai completă a ***diplomației preventive*** ar include întregul șir de lucruri pe care statele moderne le fac ca să-și configureze relațiile și ***afectează*** bunăstarea umană, inclusiv relațiile diplomatice, comerțul, călătoriile, drepturile omului etc., din timp ce toate aceste politici și activități ar putea afecta viitorul prospect al păcii sau războiului, în aceeași ordine de idei, diplomația preventivă ar putea include toate programele naționale interne de dezvoltare economică și socială. O definiție care ar cuprinde totul se termină cu aceea că nu înseamnă nimic în particular.¹⁴

Suntem de acord cu acei autori care susțin că diplomația preventivă, în mod evident, necesită o definiție mai precisă. Nu-i definiție care ar încadra pe deplin scopul, dar fără un concept relativ clar cu care s-ar lucra interesul înalt față de diplomația preventivă nu poate să producă o orientare politică utilă sau să desemneze prioritățile¹⁵.

Într-adevăr, actuala temă referitoare la prevenție este în corelație nu numai cu așa termeni ca ***diplomația preventivă***, dar și cu ***prevenția crizelor***, ***prevenția conflictelor***, ***administrarea conflictelor***; folosiți fără schimbări, chiar dacă diferențele conceptuale pot avea implicații importante pentru deciziile politice. O definiție mai riguroasă a diplomației preventive ar trebui:

- să indice ce este diplomația preventivă în esență și cum s-o distingem de alte forme de diplomație și alte intervenții în conflict;
- să vorbească ce fel de probleme intenționează să desemneze;
- să arate prin ce tehnici și instrumente se realizează și cine este antrenat în activitate.

Diplomația preventivă include activități diplomatice guvernamentale sau neguvernamentale, politice, economice, militare sau alte eforturi care

sunt întreprinse în mod deliberativ la o etapă timpurie să rețină statele sau grupe sociale de la amenințarea cu forța, aplicarea forței sau constrângerea ca mijloace de rezolvare a diferendelor politice care apar de la efectele destabilizatoare a schimbărilor naționale sau internaționale. Ea are ca scop să descurajeze sau să minimalizeze ostilitățile, să reducă tensiunile, să ajusteze diferențele, să creeze canale pentru soluții și să ușureze insecuritățile și condițiile materiale care pot provoca violența¹⁶.

Trei părți ale acestei definiții conțin orientarea la acțiunea timpurie, metodele diplomației preventive, nerecurgerea la forță sau constrângerea în rezolvarea diferendelor politice.

Luînd ca bază această definiție propusă, Michael S. Lund argumentează existența următoarelor forme de diplomație.

Diplomația de criză — război care cuprinde eforturi de administrare și rezolvare a tensiunilor sau a conflictului care este deja foarte intens. Aplicarea forței de către una sau mai multe părți pentru rezolvarea diferendului este înalt probabilă și iminentă. Timpul de care dispun actorii în perioada aplicării diplomației de criză este limitat. Ca exemplu poate fi adusă criza din 1962 din Cuba. Diplomația de război, următoarea gradăție, poate să intre în joc dacă diplomația de criză dă faliment și ostilitățile majore susținute izbucnesc.

Diplomația tradițională cuprinde relații între state sau între grupe în limitele statelor care sunt puțin probabile de a deveni violente. Diplomația tradițională se aplică în cadrul relațiilor internaționale ordinare mai mult sau mai puțin stabile sau la nivel național ca proces politic intern. Obiectivele diplomației tradiționale sunt menținerea de relații prietenești între state, pregătirea și petrecerea de negocieri. Desigur, în relațiile interstatale sau politica internă, diplomația tradițională nu totdeauna este o împărăție a armoniei și a liniștii totale, deoarece uneori pot să apară puternice, chiar stringente diferende politice și discursuri. Condițiile care pot să ducă la violență, cum ar fi schimbările sociale internaționale și naționale rapide, declinul economic și presiunea populației de rînd, lipsa de resurse, pot să genereze tensiuni și dezacorduri politice și diferende înalt contencioase. Dar în aceste circumstanțe se admite o mică probabilitate a violenței, ideea păstrării vigilente a securității este acceptată. Interesul față de diplomația și politica tradițională se exprimă în protecția propriei economii și a altor interese materiale prin negocieri, afaceri politice, confruntări legale, influențarea opiniei publice pînă la manevrarea grupelor interesate pentru menținerea propriei bunăstări prin beneficierea de avantaje.

La mijloc, între diplomația de criză și diplomația tradițională, conceptual, se află **diplomația preven-**

tivă, avînd de afacere cu diferende de o intensitate mai mare decît în condițiile diplomației tradiționale, dar nu așa de înaltă ca în caz de criză sau război.

Diplomația preventivă se aplică nu în mediul care deja este antrenat în război deplin, ci într-un mediu instabil, neliniștit, unde potențialul folosirii forței sau constrîngerii pentru „rezolvarea” diferendelor și intereselor este posibilă sau probabilă.

Astfel, diplomația preventivă nu ia în considerare orice diferend, conflict, interes sau necesitate umană potențială. Diplomația preventivă propriu-zisă intră în joc atunci și acolo unde este probabil ca aceste materii.

Prevenirea crizei înseamnă eforturile ce intenționează să rețină escalarea ostilităților sau răspîndirea lor în scopul supravegherii lor de a se transforma în criză sau război. Aceste măsuri (sanctiunile, forțele preventive de menținere a păcii și amenințare) tind să fie adresate direct către comportarea deschisă a părților specifice.

Inițiativele preliminare constituie acțiuni care se concentrează asupra diferendelor particulare principale și a problemelor lor înainte ca ele să devină deosebit de intense. Prin astfel de metode ca bunele oficii, medierea, negocierea și judecarea, care sunt îndreptate spre crearea sau susținerea dialogului și comunicărilor între părțile ostile, ca să prevadă o alternativă a violenței în rezolvarea conflictului.

Anticiparea conflictului încadrează eforturi generale întreprinse în mediul conflictului, în aria turbulentă, pentru a crea un climat de încredere; a forma proceduri și instituții de cooperare acolo unde ele nu există sau pentru a le întări acolo unde sunt fragile; a lipsi părțile de folosire a metodelor armate de acțiune. Astfel de măsuri includ crearea încrederii, instituționalizarea anumitor valori precum democrația, drepturile minorităților, adoptarea normelor de drept, neproliferarea armelor. Menținerea păcii în cazul necesității anticipării conflictului poate să includă ameliorarea condițiilor social-economice care de altfel stimulează conflictul violent. Un mediu material minimal asigurat poate fi cerut drept condiție pentru începerea sau menținerea negocierilor și stoparea elementelor extremiste de la utilizarea neajunsurilor ca pretext pentru provocarea violenței.

Dacă să ne întoarcem la concret, putem menționa faptul că în cadrul OSCE a fost elaborată o procedură de reglementare pașnică a diferendelor¹⁷ și au fost instituite mecanisme de menținere a păcii¹⁸ și de consultații politice de urgență în cadrul Comitetului Înalților Funcționari al OSCE.¹⁹

În scopul menținerii păcii și securității în Europa, începînd din septembrie 1992 OSCE a creat mai mult de 10 misiuni permanente, stabilite în Serbia, Georgia,

Estonia, Moldova, Letonia, Tadjikistan, Ucraina, Bosnia-Herțegovina, Cecenia etc.²⁰

Misiunea OSCE în Moldova a fost stabilită de către întrunirea a 19 a Consiliului Superior al OSCE la 4 februarie 1993 și a fost dislocată la Chișinău la 25 aprilie 1993. Sarcina misiunii este de a facilita rezolvarea politică durabilă și definitivă a conflictului de pe teritoriul Republicii Moldova care implică intenția secesionistă a populației predominant ruse din Transnistria.²¹

Misiunea are mandatul:

- să faciliteze stabilirea unui cadru politic multilateral pentru dialog și negocieri și să asiste Părțile la conflict în organizarea negocierilor pentru rezolvarea durabilă a conflictului, în vederea consolidării, independenței și suveranității Republicii Moldova de rînd cu înțelegerea determinării unui statut special pentru regiunea Transnistriei;

- să acumuleze și să asigure cu informație despre situația din regiune, inclusiv cea militară, să investigheze incidentele specifice și să aprecieze implicarea lor politică;

- să încurajeze Statele participante respective în încadrarea în negocieri asupra unui acord referitor la statutul Transnistriei, retragerii rapide, ordonate și complete a trupelor străine;

- să asigure consultații și expertize precum și o bază pentru alte contribuții în așa sferă politice ca îndeplinirea obligațiilor internaționale și acordurilor referitoare la drepturile omului și minorităților, transformările democratice, repatrierea refugiaților și definirea unui statut special pentru regiunea Transnistriei;

- să inițieze o prezență vizibilă a OSCE în regiune și să stabilească contacte cu toate părțile în conflict, autoritățile locale și populația locală.

Fixat pentru o perioadă inițială de șase luni, mandatul său a fost prelungit în mod regulat. Componenta autorizată a Misiunii este de 8 membri. Din cadrul Misiunii OSCE din Moldova fac parte militari, diplomați, responsabili de elaborarea statutului Transnistriei, relațiile cu presa și drepturile omului.

Statutul Misiunii pe teritoriul Republicii Moldova a fost stabilit prin memorandumul acord încheiat cu Guvernul Moldovei și autoritățile Transnistriei care l-au autorizat cu mult mai târziu, numai după stabilirea unui birou al Misiunii OSCE la Tiraspol în februarie 1995.

Conform mandatului său, Misiunea a fost însărcinată să îndeplinească trei funcții majore de *peace-making*, de *peace-keeping* și de *peace-building*.

În materie de *peace-making*, Misiunii îi revenea sarcina de a ajuta părțile în conflict să negocieze o formulă care ar definitiva într-o manieră liberară

statutul Transnistriei în cadrul integrității teritoriale a Republicii Moldova și de a susține negocierile în vederea încheierii unui acord cu privire la retragerea rapidă ordonată și completă a trupelor străine, adică a armatei a 14-a ruse staționate în Transnistria.

Misiunea a avut meritul să pună Părțile în contact direct și să deschidă discuțiile asupra subiectului Transnistriei în baza unei formule de autonomie teritorială propusă în noiembrie 1993.²²

Guvernul Republicii Moldova s-a arătat a fi dispus de a ceda Transnistriei gestiunea directă a tuturor problemelor în afară de politica externă, de apărare, vamală și monetară. Conform Constituției Republicii Moldova, în art. 11 se afirmă că condițiile și formele speciale de autonomie definite conform unui statut special adoptat prin legea organică poate să fie acordat localităților situate pe malul stîng al Nistrului. Partea transnistreană, însă, consideră că o astfel de formulare este insuficientă, preferința sa fiind îndreptată la relații confederale între state suverane. Negocierile asupra acestei probleme continuă și în prezent.

În materia de *peace-keeping*, Misiunea OSCE a fost însărcinată de a efectua observații și a culege informații militare și de altă natură asupra situației în regiune, precum și anchetarea incidentelor survenite pe teren și aprecierea lor politică, îndeplinirea acestei sarcini era imposibilă fără cooperarea Comisiei Unificate de Control, comisie instituită prin Acordul de la 21 iulie 1992. Partea moldovenească se pronunța în favoarea unei astfel de cooperări, fapt care a fost aprobat în rîndurile Comisiei în iunie 1993. Dar în practică partea rusă și partea transnistreană se opuneau făcînd astfel imposibilă verificarea potențialului militar din Transnistria și în particular în zona de securitate. Cu excepția unor ameliorări raportul Misiunii OSCE cu Comisia Unificată de Control rămîn a fi problematice, cu toate că pot fi menționate și anumite îmbunătățiri, care se observă în ultimul timp.

În materie de *peace-building*, Misiunea OSCE este însărcinată să furnizeze servicii consultative referitoare la drepturile omului, la minoritățile naționale și refugiați. O direcție aparte sînt serviciile consultative privind evoluția spre democrație a țării noastre. Misiunea interpretează acești termeni urmărind evaluarea progresării Republicii Moldova pe calea unui stat de drept în condițiile respectării specificului său multietnic.

Un rol principal a jucat Misiunea OSCE în Republica Moldova în monitoringul internațional al alegerilor parlamentare, prezidențiale și locale care au avut loc ulterior.

Pe lîngă alte activități, Misiunea a urmărit procesul judiciar împotriva grupului Ilașcu în Transnistria și,

inclusiv cu suportul acestei organizații, șeful grupului a fost eliberat.

La etapa actuală Misiunea OSCE în Moldova își concentrează toate eforturile asupra elaborării unui document de bază privind soluționarea conflictului transnistrean²³.

Pe parcursul ultimelor decenii tot mai mult și mai mult se afirmă termenul de „diplomație parlamentară”.²⁴ Heinrich Clebes este de părerea că termenul de „diplomație parlamentară” este deja consacrat. Acest termen exprimă ideea generală conform căreia parlamentele, sau parlamentarii „intervin” într-un domeniu care, conform concepției clasice a statului, incumbă guvernelor și mai ales ministerelor afacerilor externe, și anume domeniul relațiilor internaționale. Cu toate acestea nu este întotdeauna prea limpede la ce anume se referă diplomația parlamentară²⁵.

Totuși, dacă vom încerca să specificăm domeniile de „activitate diplomatică parlamentară”, am putea menționa doar două laturi ale acesteia: a) fie că adunările parlamentare intervin în mod activ în formularea acțiunilor de politică externă (de cele mai multe ori ele se mărginesc la critica politici externe exercitată de un guvern concret); b) fie că anumiți parlamentari, păstrându-și această calitate, joacă rolul diplomaților (ca o completare, sau o activitate paralelă, a diplomației *ad-hoc*).

În primul caz, semnificația termenului de diplomație parlamentară este limitat doar la formularea opțiunilor de politică externă, dat fiind faptul că Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, ca și Parlamentul European sau alte Adunări parlamentare, nu dispun de mijloacele de a pune în practică politicile pe care le recomandă.

Vom remarca, totuși, chiar dacă statele membre ale Consiliului Europei nu urmează recomandările Adunării Parlamentare, experiența arată că luările de poziție la nivel parlamentar constituie elemente importante ale politicii internaționale de care guvernele statelor membre țin cont și care, în dependență de caz, sînt folosite de către guvernele respective într-un sens sau în altul²⁶.

În al doilea caz, semnificația termenului de diplomație parlamentară este strîns legată de însăși activitatea parlamentarilor, care adesea acționează în numele propriului lor guvern sau în colaborare cu acesta. Exemplu pot servi cazurile trimiterii neoficiale a unui parlamentar într-o misiune diplomatică sau cvasi-diplomatică, chestie folosită pe larg de către unele state (SUA, Rusia), în scopul efectuării sondării terenului într-o situație dificilă, ceea ce poate, eventual, să ducă la deblocarea unor negocieri, fără angajarea guvernului respectiv.

O altă formă de diplomație parlamentară poate fi considerată activitatea „parlamentarilor internaționali”, membri ai unei adunări parlamentare internaționale, care pot fi la rîndul lor chemați să joace un rol cvasi-diplomatic, fie în mod individual, de exemplu ca raportori ai unor comisii, fie în grup, cel mai adesea ca membri ai unei subcomisii parlamentare. Acești parlamentari se pot deplasa într-un stat membru pentru a studia o anumită problemă de natură politică (violarea drepturilor omului, nerespectarea Statutului, problema minorităților etc...) sau se pot deplasa într-un stat nemembru al cărui politică sau situație internă preocupă statele membre ale Organizației.

Vom menționa însă, că „parlamentarii internaționali” nu acționează în numele, sau în cooperare cu vreun stat anume, și nici ca emisari ai organului guvernamental al Organizației, pe care o reprezintă (cum ar fi Comitetul Miniștrilor în cazul Consiliului Europei). Acțiunea lor nu angajează, așadar, decît Adunarea Parlamentară din care provin și care, de altfel, din punct de vedere statutar, nu are competențe în domeniul relațiilor externe, domeniu rezervat - în cadrul Consiliului Europei - Comitetului Miniștrilor (Art. 15 al Statutului). Prin urmare, dacă nu luăm în calcul efectele indirecte pe care această formă de diplomație parlamentară le poate avea asupra relațiilor dintre guverne, scopul său constă, exclusiv, în a contribui la formularea „politicii” Adunării Parlamentare și la influențarea politicii guvernelor prin intermediul recomandărilor adoptate, ulterior, de aceasta.²⁷

Diplomația parlamentară poate fi privită și sub prisma controlului parlamentar asupra politicii externe. În acest context am putea afirma că adunările parlamentare încearcă să extindă acest control nu doar asupra Comitetului Miniștrilor dar și asupra guvernelor statelor membre. Guvernele, în cele din urmă, au acceptat diplomația parlamentară, deși insistă în mod special asupra faptului că lor le revin, în mod oficial, competențele specifice acestui domeniu. Este evident, că diplomația parlamentară poate fi utilă guvernelor în derularea oficială a relațiilor diplomatice și a politicii externe a fiecărui stat în parte, dar, uneori, le poate stînji activitatea²⁸.

De menționat și faptul, că diplomația parlamentară, spre deosebire de diplomația „clasică”, are de partea sa avantajul incontestabil al exprimării „necontrolate” de rigorile actelor juridice și procedurile specifice exprimării diplomației clasice²⁹. În condițiile perioadei de tranziție, cînd noile state de abia se constituie și noțiunile de „interes național” și „interes de partid” nu coincid întocmai, ba dimpotrivă, chiar se contrapun, unii parlamentarii își permit discursuri de caracter antistatal și antinațional la forurile parlamentare

internaționale³⁰. Aceasta se întâmplă din motivul faptului că cadrul legislativ intern este imperfect. În opinia noastră este necesar de modificat legislația internă, inclusiv statutul deputatului, pentru a proteja interesele naționale și a asigura securitatea statului.

Referințe bibliografice:

(Endnotes)

¹ Vezi: Кальвокоресси, Питер. *Мировая политика после 1945 года*. В двух книгах. Издательство «Международные отношения», 2000; Lerma, Gustavo Palomares. *Relaciones internacionales en el siglo XXI*, Madrid, 2006; Кайзер, Карл. *Взаимоотношения крупных держав в XXI веке* // «Россия в глобальной политике». № 5, Сентябрь - Октябрь 2007 г. (<http://www.globalaffairs.ru/numbers/28/8536.html>); Майкл Манделбаум, *Демократия без Америки* // «Россия в глобальной политике». № 5, Сентябрь - Октябрь 2007 г. (<http://www.globalaffairs.ru/numbers/28/8540.html>).

² Vezi: Hedley Bull, *Societatea anarhică. Un studiu asupra ordinii în politica mondială*, Editura “Știința”, Chișinău, 1998, p. 81-88; П. Кальвокоресси, *Указ соч.*, Кн. 1, с. 25-46.

³ Vezi: Wight, Martin, *Politica de putere*, Volum editat de Hedley Bull și Carsten Holbraad, Central European University Press, Chișinău, Editura ARC, 1998, p. 106-107.

⁴ Vezi: Hedley Bull. *Op. cit.*, p. 294.

⁵ Vezi: Кальвокоресси, П. *Указ соч.*, Кн. 1, с. 58-62.

⁶ Vezi: Wight, Martin. *Op. cit.*, p.168.

⁷ Vezi: Feltham, R.G., *Introducere în dreptul și practica diplomației*, București, Editura ALL, 1996, p. 2-3.

⁸ Vezi: *Declarația de Independență a Republicii Moldova din 27 august 1991* // „Moldova Suverană”, nr. 179, 28 august 1991.

⁹ Vezi: Буриан, Александр. *Кто мы, где мы и с кем? Геополитические перспективы развития Республики Молдова* // «Независимая Молдова», 05.02.1999.

¹⁰ Vezi: Буриан, Александр. *Нужна ли Молдове своя «кузница» по подготовке дипломатов?* // «Кишиневские новости», 31.08.2001.

¹¹ Cu privire la diplomația preventivă vezi: Arhiliuc, Victoria. *Diplomația preventivă și securitatea colectivă a statelor*, Chișinău, „Reclama”, 1999; Eduardo Vilarino Pintos, *Curso de derecho diplomático y consular*, Madrid, 2005.

¹² Vezi : Niciu, Marțian I. *Organizații internaționale (guvernamentale)*, Ediția a II-a, Iași, 1994, p. 99-109.

¹³ Boutros Boutros-Ghali, *Confronting New challenges. Annual Report on the Work of the Organization of United Nations*, New York, 1995, p. 215-230.

¹⁴ Vezi: Arhiliuc, Victoria. *Op. cit.*, pag. 10-12.

¹⁵ Vezi: Burian, Alexandru *Diplomația preventivă și minoritățile naționale* // „Statul de drept și problemele minorităților naționale: materiale ale Conferinței teoretico-științifice internaționale, (11-12 ianuarie 2002, mun. Bălți)”/col.red.: Gheorghe Costachi, Chișinău, „Universul”, 2002, p. 113-116.

¹⁶ Vezi: Arhiliuc, Victoria. *Op. cit.*, pag. 10-12.

¹⁷ Vezi : *Procedure de La Valette pour le reglement pacifique des differends (fevrier 1991)*.

¹⁸ Se are în vedere Centrul de prevenire a conflictelor, prevăzut de Carta de la Paris pentru o nouă Europă.

¹⁹ Vezi : Întrunirea de la Berlin, iunie, 1991.

²⁰ Vezi : Victor Yves Ghebali, *L'OSCE dans l'Europe Post-communiste, Vers une identite Paneuropeenne de securite*, Bruxelles, Etablissements Emile Bruzinar, 1996, p. 271-411.

²¹ Vezi : Arhiliuc, Victoria. *Op. cit.*, pag. 99-103.

²² Rapport n 13 (12 november 1993) de la Mission.

²³ Vezi : Arhiliuc, Victoria. *Op. cit.*, p. 101-103.

²⁴ Cu privire la diplomația parlamentară vezi: Heinrich Klebes, *Diplomația Parlamentară*, București, 1998; Rizescu, Gheorghe, *Diplomația parlamentară. Rolul ei în soluționarea problemelor internaționale*, București, Editura Lumina Lex, 2000.

²⁵ Heinrich Klebes, *op. cit.*, p. 9.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, p. 10-11.

²⁸ Referitor la „diplomația parlamentară” care „stînjenește” politica externă a statelor membre, de menționat cazul din 1982, cînd Comisia politică a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei a decis să accepte invitația Knessetului de a se reuni în ședință în Israel, iar Comitetul Miniștrilor al Consiliului Europei a considerat că este necesar să se delimiteze public de hotărîrea Comisiei politice a APCE. Un alt tip de „stînjeneală” a politicii externe poate fi exemplul cu cazul Republicii Moldova privind înregistrarea Mitropoliei Basarabiei, care a fost în discuție la Consiliul Europei pe parcursul a mai mulți ani, și pozițiile Moldovei în Comitetul Miniștrilor al CE și în Adunarea Parlamentară a CE nu coincideau.

²⁹ Vezi: Rizescu, Gheorghe, *op. cit.*, pag. 92.

³⁰ Cazurile Vladimir Jirinovschi (Rusia), Vadim Tudor (România) etc.

CONCEPTUL DE SECURITATE COLECTIVĂ ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL CONTEMPORAN

Olga DORUL,
magistru în drept, doctorand

THE CONCEPT OF COLLECTIVE SECURITY IN THE INTERNATIONAL CONTEMPORARY LAW

The basic goals of rules of the international law inserted in the Charter of Organization of United Nations consist in the assurance of peace and security in all the countries from the world. At the same time, in spite of its rigidity, the rules provided by the Charter could not stop the unleashing of numerous armed conflicts. On these grounds, it is important to consolidate the existent mechanisms or to propose new instruments of states for reacting against of any attempts of infringement of international peace.

ПОНЯТИЕ КОЛЛЕКТИВНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВРЕМЕННОМ МЕЖДУНАРОДНОМ ПРАВЕ

Основной целью международно-правовых норм включенных в Устав Организации Объединенных Наций является обеспечение мира и безопасности всех стран мира. Однако, несмотря на свою строгость, правила предусмотренные Уставом не воспрепятствовали возникновению множества вооруженных столкновений. Именно исходя из этих убеждений, считаем необходимым выдвинуть предложения для упрочнения существующих механизмов, либо создание новых инструментов для выражения реакции государств относительно всякой попытки посягательства на международный мир.

Sistemul de securitate actual este dominat, mai mult decât alte domenii ale dreptului internațional, de considerațiuni politice, deoarece în primă analiză, acesta este fundamentat pe sentimentul de indivizibilitate și solidaritate a statelor în chestiuni de pace, care în fond reprezintă mai degrabă o chestiune politică decât una juridică. Astfel, toți subiecții societății internaționale trebuie să fie preocupați de securitatea fiecărui actor în parte, iar aceasta necesită existența unui mecanism de garanții internaționale, instituit în interesul comun, pentru a menține pacea internațională. Această idee a căpătat o tentă particulară în sec. XX, odată cu crearea organizațiilor internaționale cu vocație de universalitate: Societatea Națiunilor, Organizația Națiunilor Unite, ale căror preocupare majoră a devenit menținerea securității internaționale cu scopul de a izbăvi generațiile viitoare de flagelul războiului.

În acest sens, statele după cele două războaie mondiale, nu sînt preocupate decât de ceea ce le pare imperios - securitatea colectivă. Prin urmare, ele au convenit să confere organelor organizației internaționale funcția și prerogativa de a asigura eficacitatea, nu a dreptului în general, dar a singurei reguli de interzicere a utilizării forței; dreptul și pacea trebuiau să fie ambele supravegheate prin aceeași acțiune colectivă. În fața conflictelor de interese, preocuparea fundamentală rămîne menținerea păcii

și nu a justiției. Organizația Națiunilor Unite după Societatea Națiunilor a preferat să dea un sens îngust „interesului comun” al statelor. [1, p. 945]

Autorii Cartei Națiunilor Unite n-au considerat că postulatele Societății Națiunilor erau responsabile de eșecul său, ci caracterul lor nefinisat. Ideea securității colective a fost păstrată, în partea în care ea constituia un progres în raport cu sistemul tradițional al alianțelor politice și militare: securitatea colectivă nu constă într-o coaliție *a priori* a anumitor state adevrate a unei filozofii comune contra aliaților, nici în alianțe „fluide” și pragmatice; acesta este angajamentul luat de fiecare Stat de a aduce sprijinul său la o decizie colectivă de a se opune oricărui Stat vinovat, la decizia majorității, unei agresiuni sau unei amenințări a păcii. Prin definire, securitatea colectivă este *defensivă*, spre deosebire de alianțele rigide de la sfîrșitul secolului XIX, și ea se pregătește la o reacție universală, oricare Stat neavînd posibilitatea să conteze asupra aliaților de încredere pentru a scăpa de amenințarea sancțiunilor colective. Această sistematizare a acțiunii contra tuturor și a tuturor cu toții, în conformitate cu formula lui M. Virally, n-a fost niciodată absolută, în sensul că anumitor State le scapă logica ei: pe timpul SN, Statele puternice puteau să exploateze „fisurile” Pactului; în Cartă, membrii permanenți ai Consiliului de Securitate sînt, grație dreptului de *veto*, în adăpostul realizării sancțiunilor

colective. Totodată, ceea ce este inedit, în sistemul stabilit prin Cartă, este rolul fundamental conferit citorva State mari - învingătorii celui de-al doilea conflict mondial - recunoscute drept responsabile pentru menținerea păcii. Ineficacitatea SN fiind atribuită respectării prea amănunțite a egalității Statelor în materie, nu s-a ezitat să fie consacrată juridic inegalitatea lor, prin „responsabilitatea principală a Consiliului de securitate” pentru menținerea păcii. [1, p. 948-949]

Această evoluție juridică corespundea de asemenea unui schimb în balanța de puteri în societatea internațională: această schimbare ține mai puțin de multiplicarea numărului de State, puțin evidentă după imediata finisare a războiului, decît la distanța mai mare între Statele cele mai puternice și toate celelalte (fenomen care va culmina, cîtiva ani mai tîrziu, prin „bipolarizare”).

Măsurile realizate pînă astăzi în vederea constituirii sistemului universal de securitate colectivă pe care omenirea le-a întreprins odată cu conștientizarea pericolului declanșării conflictelor de proporții, au fost următoarele:

- crearea Societății Națiunilor și ulterior crearea Organizației Națiunilor Unite
- formarea alianțelor militare
- începerea negocierilor pe scară mondială îndreptate spre limitarea și lichidarea celui mai periculos armament
 - elaborarea concepției de securitate colectivă
 - tentativele de elaborare a tratatelor internaționale în materia interzicerii armei nucleare
 - limitarea înarmărilor
 - reducerea contingentelor militare
 - interdicția curselor de înarmare în spațiul extraatmosferic
 - interdicția creării și producerii noilor tipuri de arme de distrugere în masă.

Totodată astăzi ca niciodată este pusă problema elaborării sistemului flexibil de măsuri de asigurare a securității a frontierelor de stat, inclusiv măsurile de încredere, crearea zonelor demilitarizate pe baze convenționale, măsurile de luptă cu terorismul internațional.

Din cele expuse mai sus, putem evidenția trei etape în **evoluția istorică a securității colective**:

1. formarea alianțelor interstatale clasice. Prin acestea, statele s-au întrunit pentru a globaliza răspunsul la chestiunile legate de securitatea colectivă. Astfel un răspuns colectiv este prezentat la întrebări calificate *ab initio* ca fiind strict individuale. Aceasta a fost starea embrionară a securității colective pe care o cunoaștem astăzi, deoarece aceste alianțe reprezentau mai degrabă apărarea colectivă a statelor contra agresiunii din exterior. Deficiențele acestei abordări a securității

colective au dus la declanșarea primului conflict mondial, ale cărui rezultate sînt binecunoscute. [2]

2. a doua etapă a fost cea a Pactului Societății Națiunilor, semnat după primul război mondial. Pactul a propus nu doar apărarea comună contra agresiunii din afară, ci și a inclus garanțiile mutuale de securitate, în principiu, egale pentru toți. Dar Pactul nu a oferit garanții viabile ale păcii perpetue. În această ordine de idei merită a fi menționate: limitarea capacității de reacționare a Consiliului Societății Națiunilor la amenințările la pacea internațională, neinterzicerea completă a utilizării forței în vederea soluționării diferendelor internaționale etc. Prin urmare și această etapă s-a soldat cu izbucnirea unui nou război mondial.

3. sistemul propus de Carta ONU demonstrează, că în pofida eșecurilor sale, securitatea n-a fost abandonată, ci a fost preluată și perfecționată. Totodată, deși securitatea colectivă a fost preocuparea centrală a statelor viitoare membre ale ONU, în textul actului constitutiv nu este utilizat acest termen. Conștințind toate garanțiile securității internaționale: interzicerea recurgerii la război, mijloacele de soluționare pașnică a diferendelor internaționale etc., Carta ONU pare astăzi să privească spre viitor, adaptată aceluia context politic instabil existent în prezent.

Noțiunea securității colective. La nivelul cel mai teoretic, securitatea colectivă presupunea în trecut o vagă „ideologie de solidaritate”, care este criticată de E.H. Carr drept o prezumție falsă a „armoniei de interese”, prin care conceptul de „bun comun” recunoscut de către statele civilizate va înlocui interesele naționale egoiste. În acest sens, securitatea colectivă reprezintă o întoarcere parțială la principiul medieval *jus ad bellum*. [3, p. 12]

Astăzi, prin securitate colectivă se subînțeleg acele măsuri întreprinse în comun de state în exercitarea dreptului de autoapărare colectivă, pentru asigurarea păcii, înlăturarea și combaterea agresiunii, măsuri înfăptuite fie prin intermediul organizației internaționale, fie în baza prevederilor unor tratate încheiate între ele. [4, p. 175]

O altă definiție ne este propusă de doctrina rusă, în care prin securitate colectivă se are în vedere un sistem de acțiuni comune ale statelor lumii sau a unei anumite regiuni geografice, realizate pentru a preveni sau înlătura amenințarea la pacea internațională, precum și pentru eliminarea actelor de agresiune sau altor acte ce încalcă pacea. [11]

Totodată, este necesar să distingem securitatea colectivă de apărarea colectivă, care este chemată să stopeze agresiunea ce parvine dintr-o sursă predeterminată, pe cînd securitatea colectivă este îndreptată contra tuturor tentativelor de încălcare a păcii internaționale.

Trăsăturile caracteristice ale securității colective.

Din definiția expusă mai sus rezultă că securitatea colectivă este realizată prin intermediul unei organizații internaționale, care acordă fundamente pentru coordonarea discuției, când și ce tip de sancțiuni trebuie impuse.

Mai mult ca atât, termenul „securitate colectivă” denotă un sistem de garanții mutuale creat pentru a promova securitatea și alte scopuri comune care unesc membrii acesteia. [3, p. 11] Un sistem operativ de securitate colectivă este în general bazat pe două cerințe interdependente:

1. cerința ca statele să-și rezolve diferendele internaționale pe cale pașnică prin așa mijloace cum sunt: mijloacele judiciare, medierea, concilierea etc.

2. orice stat care evită să utilizeze mijloacele indicate mai sus, devine subiect al sancționării colective de către alți membri prin aplicarea anumitor sancțiuni. [3, p. 12]

În fapt, aceste trăsături derivă din **funcțiile securității colective:**

Funcția disuasivă care presupune că atunci când sistemul funcționează el stopează partenerii să recurgă la violența armată, deoarece aceasta va fi din start soldată cu eșec, prin urmare recurgerea la război devine irațională.

Funcția preventivă - în caz de amenințare contra păcii, partenerii vor acționa pentru a dezamorsa tensiunile prin negocieri sau alte mijloace pașnice, or problema securității colective reprezintă, în sens larg, problema asigurării păcii și prevenirii războiului.

Funcția coercitivă (reparatorie) - în caz de atentare la pace sau încălcarea păcii internaționale, ce reprezintă în sine un eșec al sistemului, securitatea colectivă este pusă în fața sarcinii de a-și repara propriile lacune. Aceasta va presupune reacționarea prin toate mijloacele, inclusiv utilizarea forței armate. [5]

Principiile securității colective. Sistemul internațional de securitate colectivă are la bază următoarele principii:

- **principiul soluționării diferendelor internaționale pe cale pașnică.** Securitatea internațională trebuie cercetată în primul rând prin intermediul mijloacelor de reglementare pașnică a diferendelor internaționale. La rândul său, interdicția de a recurge la forță constituie, totodată, o incitare de a acorda prioritate mijloacelor pașnice și o garanție a eficacității lor. Însă ea va părea o utopie dacă nu va fi însoțită, pe plan *instituțional*, de procedurile și mijloacele destinate să reprime orice recurgere la forță și să asigure, în locul statelor de la acel moment private de puterea lor de constrângere unilaterală, respectarea tuturor regulilor de drept. Statele nu se pot mulțumi de ceea ce le garantează mecanismul răspunderii

internaționale, adică de reparația *a posteriori*, aleatorie și în orice situație insuficientă pentru anumite violări de drept. Concilierea suveranității statale și a securității internaționale în sens larg necesită o veritabilă *putere executivă* internațională. Or, statele nu sînt pregătite să o accepte, ceea ce dă naștere unui dezechilibru în mecanismul securității internaționale.

- **principiului „anonimității”.** Securitatea are drept scop stoparea sau prevenirea utilizării forței sau agresiunii din orice sursă fără o desemnare prealabilă a prietenilor și dușmanilor. [3, p. 12]

- **principiul dezarmării.** Dezarmarea presupune un complex de măsuri avînd drept scop încetarea creșterii numărului de mijloace de purtare a războiului, limitarea lor și lichidarea.

- **principiul egalității și securității egale.** Securitatea egală în sens juridic presupune: toate statele posedă același drept de a-și asigura securitatea. Egalitatea *de facto* în acest context nu există și nici nu poate exista.

Structura sistemului securității colective.

Sistemul de securitate colectivă reprezintă prin sine un ansamblul articulat de norme juridice, de instituții și mecanisme, care pot fi reduse, în opinia autorilor sovietici la următoarele:

1. principiile fundamentale ale dreptului internațional public, cum ar fi interzicerea aplicării forței sau amenințării cu aplicarea forței, soluționarea pașnică a diferendelor internaționale, egalitatea suverană a statelor, integritatea teritorială, neamestecul în treburile interne ale unui stat;

2. procedurile de soluționare pașnică a diferendelor;

3. acțiunile colective pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor la pacea internațională, violarea păcii, precum și pentru prevenirea actelor de agresiune;

4. atribuțiile Adunării Generale și Consiliului de Securitate al ONU în examinarea chestiunilor legate de dezarmare și limitarea înarmărilor. [6, p. 5]

5. neangajarea și neutralitatea

6. măsurile de încredere etc. [12, p. 191]

Această schemă nu interzice, totodată, sistemele *regionale* de securitate colectivă, cu condiția că ele rămîn conforme aceluiași postulate și sînt subordonate sistemului universal. Din contra, nu este niciodată compatibil cu alianțele regionale defensive, deoarece, ipotetic, ele nu pot fi decît dirijate contra Statelor exterioare alianței.

Cu referire la structura sistemului de securitate colectivă, în calitate de sistem organizat, nu putem să nu consemnăm faptul că aceasta presupune un șir de probleme în ce privește definirea sa, precum și fundamentele precise. Este cert faptul, că Carta ONU permite să fie soluționat un număr mare de probleme,

deoarece reprezintă prin sine o construcție pozitivă contemporană, care oferă un cadru concret pentru analiza și evaluarea dispozițiilor sale. [2, p. 305]

După cum am enunțat mai sus, forumul principal pentru realizarea acțiunilor concrete în vederea formării sistemului internațional de securitate colectivă este **Organizația Națiunilor Unite** (ONU)- organizația internațională universală în materia cooperării statelor pentru asigurarea securității internaționale. [6, p. 11] Conform Cartei ONU, organizația trebuie să devină centrul coordonării acțiunilor tuturor națiunilor în vederea atingerii scopurilor sale.

Principalele mijloace prevăzute de Carta Națiunilor Unite pentru asigurarea securității colective sînt înfăptuirea dezarmării, măsurile de reglementare pașnică a diferendelor internaționale iar, în caz de necesitate - adoptarea măsurilor de constrîngere contra statelor ce se fac vinovate de încălcarea păcii și securității internaționale.

Anume după adoptarea Cartei ONU, securitatea internațională tradițională a dobîndit denumirea de "*securitate tradițională*", care reprezintă un anumit sistem de relații interstatale în scopul menținerii păcii și securității internaționale, reglementate de principiile și normele statutului organizației.

Activitatea practică a ONU cuprinde toate sferile securității internaționale universale: politică, militară, economică, ecologică și umanitară. Însă aceste aspecte sînt reflectate de o natură vagă, dacă le privim din punct de vedere a securității universale. Astfel, sistemul de securitate colectivă universală prezintă astăzi un spațiu vast de activitate pentru dreptul internațional convențional. [6, p. 5]

Organele ONU, cum ar fi Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social prezintă prin sine mecanisme în exercițiu de negocieri în marea majoritate a chestiunilor legate de securitatea colectivă universală. În rezoluția 43/90 din 7 decembrie 1988, Adunarea Generală a ONU a chemat toate statele să-și aducă aportul la dialogul internațional, mai întîi de toate în cadrul ONU, cu scopul căutării căilor acceptabile pentru toți, mijloacelor și coordonarea măsurilor practice în vederea întăririi pe baze universale a securității colective, determinate în Carta ONU, precum și pentru ridicarea rolului și eficacității ONU în menținerea păcii și securității internaționale sub toate aspectele. [6, p. 11-12]

În ce privește prevederile Cartei în materia menținerii securității internaționale, în articolul 1, organizația cere membrilor organizației „*să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor încălcări ale păcii*”. Totodată trebuie de avut în vedere faptul că

nici un membru al ONU nu poate să se eschiveze de la îndeplinirea obligațiilor conform Cartei, cu excepția cazului cînd el va fi eliberat de îndeplinirea lor de către Consiliul de Securitate. Art. 2 p.2 al Cartei ONU prevede „*toți membrii Organizației ... trebuie să-și îndeplinească cu bună credință obligațiile asumate potrivit prezentei Carte*”, iar art. 25 prevede angajamentul membrilor ONU „*să accepte și să execute hotărîrile Consiliului de Securitate*”, deoarece anume Consiliul de Securitate în conformitate cu art. 24 din Cartă poartă răspunderea principală pentru menținerea păcii și securității internaționale.

De asemenea, în conformitate cu prevederile articolelor 41 și 42 ale Cartei ONU, statele membre ale ONU, la decizia Consiliului de Securitate, sînt obligate să participe la sancțiunile cu caracter nemilitar sau cu caracter militar. În ce privește mecanismul prevăzut de Cartă în materia reacționării Organizației la amenințările în adresa păcii și securității internaționale, mai ales cu referire la aplicarea sancțiunilor cu caracter militar față de statele ce se fac vinovate de încălcarea prevederilor Cartei, este necesar să examinăm articolul 43 din Cartă, care dispune că statele membre pun la dispoziția Consiliului de Securitate forțele lor armate, pe baza unor acorduri speciale încheiate cu Consiliul de Securitate. Autorii Cartei au lăsat la latitudinea statelor membre chestiunea de a decide asupra oportunității și volumului mijloacelor militare care trebuiau puse după caz în serviciul securității internaționale. Prin aceasta articolul 43 a căpătat o importanță însemnată în cadrul sistemului ONU de organizare a securității colective. El constituie suportul material al cărui absență în Pactul Societății Națiunilor afectase serios încrederea în aceasta din urmă. [7, p. 718]

În practică statele membre ale ONU pun la dispoziția Consiliului forțele necesare fără ca acordurile în cauză să se refere la art.43 din Carta ONU. Se are în vedere contingente puțin numeroase, prezentate chiar de țări nealiniat sau slab înarmate. Această practică a evoluat în timp [8, p. 115]. Totodată, pînă la moment nici un stat n-a semnat un astfel de acord, prevăzut de articolul 43 al Cartei ONU, fapt trasat în literatura de specialitate drept fenomen negativ al sistemului universal de securitate colectivă.

Situația existentă, însă nu este ieșită din practica comună, astfel constituirea forțelor armate ale Societății Națiunilor, de asemenea, nu fusese niciodată realizată. În virtutea unei rezoluții a Consiliului din 8 decembrie 1934, o forță internațională de poliție compusă din 3300 persoane a asigurat corectitudinea operațiunilor electorale în Sarre, în timpul plebiscitului, iar o astfel de soluție care avea precedent în trecut este de aceeași natură ca și operațiunile de „menținere a păcii” a Națiunilor Unite. [9, p. 508]

Sisteme regionale de securitate colectivă. Organele și forumurile regionale joacă un rol considerabil în realizarea programului securității internaționale universale. Pentru ca sistemul să devină universal, el trebuie în egală măsură să se refere la toate regiunile. De fapt, însuși sistemul securității universale presupune măsuri nu doar de caracter global, dar și regional, de exemplu limitarea înarmărilor, dezarmarea, reducerea numerică a contingentelor militare, crearea zonelor denuclearizate, zonelor de pace, măsurile de încredere și prevenirea atacurilor neașteptate. [9, p. 13] Suplimentar, la nivel regional pot fi concretizate și dezvoltate principiile și normele dreptului internațional în sferele: economică, ecologică, umanitară, care, la rândul lor, pot deveni parte componentă a securității colective universale.

Legalitatea acordurilor regionale de menținere a securității colective este recunoscută prin articolul 52 din Cartă, cu anumite condiții. Activitățile acestor organisme regionale trebuie să fie „compatibile cu scopurile și principiile Națiunilor Unite” și ele trebuie să fie destinate „reglementării cazurilor care aduc atingerea menținerii păcii și securității internaționale, se referă la o acțiune cu caracter regional”. Formula articolului 52 nu permite să afirmăm că aceste acorduri regionale trebuie să fie conform criteriilor sistemului universal al securității colective. Adunarea generală a Națiunilor Unite se consideră competentă, în aceleași condiții ca și Consiliul de securitate, pentru a determina care organizații regionale sau sub-regionale răspund criteriilor acestui articol (O.S.A., OUA, Conferința islamică, de exemplu). [1, p. 961]

Este dubios faptul că orice proces regional de negociere ar putea fi calificat drept „acord regional” în sensul articolului 52 din Cartă: Statele Unite au susținut-o cu privire la „Grupul Contadora” în fața Curții Internaționale de Justiție, însă aceasta a exprimat rezerve serioase la această teză (cazul *activități militare în Nicaragua*). În ce privește alianțele încheiate după cel de-al doilea război mondial, ele se înscriu mai exact în cadrul articolului 51, ca legitimă apărare colectivă a căror conținut nu este același. [1, p. 962]

Capitolul VIII din Cartă reglementează raporturile între Consiliul de securitate și organizațiile regionale de securitate create de către Statele membre. El stabilește un gen de *federalism* - mai mult funcțional decât instituțional - al cărui vîrf îl ocupă Consiliul de securitate. Toate activitățile acestor organizații în materie de securitate sînt plasate sub controlul Consiliului, care trebuie să fie informat despre ele (articolul 54); în special, nicio acțiune coercitivă nu va trebui să fie întreprinsă de către ele fără permisiune prealabilă (articolul 53 §1, în afară de excepția prevăzută de articolul 107 pentru „Statele exinamice”). [Nguen]

În cadrul *crizei iugoslave* s-a instituit o cooperare între Națiunile Unite și pe de o parte Comunitatea

europeană, care s-a exprimat în special prin co-președenția Conferinței pentru pace în Jugoslavia începînd cu 1992, precum și pe de altă parte cu NATO și Uniunea Europei Occidentale: aceste organizații vor fi la început însărcinate să realizeze blocada maritimă a Jugoslaviei (Serbia și Motenegro), interzicerea survolului Bosniei-Herțegovinei, să recurgă la forță dacă este necesar pentru asigurarea securității FORPRONU, să controleze navigația pe Dunăre, în final, ele se vor substitui Forțelor de pace ale Națiunilor Unite în cadrul acordurilor Dayton din 1995. De asemenea ele sînt susținute în demersurile lor diplomatice în faza actuală a tentativelor de aplanare a conflictului din Kosovo. Iar în ce privește colaborarea ONU cu OSA în vederea restabilirii democrației în Haiti, a se vedea în special rezoluțiile 46/7 și 48/27 ale Adunării generale și 841 (1993) a Consiliului de securitate. [1, p. 962-963]

Securitatea europeană este una dintre cele mai importante probleme politice de pe continentul nostru, afectînd prin consecințele sale întreaga situație internațională, o problemă în a cărei rezolvare sînt interesate toate popoarele europene. Popoarele din Europa sînt vital interesate în zădărnicierea izbucnirii unui nou război, în statornicirea unei păci trainice. [4, p. 179] Asigurarea securității europene nu este îndreptată împotriva nici unui popor, ea corespunde intereselor naționale vitale ale tuturor țărilor, reprezintă o cauză comună a întregii Europe. Lupta pentru securitatea europeană oferă fiecărei țări de pe continentul nostru posibilitatea de a juca un rol demn în viața internațională contemporană, de a-și aduce contribuția la cauza păcii mondiale. Obținerea unor progrese reale în direcția reglementării problemelor politice europene face necesar ca fiecare țară, mare sau mică, să militeze cu perseverență pentru a-și aduce contribuția proprie la întărirea securității europene, la cauza păcii tuturor popoarelor. [4, p. 181]

Anume cu scopul realizării acestor obiective, în această regiune au fost efectuate multiple tentative, deseori soldate cu succes, pentru instituirea mecanismelor regionale de securitate colectivă a statelor cum ar fi: Organizația Tratatului Nord-Atlantic, fosta Organizație a Tratatului de la Varșovia, Uniunea Europei Occidentale, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa etc.

În ce privește **Organizația Tratatului de la Varșovia**, care a fost creată în scopul de a asigura securitatea regională a statelor aparținînd blocului socialist, putem atesta faptul că modelul propus de aceasta a fost unul de tranziție, care era departe de a fi unul perfect. Acest fapt rezultă din prevederile articolului 11 al Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Populară Albania,

Republica Populară Bulgaria, Republica Cehoslovacă, Republica Democrată Germană, Republica Populară Polonă, Republica Populară Română, Republica Populară Ungară și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (Tratatul de la Varșovia) din 14 mai 1955: „În cazul când în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă și va fi încheiat în acest scop un tratat general-european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat își va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a Tratatului general-european.”

Mai mult ca atât, în *Declarația statelor participante la Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia*, semnată la Praga, 28 ianuarie 1956 se propunea: „Pînă la realizarea unui acord cu privire la crearea unui sistem eficace de securitate în Europa, o contribuție serioasă la consolidarea acestei securități și la crearea încrederii necesare între statele europene ar fi încheierea între țările respective a unor tratate de neagresiune cu luarea angajamentului de a rezolva problemele litigioase numai prin mijloace pașnice... Condițiile pașnice de dezvoltare a popoarelor europene pot fi asigurate cel mai bine prin crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa, care să înlocuiască grupurile militare existente în Europa.” [10, p. 35]

Reieșind din cele expuse mai sus, pornind de la imperativele realității din zilele noastre, concepția creării sistemului internațional de securitate colectivă înaintea în calitate de scop - crearea mecanismului efectiv de menținere a păcii la nivele radical scăzute de înarmări nenucleare ținînd cont de lichidarea totală a armamentului nuclear și a altor arme de distrugere în masă. [6, p. 86]. În drept, estimăm a fi utilă separarea acesui obiectiv sub formă de principiu separat al dreptului securității internaționale, alături de principiile dezarmării universale, reducerii și controlului înarmărilor.

Concluzie. Răspuns la problema politică centrală a relațiilor internaționale, fiecare sistem juridic de securitate internațională este totodată o *codificare* a tentativelor anterioare și o *corijare* a deficiențelor lor tehnice în conformitate cu concepțiile puterilor dominante la începutul unui conflict major care justifică un nou sistem. Această dualitate a putut fi verificată atât în 1815, precum și în 1919 și 1945. Odată stabilit, sistemul evoluează în dependență de circumstanțele care n-au fost prevăzute de către creatorii săi. În orice

caz, acestea nu sînt mecanisme juridice care garantează securitatea internațională; ele nu pot acționa decît în situații politice în care guvernează minimul de consens asupra gradului insuportabil de violență. [1, p. 948]

Cu toate deficiențele prezente astăzi în sistemul universal de securitate colectivă, nu putem să nu atestăm faptul că normele sistemului internațional de securitate colectivă contribuie la stabilizarea și ordonarea raporturilor interstatale, ceea ce va permite în viitor prognozarea dezvoltării acestor relații, precum și altor relații legate de ele. [9, p. 8] Totodată, merită să fie menționat progresul realizat de comunitatea internațională în vederea asigurării securității colective. Astfel astăzi suntem în prezența unui număr impunător de tratate internaționale atât bilaterale, cît și multilaterale, care rețin și interzic producerea și experimentarea, precum și stocarea sau reducerea anumitor tipuri de înarmări care, în final, au permis prevenirea apariției anumitor conflicte, sau evoluția lor. [6, p.4]

În final susținem că asigurarea securității internaționale indubitabil se referă la una din problemele globale ale contemporanității, de soluționarea cărei depinde supraviețuirea civilizației umane.

Referințe bibliografice:

- ¹ NGUYEN QUOC DINH. Droit international public; «L.G.D.J.». Paris, 1999. 1455 p.
- ² TH. DE MONTBRIAL, J. KLEIN. Sécurité collective în Dictionnaire de stratégie; PUF. 2000, p. 305-309
- ³ J. F.L.ROSS Neutrality and international sanctions. Sweden, Switzerland and collective security; PRAEGER. New York, Westport, Connecticut, London, 198. 250 p.
- ⁴ A. C. AURELIU. Principii ale relațiilor dintre state; Editura politică. București, 1966. 280 p.
http://www.afri-ct.org/article.php?id_article=1495
- ⁵ Б. КЛИМЕНКО. Всеобъемлющая международная безопасность. Международно-правовые принципы и нормы. Справочник; Международные отношения. Москва, 1990.
- ⁶ J.-P. COT, A. PELLET. La Charte des Nations Unies. Commentaire article par article, 2e édition; Economica. Paris, 1991. 1573 p.
- ⁷ V. ARHILIUC. Diplomația preventivă și dreptul internațional; USM. Chișinău, 2004.
- ⁸ P. REUTER. Droit international public; Presses universitaires de France. Paris, 1958. 596 p.
- ⁸ Organizația Tratatului de la Varșovia. 1955-1975, Documente, Editura politică, București 1976, 262 p.
- ⁹ Г. ТУНКИН. Международное право; Юридическая литература. Москва, 1982. p. 307
- ¹⁰ П. БИРЮКОВ. Международное право; ЮРИСТЪ. Москва, 2001. 416 с.

ALGUNAS REFLEXIONES SOBRE EL PAGO MEDIANTE LA TARJETA

Diana GLUHAI
Doctoranda

SOME REFLECTIONS ABOUT PAYMENT BY BANKING CARD

Cards constitute one of the most widespread means of paying off monetary obligations. The card-holder faces many problems in the environment of electronic commerce. It is essential that the negative aspects which surround this means of payment are minimized in order to completely eliminate technological problems. Article 46 of the Spanish Law of Arrangement of Retail Commerce aims to protect the card-holder from fraud. This article anticipates protective measures for the consumer but not the ways in which the cardholder could benefit in practice. For this reason we have to build consumer confidence in order to promote the use of cards in long-distance contracts, and thus reinforce and develop electronic commerce. It is necessary to create a more detailed plan of execution in order to prevent the problems which shall affect the practical use of cards.

Las tarjetas constituyen uno de los medios más difundidos como medio de pago de obligaciones de dinero. Es evidente que la mayor preocupación debe centrarse en el ámbito del pago por medio de tarjeta, como la más utilizada en las ventas a distancia. La seguridad de las transacciones realizadas con las tarjetas de pago está asegurada a la vez por disposiciones jurídicas y por medidas técnicas. La búsqueda de la seguridad máxima constituye una preocupación común de todos los países, pero los medios puestos en ejecución para alcanzar son varias. Así, han aparecido dos protocolos: SSL [1] y SET [2].

Uno de los objetivos de la Directiva 97/7/CE relativa a los contratos a distancia [3] es de alcanzar una confianza total en los utilizadores y de asegurar un grado elevado de protección de los titulares de instrumentos de pago en la utilización de los medios electrónicos de pago. Para transponer esta Directiva en el derecho nacional los países europeos se han tomado medidas legislativas y reglamentarias con este fin clasificándolas en cuatro categorías: las disposiciones generales relativas a las entidades de crédito emisoras, las disposiciones que regulan las relaciones entre las entidades de crédito y los titulares de tarjetas de pago, las disposiciones que completan las normas existentes relativas a las transacciones realizadas mediante tarjeta de pago, y las medidas penales tomadas para luchar contra los fraudes en esta materia.

También nos tenemos a mencionar que se han tomado medidas de orden deontológico puestas en ejecución por los establecimientos financieros y por establecimientos profesionales. En este sentido cabe señalar que los Códigos de buena conducta no tienen ningún carácter de constreñimiento, pero en particularmente en el Reino Unido, constituyen como un elemento importante de la regulación.

El análisis revela en efecto que la transposición de la directiva 97/7 del 20 de mayo de 1997 que se refiere a la protección de los consumidores en materia de contratos a distancia y la toma en cuenta de la recomendación de la Comisión europea 97/489 del 30 de julio de 1997 que concierne a las operaciones efectuadas por medio de instrumentos de pago electrónico determinan una uniformidad relativa a las reglas sobre la responsabilidad de los titulares de las tarjetas, así como la introducción en los diferentes derechos nacionales a un plazo de desistimiento o de resolución, que se refiere en particular a las compras realizadas por tarjeta de pago. Se trata de un pilar clave destinado para proteger al consumidor que celebra los contratos a distancia por mediante tarjeta de pago.

En cambio, otras disposiciones han sido adoptadas para garantizar la seguridad de las transacciones realizadas a través de tarjeta de pago, tanto por su naturaleza estrictamente jurídica (leyes y reglamentos) como por el carácter deontológico (códigos de buena conducta de las entidades de crédito, las paginas Web de Internet que garantizan la seguridad de los pagos), que por su contenido mejoran los conocimientos de los titulares de tarjetas.

Por ejemplo, en Francia, los varios artículos de la ley N° 2001-1062 del 15 de noviembre de 2001 relativa a la seguridad diaria [4] introdujeron en el Código monetario y financiero las nuevas disposiciones destinadas a garantizar la seguridad de los pagos realizados a través de las tarjetas.

Bélgica [5] y Dinamarca [6] adoptaron leyes sobre los medios de pago electrónico, que se aplican en particular a las transacciones realizadas por tarjeta bancaria, pero no es el caso de Alemania, donde disposiciones muy generales, tales como del derecho

de los contratos [7], son consideradas como suficientes para reglamentar esta materia.

En el Reino Unido, los bancos han adherido a un Código nacional de buena conducta, que contiene medidas destinadas para garantizar la seguridad del pago mediante la tarjeta.

En Rumania por la Ordenanza del Gobierno núm. 130/2000 se regula el régimen jurídico de los contratos celebrados a distancia [8]. Del mismo modo tenemos que señalar el Reglamento núm. 6 de 11/10/2006 sobre la emisión y la utilización de los instrumentos de pago electrónico, adoptado por el Banco Nacional de Rumania [9].

Por ejemplo, en República de Moldavia esta materia se regula por el artículo 1289 del Código Civil [10] que prevé la realización del pago a través de una tarjeta bancaria de una manera muy general, y también por la Decisión del Banco Nacional de Moldavia relativa a la aprobación del Reglamento sobre las tarjetas bancarias que establecen las reglas de utilización, derechos, obligaciones y las responsabilidades de los titulares y las entidades de crédito [11]. Quiero mencionar que sólo las entidades de crédito autorizadas por el Banco Nacional de Moldavia pueden emitir las tarjetas de pago, pero las entidades comerciales aún no disponen de esta autorización.

Para transponer al ordenamiento jurídico español la Directiva 97/7/CE, ha sido modificado el artículo 46 de la Ley 47/2002, de 19 de diciembre, por la reforma de la Ley 7/1996, de 15 de enero, de Ordenación del Comercio Minorista [12].

La nueva redacción propone a mejorar el contenido de este artículo para incorporar en derecho español el artículo 8 de la Directiva que regula el pago mediante tarjeta:

“Los Estados miembros velarán por que existan medidas apropiadas para que:

- el consumidor pueda solicitar la anulación de un pago en caso de utilización fraudulenta de su tarjeta de pago en el marco de contratos a distancia cubiertos por la presente Directiva;

- en caso de utilización fraudulenta, se abonen en cuenta al consumidor las sumas abonadas en concepto de pago o se le restituyan”.

La Ley de protección del Comercio Minorista en el artículo 46, “Pago mediante tarjeta” establece lo siguiente:

1. Cuando el importe de una compra hubiese sido cargado fraudulenta o indebidamente utilizando el número de una tarjeta de pago, su titular podrá exigir la inmediata anulación del cargo. En tal caso, las correspondientes anotaciones de adeudo y reabono en las cuentas del proveedor y del titular se efectuarán a la mayor brevedad.

2. Sin embargo, si la compra hubiese sido efectivamente realizada por el titular de la tarjeta y la exigencia de devolución no fuera consecuencia de haberse ejercido el derecho de desistimiento o de resolución reconocido en el artículo 44 y, por tanto, hubiese exigido indebidamente la anulación del correspondiente cargo, aquel quedará obligado frente al vendedor al resarcimiento de los daños y perjuicios ocasionados como consecuencia de dicha anulación.

De cuando hemos tenido la oportunidad de decir, observamos que este precepto se refiere en general a las tarjetas como medio de pago, y no solo a las tarjetas de crédito como se refería en la antigua redacción de este artículo. En la antigua redacción debía interpretarse de modo extensivo el término de las tarjetas de crédito, en un sentido más amplio abarcándose a los tres tipos básicos de tarjetas: de crédito, en sentido estricto; tarjetas de débito y tarjetas de compra, lo que antes proponía la autora María del Carmen GETE-ALONSO y CALERA [13]. Ahora en la nueva redacción se utiliza el término genérico de “tarjeta de pago” que se refiere a todos tipos de tarjetas.

Por una tarjeta comprendemos un documento materializado, normalmente, en soporte de plástico con una banda magnética o un *chip* informático [14], personalísimo [15], creado por un empresa especializada, por una entidad de crédito o por un establecimiento comercial, que permite a su titular, mediante su presentación y el cumplimiento de ciertos requisitos, efectuar pagos y/o obtener dinero en metálico, realizar operaciones bancarias y, en su caso, gozar de otros servicios y beneficios.

Analizando el primer apartado, observamos que según la antigua redacción el titular de la tarjeta podría exigir la inmediata anulación del cargo cuando la tarjeta que se ha utilizado para pagar el importe de una compra a distancia no ha sido presentada de manera directa o no se ha sido identificado electrónicamente, fundado en que no existió voluntad contractual. Si el comprador opta por una de estas tarjetas como instrumento de pago, hace constar el número de identificación de la misma pero no la presenta materialmente al vendedor ni éste puede identificarla electrónicamente por medio de la banda magnética de la tarjeta. Es una falta de control por parte del proveedor. Esto hace que el pago mediante tarjeta sea especialmente peligroso en este tipo de contratación ya que es relativamente fácil que una persona distinta del titular conozca el número de la tarjeta y efectúe la compra en nombre y por cuenta de éste.

La nueva redacción del artículo nos exige expresamente que el titular de la tarjeta ahora pueda solicitar la anulación del cargo (y no de la compra),

sólo en el caso que esta provenga de una utilización fraudulenta o indebida de la tarjeta. Y además, hace recaer la carga de prueba en el titular de la tarjeta en los supuestos de disposición fraudulenta e indebida.

Por nuestra parte, nos parece bienvenida la nueva redacción porque antes el titular de la tarjeta podía excesivamente abusar del uso de la tarjeta en las transacciones del comercio electrónico, por ejemplo podía realizar compras y después pedir la anulación del cargo.

Por el uso indebido de la tarjeta se entiende todos aquellos supuestos en los que la tarjeta es utilizada en su función de instrumento de pago pero de manera ilegítima, sea porque lo hace una tercera persona no autorizada, persona distinta del titular legítimo, o lo efectúe el titular pero extralimitándose.

Lo que se ha dicho anteriormente sirve de base para que se afirme que existen dos casos: el primero se refiere al extravío (perdida) y robo (sustracción) de la tarjeta y en el segundo comprendemos la falsificación del documento y su uso. En primer caso el titular de la tarjeta será responsable de todas las operaciones realizadas por medio de su tarjeta por parte de terceros no autorizados hasta el momento de comunicación a la entidad de crédito hasta un límite de 150 euros, excepto cuando el titular haya actuado con negligencia grave. Después de la notificación la entidad será la única responsable y el titular no será responsable de los daños producidos, excepto cuando haya actuado de forma fraudulenta.

Pensemos en aquellos casos en los que se capturan datos de la tarjeta a través de filmación o copia de la tarjeta; pero también, en supuesto en que, sin haber sufrido el titular la pérdida o desaparición de la tarjeta, se utiliza la misma por parte de un tercero con relación con el titular para efectuar una compra a través de Internet (por ejemplo, el servicio doméstico, un familiar...). Según la Ley de Ordenación del Comercio Minorista es el vendedor quien tendrá que probar que ha sido el titular el que efectivamente ha utilizado la tarjeta y que por tanto no ha habido utilización fraudulenta, por lo que en tal caso el comprador no podrá solicitar la devolución y el vendedor, por su parte, puede pedir al consumidor daños y perjuicios. Una cuestión, por otro lado, haría difícil de probar.

Por la extralimitación del uso de la tarjeta se comprende un abuso por el titular de la tarjeta, hecho que constituye más que un uso indebido.

En este sentido, la ley francesa admite la oposición al pago en los siguientes casos [16]: extravío, sustracción o utilización fraudulenta de la tarjeta o de datos vinculados a su utilización, o en caso de procedimiento de suspensión de pagos o de liquidación judicial del beneficiario.

Y en este caso, las correspondientes anotaciones de adeudo y reabono en las cuentas del proveedor y del titular se efectuarán a la mayor brevedad. El concepto “la mayor brevedad” se determinara por los usos comerciales o bancarios y por la aplicación de buena fe en el cumplimiento de las obligaciones en estos casos pecuniarios. Según el autor BERCOVITZ RODRIGUEZ CANO [17] los términos “inmediata” anulación del cargo y “mayor brevedad” del adeudo y reabono estiman que podría recurrir analógicamente al artículo 6.2 de la Directiva. La doctrina mayoritaria afirma que la “inmediata anulación del cargo” se debe exigir al proveedor, pero el autor MARTINEZ NADAL [18] sostiene que se lo puede exigir también a la entidad emisora de la tarjeta, porque el titular no tiene relación alguna con el establecimiento (ya que él no ha intervenido). El artículo 46 no prevé directamente el sujeto frente a quien se puede ejercitarse esa facultad, como lo encontramos en la ley portuguesa [19].

Si bien es cierto que sería bienvenido de especificar claramente en derecho español este precepto de “mayor brevedad”, como poner en la práctica este mecanismo de devolución de un cargo fraudulento o indebido [20]: ¿Quién debe decidir si el cargo es fraudulento o indebido? ¿Cuántos días tiene la entidad de crédito para proceder a practicar las anotaciones de adeudo y reabono? ¿Qué medios de defensa tiene el establecimiento que se dedique al comercio electrónico? Por ejemplo, el Código monetario y financiero de Francia establece un plazo máximo de un mes contado desde la recepción de la reclamación en la cual la entidad emisora de la tarjeta abonará de nuevo en cuenta las sumas impugnadas o las devolverá sin gastos [21] (se aconseja de hacer preferentemente por carta certificada y de guardar el resguardo).

Así, pues por su parte en lógico correlato en el siguiente apartado de este artículo tratando de limitar deshonestos abusos, advierte que si la compra hubiese sido efectivamente realizada por el titular de la tarjeta y pretendería la indebida anulación del cargo, quedará obligado frente al vendedor a resarcirle de los daños y perjuicios que le hubiese podido ocasionar como consecuencia de la dicha anulación. Dicho con otras palabras, el titular de la tarjeta efectivamente ha realizado una compra, ha recibido la mercancía, pero requiere la anulación del pago indebidamente, de una manera ilegítima, entonces éste quedará obligado frente al vendedor no solo de pagar el precio correspondiente, sino también quedará obligado al resarcimiento de los daños y perjuicios ocasionados como consecuencia de dicha anulación. Se trata de una responsabilidad derivada del incumplimiento contractual: la falta del precio, y por supuesto se hace referencia en este caso

a los daños y perjuicios causados al vendedor. Ahora bien, el autor BERCOVITZ RODRIGUEZ CANO afirma que se trata de incumplimiento contractual doloso [22]. La prueba de la realización efectiva del contrato corresponde al vendedor ya que no se deduce, simplemente, del hecho de haber utilizado el presunto comprador, el número de una tarjeta de pago.

La nueva redacción de este artículo nos añade que si la compra hubiese sido efectivamente realizada por el titular de la tarjeta, pero se exige la devolución como consecuencia de haberse ejercido el derecho de desistimiento o de resolución reconocido en el artículo 44, pues en este caso el titular de la tarjeta no quedará obligado frente al vendedor, porque de manera legítima dispone del derecho de desistimiento del contrato en plazo de siete días hábiles sin alguna penalización y sin indicaciones de motivos [23], y del derecho de resolver el contrato en un plazo de 3 meses de la entrega del bien en el caso del incumplimiento del deber de información por parte del vendedor; regulación similar encontramos en la legislación francesa, belga etc.

De todo lo dicho, en conclusión, podemos decir que el artículo analizado se refiere a la anulación del cargo, y no al contrato realizado, porque la ley no se ocupa de las consecuencias surtidas después de la anulación del cargo que pueden tener sobre el contrato. Desde la perspectiva del comprador podría tratarse de un supuesto de incumplimiento contractual, pero desde la perspectiva del vendedor se podrá solicitar “bien el pago, bien la resolución del contrato, con indemnización de daños y perjuicios en ambos casos...” [24]. Pero será muy difícil para el proveedor de cobrar el precio del verdadero comprador que ha utilizado la tarjeta.

Es cierto que se nota la existencia de un marcado carácter protector del usuario - titular de la tarjeta frente a los usos fraudulentos en la nueva regulación ofrecida por el artículo 46 de la Ley de Ordenación del Comercio Minorista. Observamos que se han tomado medidas de protección al consumidor como se requería en el artículo 8 de la Directiva, pero no se han previsto las modalidades como podría ejercer el titular de la tarjeta de esa dicha protección, como podría beneficiar de ella en la práctica.

Vistos los problemas a que se enfrenta el usuario de comercio electrónico que abona sus compras a través de tarjeta de pago, es fundamental que los aspectos negativos que rodean este medio de pago se reduzcan a la mínima expresión que permita la tecnología (en los supuestos de seguridad y problemas técnicos) o eliminen completamente (todavía, existen las prácticas contractuales abusivas). Se debe lograr por una mayor confianza

de los usuarios que utilizan las tarjetas de pago en la celebración de los contratos a distancia para que refuerce y desarrolle el comercio electrónico. También, se necesita de completar las normas existentes relativas a la modalidad de ejercicio de dicha protección para prevenir en futuro los problemas que aparecen en la práctica.

REFERENCIAS:

¹ SSL (*Secure Sockets Layer*) - un protocolo de propósito general para establecer comunicaciones seguras que proporcionan cifrado de datos, autenticación de servidores, integridad de mensajes.

² SET- (*Secure Electronic Transaction*) - es un protocolo de seguridad de las transacciones electrónicas puestos en marcha por Visado y MasterCard, y que se apoyan en el estándar SSL. SET está basado en la utilización de una firma electrónica al nivel del comprador y una transacción que pone en juego no sólo al comprador y al vendedor, sino que también sus bancos respectivos.

³ Directiva 97/7/CE, de 20 mayo 1997, del Parlamento Europeo y del Consejo. Protección de los consumidores en materia de contratos a distancia (DOL núm. 19, de 4 junio [LCEur. 1997, 1493]).

⁴ La loi sur N°2001-1062 du 15 novembre 2001 sur la sécurité quotidienne (publiée le 16/11/2001 au Journal Officiel)

⁵ La loi du 17 juillet 2002 relative aux opérations effectuées au moyen d'instruments de transfert électronique de fonds; La loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur, depuis qu'elle a été modifiée par la loi du 25 mai 1999, laquelle transpose la directive 97/7 relative aux contrats à distance.

⁶ Loi relative aux cartes de paiement au Danemark, «Les transferts de fonds électroniques. Les cartes de paiement et le consommateur », OCDE, Paris 1989, p.134-143.

⁷ Código Civil Alemán de 2 de enero 2002 publicado en el Boletín Oficial Federal Nr. 2 de 08.01.2002.

⁸ Ordonanta nr. 130/2000 privind regimul juridic al contractelor la distanta

⁹ Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 6 din 11/10/2006 privind emiterea și utilizarea instrumentelor de plată electronică și relațiile dintre participanții la tranzacțiile cu aceste instrumente.

¹⁰ Codul Civil al Republicii Moldova, adoptat la 6 iunie 2002.

¹¹ Hotărîrea privind aprobarea Regulamentului cu privire la cardurile bancare, Nr.62 din 24.02.2005, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 36-38/124 din 04.03.2005.

¹² Ley 47/2002, de 19 diciembre. Comercio. Reforma de la ley 7/1996, de 15 enero 1996, de Ordenación del comercio Minorista, para la transposición al ordenamiento jurídico español de la Directiva 97/7/CE, en materia de contratos a distancia, y para la adopción a diversas Directivas comunitarias (BOE núm. 304, de 20 diciembre [RCL 2002, 2980]).

¹³ GETE-ALONSO y CALERA, María del Carmen, “Las tarjetas de crédito”, Madrid: Marcial Pons-1997, pág. 111.

¹⁴ Es, en estos casos, cuando la tarjeta contiene el chip informático, cuando se habla de la tarjeta inteligente.

¹⁵ En realidad, en cuanto documento es siempre nominativo.

¹⁶ Artículo L 132-2 del Código monetario y financiero francés.

¹⁷ BERCOVITZ RODRIGUEZ-CANO, R., “Comentarios a las leyes de Ordenación del Comercio Minorista”, BERCOVITZ RODRIGUEZ-CANO, R., y LEGUINA VILLA, J. (directores), Madrid: Tecnos - 1997, pág.729.

¹⁸ MARTINEZ NADAL, A., “El pago con tarjeta en la contratación electrónica. En especial, el artículo 46 LOCM” en Revista de Derecho Bancario y Bursátil, núm. 84, octubre-diciembre 2001, págs. 70 y siguientes.

¹⁹ Decreto-Ley portugués 143/2001 en el artículo 10.3 establece: “la restitución debida a la utilización fraudulenta por un tercero de la tarjeta corresponde a la entidad bancaria o financiera emisora de la tarjeta”.

²⁰ BATUECAS CALETRO, A., “Pago con tarjeta de crédito: naturaleza y régimen jurídico”, Pamplona: Thomson ARANZADI-2005, pág. 48.

²¹ Artículo L 132-4 (introducido por la Ley nº 2001-1062 de 15 de noviembre de 2001 art. 36 Diario Oficial de 16 de noviembre de 2001) establece:

“El titular de una tarjeta no será considerado responsable si el pago impugnado se hubiera realizado de modo fraudulento, a distancia, sin la utilización física de su tarjeta.

De la misma forma, no será responsable en caso de falsificación de su tarjeta en el sentido del artículo L.163-4 y si,

en el momento de la operación impugnada estuviera en posesión física de su tarjeta.

En los casos contemplados en los dos párrafos anteriores, si el titular de la tarjeta niega por escrito haber efectuado un pago o una retirada de efectivo, el emisor de la tarjeta abonará de nuevo en cuenta las sumas impugnadas o las devolverá sin gastos en un plazo máximo de un mes contado desde la recepción de la impugnación”.

²² BERCOVITZ RODRIGUEZ-CANO, R., “Comentarios...”, cit., pág. 729

²³ Directiva 97/7/CE, de 20 mayo 1997 ha fijado un plazo mínimo de siete días para ejercer el derecho de desistimiento (por ejemplo, algunos países como España, Francia, Bélgica, Inglaterra, Austria han mantenido este plazo de siete días), pero los otros países de la Unión Europea lo han superado, por ejemplo, en Rumania, Luxemburgo, Italia (10 días), Alemania y Dinamarca, Portugal (14 días). Cabe notar en este sentido, que en los Estados Unidos para ejercer el derecho de desistimiento el plazo es de 30 días.

²⁴ Ordenación del Comercio minorista/Comentarios a la Ley 7/1996 y a la Ley Orgánica 2/1996, ambas de fecha de 15 de enero/Coordinación Arimany - Manubens&Asociados, Barcelona: PRAXIS-1996, p.342.

О МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ РЕЖИМАХ И ПРОБЛЕМАХ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ МИРОВОГО РАЗВИТИЯ

*Харуца Анна
аспирантка*

CONSIDERENTE PRIVIND CORELAȚIA REGIMUIIL DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI PROBLEMELE SECURITĂȚII ÎN CONTEXTUL RELAȚIILOR INTERNAȚIONALE CONTEMPORANE

În lucrarea de fata sunt examinate modificările din ultimii zece ani în politica mondială și influența lor asupra regimului politic și de drept al relațiilor internaționale contemporane. În primul rând, este vorba despre problemele păcii și ale războiului, despre suveranitate și imixtiunea în afacerile interne ale statelor, despre problemele securității internaționale, în general. Se crează o nouă viziune referitoare la consecințele creșterii influenței procesului de globalizare asupra politicii mondiale ca urmare ale priorităților crescînde din domeniile economiei și tehnologiilor, care au dus, la rîndul său, spre o reapreciere a locului codului de legi, chemate să reglementeze viața internațională în condițiile contemporanității. Sunt examinate bazele normative și de drept acumulate de comunitatea internațională în acest domeniu. Se remarcă, că piatra de colț al dreptului public internațional este constituită dintr-o sistemă de norme, menită să excludă aplicarea metodelor de forță în reglementarea raporturilor interstatale. În articol în mod detaliat sunt analizate principiile juridice fundamentale de reglementare a relațiilor între state. Reieșind din faptul, că normele de drept internațional constituie fundamentul menținerii stabilității, autorul examinează conținutul lor prin prizma priorității de menținere a păcii și civilizației umane ca atare. În articol sunt propuse unele măsuri îndreptate spre optimizarea situației ce se crează în acest domeniu (creșterea eforturilor de conlucrare în domeniul perfecționării profesionale ale reprezentanților puterilor legislative și executive, lărgirea colaborării între organizațiile nonguvernamentale și centrele de cercetare ș.a.) În mod special, este subliniată importanța măsurilor de fortificare a măsurilor de încredere și stabilirea unui control efectiv asupra activității subiecților dreptului internațional în domeniul militar.

ABOUT THE CORELATION OF INTERNATIONAL LAW REGIME AND SECURITY PROBLEMS IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL CONTEMPORARY RELATIONS

This work presents the research of the changes that have been taking place in the world politics throughout the last decades and the influence of these changes on the political legal regime of modern international relations. The issues at stake are, first of all, the issues of war and peace, sovereignty and involvement in the domestic affairs of the states, the problems of global security in general. There was formulated the personal vision of the consequences of the increased globalization influence on the world politics as a result of increased priority of economic and technological sphere that led to revision of the main approaches to the study of a set of rules aimed at regulating international life under modern conditions. The normative legal basis, accumulated by international community in this field, is studied. It is mentioned that the cornerstone of the international public law is the system of norms aimed to exclude coercive forms in settling the disputes in relations between the states. The article analyses in details the main legal principles of interstate relations regulation. Taking into account the fact that the international legal basis is the foundation for maintaining stability, the author views its content through the prism of importance and necessity to preserve peace and human civilization. Certain measures are proposed in the article to optimize the current situation in this field (more concerted efforts to improve the education level of the representatives of legislative and executive power, enhanced cooperation between nongovernmental organizations and research centers, etc.) Special emphasis is given to the importance of strengthening trust measures and establishment of efficient international control over the activity of international law subjects in the military field.

В настоящее время происходящие качественные изменения в мировой политике неизбежно влекут за собой не менее серьезные изменения правил, регулирующих поведение участников политического взаимодействия. Это в свою очередь отражается на политико-правовом режиме современных международных отношений. Все чаще ставится вопрос об эффективности международного права. В первую очередь это относится к публичному международному праву¹, сфера применения которого затрагивает межгосударственные отношения, а основной целью является предотвращение вооруженной борьбы между государствами. Однако войны и вооруженные столкновения были и продолжают оставаться неотъемлемой чертой истории международных отношений.² Это и порождает дискуссии относительно эффективности международного публичного права.

Усиление влияния глобализации на мировую политику, возрастание приоритетности экономических и технологических областей привели к переосмыслению основных подходов к исследованию роли свода правил, призванных регулировать международную жизнь в условиях современности. Традиционная область международного права стала рассматриваться в более широком контексте режимов мировой политики. При этом под режимом понимается определенный набор принципов, принятия решений субъектами в конкретной области международных отношений.³

Под международным политико-правовым режимом понимается "совокупность норм, правил и процедур принятия решений, вокруг которых, концентрируются ожидания действующих лиц в данной области".⁴ Прежде всего, речь идет о своде правил, которые могут быть закреплены в юридически обязывающих документах, но могут существовать и де-факто. Эти правила определяют действия государств в определенной области, например в сфере безопасности или более конкретно в ядерном нераспространении. Наличие режима оказывает сдерживающее влияние, но формально каждое государство может поступать по собственному усмотрению. Как правило, все участники режима действуют в соответствии с едиными правилами. В данном контексте речь также идет об ограничении свободы выбора. Поведение участников режима подчиняется правилам даже в том случае, если в краткосрочном плане нарушение режима способно принести выгоду или его соблюдение наносит ущерб. основополагающими становятся долгосрочные интересы государств. Важным принципом является всеобщность, взаимность соблюдения правил всеми участниками.

Любой сбой в функционировании режима способен привести к обесцениванию всего набора правил. Также реакцией на нарушение могут стать экономические и силовые санкции, призванные восстановить жизнеспособность режима.⁵

Происходящие перемены в мировой политике повлекли за собой изменения политико-правового режима современных международных отношений. Данный режим затрагивает вопросы войны и мира, суверенитета и вмешательства, проблемы безопасности.⁶ От будущего политико-правового режима во многом будет зависеть характер развития международных отношений и мировой политики в XXI веке.

Так, можно утверждать, что международно-правовая база является основой концепции глобальной безопасности. Право международной безопасности принято рассматривать как совокупность общепризнанных и специальных норм, направленных на поддержание мира и международной безопасности, пресечение актов агрессии и т.д. В свою очередь международно-правовое обеспечение мира и международной безопасности определяют как совокупность урегулированных международным правом мер, призванных разрешать международные споры мирным путем, создание универсальной и региональной систем коллективной безопасности, предотвращения войны, сокращения вооруженных сил, вооружений и осуществление разоружений.⁷

К данной категории также принято относить принцип территориальной целостности, который защищает право государства на целостность и неприкосновенность его территории; принцип нерушимости государственных границ; принцип разрешения международных споров; принцип суверенного равенства государств; принцип невмешательства во внутренние дела государства; принцип сотрудничества; принцип равноправия и самоопределения народов; принцип уважения прав человека. Все они являются основой функционирования международной жизни и закреплены в Уставе ООН.

Международные организации, ставшие в последнее время неотъемлемым субъектом международной жизни являются источниками основных законов международной жизни. Согласно пункту 3 статьи 2 Устава ООН государства должны разрешать международные споры мирными средствами. То есть принцип сотрудничества, и эффективного использования дипломатии при разрешении конфликтов и кризисных ситуаций являются основными законами международной жизни. В последние десятилетия возросла роль Междуна-

родного Суда, призванного содействовать урегулированию споров, в случае если все другие мирные средства оказываются неэффективными.

Правовые принципы развития международных отношений являются основой для регулирования межгосударственных отношений. Принцип запрещения силы содержался в уставе Лиги Наций, в настоящее время закреплён в Уставе ООН и является запретом на решение спорных вопросов силовыми методами.

В данном контексте нельзя не упомянуть о договорах, которые являются главным способом взаимоотношений субъектов международного права на мировой арене. Так, Венская конвенция о праве международных договоров с 1969 года представляет собой основной источник закономерностей развития международных договоров как средства регулирования межгосударственных отношений в различных сферах сотрудничества. Например, Римские договоры 1957 года, Маастрихтский договор 1992 года и Амстердамский договор 1997 года закрепили создание Европейского Союза, представляющего собой важную силу в международных отношениях и действующего на основе принципов свободы, демократии и соблюдения, основных прав и свобод.

В условиях расширения Европейского Союза и увеличения роли данной международной структуры представляется целесообразным подробнее остановиться на ее рассмотрении. ЕС поэтапно ставил перед собой новые цели и задачи, умело осуществлял и реализовывал их. Первоначально, в его рамках планировалось создание преимущественно экономического и технического сотрудничества. Единый рынок товаров, услуг и капиталов, введение в 2002 году единой денежной единицы евро, заменившей в странах участницах Союза национальные деньги и "ставшей одной из важнейших мировых валют",⁸ свидетельствуют о масштабной работе, проделанной в этом направлении правительствами ряда европейских государств. Функционирование системы европейских органов власти, которая включает избираемый гражданами Европейский парламент, суды Союза, Комиссию, Совет, Европейский центральный банк, Омбудсмана Европейского Союза (уполномоченного по правам человека) подтверждают это.⁹

На сегодняшний день можно говорить о начале строительства политического союза, установлении сотрудничества в таких областях, как социальная политика, занятость населения, иммиграционные процессы, правоохранительные органы, правосудие, общие стандарты обороны и безопасности. Кроме того, рассмотрение перспективы

создания Соединенных Штатов Европы (СШЕ) является весьма интересной особенно для специалистов в области международного публичного права. Разрастание интеграционного объединения предполагает выработку новых правовых форм и методов регулирования интеграционных процессов на национальном, межгосударственном и наднациональном уровнях.¹⁰

Европа столкнулась с двояким вызовом глобализации и внутренней модернизации, необходимостью институциональных, финансовых и социальных реформ. Очевидно, что столь серьезные преобразования отразятся на правовой регламентации отношений, как с новыми членами ЕС, так и с так называемыми «новыми соседями». Все это потребует выработки новых подходов в осуществлении и реализации поставленных целей. Изучение и анализ дальнейших преобразований в устройстве Европейского Союза в складывающихся условиях мирового развития представляется чрезвычайно важным.

За последнюю четверть XX и первые годы XXI веков международно-правовую сферу затронули глубокие перемены. Идет интенсивная имплементация норм международного права в национальные правовые системы. Развернулись миротворческие операции третьего поколения. Осуществлен ряд действий в правовой сфере по борьбе с терроризмом. Отдельными государствами, организациями и теоретиками подводятся юридические основания под «ограничение суверенитета», «расширение демократии» в международном масштабе, «гуманитарные интервенции», наказание «государств-изгоев», «смену режима», «превентивную войну». Учреждены международные трибуналы для уголовного преследования лиц, созданы новые и реформированы старые универсальные и региональные механизмы защиты прав человека.

В современных условиях человечество сталкивается с такими феноменами как национализм, сепаратизм, терроризм, экстремизм в любом их проявлении. Это своего рода общий вызов человечеству, приносящий неисчислимые жертвы и разрушения в различных точках планеты. Тогда как высшим приоритетом для всех народов и государств должен быть мир без войн и конфликтов, мир демократии и процветания. Каждое государство имеет право на достойное место среди других наций и равную безопасность во всех ее аспектах – политическом, военном, экономическом, социальном и иных.

Сегодня, как и ранее, краеугольный камень международного публичного права составляет си-

стема норм, призванных исключить силовые формы разрешения спорных вопросов в отношениях между государствами. На международном уровне принцип запрещения применения силы для разрешения международных конфликтов содержался в некоторых договорах Версальской системы, в статуте Лиги Наций, пакте Бриана-Келлога. Позднее Нюрнбергский трибунал "объявил войну" тягчайшим международным преступлением. В Уставе ООН была реализована наиболее действенная за всю историю международных отношений попытка создать механизм «поддержания международного мира и безопасности».

Таким образом, международно-правовая база как основа поддержания безопасности является в некотором смысле залогом сохранения мира и человеческой цивилизации как таковой. Она характеризуется разветвленностью, взаимозависимостью и комплексностью. Что касается выделенных проблем в этой области, то в этом контексте представляется необходимым государствам наращивать усилия по совместной работе в сфере усовершенствования образования представителей законодательной и исполнительной властей, расширять сотрудничество между неправительственными организациями и исследовательскими центрами, специализирующимися в области права.

Таким образом, политико-правовой режим находится в стадии динамического развития и опирается на принципы международного права. Чрезвычайно важным является укрепление мер доверия и установление эффективного международно-

го контроля над деятельностью субъектов международного права в военной области. От того, в какой мере государства и правительства будут соблюдать данные принципы, во многом будет зависеть не только характер политико-правового режима, но и будущее человечества.

Библиография:

(Endnotes)

¹ Бирюков П.Н. Международное право. Учебное пособие. II издание. Москва: ЮРИСТЪ, 2000, с. 10.

² Тункин Г.И. Теория международного права. Москва: ЗЕРЦАЛО, 2000, с. 314.

³ Современные международные отношения. Под ред. А.В. Торкунова. Москва: РОССПЭН, 2001, с.71-72.

⁴ Krasner Stephen Structural Causes and Regime Consequences: Regimes as Intervening Variables. / International Regimes. Ithaca, Cornell Univ. Press, 1983, p.1.

⁵ Ядерное нераспространение. Москва: ПИР-ЦЕНТР, 2002, Т-1, с.68.

⁶ Кулагин В.М. Современные международные отношения. Москва: РОССПЭН, 2000, с. 70-72.

⁷ Международное публичное право. Под ред. К.А. Бякшева, Москва: ПРОСПЕКТ, 2001, с.354-355.

⁸ Гутник В. Европейский экономический и валютный союз: Предварительные итоги и перспективы развития // МЭМО -2005, №5, с.10.

⁹ На пути к Европейской Конституции Европейский конвент и перспективы разработки Конституционного договора (Конституции) Европейского Союза // <http://21century.ru/page.php?id=99>

¹⁰ Там же.

REGLEMENTAREA RELAȚIILOR INFORMAȚIONALE

Tatiana BICHERSCHI

Magistru în relații internaționale

THE REGULATION OF INFORMATIONAL RELATIONSHIP

During the last decade the society supported the transition from the „industrial society” to the „informational society”, which led to the necessity of cardinal changes of the production methods, human concept, inter state relationship and first of all the adoption of new regulation in the regulation of relation in the information society.

With the development of the informational processes and occurrence, in this regard, of relations of the informational society, of a special certainty and importance is the problem of adequate regulation of it.

The importance of the problem of legislation development in information sphere is determined through those circumstances, that those norms of laws greatly influence the quality of regulation of subjects' attitudes from all domains of a life of a country.

Information is the major direction of modern development of the state and society; it gets into all spheres of activities of the person. Revolutionary influence of information reaches economic and social domains, science and education, culture and behavior, the domain of law, the state and all bodies of the civil society. Its importance is decisive for the establishment and development of new social economic relationships, assuring the safety of a country and its national interests. Thus, the regulation of informational relationship has a major importance for the formation of the civil society and the creation of a state of law.

УРЕГУЛИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ОТНОШЕНИЙ

За последние 10 лет, страны последовательно преодолевают переход от «индустриального общества» к обществу информационному. Постоянно находятся в поиске кардинальной смены подходов в правовом регулировании межгосударственных отношений, и в первую очередь принятия новых национальных нормативно-правовых основ регулирования отношений в информационном обществе.

С развитием процессов информатизации и возникновением в этой связи новых общественных отношений особую остроту и социальную значимость приобретает проблема их адекватного правового регулирования. Правовая основа развития единого информационного пространства страны должна способствовать гармоничному развитию информационных ресурсов, информационных услуг и средств информационного производства в стране в процессе ее движения к информационному обществу. Важность проблемы развития законодательства в информационной сфере определяется также тем обстоятельством, что нормы законов этой сферы существенно влияют на качество регулирования отношений субъектов во всех сферах жизни страны.

Информатизация является важнейшим направлением современного развития государства и общества, она проникает во все сферы жизнедеятельности человека. Революционное воздействие информатизации касается экономической и социальной областей, науки и образования, культуры и поведения людей, сферы права, государства и всех институтов гражданского общества. Ее важность неоспорима для формирования и развития, качественно новых социально-экономических отношений, обеспечения безопасности страны и ее национальных интересов.

Dezvoltarea societății la etapa contemporană se caracterizează prin amplificarea rolului domeniului informațional. În Carta de la Okinawa a Societății Informaționale Globale, semnată de șefii G8 la 22 iulie 2000, statele proclamă următorul principiu: „Toți oamenii de pretutindeni, fără excepție, trebuie să aibă posibilitatea de a utiliza avantajele societății informaționale globale”. Tehnologiile telecomunicaționale și informaționale devin factorii

de importanță vitală de dezvoltare a economiei mondiale.

Informatizarea a produs una din cele mai profunde schimbări pe parcursul dezvoltării civilizației umane. În ultimele decenii, tehnologiile informaționale și telecomunicaționale au devenit factorii cei mai importanți ce influențează dezvoltarea societății, iar informatizarea tuturor domeniilor activității omenești, apare astăzi ca cea mai importantă sarcină a societății

și ca imperativ al dezvoltării sociale. Informatizarea este direcția primordială a dezvoltării contemporane a statului și societății, ea pătrunde în toate domeniile activității vitale a omului. Influența revoluționară a informatizării atinge domeniul economic și social, al științei și învățămîntului, al culturii și comportamentului uman, domeniul dreptului, statului și al tuturor instituțiilor societății civile. Importanța ei este incontestabilă pentru formarea și dezvoltarea unor relații social – economice noi, asigurării securității statului și a intereselor sale naționale.

În procesul de studiere a procesului de reglementare a relațiilor informaționale se evidențiază următoarele aspecte: unul legat de funcția de reglementare a statului și dreptului în domeniul informațional, alta – de influența informatizării asupra statului propriu zis și a sistemului de drept, a modificărilor lor în procesul de constituire a societății informaționale. Aceasta duce la schimbarea viziunii asupra unui șir de concepții juridico – statale stabilite, a valorilor juridice, incluzînd și reglementarea relațiilor informaționale propriu zise.

Existența relațiilor informaționale constă în faptul că, așa cum informația pătrunde în toate domeniile activității umane, la fel și relațiile informaționale ce apar în procesul circulației ei sînt abstracte, diferențiate științific condiționat de alte relații sociale.

Noțiunea de relații informaționale încă nu s-a întărit în știința juridică, dar în legislația existentă se pot întîlni o mulțime de premise la aceasta sub forma determinării noțiunilor de „informație”, „informație în masă”, „schimbul informațional”, „proces informațional”, „produse informaționale”, ș.a.

Categoriile „reglementare juridică” și „relații sociale”, „relații informaționale” în genere, au o importanță fundamentală pentru știința dreptului (și mai ales pentru teoria statului și dreptului) și fără conștientizarea lor profundă astăzi nu este posibilă trecerea la teoria statului și dreptului sec.XXI, la crearea mecanismului efectiv de acțiune a dreptului în condițiile globalizării și informatizării.

Însuși termenul de reglementare juridică în acest caz semnifică sistematizarea, stabilirea, aducerea relațiilor informaționale în corespundere cu scopurile și interesele statului cu ajutorul diverselor norme de drept (administrativ, civil, financiar, penal, ș.a.).

Prin reglementarea juridică în domeniul relațiilor informaționale, I.L. Bacilo înțelege aplicarea normelor de drept, legislația referitoare la „regimul de ducere a evidenței, înregistrării și monitorizării resurselor informaționale pe baza anumitor criterii, de asemenea, influența juridico – normativă în cele mai „sensibile domenii ale societății informaționale”.¹

Iu.G. Prosvirin consideră că reglementarea juridică a relațiilor informaționale reprezintă influența determinată a normelor de drept, raporturile juridice, actele de realizare și aplicare a proceselor informaționale, informatizării și protecției informației în stat.²

Reglementarea juridică în domeniul informațional, remarcă M.M. Rassolov, înseamnă totalitatea normelor de drept ce reglementează relațiile informaționale în societate și includ dispoziții ce se referă la activitatea informațională în întregime.³

A.V. Morozov în lucrările sale vorbește despre reglementarea relațiilor informaționale ca despre o noțiune nouă, care prin intermediul normelor de drept este legată de asigurarea juridică a relațiilor apărute în rezultatul creării și utilizării rețelelor informaționale globale și a altor tehnologii informaționale noi.⁴

Importanța fundamentală a răspîndirii rețelelor de calculatoare constă în primirea, prelucrarea și transmiterea a celei mai diverse informații. Informația, capabilă să se deplaseze de la un subiect la altul cu viteză mare și în volume considerabile, devine obiect independent în legătură cu care apar relațiile sociale, capătă o apreciere înaltă nu numai datorită proprietăților substanțiale dar și posibilităților tehnice oferite de rețelele electronice de calculatoare. Prin intermediul unor astfel de rețele astăzi, subiecții realizează cunoștințe, află noutăți, publică lucrări, încheie contracte, dar și comit infracțiuni.

Cu toate acestea reglementarea juridică a relațiilor, legate de funcționarea și utilizarea rețelelor de calculatoare informaționale, se află abia la etapa de prelucrare. Ba mai mult, căile metodologice de rezolvare a problemei date sînt contradictorii și se disting prin lipsa unei concepții unice. Chiar specialiștii dreptului informațional scriu că, întrebările apărute în legătură cu utilizarea spațiului informațional global prin intermediul rețelei Internet și altor rețele regionale și globale, sînt astăzi „terra incognita”⁵.

Problema globalizării și extraterritorialității, condiționată de răspîndirea rețelelor de calculatoare în toată lumea, și competența teritorială limitată a fiecărui stat în parte, poate fi rezolvată pe calea unei active cooperări internaționale în sfera apropierei și unificării legislațiilor diferitor țări ale lumii, privind utilizarea și funcționarea rețelelor electronice de calculatoare.

Totalizînd definițiile anterioare se poate conchide că, conceptul de reglementare juridică a relațiilor informaționale constituie influența juridică asupra relațiilor informaționale în stat prin intermediul unui sistem special specific de mijloace juridice (norme de drept, raporturi juridice, acte legislative ș.a.) sau, altfel spus, este aplicarea normelor de drept și a

altor mijloace juridice pentru a influența relațiile informaționale cu scopul sistematizării lor și rezolvarea sarcinilor juridico – informaționale concrete, ce stau în fața societății noastre.

Reglementarea juridică a relațiilor informaționale trebuie să se realizeze atât prin intermediul normelor de drept coercitive, stabilite de stat, cât și prin intermediul normelor de drept instituite în cadrul relațiilor informaționale. Fără o reglementare juridică efectivă nu este posibilă activitatea juridico – informațională.

Prin termenul relații juridice informaționale se înțeleg acele relații sociale în domeniul informației, informatizării și securității informaționale, care își găsesc reflectare în diverse norme de drept și sînt reglementate de ele. Relațiile informaționale se caracterizează prin prezența anumitor subiecți ai activității informaționale (organele de stat, organizații, mijloace de informare în masă, cetățeni, .a.); obiecte (informația, sisteme informaționale, tehnologii, Internet, ș.a.), legăturilor între subiecți și obiecte prin intermediul relațiilor informaționale; prezența normelor din diferite ramuri ale dreptului, care sînt folosite în procesul reglementării juridice. Relațiile informaționale constituie temeiul apariției oricărui tip de raporturi juridice, deoarece inițial subiecții trebuie să primească informația care le va permite alegerea variantei de conduită juridică.

Prin urmare, raporturile juridice ca acțiuni reglementate de lege privind crearea, primirea, transmiterea, interpretarea și utilizarea informației, însoțesc, pătrund și determină cursul tuturor raporturilor juridice (civile, penale, ș.a) în cadrul cărora informația este obiectul ajutor. În rînd cu astfel de raporturi juridice există și raporturi juridice informaționale naturale, obiectul natural al cărora este informația.

Astfel, pentru determinarea conținutului tipului cercetat de reglementare juridică e necesar de a determina totalitatea normelor juridice ce reglementează relațiile informaționale în societatea noastră la momentul actual.

Trebuie de subliniat că, în mare parte aceste norme juridice nu reglementează doar aspectul informațional al relațiilor juridice. De obicei, ele conțin principii ce au legătură cu diferite ramuri ale dreptului: constituțional, civil, financiar, al muncii, penal, ș.a. Această legătură este necesară, stabilă și joacă un rol esențial în reglementarea juridică a relațiilor informaționale.

Dacă ne-am referi la normele de drept constituțional, de exemplu, se cunoaște faptul că aceste norme nu numai că consolidează și reglementează structurile sociale și statale, relațiile economice și sociale corespunzătoare din RM, dar și fixează

importante principii ale activității informaționale în țară, drepturile omului (subiect al raportului juridic) la informație ca unul din drepturile fundamentale ale omului (Titlul II, capitolul II, art.34 Al Constituției RM). Aceste norme sînt primare pentru majoritatea aspectelor cercetate ale raportului juridic.

Normele examinate, într-un mod sau altul, influențează activ tot domeniul informațional al societății noastre, adică întregul domeniu al activității sociale legat de acumularea, prelucrarea, răspîndirea, transformarea și utilizarea informației. Ca domeniu al reglementării juridice - reprezintă totalitatea subiecților de drept ce în baza legislației informaționale și de altă natură, realizează o așa activitate, ce permite rezolvarea unor sarcini informaționale bine definite în sistemul de drept social și subsistemele sale, inclusiv însuși mecanismul reglementării juridice a domeniului dat.

Pentru ușurarea studiului fenomenului informațional și al particularităților lui de influență asupra omului, este necesară introducerea unei definiții mai exacte a domeniului informațional, prin care se propune a înțelege spațiul limitat de posibilitatea de percepție a omului și a mijloacelor tehnice contemporane, în cadrul căruia se reproduce, transmite, prelucrează și reelizează informația, adică se efectuează circulația ei.

Domeniul informațional ca obiect al reglementării juridice se divizează în, mai multe domenii, în funcție de obiectul reglementării.

Printre ele se pot evidenția: acumularea și răspîndirea diferitor tipuri de informații; formarea resurselor informaționale, pregătirea produselor informaționale și prestarea serviciilor informaționale; realizarea drepturilor la : căutarea, prelucrarea, aprecierea, transmiterea și utilizarea informației⁶, a tehnologiilor informaționale și a mijloacelor de asigurare a lor; prelucrarea și implementarea în practică a mijloacelor și metodelor securității informaționale.

Odată cu dezvoltarea proceselor informaționale și apariției, cu această ocazie, a noilor relații sociale, o importanță socială și intensitate deosebită capătă problema unei reglementări juridice adecvate a lor.

Unadirecționările prioritare ale politicii informaționale este perfecționarea bazei juridico-informaționale, în legătură cu aceasta e necesară conștientizarea științifică a unui model special al normelor de drept – informaționale, care sînt norme de drept ce reglementează relații specifice ce apar în domeniul informațional în legătură cu realizarea drepturilor și libertăților informaționale și realizării proceselor informaționale în cadrul circulației informației.

Informația se materializează în toți factorii industriei sociale și constituie practic ciclul inițial

referitor la oricare din mărfurile produse, a lucrului efectuat și a serviciului oferit. După importanța sa resursele informaționale, de rînd cu cele naturale, financiare, ale muncii ș.a., constituie potențialul cel mai important de stat și al societății.

Baza juridică a dezvoltării spațiului informațional unic a RM, trebuie să favorizeze dezvoltarea armonioasă a resurselor informaționale, serviciilor informaționale și a mijloacelor producerii informaționale în țară în procesul constituirii societății informaționale. Importanța problemei dezvoltării legislației în domeniul informațional se determină și prin faptul că normele legilor din acest domeniu influențează esențial calitatea relațiilor subiecților în toate domeniile vitale ale țării.

Deși legislația informațională s-a constituit într-o ramură independentă a legislației, trebuie de luat în considerație și faptul că astăzi e necesară dezvoltarea și perfecționarea ei continuă. E necesară prelucrarea unor legi naționale și internaționale noi și a altor acte normative de drept, orientate spre completarea lacunelor în reglementarea juridică a relațiilor sociale în domeniul informațional, mai cu seamă cu introducerea în legislație a noțiunilor noi întrebuintate în tehnologiile informaționale și telecomunicaționale.

Reglementarea juridico-normativă în domeniul informațional, trebuie să se construiască în baza respectării normelor constituționale de inviolabilitate a vieții private și confidențialitatea corespondenței, deoarece drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului au prioritatea.

Întrebările ce țin de accesul la informație, formarea și utilizarea resurselor informaționale naționale și protecția informației sînt reglementate nemijlocit de Constituția RM, de asemenea în așa acte ca : Legea Republicii Moldova cu privire la protecția datelor cu caracter personal, Nr. 17, din data de 15.02.2007, Monitorul Oficial al R.Moldova 107-111/468 din 27.07.2007, Legea cu privire la informatică, Nr. 1069-XIV, din data de 22.06.2000, Monitorul Oficial al R.Moldova 73-74 din 05.07.2001; Legea privind accesul la informație, Nr. 982-XIV, din data de 11.05.2000, Monitorul Oficial al R.Moldova 88-90 din 28.07.2000; Legea privind comerțul electronic, Nr. 284, din data de 22.07.2004, Monitorul Oficial al R. Moldova 132 din 06.08.2004; Legea cu privire la documentul electronic și semnatura digitală, Nr. 264, din data de 15.07.2004, Monitorul Oficial al R. Moldova 132 din 06.08.2004; Legea cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat Nr.467-XV din 21.11.2003, Monitorul Oficial al R. Moldova 6-12 din 01.01.2004; Hotărârile Guvernului Republicii Moldova cu privire la realizarea Strategiei Naționale de edificare a societății informaționale

le – „Moldova electronică” în anul 2006, Nr. 421, din data de 17.04.2007, Monitorul Oficial al R.Moldova 57-59/450 din 27.04.2007, ș.a.

Scopul unei astfel de programe, de constituire a unei „Moldove electronice”, trebuie să fie crearea condițiilor pentru dezvoltarea democrației, creșterea eficacității funcționării economiei, administrării publice pe baza implementării și răspîndirii tehnologiilor informaționale și telecomunicaționale, asigurarea drepturilor la libera căutare, primire, transmitere, producere și difuzare a informației, extinderea activităților orientate spre pregătirea specialiștilor în tehnologiile informaționale și telecomunicaționale și a utilizatorilor calificați.

Realizarea cu succes a acestui scop presupune cîteva etape⁷:

- ca orientare de bază trebuie să fie perfecționarea reglementării juridice a relațiilor în domeniul dezvoltării tehnologiilor informaționale și telecomunicaționale contemporane (TIC). Aceasta presupune efectuarea unei analize a bazei normative în scopul evaluării problemelor cheie ce împiedică implementarea TIC, studierea nivelului informatizării economice, efectuarea evidenței totale a resurselor informaționale de stat.

- pregătirea pachetului de proiecte legislative orientate spre rezolvarea problemelor legate de crearea, difuzarea documentelor electronice, dezvoltarea comerțului electronic, reducerea barierelor administrative, ce împiedică ieșirea organizațiilor naționale pe piața tehnologiilor informaționale și telecomunicaționale, armonizării legislației naționale în domeniul TIC, cu prevederile convențiilor internaționale, și a legislațiilor țărilor UE.

- crearea unei infrastructuri informaționale și telecomunicaționale unice pentru organele puterii de stat și organelor administrației publice locale, organizațiile bugetare și necomerciale, centrele de conectare la sistemele informaționale accesibile.

Luînd în considerație specificul reglementării juridice a relațiilor informaționale, legislația în acest domeniu include un șir de direcții⁸:

- Legislația privind mijloacele de informare în masă (MIM) - reglementează relațiile legate de căutarea, primirea, producerea și răspîndirea informației în masă, prin care se înțelege mesaje și materiale tipărite, audio-, și audiovizuale pentru un cerc nelimitat de persoane. Legea permite crearea și difuzarea mijloacelor de informare în masă folosind tehnologiile informaționale noi și stabilește inadmisibilitatea cenzurii și a divulgării informațiilor ce constituie o taină de stat sau de altă natură protejată de stat, reglementează organizarea activității MIM și a relațiilor cu cetățenii, organizațiile, partidele politice

și organele de stat. Cu toate acestea, vorbind despre libertatea informației în masă, ar trebui de reglementat juridic responsabilitatea subiecților pentru aducerea prin intermediul MIM a informației false intenționate și a informației cu acces limitat (de stat, de serviciu, comercială, și alte tipuri de taine).

- Legislația privind crearea resurselor informaționale, pregătirea produselor informaționale, prestarea serviciilor informaționale. Prin resurse informaționale ar trebui de înțeles documente separate și masiv de documente, inclusiv în sistemele informaționale (biblioteci, arhive, ș.a.). Resursele informaționale sînt protejate de normele legislației, de rînd cu resursele materiale, financiare, ș.a.. Resursele informaționale de stat sînt deschise și accesibile cu excepția celor ce sînt raportate de către legislație la categoria celor cu acces limitat. Proprietarul resurselor informaționale stabilește de sine stătător ordinea de primire a informației de către utilizator, iar informația despre condițiile de acces la ea se oferă gratis. Refuzul de acces la resursele informaționale poate fi reclamat în justiție. În scopul creării resurselor informaționale, legislația prevede obligația diferitor subiecți de a oferi organelor de stat și locale informații despre activitatea lor sau prezentarea unor acte obligatorii. De exemplu, întreprinderile sînt obligate trimestrial să prezinte organelor fiscale, organelor de asigurări sociale dări de seamă privind activitatea lor economico-financiară și de gospodărire. La resursele informaționale se referă și datele personale a cetățenilor, care sînt acumulate de diferite organe de stat, la întreprinderi sau în cadrul organizațiilor necomerciale.

- Legislația privind căutarea, primirea, transmiterea și utilizarea informației se bazează pe normele constituționale, ce asigură dreptul fiecăruia la libera căutare, primire, producere și difuzare a informației prin oricare mijloc egal, de asemenea prevederilor corespunzătoare ale Legii cu privire la informatizare și la resursele informaționale de stat nr.467-XV din 21.11.2003.

- Legislația privind mijloacele de comunicație. Formarea spațiului informațional unic este imposibilă fără mijloacele de comunicație, care împreună cu mijloacele tehnice de calcul formează baza tehnică pentru asigurarea procesului de colectare și difuzare a informației în domeniul comunicațiilor și sînt reglementate de Legea telecomunicațiilor nr.520-XIII din 07.07.95, care determină competența organelor de stat, drepturile și obligațiile persoanelor fizice și juridice ce participă la asigurarea utilizatorilor cu mijloace de comunicație sau celor ce se folosesc de serviciile comunicaționale.

- Legislația privind securitatea informațională este compusă din norme constituționale, Legea

securității statului nr.618-XIII din 31 octombrie 1995, Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.10-11 din 13 februarie 1997, Legea cu privire la secretul de stat, nr.106 din 17.05.1994, Monitorul Oficial Nr.002 25.08.1994 și alte acte care consfințesc bazele juridice ale asigurării securității persoanei, societății și statului, sistemului de securitate și funcțiile lui, ordinea organizării și finanțării organelor ce se ocupă de asigurarea securității, de asemenea, contorul și supravegherea legalității în domeniul asigurării securității. Ca obiecte ale securității apar: dreptul și libertățile persoanelor, valorile materiale și spirituale ale societății, regimul constituțional, suveranitatea și integritatea teritorială a statului. Amenințările la adresa obiectelor securității emană din sursele interne și externe. Pentru menținerea nivelului necesar de apărare a obiectelor securității, se folosește sistemul normelor de drept în vigoare, care reglementează diferite aspecte ale securității.

În RM se observă o tendință în reglementarea relațiilor informaționale, comună cu cea a țărilor CSI (Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova - elaborat de Comisia instituită prin decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 374-IV din 22 decembrie 2005; Concepția formării societății informaționale a țărilor CSI⁹).

La momentul actual în RM sînt adoptate și funcționează diferite acte legislative și normative în domeniul informațional: despre informatizare și resursele informaționale de stat; privind accesul la informație; documentului electronic și semnătura digitală; comerțul electronic; rețeaua electrică. Decretul Președintelui RM privind constituirea societății informaționale în RM, prevede: crearea societății informaționale este una din prioritățile naționale. A fost aprobată Politica creării societății informaționale în RM și strategia creării societății informaționale „Moldova electronică (eMoldova)”.

Evident că actele normative în vigoare reglementează unele aspecte ale informației și informatizării. Problema însă rămîne a fi în caracterul segmentat al actelor legislative și ele nu stabilesc un sistem unic de reglementare juridică a relațiilor informaționale.

Făcînd o analiză a legislației în domeniul informațional, se poate constata că în majoritatea sistemelor de drept, la etapa actuală, într-o măsură sau alta, este consfințit regimul juridic al informatizării, precum și ordinea creării și utilizării resurselor informaționale de stat, care a avansat enorm comparativ cu anii '90, cînd abia s-a inițiat crearea sistemelor și resurselor informaționale naționale. Neajunsul cel mai mare este păstrarea caracterului nedeterminat vis-a-vis de statutul

juridic al informației, la determinarea tipurilor informației și a regimurilor juridice de utilizare a ei în dependență de statutul informației și al utilizatorului. De asemenea, nu se acordă atenția necesară noțiunii, conținutului și mecanismului reglementării juridice a relațiilor informaționale în societatea contemporană și, de asemenea, orientărilor fundamentale de perfecționare a acestei reglementări în RM.

În procesul studierii noțiunii de reglementare a relațiilor informaționale se face evidentă concluzia că, caracteristica legislației informaționale se bazează pe definirea domeniului informațional ca totalitatea normelor ce reglementează domenii interconectate de producere și interconexiune a informației necesare pentru formarea resurselor informaționale, primirii și redistribuirii produselor informaționale, prestarea serviciilor informaționale, căutarea, primirea și consumarea de către utilizatori a informației, cererea și implementarea mecanismelor și mijloacelor de asigurare a securității informaționale.¹⁰

Rezolvarea multiplelor probleme ale etapei contemporane de dezvoltare a relațiilor informaționale care preocupă tot mai mult legiuitorii autohtoni și din străinătate, ar fi fost puțin productivă în condițiile lipsei unui plan mai mult sau mai puțin concret de activitate juridică pentru soluționarea lor, realizat în strânsă legătură cu principiile fundamentale ale reglementării juridice a relațiilor informaționale, cum ar fi: libertatea informației și egalitatea subiecților

relațiilor informaționale, autenticitatea, plenitudinea și prezentarea la timp a informației, respectarea cerințelor legalității și a ordinii de drept a relațiilor informaționale, securitatea informației și protecția informației, limitarea accesului la informație de un anumit tip.

Referințe bibliografice:

(Endnotes)

¹ Бачило И.Л. Актуальные проблемы информационного права // Научно-техническая информация (Теоретические проблемы информационного права). 2001. № 9

² Просвирнин Ю.Г. Теоретико-правовые аспекты информатизации в современном российском государстве // Автореф. дисс. докт. юрид. наук. М., 2002.

³ Рассолов М.М. Информационное право. С. 10. 12

⁴ Морозов А.В. Система правовой информатизации Минюста России. С. 8.

⁵ Бачило И.Л., Лопатин В.Н., Федотов М.А. Информационное право. Учебник по ред. Топорнина Б.Н. Изд-во «Юридический Центр Пресс». С-Петербург., 2001. С. 107.

⁶ Копылов В.А. Информационное право. С. 26-28; Рассолов М.М. Информационное право. С. 12.

⁷ Морозов А.В., Правовые проблемы информатизации и информационной безопасности.

⁸ А. Северин, Правовое регулирование информационных отношений, «Юрист», N 7, 2001.

⁹ Концепция формирования информационного пространства СНГ. Утв. реш. Совета Глав Правительств СНГ от 18 октября

¹⁰ Бачило И.Л., Копылов В.А., Брусницын Н.А., Курило А.П. О концепции правового обеспечения информатизации России. М., 1993. С. 5 – 20.

DIRECȚIILE PRIORITARE ALE POLITICII EXTERNE A TURCIEI CA FENOMEN DE NOUĂ ORIENTARE ÎN COMUNITATEA INTERNĂȚIONALĂ

Ruslana GROSU,
magistru în drept

THE MAIN DIRECTIONS OF TURKISH FOREIGN POLICY AS PHENOMENON OF NEW ORIENTATION IN INTERNATIONAL COMMUNITY

This article presents the main directions of Turkish foreign policy. The author elucidates the Turkey's geostrategic location and its role within western collective defense, seeks a focus of regional problems in Turkish foreign policy, describes Turkey's reliance on the USA, which remains the principal prop of its foreign relationships, explains its course into European Union poses difficult challenges, despite the recognition that it one day could be a full EU member.

This article is one from the first scientific attempt in Republic of Moldova to present the challenges and opportunities facing Turkey in the international environment at a time of important flux and offers some conclusions about new dimension of Turkish foreign policy.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ ТУРЦИИ – ЯВЛЕНИЕ НОВОЙ ОРИЕНТАЦИИ В МЕЖДУНАРОДНОМ СООБЩЕСТВЕ

Эта статья представляет главные направления турецкой внешней политики. Автор объясняет геостратегическое местоположение Турции, её роль внутри западной коллективной обороны, а так же сосредоточивается на региональные проблемы турецкой внешней политике, охарактеризовывая доверие Турции относительно США, которые остаются основной опорой его внешних отношений. Таким образом, автор излагает курс Турции в Европейский союз и её трудные вызовы, несмотря на признание того, что Турция однажды могла стать полноправным членом ЕС.

Даная статья является одной из первых научных исследований в Республике Молдова, которая формирует вызовы и возможности стоящие перед Турцией на международной арене, и предлагает некоторые заключения в том, что касается нового измерения турецкой внешней политики.

Puține din statele lumii au un destin istoric ca cel al Turciei. El poate fi prezentat în mai multe aspecte: o situare geografică favorabilă, un trecut plasat în conjunctura cursului dominant în istoria lumii și la intersecția a trei continente. Tucia se află în același timp în Europa de Sud-Est, în Bazinul Mării Negre, în Orientului Apropiat, și aparține lumii mediteraniene, ceea ce înseamnă că este legată de Africa de Nord. Este o concepție modernă a relațiilor internaționale care minimizează rolul distanței și moștenirea trecutului, geografia și istoria fiind, totuși, cei mai importanți factori care determină rolul Turciei în politica mondială.

Rolul și locul Turciei pe arena internațională, după părerea specialiștilor, a fost profund afectat de sfârșitul Războiului Rece.[1] Direcțiile prioritare ale politicii externe turce au fost redefinite și revizuite după colapsul comunismului în Europa de Est și URSS. La început, mai mulți experți erau preocupați de faptul că sfârșitul Războiului Rece va diminua importanța strategică a

Turciei, ceea ce mai târziu s-au dovedit a fi niște temeri lipsite de temei. Dimpotrivă, căderea Cortinei de Fier a sporit importanța sa geostrategică.[2]

Procesul de regândire și redefinire a intereselor Turciei ar putea avea consecințe semnificative în ceea ce privește orientarea pe termen lung a politicii sale externe, și în mod special, al relațiilor sale cu Vestul.

Prin urmare, sfârșitul Războiului Rece nu a deschis doar noi orizonturi pentru politica externă, ci, de asemenea, a dus la modificări esențiale în realizarea politicii turce de securitate. Pornind de la această idee, există opinii precum că Turcia a pierdut pozițiile de altă dată în cadrul securității vestice în regiunea mediteraneană de Est. Mai mult ca atât, aceasta a fost argumentat prin faptul că Blocul Nord-Atlantic și-ar fi pierdut importanța în zonă și ar căuta noi alternative pentru a-și consolida structurile sale de securitate.[3]

În mod contrar, când cineva vede transformările globale ca consecință a Războiului Rece, Turcia poate fi considerată drept țara care a fost martor la cele

mai drastice schimbări de-a lungul frontierelor sale: căderea regimurilor; desființarea alianțelor defensive și sfârșirea confrunțărilor ideologice ce au afectat întreg tabloul geopolitic. Acest fapt se pare că a redus importanța geostrategică a Turciei din punctul de vedere al confrunțărilor militare din Est și Vest, dar cu certitudine a sporit semnificația în termenii noilor provocări din partea unui nou aranjament al relațiilor internaționale. Aceste noi provocări au deschis noi opțiuni și tentații pentru politica externă a Turciei în viitor, însă așa opțiuni necesită de a fi examinate în contextul principiilor tradiționale ale diplomației turce pe tot parcursul erei republicane.

Un factor important în promovarea poticii externe în Eurasia rămîne, totuși, Rusia. Aceste două state, părți componente ale imperiilor expansioniste de altă dată, au fost rivale de-a lungul istoriei pentru a-și câștiga și consolida influența în regiunea Caucazului și Balcanilor. Atitudinea ostilă față de Rusia a fost păstrată și pe timpurile sovietice, dar grandiosul plan, care a avut drept scop crearea „blocului turc” prin stabilirea relației închise cu Azerbaidjanul și cu noile state independente din Asia Centrală după destrămarea Uniunii Sovietice, a fost pericolul inerent în relațiile ruso-turce. Această idee de măgulire a fost vechiul vis al secolului naționaliștilor turci în decursul ultimelor zile de existență a Imperiului Otoman, de asemenea, ea a devenit populară printre politicienii țării pe parcursul primilor ani ai erei post-Război Rece.[4] Realizarea acestei scheme, nu numai că ar provoca teama în cercurile politice rusești, dar, la fel, ar afecta resursele economice și financiare ale țării. Mai mult ca atât, acest interes neașteptat în ceea ce privește soarta „fraților” asiatici îndepărtați nu a fost suficient pe lângă o cunoaștere temeinică a economiilor lor, structurilor sociale și culturilor pe partea întemeiată de turci. Diplomația turcă rezervată ar fi cauza amenințării menținerii bunelor relații cu Rusia și ofensării demnității popoarelor din Asia Centrală. Cumpătarea în ghidarea politicii externe a prevenit entuziasmul popular pentru această relație, afectînd negativ politica Turciei de bunăvecinătate cu Rusia. Această idee, totuși, rămîne una din punctele vulnerabile ale politicii externe turce în viitor, deoarece Federația Rusă continuă să considere aceeași regiune în sfera sa de influență și vede Caucazul ca o „curte din spate”. Aceleași considerații par să fi influențat reacțiile calculate la Ankara referitoare la evenimentele din Cecenia, în ciuda convingerilor publice profunde, mai ales, între descendenții imigranților din Caucaz. În pofida tuturor acestor rivalități, relațiile ruso-turce din ultimul timp nu par a fi tensionate.

O altă consecință a poziției geografice a țării este utilizarea frecventă a „teoriei de punte” în toate

proiecțiile despre viitorul relațiilor sale externe. Analiștii și cei care fac politică, la fel, niciodată nu obosesc să accentueze relația Est-Vest asigurată de poziția Turciei între Asia și Europa. Aceasta deseori a dat naștere teoriilor, care au atribuit diplomației turce funcția de conexiune și mediere între sferele antagoniste de influență în regiune, implicînd astfel asigurarea avantajelor morale și materiale în urma utilizării acestei teorii. Această viziune este, de asemenea, foarte larg împărtășită de către politicienii turci. Dar pentru așa un rol convins și efectiv, cerința esențială este neutralitatea politică și ideologică față de două lumi diferite, numite națiuni vestice sau europene pe de o parte și asiatice sau orientale pe de alta. Este evident faptul că relațiile puternice ale Turciei cu mecanismele de apărare din Vest, participarea sa ca membru în diferite organizații europene și, în particular, referințele sale clare pentru o cale occidentală și seculară a vieții ca standard pentru dezvoltarea sa socială are o pondere considerabilă în raport cu „înrudirile” sale religioase cu lumea orientală, în felul acesta, creînd unul din paradoxurile importante ale societății turce, adică, ambivalența culturii sale. În aceste circumstanțe, Turcia pendulează între Vest și țările Orientului Apropiat, străduindu-se să mențină relații cu ambele părți.[5] Un astfel de rol este din ce în ce mai dificil de menținut prin prezenta stare a relațiilor Turciei cu vecinii din imediata apropiere din Orientul Mijlociu (Iran, Irak și Siria). Aceasta explică faptul de ce ar fi nedrept de a aștepta o inițiativă semnificativă de la diplomația turcă cu privire la utilizarea „teoriei de punte”, asumîndu-și rolul de catalizator în acest colț al lumii. Rolul inefectiv, într-o oarecare măsură, jucat prin diplomația turcă în conflictul dintre SUA și Irak, a confirmat încă o dată falsitatea acestei presupunerii.[6]

În poziția Turciei ca stat-pivot, cel mai mult poate fi spus, probabil, despre continuarea ideii importanței sale în ceea ce privește comunicarea și transportarea între Europa și Asia Centrală prin Caucaz. Este evident că Turcia va continua să atribuie mare importanță la trecerea conductelor de petrol prin teritoriul său pentru transportarea petrolului și a gazului natural din Irak, Iran, Caucaz, Asia Centrală pe piețele europene. [7] În acest sens, strîmtorile din Marea Marmară își vor păstra importanța, deși la nivel secundar, după finisarea construcției conductelor proiectate între Marea Caspică și Mediterană, și construcția conductei de gaz natural între țărmurile de Nord și de Sud a Mării Negre.

Cele mai ostile și denaturate viziuni asupra politicii externe turce sînt de obicei expuse de către analiștii și jurnaliștii, care vin din țările ale căror istorie păstrează amprente de conflicte vechi cu Imperiul Otoman sau recente cu Turcia Republicană. Cu toate că acesta este adevărat în cazul celor mai multe țări, în special,

acele care nutresc o oarecare ostilitate împotriva vechilor lor conducători coloniali, în cazul Turciei acest sentiment negativ este utilizat de a produce un efect direct și concret asupra relațiilor sale cu vecinii săi. Aceasta are loc deoarece Turcia este înconjurată de națiuni care și-au dobândit independența de otomani relativ recent.[8]

În ciuda faptului că diplomația turcă va demonstra permanent același respect prudent, acesta e păstrat în relațiile cu noile națiuni – state, nu este posibil întotdeauna să fii sigur că aceeași atenție va fi făcută publică prin mass – media turcă, mai ales, la timpul reacției populare a naturii naționaliste la niște incidente în periferie. Dar acestea pot fi asumate ca efecte temperate ale liniei oficiale. Asupra unor astfel de ocazii vor parveni mereu așa reacții, deoarece sciziunea constantei diplomației turce ține cont de susceptibilitatea istorică a vecinilor.

În acest context, o importantă particularitate a politicii externe turce necesită să fie accentuată, mai ales, când se speculează în jurul direcțiilor sale viitoare de dezvoltare. Cu toate că jumătate din populația totală a republicii, estimată la aproximativ 12 milioane la momentul creării sale, a fost prima sau a doua generație refugiată de familii musulmane de origine etnică din teritoriile imperiului în Balcani și Caucaz, influența acestor grupuri etnice în privința noilor state din regiune a fost minimă, spre deosebire de influență exercitată, de exemplu, prin lobiștii grupurilor de presiune etnice în ceea ce ține de politica externă a SUA. Dar sînt semne alarmante pentru viitor, ca cele demonstrate prin implicarea voluntarilor ilegali în evenimentele din Nagorno – Karabah, Cecenia, Bosnia și poate Kosovo. Este sigur că diplomația turcă va face tot posibilul să prevină aceste interese de tip etnic, păstrînd direcțiile obișnuite ale politicii sale externe. Probabil remediul cel mai eficient este altul: eliminarea a astfel de conflicte prin eradicarea discriminării etnice în țările din regiune, mai ales, în Balcani.

Convingerea colectivă a turcilor este, totuși, o legitate a istoriei ce va rămîne ca factor determinant a politicii externe a Turciei în viitor. Această convingere colectivă poate fi numită „sindromul de la Sevres”. [9] Amintirea despre hartă este mereu vie în mințile tuturor acelor care au trecut prin sistemul educațional republican și, totuși influențează gîndirea ambelor cadre civil și militar, creînd o atitudine suspicioasă referitor la orice sugestie de încurajare a regionalismului sau de întemeiere a statului independent kurd, chiar în afara hotarelor actuale ale republicii.

Relațiile cu Grecia sînt probabil aspectul cel mai critic al politicii externe turce de mai mult timp, nu numai deoarece problemele între aceste două state

sînt complicate și dificil de rezolvat, dar, de asemenea, pentru că aceste relații reflectă un cadru a confruntării istorice adînc înrădăcinată de la aceea ce ar putea fi numită „moștenire bizantină”. [10]

Deteriorarea relațiilor turco-grecești au cauzat chestiunea ce a ieșit din nou la iveală în ceea ce ține de strategia diplomatică greacă vis-a-vis de vecinul său din Est, adică utilizarea imaginii de beligerant și faptul că turcii agresivi atrag sprijinul lumii occidentale. Pentru a face aceasta, Grecia a încercat să aranjeze situații unde acea imagine inevitabilă s-a ivit la sfîrșitul provocărilor succesive. Cînd provocările nu au încetat după dispute continue, rugăminți și eforturi diplomatice, precum și apeluri la discuții bilaterale din partea părții turce, amenințarea cu utilizarea forței a devenit ordinea de zi.

A fost exact momentul de a demasca în fața lumii „barbarii asiatici”, cruzi și purtători de război, și utilizarea măiestriei abilității diplomației grecești să mobilizeze opinia publică împotriva adversarului în toate domeniile, nu cu tot dinadinsul am legat chestiunea controversată în întrebare. Diplomația turcă este foarte familială cu această strategie, dar din nefericire, aceasta se întîmplă deoarece amenințarea este o cale efectivă doar pentru a stopa provocările, este imposibil pentru Turcia de a nu cădea în acest cerc vicios pentru apărarea intereselor sale, în schimbul perpetuării imaginii tradiționale.

S-ar putea să nu fie un remediu imediat pentru această situație, care a fost, în esență, rezultatul unui joc foarte periculos care a riscat ciocniri serioase între doi membri ai aceleiași alianțe. Mulți au crezut că găsirea soluției poate fi în realizarea de către prietenii celor două națiuni periculos implicate și o serioasă avertizare de către ei inițiatorului jocului înainte altei părți simțite ca complice să utilizeze descurajarea imaginii sale înspăimîntătoare.

Orice speculație asupra viitoarelor posibile direcții pe care Turcia le-ar putea lua are să fie condusă conform regulilor de bază și principiilor diplomației turce, care pare să fi suferit schimbări, fluctuații și tentații pe parcursul a mai multe decenii de existență a Republicii.

În primul rînd există o conturare reliefată a considerațiilor cu privire la apărarea și securitatea națională. Acest interes primordial nu se datorează doar poziției geostrategice precare a teritoriului într-o regiune, unde interesele mai multor puteri, uneori care concurează cu riscul implicării țării în ciocnirile lor violente, dar și faptului că același teritoriu este rîvnit de mulți pentru valoarea poziției sale. Aceasta este cauza de ce republica a simțit necesitatea să inițieze alianțe politice și militare pentru apărarea colectivă.[11]

În al II-lea rînd, este o orientare occidentală clară și demnă de atenție a relațiilor externe turce. Această orientare nu este doar o consecință a angajamentelor apărării colective și legăturilor comerciale externe, cel mai mult cu Europa și Statele Unite, dar, de asemenea, un avantaj al relațiilor culturale și sociale cu Vestul, în special cu Europa de Vest începînd cu primele eforturi de modernizare a Statului Otoman la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Din aceste cauze, care sînt strîns legate de realitățile politicii internaționale și adînc înrădăcinate în istoria ultimelor două secole, această orientare este puțin probabilă să schimbe ceva chiar într-o perioadă îndelungată. În ciuda tuturor dificultăților, căderilor și deziluziilor recent experimentate cu Europa, orice tentativă în cursul de aplicare a Turciei pentru calitatea de membru cu drepturi depline al UE și excluderea sa din inițiativa Securității Europene și Identității Defensive sau asupra chestiunilor controversate în domeniul drepturilor omului vor fi ignorate, ultimile fiind subiectul criticii aspre din partea Occidentului. Pe de altă parte, deoarece aceeași orientare este în calea unei opțiuni luate din propria inițiativă a Turciei în scopul dezvoltării sale sociale, culturale și politice. Atașamentul țării față de Vest nu poate fi utilizat ca mijloc de constrîngere pentru a-i impune politicile sau atitudinile politice care ar funcționa împotriva propriilor interese ale Turciei, deoarece aceasta contravine prevederilor dreptului internațional.

În al III-lea rînd, lipsește o schemă iredentistă în relația cu vecinii Turciei după Tratatul de la Lausanne. Anexa de la Alexandretta (provincia Hatay) în 1939 și operațiunile din Cipru din 1974 ar putea părea să fie excepție de la această regulă. Dar o analiză convingătoare a ambelor cauze va demonstra că primul a fost avantajul de pe urma negocierilor de pace cu Franța, care a fost atunci stat mandatar pentru Siria, și că intervenția militară în Cipru a fost făcută în conformitate cu tratatul internațional, care a garantat o ordine constituțională bicamerală din partea cipriților greci.[12] Pe de altă parte, aderarea strictă la principiul „pace în lume” a implicat o politică de ocolire a oricărei aventuri în afacerile externe. Nepromiterea caracterului expansionist a succedat în atragerea politicianilor turci la participarea la cel de-al Doilea Război Mondial, dar în același timp, determinarea lor de a apăra, dacă ar fi necesar cu ajutorul forței. Independența țării și integritatea teritorială a fost factorul principal care a ajutat să convingă să nu întreprindă vreo acțiune oricare agresor eventual pe parcursul aceluși război. Prin urmare, o pregătire militară constantă la orice cost a devenit o concluzie logică cu privire la principiul politicii externe pașnice.

În al IV-lea rînd, există o vigilență continuă de a garanta că relațiile cu Federația Rusă nu degenerază într-o situație de conflict. Diplomația turcă crede că intensificarea relațiilor comerciale între aceste două state este calea cea mai bună de a diminua orice neînțelegere minoră care ar putea avea loc în cadrul relațiilor politice.

În al V-lea rînd, insistența cu privire la protecția drepturilor tratatelor și intereselor vitale în Mediterana de Est este una din cele mai importante preocupări ale Republicii și forțele sale armate.[13]

Mai tîrziu, demilitarizarea insulelor a devenit una din problemele majore care au înrăutățit relațiile dintre Grecia și Turcia. Ca și alte probleme controversate: extinderea apelor teritoriale peste 6 mile marine, delimitarea șleifului continental și spațiului aerian național, definirea zonelor informaționale de zbor și alte subiecte, Turcia considera că soluționarea lor necesită discuții bilaterale extensive între vecini. Atena, în general, a preferat în direcția orientării sale istorice supunerea unor asemenea probleme medierii în cadrul organizațiilor internaționale, deoarece exista riscul, după părerea grecilor, că Ankara este partea care se opune să ia în considerație convingerea sa preconcepută în aceste organizații susținătoare a cauzelor grecești. Prin urmare, aceste subiecte sînt cu atenție relatate în perspectivele dezvoltării Turciei ca o națiune maritimă cu liber acces la Marea Mediterană. Totuși, ei au rămas a fi priviți ca amenințare a intereselor vitale a viitoarelor generații și sînt capabile să domine cursul politicii externe a Turciei la începutul secolului XXI. În decembrie 1999, Consiliul European de la Helsinki a accentuat „principiul soluționării pașnice a disputelor în conformitate cu Carta ONU” și a recomandat statelor candidate „să depună efortul de a rezolva oricare dispută nesoluționată la hotar și alte probleme relatate”. [14] Următoarele propoziții din aceeași decizie a Consiliului European pare să facă acceptarea cererii Turciei la Curtea Internațională de Justiție ca o precondiție pentru începutul negocierilor sale de aderare la Uniunea Europeană.[15]

Acesta este un alt exemplu de asentiment occidental cu adresarea tradițională a Atenei, încercînd să rezolve problemele sale cu Turcia pe arena internațională, astfel evitînd dialogurile bilaterale, care este metoda preferată a diplomației turce.

În încheiere, agenda relațiilor interstatale este determinată nu doar de importanța strategică, dar, de asemenea, și de imperativele geoeconomice sporite. Realismul rațional este și va rămîne cel mai semnificativ aspect al politicii externe a Turciei. Luînd în considerație și cele enunțate anterior, totuși, Turcia urmează cursul unei politici de afirmare activă, fără a se întoarce în trecut.

Referințe bibliografice:**(Endnotes)**

¹ Hale, William, *Turkish foreign policy, 1774-200*, London [u.a.]: Frak Cass, 2002, p. 192; Martin, Lenore G., Keridis, Dimitris, *The future of Turkish foreign policy*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2004, (Chapter III – Soysal Mumtaz, *The future of Turkish foreign policy*, pp.37-38); Khalilzad, Zalmaz, *The future of Turkish-Western relations: toward a strategic plan*, RAND, 2000, (Chapter III – Larrabee, F. Stephen, *Turkish foreign policy: new dimensions and new challenges*, p. 21)

² Khalilzad, Zalmaz, *The future of Turkish-Western relations: toward a strategic plan*, RAND, 2000, (Chapter III – Larrabee, F. Stephen, *Turkish foreign policy: new dimensions and new challenges*, p. 21); Larrabee, F. Stephen, Lesser, Ian O., *Turkish Foreign Policy in an Age of Uncertainty*, RAND, Arlington, 2003, (Chapter V – Turkey and Eurasia, p.99)

³ Sayari, Sabri, *Turkey, the changing European Security Environment and the Gulf Crisis*, *Middle East Journal*, vol. 46, 1992, pp. 10-11

⁴ Martin, Lenore G., Keridis, Dimitris, *The future of Turkish foreign policy*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2004, (Chapter 3 – Soysal Mumtaz, *The future of Turkish foreign policy*, p. 38)

⁵ Ca exemplu poate fi adus participarea Turciei în cadrul Organizației Conferinței Islamice, unde Turcia este un membru „de facto”, care nu a semnat Carta Organizației în urma deciziei guvernului de la Ankara să contribuie prin acest gest la consolidarea relațiilor cu statele din Orientul Apropiat, dar să nu le slăbească pe cele cu statele europene și SUA. Vezi: Karpat, Kemal H., *Turkish Foreign Policy: Recent Developments*, Madison, Wisconsin: University of W. Press, 1996,

⁶ Martin, Lenore G., Keridis, Dimitris, *The future of Turkish foreign policy*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2004, (Chapter 3 – Soysal Mumtaz, *The future of Turkish foreign policy*, p. 39)

⁷ *Ibidem*, p. 39

⁸ Având în vedere că vechile posesiuni ale celor mai mari imperii sînt acum state independente departe de statele colonizatoare, teritorii care au fost cedate de Imperiul Otoman la sfîrșitul războaielor balcanice în 1912-1913 și prin Tratatul de la Sevres în 1920 sau Tratatul de la Lausanne în 1923 după încheierea Primului Război Mondial, sînt vecini din imediată apropiere a Turciei. Toate aceste teritorii, care au fost odată conduse de otomani, constituie o periferie a noilor state în imediată vecinătate a prezentelor state-republici. Promovarea politicii externe în vederea acestor regiuni cere o grijă extremă și restricție, deoarece mereu a fost luată ca premisă instabilitățile de la frontiere din trecutul imperial.

⁹ Tratatul de la Sevres, semnat la 10 august 1920 între învingătorii în I-ul Război Mondial și reprezentanții sultanului otoman, a stipulat în anexa cu privire la dezmembrarea teritoriilor imperiale înafara Anatoliei, stabilirea a diferitor zone de ocupare pe actualul teritoriu a Turciei, în plus crearea Armeniei independente în Est și organizarea referendumului pentru Kurdistanul din Sud – Est. Tratatul nu a mai intrat în vigoare și Guvernul Marii Adunări Naționale a Turciei, autoritate revoluționară la Ancara după cum a fost atunci numită, a urmat

la sfîrșitul războiului de eliberare, suferind o modificare prin Tratatul de la Lausanne de la 24 Iulie 1923. Însă harta Anatoliei potrivit Tratatului de la Sevres a rămas pe paginile manualelor ca un simbol al intențiilor ostile cu privire la ultima palmă de pămînt lăsat turcilor la sfîrșitul aventurii lor istorice din stepele Asiei Centrale spre centrul Europei. Vezi: http://www.strategikon.ro/files/studii/Kurzi_Turcia.pdf, pp. 6, 12, 22.

¹⁰ Tratatul de la Lausanne a pus capăt acestei dispute fără temei între doi vecini și a stabilit un echilibru între ei în privința Mării Egee, bazată inițial pe demilitarizarea insulelor din apropierea țărmului turc și un schimb de populație între locuitorii greci ortodocși din Anatolia și turcii din Grecia, cu excepția reciprocă a populației grecești ortodoxe din Istanbul și a musulmanilor turci din Tracia de Vest. Tratatul, de asemenea, a recunoscut transferul suveranității otomane a Ciprului englezilor, în ciuda prezenței comunităților turce și grecești pe insulă, astfel contribuind pe o cale opusă la menținerea echilibrului în Mediterana de Est. Vezi: <http://ankara.mae.ro/index.php?lang=ro&id=12222>

¹¹ Ca exemplu pot fi aduse Pactul Saadabad și Balcani cu vecinii săi din Estul Apropiat și Europa de Sud-Est curînd după crearea sa, și alianța tripartită cu Anglia și Franța cu privire la ajunul Celui de-al Doilea Război Mondial, ca și nevoia de a adera la o schemă de apărare integrată, numită NATO, pe parcursul Războiului Rece.

¹² Martin, Lenore G., Keridis, Dimitris, *The future of Turkish foreign policy*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 2004, (Chapter III – Soysal Mumtaz, *The future of Turkish foreign policy*, pp. 44)

¹³ Dreptul tratatelor include statutul permanent demilitarizat al insulelor de Est din M.Egee, în special Lesbos (Midilli), Chios (Sanit), Samos (Sisam) și Nikoria (Ikorya), a căror cedare Greciei prin Tratatul de la Londra și Atena (1913) la sfîrșitul Războaielor Balcanice a fost repetată prin Tratatul de la Lausanne. La acestea ar trebui de adăugat Insulele Dalecanese ale Rhodes (Rodos), Kos (Istankoy), Kalimnos (Kilimli) și altele cedate Italiei prin tratatul de la Ouchy (1912) la sfîrșitul Războiului de la Tripoli. Această cesiune a fost repetată la Lausanne, dar suveranitatea insulelor a fost transferată Greciei prin Tratatul de la Paris (1947) la sfîrșitul Celui de-al Doilea Război Mondial, cu aceeași clauză condiționată de păstrare a statutului demilitarizat. Potrivit Tratatului de la Lausanne, acest statut ar trebui de asemenea, să cuprindă și insulele Lemnos (Limni) și Samothrani (Semendiek) aproape de strîmtoarea Dardaneli, dar demilitarizarea rămîne un obiect de dispută între 2 țări, partea greacă cere ca clauzele Convenției de la Montreux din 1936 să pună capăt statutului demilitarizat a strîmtorilor turcești și insulelor din vecinătatea turcă ar trebui să fie valabile în egală măsură pentru aceste insule. *Ibidem*, p. 45

¹⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32001R0390:RO:HTML>

¹⁵ În lipsa acesteia ei ar trebui să prezinte pe parcursul unei perioade rezonabile disputa la Curtea Internațională de Justiție. Consiliul European va revedea situația relatînd toate disputele nesoluționate, în special cele ce țin de aderare și, în acest sens, să promoveze hotărîrea lor prin Curtea Internațională de Justiție cel tîrziu în 2004. Vezi mai detaliat: <http://europa.eu/bulletin/en/9912/i1003.htm>

JURISDICȚIA CURȚII PENALE INTERNAȚIONALE ÎN RAPORT CU SUVERANITATEA DE STAT

Vladimir SACAGIU,
magistru în drept, doctorand

THE JURISDICTION OF INTERNATIONAL PENAL COURT IN RELATION WITH STATE SOVEREIGNTY

The International Criminal Court has the competence to judge the next international crimes: crime of genocide, crimes against humanity, crimes of war and crimes for aggression. Concerning first three crimes there is no problem with the competence of the International Criminal Court to judge it, but concerning aggression the Court can not judge it until it will not be introduced the definition of this crime in the Rome Statute of the Court.

The process of ratification of the Court's Statute makes to the states some problems of sovereignty. These problems are: extradition, problem of immunity, amnesties and others. To solve these problems it is necessary to introduce some modifications and completions in the national legislation, also it is necessary to interpret some provisions of the Constitution that are contrary to the Rome Statute of the Court. Every state must choose by itself the best way to harmonize the national legislation to the provisions of the Rome Statute of the Court.

The Republic of Moldova was not an exception, and in the process of ratification of the Rome Statute met some problems of sovereignty. In the case of harmonizing the national legislation to the provisions of the Rome Statute it was elaborated some projects of law in sense of modification and completion the Constitution and the Criminal Code of Republic of Moldova. The articles 18, 19, 70, 81 of the Constitution of Republic of Moldova will be modified, and also will be modified some articles from the Criminal Code of Republic of Moldova.

USA concludes with other states bilateral immunity agreements that would prevent the surrender of persons to the International Criminal Court. These agreements are criticized by the doctrine and by the specialists in the field. It is possible that USA may propose to Republic of Moldova to conclude such agreement. In these case Republic of Moldova should be very careful when it will take a decision, because in the case that Republic of Moldova concludes such an agreement, it may be possible that the foreign policy of the Republic of Moldova will change, because the European Union will not be late with its critics to the address of Republic of Moldova. That's why the Republic of Moldova should take a decision concerning its foreign policy.

ЮРИСДИКЦИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО УГОЛОВНОГО СУДА ОТНОСИТЕЛЬНО ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА

Дипломатической конференции, проведенной в Риме под эгидой ООН в июле 1998 г., удалось принять Статут Международного уголовного суда. Ратификация инструмента подобного типа может вызвать ряд проблем с точки зрения внутригосударственного права, особенно на конституционном уровне. Возникающие на конституционном уровне проблемы, прежде всего, являются следствием передачи суверенитета в результате ратификации. Эти конкретные проблемы касаются: иммунитета лиц, имеющих должностное положение; обязательства государств передавать своих граждан суду по его запросу; возможности назначения судом наказания в виде пожизненного лишения свободы; использования прерогативы помилования; исполнения просьб Прокурора суда; амнистий, вынесенных в соответствии с внутригосударственным правом или существованием государственного закона, предусматривающим применимость срока давности; а также того факта, что лиц, представших перед судом, будет судить палата из трех судей, а не коллегия присяжных. Государства могут рассмотреть несколько решений для ратификации Римского статута, несмотря на существование проблем на конституционном уровне.

Они могут состоять, например, из следующих мер:

- включение новой статьи в конституцию, которая позволит решить все соответствующие конституционные проблемы и снимает необходимость вводить исключения для всех соответствующих статей. Эту меру осуществили, в частности, Франция и Люксембург.

- систематический пересмотр всех статей конституции, которые должны быть изменены с тем, чтобы соответствовать Статуту.

- введение и (или) применение особой процедуры одобрения парламентом, вследствие чего Статут может быть ратифицирован, несмотря на то, что какие-то статьи противоречат Конституции.

- толкование отдельных положений конституции таким образом, чтобы избежать коллизии с Римским статутом.

Этот новый международный суд будет важной мерой противодействия безнаказанности и средством, способствующим соблюдению гуманитарного права и права, прав человека.

Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale presupune o protecție sporită a cetățenilor, menținerea funcționării efective a organelor de drept și a instanțelor judecătorești naționale, precum și garantarea tragerii celor vinovați la răspundere, în cazul comiterii crimelor de genocid, crimelor împotriva umanității, crimelor de război și crimelor de agresiune.

În temeiul articolului 1 din Statut, Curtea este o „...instituție permanentă, care poate să-și exercite competența față de persoane pentru crimele cele mai grave, având un răsunet internațional...”. Ea este complementară jurisdicțiilor naționale...”. Potrivit articolului 4 alin. (2) din același act internațional Curtea „...poate să-și exercite funcțiile și competențele ...pe teritoriul oricărui stat parte, iar printr-o convenție în acest scop, pe teritoriul oricărui alt stat”.[1; art. 1.4.].

Deseori în fața statelor, atât cele ce au finisat procedura de ratificare, cât și cele în cadrul cărora acest proces se află la diferite stadii, apare problema conformității Statutului Constituțiilor naționale.[2]

Ratificarea documentului de acest gen poate aduce un șir de probleme din punct de vedere al dreptului intern, mai ales la nivel constituțional. Problemele care apar la nivel constituțional în primul rând sunt o consecință a transmiterii suveranității în urma ratificării. Această întrebare are un caracter general, cu care s-a confruntat deja un șir de state europene în limitele procesului de integrare europeană (nu doar în legătură cu intrarea în Uniunea Europeană, dar și la ratificarea unui șir de convenții ale Consiliului Europei).

De regulă, problemele ce apar în fața legiuitorului sunt de ordin: interpretarea termenilor extrădare și predare; aplicarea instituției de jurați; detenția pe viață; aplicarea normelor privind grațierea.

Statele membre ale Uniunii Europene, inclusiv cei doi membri permanenți ai Consiliului de Securitate a ONU au ratificat Statutul CPI Franța a devenit parte a Statutului de la Roma prin adoptarea „Loi autorisant la ratification de la Convention portant statut de la

Cour Penale Internationale”, legea n 2000-282 din 30 martie 2000, publicată în JO n 77 din 31 martie 2000.[3] Primul pas a fost adoptarea avizului privind adaptarea dreptului intern la Statutul Curții Penale Internaționale la 23 noiembrie 2001.[4;7] Procedura dată se părea la început că va fi destul de îndelungată, deoarece o hotărâre a Consiliului Constituțional din 22.01.1999 a declarat câteva dispoziții din Statutul de la Roma contrare Constituției. Altfel spus, ratificarea Statutului impunea o revizuire constituțională.

În Franța implementarea normelor dreptului internațional în dreptul național este prevăzut în Capitolul VI al Constituției din 1958. În conformitate cu art. 54, dacă un angajament internațional conține o clauză ce contravine Constituției, ratificarea acestui angajament nu poate avea loc decât după o revizuire constituțională. Președintele Republicii și Prim-ministrul au cerut avizul Consiliului Constituțional privind interpretarea acestui articol în raport cu Statutul CPI Consiliul Constituțional al Franței a ajuns la concluzia că ratificarea Statutului va impune modificarea Constituției. Ca urmare Constituția a fost modificată, fiind introdus un articol nou, care prevede că „Republica poate recunoaște jurisdicția Curții Penale Internaționale, conform prevederilor tratatului, semnat la 18 iulie 1998”.

În Belgia Consiliul de Stat a adoptat avizul din 21.04.1999 la proiectul de lege privind acceptarea Statutului de la Roma (Avis du Conseil d’Etat du 21 avril 1999 sur le projet de loi „portant assentiment au Statut de Rome de la Cour pénale internationale, fait à Rome le 17 juillet 1998”, Parliamentary Document 2-239 (1999/2000)).[5] Avizul la proiectul privind acceptarea Statutului de la Roma a fost formulat la cererea Ministerului Afacerilor Externe. Acest aviz conține studiul unor probleme privind constituționalitatea lor, ce apar cu ocazia ratificării Statutului și a ajuns la concluzia că Statutul nu corespunde unor prevederi ale Constituției. Consiliul de Stat a propus în loc de modificări de a introduce

în Constituție următoarea normă: „Statul aderă la Statutul Curții Penale Internaționale, adoptat la Roma la 17 iulie 1998”.

Guvernul Belgiei a hotărât să ratifice Statutul până la introducerea modificărilor în Constituție. Legea privind acceptarea Statutului de la Roma a fost adoptat la 25 mai 1999, Belgia ratificând Statutul la 28 iulie 2000.

În Luxemburg, Consiliul de stat a elaborat avizul privind acceptarea Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale la 4 mai 1999. În avizul său Consiliul de stat a examinat unele probleme constituționale, ce apar în legătură cu ratificarea Statutului și a ajuns la concluzia, că unele prevederi contravin Constituției Luxemburgului. A fost adoptată următoarea formulă: „Prevederile Constituției nu împiedică la acceptarea Statutului de la Roma a C.P.I. adoptat la Roma la 17 iulie 1998, inclusiv îndeplinirii obligațiilor, ce reies din Statut, conform condițiilor prevăzute de el. Statutul a fost ratificat la 08.09.2000.

În Spania asupra acestei probleme s-a expus Consiliul de Stat în avizul din 22.08.1999 (*Dictamen del Consejo de Estado de 22 de Agosto de 1999 (sobre el Estatuto de Roma)*, No.1.37499/99/MM). Conform acestui aviz, Constituția nu împiedică ratificarea Statutului de la Roma, însă *Cortes Generales* trebuie să permită ratificarea prin adoptarea unei legi organice. O asemenea lege a fost adoptată la 04.10.2000 (*Ley organica 6/2000 d'El 4 de octubre, pro la que se autorisa la ratification pro Espana del Estatuto de la Corte Penal Internacional*). Spania a ratificat Statutul de la Roma la 24.10.2000.

În Costa-Rica avizul „Consulta preceptiva de consitucionalidad sobre el proyecto de ley de aprobacion del Estatuto de Roma de la Corte Penal Internacional” a fost adoptat de Curtea Constituțională, la cererea președintelui Asambleei Generale, în conformitate cu articolul 96 al Legii privind jurisdicția constituțională (*Ley de la Jurisdiccion Constitucional Exp. 00-008325-0007, Res. 2000-09685, 01.10.2000*) [260]. Curtea a studiat unele prevederi ale Statutului CPI, stabilind că Statutul de la Roma corespunde Constituției Costa-Rica. Statutul de la Roma a fost aprobat de Asambleea Generală în martie 2001 (*La Gaceta, Diario oficial, 20 March 2001*). Costa-Rica a ratificat Statutul de la Roma la 07.06.2001.

Prezintă interes avizul Curții Constituționale a Ucrainei № 1-35/2001 din 11.07.2001. privind conformitatea Constituției Ucrainei Statutului de la Roma.[6;7] Adresarea privind constituționalitatea Statutului de la Roma a fost făcută de Președintele Ucrainei în baza articolului 151 al Constituției Ucrainei. Curtea Constituțională a stabilit că

majoritatea prevederilor Statutului de la Roma corespund Constituției. Excepție constituie partea 10 a Preambulului și articolul 1, ce stipulează, că jurisdicția CPI are un caracter complementar față de sistemele justiției penale. Conform articolului 9 al Constituției, încheierea tratatelor internaționale ce contravin Constituției, poate avea loc doar după introducerea modificărilor corespunzătoare în Constituție.

Statutul menționat, semnat de Republica Moldova la 8 septembrie 2000, urmează a fi supus procedurii de ratificare în temeiul articolului 11 alin. (2) lit. b) din Legea nr. 595-XIV din 24 septembrie 1999 privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova.[7]

În fața Republicii Moldova, în legătură cu ratificarea Statutului CPI poate apărea problema modificării Constituției și anume în ce privește art. 18 (interdicția extrădării cetățenilor săi), art. 70 (incompatibilități și imunități ale Președintelui Republicii Moldova), art. 115 ș.a.

În temeiul art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituțională care se poate pronunța definitiv asupra compatibilității articolelor 1, 4 alin. (2), 27 și 89 alin. (1) ale Statutului de la Roma al Curții Internaționale Penale, adoptat la 17 iulie 1998 cu prevederile constituționale.

Deși inițial Republica Moldova a mers pe calea modificării Constituției, la data 16 iulie 2007, Guvernul Republicii Moldova a sesizat Curtea Constituțională în vederea controlului constituționalității art. 1, art. 4 alin. (2), art. 27 și art. 89 alin. (1) din Statutul C.P.I. La data de 2 octombrie 2007, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a examinat în ședință plenară dosarul privind controlul constituționalității prevederilor Statutului Curții Penale Internaționale.

În conformitate cu art. 114 al Constituției Republicii Moldova justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești specificate în art. 115, fiind interzisă crearea instanțelor extraordinare. Organizarea și funcționarea judecătorilor specializate este limitată la anumite categorii de cauze.

Datorită caracterului complementar al jurisdicției Curții Penale Internaționale, aceasta nu înlocuiește, ci completează organele justiției penale naționale. Curtea Penală Internațională nu face parte din categoria instanțelor excepționale, crearea cărora este interzisă de prevederile constituționale. Ea este un organ cu jurisdicție internațională penală, creată cu acordul statelor și funcționează în baza normelor și regulilor recunoscute și acceptate de comunitatea internațională.

Ratificarea Statutului de la Roma a pus în discuție pentru aproape toate țările problema imunității parlamentare și a imunității șefului statului. Potrivit

art. 27 din Statut, prevederile acestui act internațional „se aplică tuturor în mod egal, fără nici o distincție, bazată pe calitatea oficială a persoanei. În special, calitatea oficială de șef de stat sau de guvern, de membru al Guvernului sau al Parlamentului, de reprezentant ales ori de agent al unui stat nu exonerează în niciun caz de răspundere penală în conformitate cu Statutul și nici nu poate constitui motiv de reducere al pedepsei. Imunitatea sau regulile de procedură speciale care pot fi legate de calitatea oficială a unei persoane, în baza dreptului intern și a dreptului internațional nu împiedică Curtea să-și exercite competența față de această persoană”. Cele mai multe state au optat pentru soluția interpretării textului din Constituție și, ca urmare, au considerat că nu există neconcordanță între statut și constituțiile acestora cu privire la imunitatea parlamentară și a șefilor de stat. Această opinie se bazează pe prezumția că imunitatea se acordă acestora pentru îndeplinirea funcțiilor lor, iar dacă aceștia săvârșesc fapte care sunt de competența Curții Penale Internaționale, activitatea respectivă este, oricum, în afara atribuțiilor pe care le au în îndeplinirea mandatului lor în slujba statului. Cu titlu de exemplu ar putea fi citat cazul Norvegiei, una din primele țări care a ratificat Statutul, care are o Constituție din 1814 și care prevede imunitatea absolută pentru regele Norvegiei, iar Parlamentul nu a considerat că există neconcordanță între Statutul Curții Penale Internaționale și Constituția Norvegiei.

Problema predării propriilor cetățeni, o altă problemă care apare cu ocazia ratificării statutului, a format, de asemenea, obiectul unor discuții. Pentru multe state aceasta nu a constituit nici ea un impediment în perspectiva ratificării Statutului Curții pentru următoarele considerente: art.89 alin. (1) din statut prevede că se poate prezenta statului parte o cerere din partea Curții pentru ca o persoană să fie arestată și să-i fie predată, solicitând cooperarea acestui stat pentru arestarea și predarea persoanei. Subiectul remiterii propriilor cetățeni jurisdicției Curții Penale Internaționale a constituit subiectul unor ample dezbateri, apreciindu-se că aceasta ar echivala cu un transfer de suveranitate către o instituție internațională, lipsită de obiectivitate, care pune mai presus reprimarea faptelor decât garanțiile procesuale ale inculpaților. Deși s-a ridicat problema ca această prevedere ar putea intra în conflict cu dispoziția prin care se interzice extrădarea propriilor cetățeni, care se regăsește în constituțiile multor țări, inclusiv a Republicii Moldova, o serie de state au acceptat distincția între predare și extrădare. Predarea către un tribunal internațional este o procedură care se deosebește fundamental de extrădare, întrucât predarea

unei persoane nu mai este acordată la cererea unui alt stat suveran, ci la cererea unui tribunal internațional. Prin ratificarea statutului acestuia, statului parte îi sunt acordate drepturi și obligații aferente, inclusiv obligația de predare.

Constituția Republicii Moldova interzice ratificarea unui tratat internațional, dacă acesta conține dispoziții contrare Legii Supreme. Problemele privind constituționalitatea sau neconstituționalitatea unui tratat internațional urmează a fi soluționate până la finalizarea procedurii interne privind intrarea acestuia în vigoare, deoarece tratatul internațional intrat în vigoare devine executoriu, potrivit principiului de drept internațional *pacta sunt servanda* (art. 26 din Convenția de la Viena cu privire la dreptul tratatelor din 23 mai 1969). În temeiul art. 27 din aceeași Convenție, o parte nu poate invoca dispozițiile dreptului său intern pentru a justifica neexecutarea unui tratat.[8]

Acest fapt a fost constatat și de către Curtea Constituțională în hotărârea sa nr. 5 din 24 august 2002 privind sistarea procesului pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Tratatului între Republica Moldova și Ucraina cu privire la frontiera de stat și a Protocolului adițional la Tratat, semnate la Kiev la 18 august 1999. În opinia Curții „...tratatul internațional intrat în vigoare devine executoriu”, exercitarea unui control al constituționalității unui asemenea tratat este imposibil.

În urma examinării Curtea a hotărât că prevederile articolelor 1, 4 alin. (2), 27 și 89 alin. (1) ale Statutului de la Roma al Curții Internaționale Penale, adoptat la 17 iulie 1998 sunt compatibile cu prevederile Constituției Republicii Moldova.[9]

Pe lângă problema compatibilității prevederilor Statutului CPI cu Constituția RM, problemă care de altfel a fost rezolvată prin Hotărârea Curții Constituționale menționate, ratificarea va implica modificarea unui șir de acte normative care vin în contradicție cu prevederile Statutului și anume cele ale Codului Penal și ale Codului de Procedură Penală al Republicii Moldova, și respectiv aceasta va implica nu în ultimul rând și adoptarea unor acte normative individuale cu privire la cooperarea cu CPI.

Prin semnarea Statutului Curții Penale Internaționale, Republica Moldova și-a confirmat preocupările manifestate constant de a sprijini crearea acestui organ jurisdicțional modern. Ratificarea Statutului de la Roma ar constitui un eveniment memorabil, ce nu poate decât să ne bucure, indiferent de limitele și insuficiențele sale, inerente oricărui document internațional, care constituie rezultatul unor negocieri și care, în mod inevitabil, trebuie să accepte compromisuri.

Referințe bibliografice:

¹ Statutul de la Roma 1998, art.1;4;

² Report on Constitutional Issues Raised by the Rome Statute of the International Criminal Court. Venice Commission, CE Doc. CDL-INF (2001);

³ www.ridi.org/adi. TAXIL, B. „*La Cour pénal international et la Constitution française*”. Actualité et Droit International, fevrier 1999;

www.commissiondroitshomme.fr/binTravaux/affichageAvis.cfm?IDAVIS=653&iClasse=1;

Вопросы, касающиеся Римского статута (1998) Международного уголовного суда, которые рассматривались Конституционными судами Государственными советами различных стран - Консультативная служба по международному гуманитарному праву”. Москва. 2004;

Progress Report by Ukraine. The Implications for Council of Europe Member States of the Ratification of the Rome Statute of the International Criminal Code. Strasbourg, 9 August 2001, CE Doc. Consult/ICC (2001) 26;

Legea nr. 595-XIV din 24 septembrie 1999 privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova

Argumentarea făcută de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, Curții Constituționale în vederea controlului constituționalității prevederilor Statutului de la Roma al Curții Penale Internaționale;

Hotărârea nr. 19 a Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Statutul CPI din 02.10.2007. (MO nr.161-164 pag. 8-10).

Copyright © Vladimir Sacagiu, 2008

ASPECTE JURIDICE ALE DESCENTRALIZĂRII UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Roman CAZAN
magistru în drept

THE JURIDICAL ASPECTS OF DESCENTRALISATION OF TERRITORIAL-ADMINISTRATIVE UNITIES IN REPUBLIC OF MOLDOVA

Decentralization of authority within the domestic legal framework presupposes only the assignment of functions and prerogatives held by the Government and different levels of the public administration. Thus, the Constitution of the Republic of Moldova, adopted in 1994, determined the local autonomous authority as a basic principle of governing.

ЮРИДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНО-АДМИНИСТРАТИВНЫХ ЕДИНИЦ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Эффективная реализация самофинансирования на местном уровне предусматривает сокращение роли центральных органов в утверждении размеров и категорий в облагаемых и необлагаемых доходах на местном уровне, в использовании местных доходов (установлении преимуществ на предназначение совершения затрат) и в том что касается исполнения административного руководства налогового аппарата на местном уровне.

Descentralizarea împuternicirilor în lumina cadrului juridic autohton presupune doar repartizarea funcțiilor și a prerogativelor deținute de Guvern și diferite niveluri ale administrației publice. Astfel, *Constituția Republicii Moldova*, adoptată în 1994, a stabilit autonomia administrativă locală ca pe un principiu de bază al guvernării[2]. În temeiul prevederilor constituționale autonomia locală este dezvoltată și concretizată de un șir de legi, care inițiază reformele în administrația publică locală. În ansamblul lor, acest cadru legislativ determină funcțiile și împuternicirile autorităților centrale și locale în domeniul public, fiind puse bazele unui sistem democratic de guvernare, de la centralizare la descentralizare. Însă pînă la atingerea unor rezultate reale ale descentralizării, cadrul legislativ al țării va fi supus modificării încă nu o singură dată evoluînd concomitent cu dezvoltarea social-economică a țării nivelul căreia, la etapa actuală, nu permite trecerea unităților administrativ-teritoriale la autofinanțare deplină.

Următoarea etapă de dezvoltare a cadrului legislativ în domeniul autonomiei locale și a descentralizării fiscale va fi condiționată de prevederile Planului de acțiuni Republica Moldova – Uniunea Europeană. Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a continua reforma administrativă și consolidarea autoadministrării locale în conformitate cu standardele europene, în special cele ce se conțin în Carta Europeană a Autoadministrării Locale și acordarea unei atenții speciale expertizei și recomandărilor Congresului Autorităților Locale și Regionale din Europa, inclusiv în ceea ce privește

managementul bugetelor locale de către administrațiile locale și atribuirea competențelor bugetare (resurse care să corespundă responsabilităților).

Realizarea efectivă a conceptului de autonomie locală în plan administrativ este imposibilă fără aplicarea conceptului de autonomie financiară. Dacă autoritățile locale nu dispun de resursele materiale, de competențele legale și de autoritatea politică de care au nevoie pentru a-și asuma realmente responsabilitățile ce le revin prin aplicarea conceptului autonomiei locale, acesta nu poate fi realizat, rămânând un concept spiritual declarat și nu unul real de împlinit. De aceea pentru realizarea materială a fost necesară sintetizarea în plan juridic de Carta Europeană a Autoadministrării Locale a elementului material de *autonomie financiară*[1; pag. 152-154].

Fundamentul autonomiei locale este *autonomia financiară*. Descentralizarea financiară înseamnă delimitarea împuternicirilor între autoritățile centrale și cele locale, punerea la dispoziția autorităților locale a veniturilor necesare pentru exercitarea funcțiilor ce le revin, stabilitatea financiară a fiecărui teritoriu.

Fiecare unitate administrativ-teritorială are dreptul, în cadrul politicilor economice naționale, la deținerea autonomă și liberă a unor resurse proprii suficiente, de care pot dispune în mod liber în exercitarea atribuțiilor lor (articolul 9. «Resursele financiare ale autorităților administrației publice locale». Carta Europeană a Autoadministrării Locale»).

Resursele financiare teritoriale se formează din mijloacele și activele proprii, precum și din cele

atrase. La mijloacele atrase se atribuie încasările de la veniturile generale de stat, care sunt surse de reglementare a sistemului bugetar, transferurile din contul fondului de susținere financiară a teritoriilor, format în componența bugetului de stat, mijloacele speciale [1; pag. 154-159].

Realizarea unei autonomii financiare efective în plan local presupune reducerea rolului autorităților centrale în stabilirea cuantumului și categoriilor de venituri fiscale și nefiscale la nivel local, în utilizarea veniturilor locale (deci în stabilirea priorităților privind orientarea și efectuarea cheltuielilor) și în ceea ce privește exercitarea coordonării administrative asupra aparatului fiscal pe plan local. Rolul statului, ca entitate centrală, apare în cadrul politicii generale de dezvoltare a organelor și instituțiilor autonomiei administrative locale, în generarea de experiență și sprijin pentru construcția instituțională a organelor fiscale subordonate autorităților locale. Pentru a putea realiza acest obiectiv este necesară existența unei rețele fiscale și de control care impune următoarele condiții:

a) responsabilitățile pentru furnizarea serviciilor să fie clar delimitate între nivelele de administrare în cadrul guvernării;

b) capacitatea de a genera resurse proprii să fie sporită;

c) transferurile de la nivel central către nivelul local să fie previzibile și constante.

Reieșind din prevederile de mai sus, asupra necesității autonomiei locale, și Republica Moldova, dispunând de cadrul legislativ necesar, implementează prevederile Cartei Europene a Autoadministrării Locale. Astfel, *Legea privind administrația publică locală* prevede „*autonomia locală*” - drept și capacitate a colectivităților locale de a rezolva și de a gestiona, în condițiile legii, sub proprie răspundere și în favoarea lor, o parte importantă din treburile publice. Autonomia privește, de asemenea, organizarea și funcționarea administrației publice locale”. Menționăm, că acestea beneficiază de autonomie financiară, au dreptul la inițiativă în tot ceea ce privește administrarea treburilor publice locale, exercitându-și, în condițiile legii, autoritatea în limitele teritoriului administrat. Pentru asigurarea autonomiei locale, autoritățile administrației publice locale elaborează și aprobă bugetele unităților administrativ-teritoriale, având dreptul să pună în aplicare și să determine cuantumul impozitelor și taxelor locale, în condițiile legii.

Legea privind sistemul bugetar și procesul bugetar prevede, că „bugetele unităților administrativ-teritoriale asigură cu resurse financiare efectuarea măsurilor pentru satisfacerea necesităților social-economice și culturale ale populației și pentru dezvoltarea teritoriului din subordine. Procesul elaborării și

executării bugetelor unităților administrativ-teritoriale se reglementează prin *Legea privind finanțele publice locale*” [3]. În așa mod, la 16 octombrie 2003 a fost adoptată o nouă *Lege privind finanțele publice locale*, nr.397-XV din 16.10.2003, care constituie baza legală ce reglementează structura bugetelor și procesul bugetar al unităților administrativ-teritoriale.

La prima vedere numărul taxelor instituite este mare, dar eficacitatea lor – din punct de vedere fiscal – este neînsemnată. De fapt, în perioada când bugetele locale sunt acoperite cu transferuri și defalcări acumulate din impozite aplicate asupra consumului (TVA și Accize), nu putem vorbi de o eficacitate a taxelor locale reglementate prin actualul Cod Fiscal. Din acest considerent este și explicabil faptul inhibării unei inițiative manageriale și formării unei concepții de politică publică la nivelul entităților locale pentru ridicarea satelor și orașelor moldovenești.

Obținerea veniturilor, acumularea și distribuția acestora se efectuează prin intermediul sistemului financiar, ce include blocurile bugetar și financiar-creditar, fondurile speciale, sistemul de asigurare și altele.

Planificarea finanțelor reprezintă o parte componentă a politicii financiare a statului. La elaborarea planului financiar (bugetului) unității administrativ-teritoriale, politica financiară a acestora se ia în considerație în funcție de prioritățile determinate la nivel macro, dar nu ca o totalitate de necesități ale unor anumite direcții ale cheltuielilor unității administrativ-teritoriale respective.

Structura regională a activităților economice, prezentă în Moldova, este de așa natură că numai două municipii – Chișinău și Bălți, dispun de surse financiare ce asigură formarea bugetelor acestora fără suportul financiar din partea statului. Starea financiară a celorlalte unități administrativ-teritoriale depinde totalmente de politica financiară a statului și raionului.

Ca rezultat al amplasării forțelor de producție și a sistemului de administrare a finanțelor la nivel statal (conform căruia raionului i s-a atribuit funcții de ordonator principal de mijloace financiare), dezvoltarea altor unități administrativ-teritoriale este, cu unele excepții, lentă și instabilă.

În condițiile actuale, când sistemul bugetar se modifică, afectând într-o măsură anumită și bugetele unităților administrativ-teritoriale, analiza structurii acestora, precum și a relațiilor interbugetare apare ca o condiție ulterioară necesară acestuia. În aceeași ordine de idei, analizând art. 2 din *Legea privind finanțele publice locale* [5], constatăm necesitatea de revizuire a unor norme care prevăd că, bugetele raionale sunt constituite din bugetul raional și bugetele locale – bugetele satelor (comunelor), orașelor (municipiilor) din componența raionului. La fel sunt reglementate și

bugetele unităților teritoriale autonome cu statut juridic special și bugetele municipiilor Chișinău și Bălți. Natura sistemului financiar existent în Moldova face ca raioanele să apară în calitate de subiect principal și determinant a relațiilor inter-bugetare. Anume raioanelor le aparține dreptul de a forma bugetele orașelor și satelor, și anume de ele depinde obținerea la timp a mijloacelor bănești în bugetele acestora, pentru exercitarea atribuțiilor prevăzute de legislație. Organizarea relațiilor interbugetare dintre raioane, orașe și sate este destul de dificilă în condițiile când atribuțiile nu sunt clar determinate în legislație, există insuficiența veniturilor proprii, lipsește planificarea cheltuielilor la nivel local în perspectivă medie, precum și din cauza situației create în ceea ce privește amplasarea forței de producție și dezechilibrul în dezvoltarea economică existentă pe teritoriul țării. Dreptul orașelor, satelor și comunelor este limitat atât la etapa planificării bugetare, cât și la etapa finanțării în procesul exercitării atribuțiilor. Dacă la nivel statal este efectuată planificarea și prognozarea cheltuielilor bugetare pe programe și rezultate, atunci la nivelul bugetelor orașelor, satelor și comunelor planificarea se efectuează doar pentru un an, iar finanțarea depinde de raion. În plan fiscal, autorii propun optimizarea cadrului juridic existent pentru a forma o autonomie financiară locală reală, în care primarul să aibă și posibilități financiare proprii pentru a reconstrui *Satul moldovenesc*. Trebuie de recunoscut faptul, că actualul sistem fiscal local este ineficient pentru majoritatea localităților excepție fac mun. Chișinău și Bălți și câteva alte localități. Optimizarea cadrului legislativ fiscal ar putea limita dependența prea mare a bugetelor unităților administrativ teritoriale la toate nivelele față de injecțiile financiare de la bugetul de stat.

Analiza bugetelor unităților administrativ-teritoriale în cadrul sistemului bugetar, studierea relațiilor interbugetare și rolul lor în echilibrarea bugetelor la nivelul unităților administrativ-teritoriale și executarea acestor bugete prin sistemul trezoreriilor teritoriale ne dau posibilitate să formulăm unele recomandări, în scopul consolidării autonomiei financiare.

În primul rând menționăm că bugetele unităților administrativ-teritoriale constituie baza materială, sau suportul financiar al unităților administrativ-teritoriale, ele, fiind un element necesar pentru exercitarea funcțiilor și scopurilor acestora. În așa mod bugetul unităților administrativ-teritoriale este definit ca un act sau un program financiar, care prevede sau care reprezintă totalitatea veniturilor ce urmează a fi încasate și a cheltuielilor de efectuat, pe o perioadă determinată (de obicei un an), necesare pentru exercitarea funcțiilor date în competența acestor unități administrativ-teritoriale.

Structura acestora poate fi privită sub două aspecte:

- în primul rând, după structura ierarhică a acestora (pe nivele);

- și respectiv, structura internă a fiecărui buget.

Referindu-ne la structura internă evidențiem că veniturile bugetelor unităților administrativ-teritoriale se formează din venituri proprii ale bugetelor unităților administrativ-teritoriale; mijloace speciale; defalcări de la veniturile generale de stat; defalcări de la impozitul pe bunurile imobiliare; transferuri de la bugetul de stat; fonduri speciale. - fapt care a trezit unele probleme referitor la modul de stabilire și transferare a acestora.

Astfel, este cunoscut faptul că veniturile încasate de la contribuabili în bugetele locale nu sunt totdeauna transparente pentru administrațiile publice locale. Este vorba, în primul rând, de veniturile generale de stat colectate în teritoriile satelor (comunelor), orașelor și municipiilor (impozitul pe venitul din activitatea de întreprinzător a persoanelor juridice din teritoriul respectiv). Administrațiile locale nu sunt informate despre sumele colectate în teritoriile lor, fapt care influențează negativ motivația organelor publice locale de a-și suplimenta veniturile proprii, fiind încurajați chiar să-și subestimeze veniturile colectate. Această modalitate de folosire a mijloacelor defalcate contribuie la subestimarea veniturilor proprii în localitățile gestionate prost și la suprimarea inițiativei în acele localități unde activitatea este mai eficientă și se formează o bază fiscală temeinică.

Pentru înlăturarea acestui neajuns, *recomandăm* ca mijloacele acumulate în teritoriul respectiv de la veniturile generale de stat să fie transparente pentru administrațiile publice locale. În așa caz multe localități ar prefera să nu primească transferuri din fondul de susținere financiară a teritoriilor, dar în schimb să le rămână pe loc o cotă procentuală din veniturile colectate în teritoriu, care le-ar asigura un nivel mai înalt decât cel minim necesar de finanțare. Aceasta ar consolida descentralizarea fiscală la nivelul teritoriilor. La stimularea creșterii bazei fiscale ar contribui stabilirea normativelor procentuale de defalcări de la veniturile generale de stat în bugetele locale pentru o perioadă de 3-5 ani. Altă variantă ar fi încheierea contractelor între consiliul raional și consiliile locale privind normativele de defalcări pentru bugetele locale la fel pentru o perioadă mai îndelungată (3-5 ani).

În baza analizei procesului de descentralizare financiară, de repartizare a veniturilor între bugetele unităților administrativ-teritoriale și a delimitării competențelor în efectuarea cheltuielilor publice și pe baza concluziilor efectuate, după părerea noastră, ar fi necesar de implementat unele măsuri care ar contribui la consolidarea autonomiei financiare la

nivelul unităților administrativ-teritoriale. Acestea se referă la perfecționarea unor prevederi ale legislației din domeniul finanțelor publice locale și vizează:

- Legea privind administrația publică locală și Legea privind finanțele publice locale trebuie să fie modificate cu scopul delimitării mai stricte a competențelor și atribuțiilor dintre autoritățile administrației publice locale de nivelul I și cele de nivelul II pentru a permite o planificare și realizare a cheltuielilor publice;

- Legea privind finanțele publice locale trebuie să indice normative de defalcări de la veniturile generale de stat nu numai pentru bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul II, dar și pentru bugetele locale, bugete de nivelul I, altfel mecanismul defalcărilor este în favoarea bugetului raional, dar nu și a bugetului local (în majoritatea statelor contemporane transferurile se repartizează individualizând fiecare unitate beneficiară de defalcări, fie că este de nivelul I, fie că este de nivelul II);

- Legea privind finanțele publice locale, este constituită pe baza principiului de nivelare financiară, care, în ultima instanță, nu stimulează colectarea veniturilor. Baza fiscală a teritoriilor trebuie să constituie criteriul principal al mărimii veniturilor și cheltuielilor luând în considerație cota procentuală din fiecare impozit care ar fi necesar de delimitat la fiecare impozit. În acest sens, fiecare unitate administrativ teritorială ar transfera în funcție de cota ce-i revine bugetelor locale de nivelul I, bugetelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul II și bugetului de stat. În acest caz spre exemplu TVA ar fi împărțită în trei elemente distincte de acumulare, în care: bugetelor locale de nivelul I îi va reveni 15%, bugetelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul II îi va reveni 15% și bugetului de stat 70%.

În sistemul veniturilor locale, actualul sistem fiscal la nivel local, lasă mult de dorit. Actualele venituri reglementate trebuie privite prin eficiența acestora. Instituirea impozitelor de dragul impozitelor, acesta este actualul sistem fiscal local.

Unicul impozit ce poate acumula surse rezonabile este impozitul pe bunurile imobiliare. Totuși, acesta va putea fi eficient odată cu evaluarea cadastrală a bunurilor imobiliare în care se va impozita valoarea imobilelor după prețul pieței, ceea ce va majora substanțial veniturile locale.

Spre deosebire de Legea abrogată, privind taxele locale nr.186-XIII din 19.07.1997 [4], Titlul VII al Codului Fiscal [6] a optimizat taxele locale, dar care nu vor avea nici în perspectiva apropiată o eficacitate sporită. În contextul introducerii impozitului unic în agricultură autonomia financiară a localităților rurale va fi și mai limitată. Astfel, pentru redresarea situației ar trebui

examinată posibilitatea introducerii unei *taxe locale pe vânzări, constituind venit bugetar numai pentru bugetele locale de nivelul I*, pentru a da posibilitate să se formeze o autonomie financiară locală reală la I nivel, în care primarul să aibă și posibilități financiare proprii pentru a reconstrui Satul moldovenesc.

Acest impozit se va aplica la ultima fază a ciclului economic, adică la consum. Atunci când se va consuma produsul, se va aplica taxa pe vânzări care se va calcula din prețul produsului vândut.

Experiența acestui mecanism de impunere îl întâlnim în Canada, SUA, iar în Federația Rusă acest venit bugetar a ridicat numeroase discuții când a fost abrogat, ulterior anularea acestui impozit pe vânzări – având o pondere apreciabilă în sistemul veniturilor subiecților federației – a lovit considerabil proiectele sociale planificate în bugetele subiecților federației din Federația Rusă, care ulterior au fost acoperite prin transferuri de la bugetul federal.

Actualmente trebuie de conștientizat, că veniturile pe următorii ani bugetari vor constitui procentul inclus în preț al statului la vânzarea produselor. La ora actuală, noi folosim doar TVA în acumularea surselor bănești prin vânzarea produselor cetățenilor aflați pe teritoriul Republicii Moldova, preluând 20% din suma consumată, având în vedere că statul nostru are o stabilitate formată din resursele financiare din străinătate, fiind percepute sume impozabile substanțiale prin impozitarea indirectă la bugetul statului. De aceea, propunem – *pentru a găsi surse suplimentare pentru implementarea proiectului de amenajare a satelor moldovenești* – introducerea *Taxei pe vânzări, constituind venit bugetar numai pentru bugetele locale de nivelul I*. Această taxă nu se va aplica unor produse de primă necesitate (pâine și produsele din panificație, produsele lactate, produsele alimentare pentru copii etc.).

Bibliografie

¹ Armeanic A., Drept financiar, Editura „ASEM”, Chișinău, 2006;

² A se vedea art. 109 din Constituției Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994// Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 12.08.1994)

³ A se vedea art. 44 al Legii privind sistemul bugetar și procesul bugetar, nr.847 din 24.05.1996 (M. O. nr. 19-20/197 din 27.03.1997).

⁴ Legea abrogată, privind taxele locale nr.186-XIII din 19.07.1997;

⁵ Lege privind finanțele publice locale, nr.397-XV din 16.10.2003;

⁶ Codul Fiscal al Republicii Moldova.

LAW OF THE NON-NAVIGATIONAL USES OF INTERNATIONAL WATERCOURSES: BASIC PRINCIPLES

Iulia TROMBIȚAIA,
LL.M., PhD student (competitor)

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A FOLOSIRII CURSURILOR DE APĂ INTERNAȚIONALE ÎN ALTE SCOPURI DECÎT NAVIGAȚIE: PRINCIPIILE DE BAZĂ

În reglementarea folosirii cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decât navigația în dreptul internațional s-au format două principii de bază: „principiul utilizării echitabile” și „principiul neprecinuirii daunelor”. Aceste principii, împreună cu principiile mai înaintate de durabilitate, de luarea măsurilor de prevenție, de precauție și principiul „poluatorul plătește” se întâlnesc în diferite variante pentru reglementarea regimului juridic al cursurilor de apă internaționale. Actualmente, Convenția privind protecția și utilizarea cursurilor de apă transfrontiere și a lacurilor internaționale (1992) a obținut o susținere pe larg ca un instrument important pentru cooperarea în domeniul apelor transfrontiere în regiunea Comisiei Economice a ONU pentru Europa. Cu toate că Convenția ONU cu privire la dreptul folosirii cursurilor de apă internaționale în alte scopuri decât navigația (1997) este departe de a intra în vigoare, este recunoscută ca reflecție adecvată a cutumei internaționale. Noile Reguli din Berlin ale Asociației de drept internațional demonstrează creșterea influenței principiilor și prevederilor ale dreptului internațional al mediului la reglementarea juridică a cursurilor de apă internaționale.

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ НЕСУДОХОДНЫХ ВИДОВ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ВОДОТОКОВ: ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ

В международно-правовом регулировании несудоходных видов использования международных водотоков сформировались два основных принципа: «принцип справедливого использования» и «принцип непричинения ущерба». Эти принципы, наряду с более поздними принципами устойчивости, принятия превентивных мер, предосторожности и принципом «загрязнитель платит», встречаются в различных вариантах для регулирования правового режима международных водотоков. К настоящему моменту, Конвенция по охране и использованию трансграничных водотоков и международных озер (1992) завоевала широкую поддержку в качестве важного инструмента трансграничного водного сотрудничества в регионе ЕЭК ООН. Хотя Конвенция ООН о праве несудоходных видов использования международных водотоков (1997) еще далеко до вступления в силу, она признана адекватным отражением международного обычного права. Новые Берлинские правила Ассоциации международного права свидетельствуют о растущем влиянии принципов и положений международного экологического права на правовое регулирование международных водотоков.

Historical Development of the International Law of Non-Navigational Uses

The international watercourses law started with the navigational uses. Non-navigational uses have long been subject to claims of national sovereignty [1]. Although water has almost never been the cause of wars, peace and boundary agreements often contained the provisions on water usage [2]. River cooperation often started for the purpose of flood control [3]. The institute of international river commissions developed in the XIXth century to regulate international navigation, commerce and later some non-navigational uses [1].

With the development of international system, codification of international law on the non-

navigational uses started within intergovernmental and sometimes non-governmental organisations. The earliest achievement is the Madrid Declaration (1911) of the Institute of International Law. Several soft-law codifications have been developed by the International Law Association [hereinafter: ILA]. The Dubrovnik Statement (1956), New York Statement (1958), Hamburg Recommendations (1960), and the Helsinki Rules (1966) are the most important ILA's products in this area. The UNEP Principles on Conservation and Harmonious Utilization of Natural Resources Shared by Two or More States (1978) were advancement in the sphere. Great work has been realised by the United Nations Economic Commission for Europe [hereinafter: UN ECE], starting from a small abstract

in the Principles of Policy on Water Pollution Control (1966) and coming to the Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (1992) [hereinafter: the Helsinki Convention] [4] and the Guidance on the Protection of Transboundary Waters (1996).

In 1997, the UN General Assembly approved the Convention on the Law of Non-Navigational Uses of International Watercourses [hereinafter: the UN Convention] [5], drafted during 20 years by the International Law Commission. In the negotiations, the delegations' positions were influenced by their perceptions of their country's geographic circumstances as upstream or downstream states [6] that gave the way to a lot of compromises.

The cases in the area of shared water resources occupy an important place in the international environmental law. These are the Lake Lanoux Case (1957), San Juan River Arbitration (1888, 1916), Oder Case (1929), Diversion of the Meuse Case (1937), and Gabčíkovo-Nagymaros case (1997) [7]. The Case Concerning Pulp Mills on the Uruguay River (Argentina v. Uruguay) [8] which is under consideration of the International Court of Justice (ICJ) since 2006 may become an important development in this area.

The Harmon Doctrine

Historically, four theories have been developed regarding the use of international watercourses to balance sovereignty and interests of states-riparians [9].

The doctrine of absolute territorial sovereignty is an extreme one, benefiting only the upstream riparians. It is often called the Harmon Doctrine, after the name of the US Attorney General [10]. In the dispute over irrigation on Rio Grande between the US and Mexico (1895), Harmon noted that the fundamental principle of international law is the absolute territorial sovereignty of every nation, as against all others, within its own territory, and self-preservation is one of the first laws of nation. He concluded that Mexico could not assert a right entirely inconsistent with the sovereignty of the United States over its national domain, and that US as upper riparian could use the waters on its territory without taking into account the effect of its activity upon Mexico [11].

The same position had been taken by the Arbitrator in the Helmand River Cases (1872, 1905). Arbitrator McMahon recognised that the general geographical position of the Helmand river naturally gives to Afghanistan as owner of Upper Helmand the rights to this river. However, the Arbitrator restricted the rights of Afghanistan to some extent in favour of Persia [12].

The other theory, absolute territorial integrity, forbids causing any harm to the other riparian. It is also considered as an extreme one, not appropriate to regulate the regimes of international watercourses today.

The theories of restricted territorial sovereignty and restricted territorial integrity that prohibit a riparian to injure a co-riparian have become a sort of compromise between the first two [10]. These two restrictive theories led to the development of the two basic concepts to define the rights and duties of states-riparians, i.e. the principle of 'equitable utilization and participation' and the principle of 'no harm'.

Principles of 'Equitable Utilization' and 'No Harm'

In one or another way, the principles of 'equitable utilization' and 'no harm' are present in the majority of international agreements, whether framework ones or the agreements covering individual watercourses.

The principle of 'equitable utilization' determines the legitimacy of the use of a watercourse based on the equity and reasonableness of this use. It allows the harm to another state-riparian to be caused, if the benefit of use outweighs the harm. The 'no harm' principle prohibits uses which result in appreciable/significant/substantial harm to the other riparian. The relative character of these two concepts is often outlined by the scholars [9]. However, one of these two principles must logically prevail in order to regulate the uses of a watercourse.

The 'equitable utilization' principle was formulated in the ILA Dubrovnik (1956) and New York (1958) Statements of Principles. The UNEP Principles stipulate the obligation of states to cooperate consistent with the concept of equitable utilization (1978). The ILA Helsinki Rules (1966) are the first attempt to combine the two principles. They state the obligation of a State to prevent any new form of water pollution which would cause a substantial injury in the territory of co-basin State, "consistent with the principle of equitable utilization". Thus, the Helsinki Rules give priority to the 'equitable utilization' rule, allowing the damage to be caused.

The principles of 'equitable utilization' and 'no harm' have been the core issue of the debate during the drafting of the UN Convention on the Law of Non-Navigational Uses of International Watercourses (1997).

Article 5 of the UN Convention describes 'equitable and reasonable utilization' principle (paragraph 1) and the principle of 'equitable and reasonable participation of states in the use of a watercourse' (paragraph 2). Some factors to determine what utilization is equitable

and reasonable are listed in Article 6. Article 7 is a 'no harm' principle. It requires states to take all appropriate measures to prevent significant harm to other watercourse states. Paragraph 2 however, shows the primacy of the principle of 'equitable utilization' [14]. If harm is caused, the State whose use causes such harm shall take all measures "having due regard for the provisions of articles 5 and 6", to eliminate or mitigate it. The reference to Articles 5 and 6 means that significant harm may be tolerated, if equity is satisfied. Some authors mention that rational thinking brought this wording life, as downstream riparians understood that upstream countries would never agree about strong 'no harm' rule [15].

The preparatory history of the UN Convention shows the intention of the drafters to force a harming state to try first to eliminate the damage. Only if that is impossible, damage shall be mitigated [15]. The present text does not make this explicit. The only Article in the UN Convention, where a stronger 'no harm rule' is contained, is Article 21 "Prevention, reduction and control of pollution". However, its autonomous character still causes disputes.

Case Law

The supporters of the 'no harm' or 'equitable utilization' rules have been relying on several cases and treaties as authorities to prove that one or another principle dominates in the customary international law.

The Trail Smelter Arbitration (1937) [16] dealing with the pollution of the Columbia river valley by a Canadian company operating a smelter at the border of Canada with US, is usually regarded as supporting the 'no harm' rule. The Tribunal in the second Decision (1941) cites Prof. Eagleton: "a State owes at all times a duty to protect other States against injurious acts by individuals from within its jurisdiction". The Tribunal makes a remarkable statement: "no State has the right to use or permit the use of its territory in such a manner as to cause injury by fumes in or to the territory of another or the properties or persons therein, when the case is of serious consequence and the injury is established by clear and convincing evidence". It concludes that the smelter "shall be required to refrain from causing any damage through fumes in the State of Washington". The opponents of the 'no harm' rule note the weakness of Trail Smelter as precedent for the 'no harm' principle. They claim that the case refers to air pollution. They note that the relevant precedents of the US Supreme Court have not been properly dealt with by the Arbitration. It is also argued that the statement about harm is no more than *obiter dictum* [13].

Kansas v. Colorado (1906) is the US Supreme Court case supporting the equitable utilization doctrine. The

Court speaks about the equitable division of benefits by the states. It justifies the diversion of waters by Colorado which has diminished the flow of water into the state of Texas. The Court points out the significant benefits of this diversion which transformed thousands of acres into fertile fields. It underlines the 'efficiency of the overall resource use', which is one of the features of the 'equitable utilization' principle [17].

The other group of cases often invoked to support the 'no harm' rule is San Juan River Cases (Costa Rica v. Nicaragua, 1888, 1916) [7] where the Arbitrator was asked to clarify some points of the Treaty. In this case, the Arbitrator comes to 'no damage' formula via the concept of natural rights. The natural rights of Costa Rica included the rights it possessed in the San Juan River, and "these rights were to be deemed injured in any case where territory belonging to Costa Rica was occupied or flooded". The Arbitrator concluded that "Costa Rica could not prevent Nicaragua from executing improvement works at its own expense and within its own territory, provided such works did not result in occupation, flooding or damage to Costa Rica territory...".

The German Constitutional Court in 1927 viewed 'equitable utilization' as governing in the application of the general 'no harm' rule in Wurttemberg and Prussia v. Baden [18]. In this case, German *länder* were in dispute over a number of issues dealing with the loss of water in the Danube on the territory of Wurttemberg, appearing later in Baden and Prussia. The Court underlined that as confirmed a number of times by the Government of German Reich "no state may take measures on its own territory which have serious adverse effects on the flow of the waterway over another state's territory". To apply this rule, "the legitimate interests of riparian states must be weighed against each other in an equitable manner".

Some authority for the 'equitable utilization' may be drawn from the Diversion of Water from the Meuse case [7]. Although the Permanent Court of International Justice decided to solve the dispute of the Netherlands and Belgium based on the treaty between them, it explicitly pointed out the equality of the countries to use the Meuse. It rejected the Netherlands's claim that the treaty intended to place the Parties in a situation of legal inequality by conferring on the Netherlands a right of control to which Belgium could not lay claim.

The Lake Lanoux Case (France v. Spain, 1957) [7] has provoked a controversial discussion over its value as a precedent for the 'no harm' rule. In this case, the Spanish Government objected the decision of France to divert some waters from Lake Lanoux to another basin, and return the same amount of waters to the

Lake Lanoux basin before its waters entered Spain. Spain was relying on the Treaty and Additional Act in force between the Parties [13].

This case was relied upon in the Second, Fourth and Fifth Reports on the UN Draft Articles by Prof. McCaffrey to support the 'no harm' formula. However, as some authors mention, the statements of McCaffrey have not been accurate as he had been using the text with minor inconsistency [13]. The result of the case concerned the necessity to take interests of other riparians into account. The Arbitral Tribunal only made an allegation that Spain could have claimed that her rights had been impaired in violation of the Act, if it would have argued that that the works would bring about an eventual pollution of waters, or that the waters returned could injure Spanish interests. That is why, the authority of Lake Lanoux as a precedent for 'no harm' rule raises doubts.

The international watercourse law has been tested by the *Gabcikovo-Nagymaros case* in the ICJ [19]. In this case, Hungary stopped the implementation of the joint project with Slovakia provided for by the Treaty on the construction of several dams, while Slovakia drafted and implemented the unilateral re-route of the Danube into Gabcikovo dam (so-called 'Variant C'). The case was treated differently by environmentalists. From one side, the Court's emphasis on the environment pleased many [20]. From the other side, the majority has been disappointed as the Court showed a lot of conservatism in its decision and have not applied several principles recently developed by the international environmental law [21].

Among other claims, Hungary was appealing to the principle of equitable and reasonable utilization, claiming that the Variant C violates this principle, depriving Hungary "of its due share of water quantity, water quality" [22]. The Court, when deciding Slovakia's diversion of the Danube under Variant C, finds the diversion to be an international wrong, saying that all riparians enjoy equality in the use of the waters of shared rivers. It calls for the Parties to re-establish the joint regime, so that it would "reflect in an optimal way the concept of common utilization of shared water resources".

The ICJ has been blamed for not addressing in *Gabcikovo-Nagymaros case* the issue of the obligation of states not to cause significant harm and not providing the clarification of the relationship between the principles of 'equitable utilization' and 'no harm' [21].

The Helsinki Convention Approach: Precautionary Principle, the Polluter Pays Principle, and the Principle of Sustainability

Another approach to the regulation of the relations of riparians, which is present in a number of agreements, does not clearly fall under the categories of strict 'equitable utilization' or 'no harm'. The UN ECE Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (1992) [4], the Helsinki Convention, is one of such documents.

The Helsinki Convention does not use the concept of 'harm'. Instead, it uses the notion of 'impact' meaning "any significant adverse effect on the environment resulting from a change in the conditions of transboundary waters, caused by human activity". The very purpose of the Convention is to prevent and reduce transboundary impact. The Helsinki Convention obliges the Parties to take all appropriate measures "to prevent, control and reduce pollution of waters causing or likely to cause transboundary impact", "to ensure that transboundary waters are used with the aim of ecologically sound and rational water management", and "to ensure that transboundary waters are used in a reasonable and equitable way, taking into particular account their transboundary character, in the case of activities which cause or are likely to cause the transboundary impact".

The Helsinki Convention establishes several guiding principles for the Parties. The first guiding rule is the Precautionary Principle. This principle is present in the Rio Declaration on Environment and Development (1992). Although not being relied on by the ICJ's majorities neither in the *Gabcikovo-Nagymaros Case*, nor in the request to the Court concerning the French Nuclear Tests Case, the Precautionary Principle is contended to have already crystallized into a norm of customary international law [23]. Different national and international instruments contain a variety of stronger or weaker versions of this principle [24]. The wording of the Helsinki Convention states that if there is an action that might lead to the avoidance of the transboundary impact of the release of hazardous substances, this action must be undertaken even if the causal link between the release of substances and the transboundary impact has not been fully proved by scientists.

The other guiding rule is the Polluter Pays Principle. The definitions of this principle vary. The most common is that "the polluter shall bear the cost of pollution prevention and control measures required so that the environment is in an acceptable state" [25]. The Helsinki Convention contains a weaker version: the polluter has to pay for the costs associated with pollution prevention, control and reduction measures.

The third guidance is the principle of sustainable development. The first appearance of this principle

was the Stockholm Declaration on the Human Environment (1972) saying that nature conservation must be guaranteed a priority in economic planning. Later, this principle becomes the cornerstone of the Rio Declaration (1992). It is broadly formulated in the Helsinki Convention saying that “water resources shall be managed so that the needs of the present generation are met without compromising the ability of future generations to meet their own needs”.

These principles are not unique for the Helsinki Convention only. They appear in numerous watercourse agreements as well. For example, the Polluter Pays Principle, Precautionary Principle and Sustainability are listed in the Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River [26]. The reference to “sustainable development, utilization, conservation and management” is made in the Preamble to the Mekong Agreement [27].

The approach taken in the Helsinki Convention differs from that one in the UN Convention, which subordinates ‘no harm’ to ‘equitable utilization’. Several reasons can be outlined to explain this difference. The UN Convention was supposed to be of “universal applicability” [28], while the Helsinki Convention was negotiated by the countries belonging to the UN ECE. The UN ECE comprises states with the more developed environmental conscience in comparison with the wide range of countries-negotiators to the UN Convention. During the drafting of the Helsinki Convention, the division on upstream-downstream states was not that evident, as most of the states have been upstream and downstream at the same time. That is why, the equitable utilization could never become a dominant principle for the Helsinki Convention. When the approach of the Helsinki Convention has been advocated for in the negotiations over the UN Convention, downstream states and the particular environmentally-minded states were in favor of the combination of ‘no harm’ rule with the principle of sustainable development and the precautionary principle [29], as it has been done in the Helsinki Convention. However, their attempt failed.

Serious objections may be raised against the guiding role of “equitable utilization”. There is a lot of truth in words of those who consider that principle of equitable utilization is a “utilitarian concept, employing a cost-benefit analysis” [19], which shall not be governing in the international environmental law. As Birnie and Boyle conclude, “equitable utilization is useful as a means of introducing environmental factors into the allocation of shared watercourse resources, but as a basis for comprehensive environmental protection of those watercourses it is a principle only of modest utility” [30].

The concept of the Integrated Water Resource Management (IWRM) has recently become central to the water policy debate worldwide and received support in the Johannesburg Plan of Implementation (2002) and many regional instruments, in particular the EU Water Framework Directive (2000). The effective implementation of the IWRM presumes decisions and actions to be taken at all levels (basin wide, national and international). The application of IWRM to the management of international watercourses shall be central to transboundary water cooperation.

Berlin Rules

In 2004, the ILA approved the Berlin Rules on Water Resources [31], a revision of its Helsinki Rules (1966). As outlined by Rapporteur Dellapenna, “the Berlin Rules speak in terms of a new paradigm of international water law that focuses on ecological integrity, sustainability, public participation, and minimization of environmental harm” [32]. The Berlin Rules present a new attempt to define the relationship between the ‘equitable utilization’ and ‘no harm’. However they rather bring more controversy to the debate. The Berlin Rules provide for the obligation of basin states to “manage the waters of an international drainage basin in an equitable and reasonable manner having due regard for the obligation not to cause significant harm”. They also describe their obligation to “refrain from and prevent acts or omissions within their territory that cause significant harm to another basin State having due regard for the right of each basin State to make equitable and reasonable use of the waters.” Several members of the ILA Water Resources Committee signed a dissenting opinion in relation to the Berlin Rules. They express their disagreement, among other things, with making the principle of equitable utilization subordinate to the ‘no harm’ rule [33]. Among other things, the Berlin Rules make a strong emphasis on the protection of the environment, by including the obligation to protect the ecological integrity of the aquatic environment, the obligation to apply the precautionary approach, and the duty to prevent, eliminate, reduce, or control pollution.

Conclusions

None of the two major principles, the principle of ‘equitable utilization’ and the principle of ‘no harm’, can be considered as clearly dominating in the international law of non-navigational uses of international watercourses. The ‘no harm’/‘no impact’ rule and ‘equitable utilization’ principle, along with the more recent principles of sustainability, preventive action, precaution, and the polluter pays

principle, appear in different variations to govern the regimes of international watercourses. By now, the UN ECE Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes received clear support as an important instrument for transboundary water cooperation in the UN ECE region. While the UN Convention on the Law of Non-Navigational Uses of International Watercourses is still far from entering into force, it is well recognized as an adequate reflection of customary international law. The new ILA Berlin Rules prove that the provisions and principles of the growing body of international environmental law increase their impact on the legal regulation of international watercourses.

Notes:

¹ James L. Wescoat, *Main Currents in Early Multilateral Water Treaties: a Historical Geographic Perspective*, 1648-1948, (1996) 7 Colo. J. Int'l Envtl. L. & Pol'y 39.

² Jesse H. Hamner, Aaron T. Wolf, *Patterns in International Water Resource Treaties: the Transboundary Freshwater Dispute Database*, (1997) 157 Colo. J. Int'l Envtl. L. & Pol'cy.

³ Ludwik A. Teclaff, *Treaty Practice Relating to Transboundary Flooding*, (1991) 31 Nat. Resources J. 109.

⁴ Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes (Helsinki Convention), 17 Mar. 1992, (1992) 31 I.L.M. 1312. The Convention entered into force in 1996. At present, there are 36 Parties.

⁵ Convention on the Law of Non-Navigational Uses of International Watercourses (UN Convention), 21 May 1997, (1997) 36 I.L.M. 700. Only 16 nations have ratified the Convention. For the Convention to enter into force, 35 are needed.

⁶ John R. Crook, Stephen C. McCaffrey, *The United Nations Starts Work on a Watercourses Convention*, (1997) 91 AJIL 374.

⁷ Lake Lanoux Arbitration (Fr. v. Spain, 1957) 24 I.L.R. 101. San Juan River Cases (Costa Rica v. Nicar., 1888, 1916), reproduced in Cairo A.R. Robb (ed.), *INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW REPORTS*, Cambridge University Press (1999) 15. Case Relating to the Territorial Jurisdiction of the International Commission of the Oder, Judgment of 10 Sept. 1929, PCIJ Series A No.23 (1929). Diversion of Waters from the Meuse (Neth.-Belg.), Judgment of 28 June 1937, PCIJ Series A/B No.70 (1937). Case Concerning the Gabcikovo-Nagymaros Project (Hung. v. Slov.), Judgment of 25 Sept. 1997, (1998) 37 I.L.M. 162.

⁸ Case Concerning Pulp Mills on the Uruguay River (Argentina v. Uruguay) (visited 1 March 2008) <<http://www.icj-cij.org/docket/index.php?p1=3&p2=3&code=au&case=135&k=88>>.

⁹ Xue Hanqin, *Relativity in International Water Law*, (1992) 3 Colo. J. Int'l Envtl. L. & Pol'y 45.

¹⁰ Kevin P. Scanlan, *The International Law Commission's First Ten Draft Articles on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses: Do They Adequately Address All the Major Issues of Water Usage in the Middle East?* (1996) 19 Fordham Int'l L. J. 2180, 2207.

¹¹ Harmon Opinion, reproduced in Cairo A.R. Robb (ed.), *INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW REPORTS*, Cambridge University Press (1999) 548.

¹² Award of Arbitrator McMahon, 10 Apr. 1905, reproduced in Cairo A.R. Robb (ed.), *INTERNATIONAL ENVIRONMENTAL LAW REPORTS*, Cambridge University Press (1999) 10.

¹³ Charles B. Bourne, *The International Law Commission's Draft Articles on the Law of International Watercourses: Principles and Planned Measures*, (1992) 3 Colo. J. Int'l Envtl. L. & Pol'y 65.

¹⁴ Ellen Hey, *The Watercourses Convention: To What Extent Does it Provide a Basis for Regulating Uses of International Watercourses?* (1998) RECIEL Vol.7 Issue 3, 291.

¹⁵ Stephen C. McCaffrey, Mpazi Sinjela, *The 1997 United Nations Convention on International Watercourses*, (1998) 92 AJIL 97.

¹⁶ Trail Smelter Arbitration (US v. Canada, 1937 and 1941), 3 RIAA 1905.

¹⁷ Gunther Handl, *The Principle of "Equitable Use" as Applied to Internationally Shared Natural Resources: Its Role in Resolving Potential International Disputes Over Transfrontier Pollution*, (1978) 14 RBDI 40.

¹⁸ Donauversinkung Case (Wurttemberg and Prussia v. Baden) E. Staatsgerichtshof vom 17./18. Juni 1927, in 116 E Reichsgericht Zivilsachen, Anhang 8.

¹⁹ Gabriel Eckstein, *Groundwater Resource, and the Slovak-Hungarian Dispute Over Gabcikovo-Nagymaros*, (1995) 19 Suffolk Transnat'l L. R. 67.

²⁰ Update: Hungary-Slovakia and the Gabcikovo-Nagymaros Project, (1998) Colo. J. Int'l Envtl. L. & Pol'y 260.

²¹ S. Stec, G.E. Eckstein, *Of Solemn Oath and Obligations: The Environmental Impact of the ICJ's Decision in the Case Concerning the Gabcikovo-Nagymaros Project*, (1998) 8 Yrbk. of International Law Envt'l L. 41.

²² Paul R. Williams, *International Environmental Dispute Resolution: the Dispute Between Slovakia and Hungary Concerning Construction of the Gabcikovo and Nagymaros Dams*, (1994) 19 Colum. J. Envtl. L. 1.

²³ Owen McIntyre, Thomas Mosedale, *The Precautionary Principle as a Norm of Customary International Law*, (1997) 9 Journal of Environmental Law 221.

²⁴ Alexandre Kiss, Dinah Shelton, *MANUAL OF EUROPEAN ENVIRONMENTAL LAW*, Cambridge University Press, 2nd ed. (1997).

²⁵ Henri Smets, *The Polluter Pays Principle in the Early 1990s*, reproduced in L.Campiglio, L.Pineschi, P.Siniscalco, T.Treves (eds.), *THE ENVIRONMENT AFTER RIO. INTERNATIONAL LAW AND ECONOMICS*, Graham and Trotman Ltd (1994).

²⁶ Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, 29 June 1994, Aus.-Bulg.-Croatia-Czech.-F.R.G.-Hung.-Mold.-Rom.-Slovk.-Sloven.-Ukr., I.E.L. 994:49.

²⁷ Agreement on the Cooperation for the Sustainable Development of the Mekong River Basin (Mekong Agreement), 4 May 1995, Cambodia-Laos-Thail.-Vietnam, (1995) 34 I.L.M. 864.

²⁸ Laurence Boisson de Chazournes, *The UN Convention on International Watercourses: Prospects for an Unfinished Agenda for Co-Management*, reproduced in Conference-Water: Dispute Prevention and Development (visited 1 March 2008) <<http://gurukul.ucc.american.edu/maksoud/water98/present7.htm>>.

²⁹ Malgosia Fitzmaurice, *Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses*, (1997) 10 Leiden Journal of International Law 501.

³⁰ Patricia W. Birnie, Alan E. Boyle, *INTERNATIONAL LAW AND ENVIRONMENT*, Clarendon Press, Oxford (1992).

³¹ Berlin Rules on Water Resources, in *Report of the Seventy-First Conference (Berlin)*. International Law Association, London, UK (2004). The Preface to the Berlin Rules acknowledges that "These Rules both express rules of law as they presently stand and, to a small extent, rules not yet binding legal obligations but which, in the judgement of the Association, are emerging as

rules of customary international law.” It is not clear yet whether governments and courts will accept the Berlin Rules as an adequate formulation of the customary international law.

³² Joseph W. Dellapenna, *The Berlin Rules on Water Resources: the New Paradigm for International Water Law*, reproduced in Randall Graham, P.E. (ed.), WORLD ENVIRONMENTAL AND WATER RESOURCE CONGRESS 2006: EXAMINING

THE CONFLUENCE OF ENVIRONMENTAL AND WATER CONCERNS, ASCE (2006).

³³ Dissenting Opinion, ILA Berlin Conference 2004 - Water Resources Committee Report (*visited 1 March 2008*) <http://www.internationalwaterlaw.org/intldocs/ila_berlin_rules_dissent.html>.

Copyright © Iulia Trombițaia, 2008

PROBLEMA PARTICIPĂRII DIRECTE LA OSTILITĂȚI ÎN CONTEXTUL CONFLICTELOR DE GENERAȚIA A IV

Alexandrina IOVIȚA,
doctorand

DIRECT PARTICIPATION IN HOSTILITIES IN THE CONTEXT OF FOURTH GENERATION WARFARE

The article hereto examines modern trends in the evolution of the normative framework and practical implications of International Humanitarian Law. The conflicts plaguing the world today, also coined as IV generation conflicts, have certain specific characters, among them the departure from the classical concept of hostilities. Consequently, it becomes increasingly difficult to determine what actions and situations constitute direct participation in hostilities and hence grounds for lifting the civilian immunity from direct attack. The concept of direct participation in hostilities faces further peculiarities in the context of cyber attacks, of "privatized" armed forces where violence is outsourced, and in the context of the so-called war on terror. Therefore the article is putting forward the argument on the imperativeness of having in place a document of International Humanitarian Law redefining constitutive elements of direct participation in hostilities.

ПРЯМОЕ УЧАСТИЕ В ПРОТИВОБОРСТВАХ В КОНТЕКСТЕ КОНФЛИКТОВ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛЕНИЯ

В статье рассматриваются некоторые современные понятия и практические аспекты Международного гуманитарного права. Современные конфликты т.н. четвертого поколения представляют собой некоторые явные специфические особенности, которые заключаются в основном в отходах от классического концепта (понятия) противоречий и конфликтов. Это поднимает ряд проблем относительно сущности исконных понятий и определений подобных акций, в т.ч. об определении статуса участников современных конфликтов, недопущения предпосылок лишения гражданских лиц иммунитета в конфликтах, в которых они не участвуют и др. Прямое участие в современных конфликтах представляет явные особенности в контексте кибернетических атак по эксплуатации информационных сетей, процесса «приватизации» вооруженных сил, а также глобальной войны против терроризма. В данном контексте современного международного положения и внутренней ситуации конкретных стран чрезвычайно актуален приоритет пересмотра по существу составляющих элементов понятия прямого участия в сложных внутренних и международных конфликтов, будучи их непосредственным участником, ясно обосновав и определив это в конкретном документе Международного гуманитарного права.

1. Considerente introductive

Conflictele secolului XXI se caracterizează prin forme inerent noi de manifestare a violenței ca fenomen social, practice, violențe bătrâne de secole. Trăsăturile structural-definitorii ale conflictelor moderne transcendează conceptul de conflict armat drept fundament pentru aplicabilitatea Dreptului internațional umanitar, având însă repercusiuni asupra aplicării unor principii fundamentale ale acestei ramuri de Drept internațional public. Ratificarea universală a Convențiilor de la Geneva (194 de state membre) și recunoașterea naturii cutumiare a principiilor fundamentale și altor norme importante ale Dreptului internațional umanitar reprezintă dovezi consecvente ale importanței primordiale a compromisului între necesitatea militară și considerentele umanitare

pe care îl reprezintă DIU. Principiile și garanțiile fundamentale instituite de Dreptul internațional umanitar au valențe deosebit de pregnante și actuale în condițiile conflictelor de generația a IV, ale căror trăsături definitorii marchează dificultățile de aplicare, dar și importanța aplicării acestora. Conflictele actuale implică și afectează tot mai mult populația civilă datorită decolării de la câmpuri de luptă clasice și multitudinii de aspecte care constituie participare directă la ostilități. În aceste condiții, aplicarea principiului fundamental al distincției între combatanți și civili, întru asigurarea imunității de la atac pentru cei din urmă, devine chintesențială și îmbracă forme noi drept răspuns la noi probleme și provocări.

Conform tendințelor elucidate în cursul conflictelor actuale, războiul viitorului va deveni,

în esență, o confruntare informațională, cu folosirea unor mecanisme de distribuire și combinare a căilor și mijloacelor de susținere a conflictului și se va înscrie în sfera violenței politice, universal exprimat prin violența disimulată și numai arareori prin utilizarea mijloacelor armate. Acțiunile cu caracter militar vor fi îmbinate cu cele economice, culturale, psihologice, religioase, informatice, electronice, simbolice și imagologice. În contextul acestor forme quasimilitare, conceptul de participare directă al ostilității suferă metamorfoze, determinarea categoriilor de persoane și obiective imune de atac devenind mai complexă și încadrându-se cu dificultăți în contextul normelor cutumiare și convenționale clasice.

În contextul multitudinii de situații conflictuale și de forme pe care le ia conflictul armat în ziua de astăzi, devine tot mai dificil de determinat ce constituie participare directă la ostilități în sensul prevăzut de DIU, drept condiție pentru derogarea de la imunitate de atac și premiză pentru atragere la răspundere.

Legea R. Moldova cu privire la apărarea națională Nr. 345-XV din 25.07.2003 [9] prevede în Articolul 15 că resursele umane necesare pentru apărarea națională se constituie din întreaga populație aptă. În acest context, devine deosebit de actuală determinarea dacă simpla includere în sistemul de apărare națională implică participare directă la ostilități, și deci renunțarea la statutul de populație civilă.

Riscurile unei definiri prea vaste a implicării directe sânt evidente în conflictele moderne, unde civilii devin frecvent ținte de atac în baza unor argumentări de „trădare” a unui cobeligerant sau susținere a părții adverse. Această problemă este deosebit de actuală în contextul unui conflict fără caracter internațional, unde nu este recunoscut dreptul de participare la ostilități, și deci există riscul sporit de generalizări.

2. Definirea acțiunilor ce constituie participare directă la ostilități

Definirea ce constituie participare directă în ostilități este imperativă datorită consecințelor pe care o are o asemenea implicare - de retragere a imunității de atac de care se bucură categoriile de persoane protejate. Conform Articolului 51(3) al Protocolului Adițional I din 1977 [6] și Articolului 13 al Protocolului Adițional II [7], participarea directă la ostilități duce în mod automat la pierderea imunității de atac pe durata implicării. În acest context, o interpretare prea restrictivă ar putea duce la aplicarea abuzivă a principiului distincției, civilul alternând statutele și solicitând protecție de la atac imediat ce renunță la armă sau completează atacul respectiv.

Multiple stipulații ale principalelor instrumente de DIU fac referință la participarea directă în ostilități,

fără a defini însă acțiunile care constituie o asemenea participare și limitele acesteia. Unele considerente referitor la conceptul de „ostilități” și de „participare directă” se regăsesc însă în *travaux preparatoire* ale Convențiilor de la Geneva și Protocoloalelor sale Adiționale din 1977.

Conceptul de „ostilități” presupune operațiuni militare de defensivă sau ofensivă întreprinse de o parte beligerantă în cadrul unui conflict armat. Ostilitățile comportă 3 caracteristici esențiale:

- Acțiunea sau operațiunea trebuie să fie legate intrinsec de un conflict armat, internațional sau fără caracter internațional. În absența unei situații de conflict armat, atentatele față de forțele armate sau potențialul militar ale unui stat constituie o infracțiune care trebuie pedepsită conform dreptului intern, nu o acțiune în cadrul ostilităților.

- Acțiunile trebuie comise de unul din beligeranți. Această condiție nu semnifică imposibilitatea utilizării termenului pentru a descrie acțiuni întreprinse de civili, ci are scopul de a exclude violența armată comisă de grupări criminale fără vreo legătură cu conflictul armat.

- Acțiunile presupun utilizarea forței. Conform Comentariului la PA I [28, p. 342], participarea directă în ostilități presupune „*acțiuni ale căror esență și scop este de a cauza un prejudiciu real personalului forțelor armate sau echipamentului militar*”.

Deși aceste elemente facilitează definirea ostilităților, ele nu contribuie la determinarea unor limite temporale sau a unor grade de implicare. Același Comentariu menționează că s-ar părea că termenul de ostilități nu cuprinde doar momentul când civilul face uz de armă, dar etapă premărgătoare când această armă este purtată fără a fi utilizată, și chiar situațiile în care acțiunile ostile sânt întreprinse fără a utiliza vreo armă.

Datorită faptului că în conflictele armate actuale întreaga populație și întregul potențial economic contribuie într-o măsură oarecare la efortul militar, devine evidentă necesitatea determinării clare a criteriilor care califică această implicare drept directă. Comentariul la PAI specifică că interpretarea noțiunii de „participare directă la ostilități” trebuie să fie suficient de îngustă pentru a asigura respectarea principiului distincției și imunitatea civililor, dar și suficient de vastă pentru a include necesitatea legitimă a forțelor armate de a răspunde metodelor și mijloacelor de purtare a ostilităților aplicate de civili. Astfel, Comentariul menționează că „*participarea directă în ostilități implică o relație causală directă între activitate, timpul și locul comiterii acesteia și prejudiciul adus inamicului*”. Pentru a constitui implicare directă în ostilități, acțiunile unui civil

trebuie să constituie un pericol militar imediat și direct pentru adversar [28, p. 612].

Nu trezește dubii faptul că este implicat direct în ostilități un civil care execută un atac în sensul Articolului 49 al PA I [6] – acțiuni de violență de ofensivă sau defensivă contra adversarului. Comentariul PA I specifică că atacul presupune utilizarea forței armate pentru realizarea unei operațiuni militare [28, p. 603]. Astfel, atacurile acoperă nu doar activitățile violente propriu-zise, dar și consecințele violente ale acestora care nu întotdeauna coincid în timp. De exemplu, plasarea unei bombe constituie participare directă la ostilități, chiar dacă consecințele violente sînt partajate în timp. Deci, o definiție a atacului ar fi orice acțiune de violență efectuată în legătură cu un conflict armat cu intenția de a cauza prejudicii vieții, integrității corporale sau proprietății cobeligeranților sau populației civile, cu efecte imediate sau partajate în timp [25, p. 3].

Comentariul la Articolul 51 al PA I [28, p. 617] recunoaște că participarea directă nu se rezumă la participarea în atacul propriu-zis, dar include și activități de pregătire și de deplasare după realizarea unui atac. Activitățile de pregătire a unui atac trebuie să posede caracter militar și includ suport logistic direct pentru unitățile implicate în operațiunea militară, cum ar fi transportarea munițiilor la linia de front [14, p. 252]. Deplasarea după realizarea atacului, care constituie și ea participare directă la ostilități și deci perioadă în care civilul respectiv este pasibil de atac, nu se bucură însă de vreo definiție comprehensivă, rămânând neclară pe durata participării. Conform Comentariului la PA I, purtarea armelor constituie participare directă la ostilități. În opinia autorului, purtarea armelor în scop de autoapărare nu poate fi definită ca acțiune de ostilitate, fiind trasată aici o analogie cu dreptul personalului medical din forțele armate de a purta arme mici în scop de autoapărare, fapt care nu-i transformă în combatanți.

Nu există un consens dacă suportul logistic ar constitui participare directă la ostilități. Comentariul la PAI are o poziție restrictivă, definindu-le drept participare indirectă. Comitetul pentru crearea Curții Internaționale penale însă a definit participarea directă la ostilități în contextul incriminării participării copiilor, stipulând că utilizarea copiilor în funcții de suport direct a efortului militar, cum ar fi transportarea de armament sau provizii la linia de front, constituie o implicare directă a acestora în ostilități [22, p. 118]. Astfel, activitățile logistice urmează a fi evaluate de la caz la caz pentru a determina dacă constituie participare directă la ostilități, proximitatea liniei frontului de luptă fiind un criteriu indicativ în acest

sens. Unele activități efectuate fără purtarea armei, cum ar fi activitățile de cercetare și cele de asigurare a securității, ar putea fi asimilate în unele circumstanțe participării directe la ostilități.

Atât în practica statelor, cât și în lucrările unor doctrinari, sînt întreprinse tentative de a lărgi noțiunea de implicare directă în ostilități. Există poziții că participarea directă include nu doar activități violente, dar și acțiuni de protecție a resurselor umane, infrastructurii sau echipamentului. Guillory consideră că un civil participă direct la ostilități atunci când este integrat într-o operațiune de luptă, integrarea fiind definită drept component indispensabil și neîntrerupt al unei activități [19, p. 117]. Nimic în definiția lui nu solicită un caracter militar al activității, astfel definiția fiind excesiv de vastă și putând fi interpretată abuziv să includă operațiuni de colectare a răniților și alte activități cu caracter umanitar. Conform cadrului normativ al SUA, determinarea participării directe se face în funcție de valoarea pe care o aduce efortului militar un post deținut de un civil comparabil cu o funcție militară [10]. Astfel, un civil care lucrează într-o industrie producătoare de armament ar putea fi calificat drept participant direct la ostilități, asemenea tentative avînd potențialul de a reduce substanțial aplicarea principiului distincției.

Unii doctrinari vehiculează ideea de a lipsi civilul de imunitate în baza apartenenței la un grup care participă direct la ostilități [30, p. 12], în special în condiții de conflict neinternațional. O asemenea teorie este periculoasă pentru că erodează fundamentul principiului distincției.

Civili care participă direct la ostilități pot fi atrași la răspundere penală pentru simpla participare, în conformitate cu legislația națională a statului respectiv, cu condiția că în legislația internă există stipulații în acest sens. În acest context, există opinii că este de competența statelor de a atrage la răspundere civili pentru acțiunile comise în cadrul misiunii care a culminat cu luarea în captivitate de către adversar, acțiunile prealabile nefiind considerate bază pentru răspundere [15, p.112]. Această regulă a fost prevăzută de Regulamentul anexă la Convenția IV de la Haga din 1907 [5] în privința spionilor, și a fost reiterată de Articolul 44(5) al Protocolului Adițional I [6] referitor la combatanții care nu au respectat regula de a se face deosebiți de populația civilă.

Simpla participare la ostilități nu constituie o încălcare gravă a DIU și nu poate fi deci calificată drept crimă de război [25, p. 9]. Persoanele care comit crime de război în cadrul participării directe la ostilități fără a avea dreptul la această implicare vor fi atrași la răspundere în baza a două componente diferite de infracțiune.

3. Problema scuturilor umane în contextul participării directe la ostilități

În pofida tuturor garanțiilor impuse de DIU pentru protecția civililor și a obiectivelor civile, stipulațiile acestuia nu au intenția de a arunca o umbră de imunitate și asupra obiectivelor militare. Astfel, Articolul 28 al Convenției a IV de la Geneva din 1949 [4] prevede că prezența civililor nu poate fi invocată pentru a adăposti anumite locuri sau obiecte de la operațiuni militare. PAI, prin Articolul 51(7) [6], este introdusă interdicția generalizată și expresă de a nu utiliza persoane civile și întreaga populație civilă drept scuturi umane pentru obiectivele militare. Practica generală a statelor, dar și opinio juris exprimat, atestă caracterul cutumiar al acestei reguli atât în conflicte internaționale cât și neinternaționale [24, p. 812].

Interdicția de a utiliza scuturi umane presupune o obligație negativă de a nu utiliza necombatanți pentru a proteja obiectivele militare aflate în dispozitivul de apărare sau a favoriza operațiile sale defensive, precum și o obligație pozitivă de a se strădui să îndepărteze civilii și bunurile civile de dispozitivul apărării ori de a nu plasa obiectivele militare în proximitatea zonelor foarte populate [25].

În conflictele recente, a fost atestată implicarea unei categorii de *scuturi umane voluntare*, fapt ce trezește unele probleme de delimitare a participării acestora la ostilități. Civilii își demonstrează opoziția vizavi de recurgerea la forță amplasându-se voluntar în incinta obiectivelor care au caracter vădit militar. Frecvent aceste persoane sînt cetățenii statului ai căror obiective militare încearcă să le protejeze. Spre exemplu, în timpul campaniei de bombardament aerian desfășurată sub egida NATO în 1999, un grup de cetățeni iugoslavi s-a amplasat pe toate podurile din orașul Belgrad pentru a descuraja atacuri asupra acestora. Scuturile umane voluntare pot fi și cetățenii ai statelor neutre sau chiar a statelor cobeligerante. În contextul conflictului din Irak, fenomenul de scuturi umane voluntare a cunoscut o amploare deosebită. Astfel, în 2003, grupuri de protestatari contra războiului din SUA, Marea Britanie, Franța, Germania și alte 28 state au plecat în Irak pentru a adăposti prin prezența sa obiective civile în primul rând, dar și unele obiective care satisfăceau definiția de obiective militare. Numărul acestor persoane se estimează între 100 și 250 mii.

Datorită amploarei fenomenului devine evidentă imperativitatea determinării statutului acestor persoane și analiza repercusiunilor pe care le poate avea prezența lor în proximitatea obiectivelor militare legitime. Unii autori echivalează aceste persoane cu civilii care participă direct la ostilități [23], fiind astfel pasibili de atac. Argumentul invocat este că

aceste persoane, în tentativa de a proteja armament sau alte obiective militare cum ar fi infrastructura, contribuie la viabilitatea potențialului militar utilizat de către o parte pentru a ataca adversarul. Astfel, se consideră că simpla prezența a lor se va echivala cu testul „acțiunilor a căror esență sau scop este de a cauza prejudiciu echipamentului sau forțelor armate a părții adverse”, care constituie participare directă la ostilități conform Comentariului la PAI. De fapt, acestui silogism îi lipsește o premiză – nu există suport care ar fundamenta afirmația că simpla prezența a unor persoane neînarmate în proximitatea unui obiectiv militar ar cauza vreun prejudiciu material inamicului. Scuturile umane voluntare își păstrează statutul de civili și deci imunitatea de la un atac direct. Dacă totuși sînt avertizați de un potențial atac, și refuză să părăsească proximitatea obiectivului militar, atacul poate avea loc cu condiția respectării limitărilor impuse de principiul proporționalității. Dacă avantajul militar scontat prin distrugerea obiectivului militar respectiv este suficient, scuturile umane voluntare vor deveni parte a prejudiciului colateral [24, p. 817].

4. Participarea directă la ostilități în contextul unor forme de conflict contemporane

În contextul conflictelor actuale, problema determinării esenței și limitelor participării directe la ostilități este deosebit de complexă. În ceea ce urmează, vom efectua o analiză a problemelor de respectare a principiului distincției în contextul atacurilor cibernetice și exploatării rețelelor informaționale, și a procesului de „privatizare” a forțelor armate, precum și unele probleme pe care le ridică „războiul global” contra terorismului.

Un *atac cibernetic* include în sine o operațiune cu intenția de a distruge, degrada sau corupe datele sau computerele și rețelele informaționale [17, p. 172]. Un atac cibernetic are un potențial major de a paraliza toate instalațiile, inclusiv militare, dependente de sistemul informațional al părții adverse. Exploatarea rețelelor informaționale presupune obținerea accesului la datele din sistemele informaționale și utilizarea acestor sisteme. Deși atacul nu are drept impact distrugerea fizică a computerelor și rețelelor sau a datelor, posedă totuși implicații militare sesizabile. Exploatarea rețelelor poate fi astfel considerată drept o metodă de colectare clandestină a datelor, iar persoana care colectează asemenea date – drept spion dacă satisface criteriile Articolului 46 al PA I [6]. Este necesară o clarificare a esenței activităților de exploatare a rețelelor spre determinare a statutului persoanelor capturate în procesul de colectare a informației pe teritoriul controlat de partea adversă.

Dacă atacurile respective sînt efectuate în contextul unui conflict armat și în legătură directă cu acesta,

urmează a fi determinat statutul persoanelor implicate în realizarea acestora în contextul determinării garanțiilor și protecțiilor prevăzute de DIU. Dacă aceste persoane sînt membrii ai forțelor armate, statutul lor de combatant este incontestabil. Întru obținerea statutului de prizonier de război, devine relevantă necesitatea deosebirii de populația civilă, cum ar fi purtarea unei uniforme sau alt semn distinctiv pe parcursul realizării atacului respectiv. Dacă însă persoanele sînt civili, ei pot fi considerați drept persoane care renunță la imunitate prin participarea directă la ostilități [16]. Dificultățile de a determina cine participă direct la ostilități și în ce perioadă sînt explicate în primul rând prin faptul că aceste atacuri sînt efectuate de la distanță, cu utilizarea undelor radio sau a rețelelor de comunicare.

Utilizarea aparatelor de luptă programate, care participă în atacuri în sensul Articolului 49 al PAI fără a fi conduse fizic de un individ, urmărindu-și traiectoria fixă prestabilită, este un caz specific în contextul războiului cibernetic actual. În materie de statut al persoanei care îl programează sau operează la distanță, se aplică aceleași principii generale derivate din esența distincției între combatanți și persoane civile [27, p. 172].

Privatizarea forțelor armate este strâns legată de considerente de fezabilitate economică, companii militare private fiind contractate pentru a înlocui o anumită unitate militară sau pentru desfășurarea activităților de suport pentru forțele armate. Recurgerea la arme de către angajații acestor companii în cadrul unor operațiuni militare poate fi calificată cu ușurință drept participare directă a civililor în ostilități. Totuși, în acest context apar unele probleme, în special în materie de definire a obiectului contractual – descrierea activităților companiilor, de exemplu drept activități „polițienești”, poate să nu elucideze clar legătura cu conflictul armat.

Companiile militare fără misiune de luptă substituie funcțiile de suport exercitate de civili care însoțesc forțele armate – cum ar fi construcții de infrastructură, servicii de transport, servicii de alimentare. Deși proximitatea lor de forțele armate este un grad sporit de pericol, activitatea pe care o desfășoară nu ar trebui interpretată drept participare directă în ostilități [19, p. 124]. În dependență de caracterul serviciilor pe care le prestează, aceștia ar putea fi considerați drept participanți direct la ostilități dacă îndeplinesc munci cu caracter militar, cum ar fi transportul de amuniții.

În lumina tehnologiilor avansate utilizate de un șir de forțe armate, unitățile militare pot fi însoțite de experți și tehnicieni militari, angajați ai companiilor militare private fără misiune de luptă. Protocolul Adițional I nu califică aceste persoane drept combatanți

sau mercenari, considerându-i civili care nu participă la lupte, desigur cu excepția situațiilor când aceștia se implică direct în ostilități [28, p. 579]. Astfel, activitățile de instruire și de întreținere în condiții de lipsa confruntărilor armate nu trezesc dubii referitor la statutul de civili ai angajaților companiilor militare private. Este problematică însă calificarea activităților desfășurate în timpul luptelor și determinarea gradului de implicare în ostilități de către aceștia. Sistemele pe care le întrețin au scopul de a aduce prejudicii potențialului militar al inamicului, iar activitatea de instruire va avea un impact direct asupra eficacității atacurilor asupra potențialului militar al inamicului. Departamentul Armate SUA specifică în Ghidul său privind angajarea civililor că aceștia măresc forțele armate în domenii de insuficiență a expertizei tehnice pe care o posedă, devenind astfel substituenți pentru personalul militar care ar avea statutul de combatant [8].

În „*războiul contra terorismului*”, nu există întotdeauna delimitări stricte între civili și combatanți. În Afganistan, forțele talibaneze și al-Qaeda nu purtau uniforme, iar soldații coaliției îmbrăcau haine civile în procesul livrării ajutoarelor umanitare populației civile. Unii membri ai forțelor armate din Irak au abandonat formațiunile sale militare și s-au proclamat civili [26]. În lupta contra membrilor unei organizații teroriste care nu poartă uniformă, nu sunt evident implicați în ostilități și nu au o amplasare în spațiu bine determinată, identificarea inamicului este deja controversată. Situația se complică datorită faptului că în această luptă, pe lângă forțele armate ale statelor membre ale Coaliției, sînt implicate și forțe speciale și de securitate, care nu au statut de combatanți.

Practica “*asasinatelor directe*” (“*targeted killings*”), chiar și în contextul unui conflict armat tradițional, este și mai controversată. Operațiunea de distrugere a unei mașini cu 6 persoane, printre care se specula că se afla un terorist influent, în Yemen la 2 noiembrie 2002, a readus în actualitate dificultatea de delimitare între acțiunile de luptă contra civililor care se implică direct în ostilități și executările nelegitime cu încălcarea normelor fundamentale ale Dreptului internațional al drepturilor omului [18]. Curtea Supremă din Israel a fost chemată să se pronunțe pe marginea legalității asasinatelor directe a presupușilor teroriști. Curtea a considerat teroriștii drept civili care participă direct la ostilități, pierzând deci imunitatea de atac. Curtea a declarat necesitatea aplicării metodei celui mai mic prejudiciu în riposta dată civililor care participă direct la ostilități, specificând că aceștia urmează a fi reținuși, cercetați și deferiți justiției dacă acest lucru e posibil, și exterminați doar dacă nu există alte

modalități de contracarare a activităților lor [12]. Această poziție este consistentă cu cea adoptată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care aplică DIU drept *lex specialis* Dreptului Internațional al Drepturilor Omului. Astfel, în cazul McCann, membrii forțelor armate antrenate în capturarea unor teroriști presupuși în Gibraltar au fost găsiți vinovați de încălcarea dreptului la viață prevăzut de Articolul 2 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului pentru că operațiunea s-a culminat cu decesul acestora [11]. În contextul ostilităților din Cecenia de o intensitate suficientă pentru a califica situația drept conflict armat neinternațional, CEDO a recunoscut în unele cazuri dreptul la viața al civililor. Regula generală care se conturează însă din jurisprudența CEDO este că utilizarea forței letale este permisibilă în situații în care o eventuală operație de capturare ar presupune prea multe riscuri, indiferent de faptul dacă ținta forței letale o va constitui un civil sau un combatant [13, p. 5]. Asemenea tendințe sînt periculoase din punct de vedere a erodării distincției clare între civili și combatanți în conflicte armate, creînd un potențial pentru atacuri abuzive asupra persoanelor care nu participă direct la ostilități în cadrul conflictului.

Un grup de experți convocat în septembrie 2005 la Geneva pentru examinarea problemelor de garantare a dreptului la viață în situații de conflict armat și ocupație, au identificat următoarele trăsături cumulative ale situațiilor excepționale în care asasinatelor directe ar fi permise [26]:

- forța letală este utilizată într-o regiune în care statul nu exercită control efectiv necesar pentru efectuarea unui arest, și
- autoritățile statului respectiv au întreprins măsuri pentru a transfera individul de sub autoritatea formațiunilor care controlează regiunea respectivă, cu condiția că acestea există, și
- individul s-a antrenat în acțiuni ostile grave care reprezintă pericol pentru viață, dacă există dovezi rezonabile că persoană în cauză va continua atentatele asupra vieților persoanelor pe care statul respectiv trebuie să le protejeze, și
- nu există alte măsuri pentru a contracara riscurile pe care le prezintă.

În contextul asasinatelor directe, este de o importanță primordială calitatea datelor colectate despre activitățile ostile în care sînt implicați civili care participă direct la ostilități, și respectarea rigorilor procedurale, datorită riscurilor pe care le prezintă recunoașterea legalității unor asemenea asasinat. Din punct de vedere a garantării aplicării principiului distincției, relevantă este regula care privează civili participanți direct la ostilități de

protecție, făcându-i pasibili de atac, astfel fiind motivați civili să se abțină de la asemenea acțiuni, iar combatanții – să recunoască garanțiile și protecțiile acordate populației civile. Modalitatea de realizare a atacului asupra persoanelor care participă direct la ostilități și în timp ce acestea participă direct la ostilități este mai puțin relevantă, cu condiția respectării distincției, proporționalității și umanității în cadrul realizării atacului. Practica asasinatelor directe ar putea fi justificată drept o măsură de acest gen în contextul unui conflict armat, cu condiția că sînt respectate criteriile cumulative menite să reducă riscul lipirii arbitrare de viață.

5. Concluzii

Distincția fundamentală între combatanți și populație civilă și între obiective militare și civile are multiple valențe, constituind premiza pentru determinarea legalității unui atac la scară mică și la scară mare trăsătura definitorie de recunoaștere unei părți la conflict a dreptului de participare la ostilități. Datorită utilizării tot mai largi a formelor înalt avansate de purtare a ostilităților de către unele din părțile la conflictele actuale, necesită a fi redefinite elementele constitutive a participării directe la ostilități.

Comentariul la Articolul 51 al PAI recunoaște că participarea directă nu se rezumă la participarea în atacul propriu-zis, dar include și activități de pregătire și de deplasare după realizarea unui atac. Activitățile de pregătire a unui atac trebuie să posed caracter militar și includ suport logistic direct pentru unitățile implicate în operațiunea militară, cum ar fi transportarea munițiilor la linia de front. Deplasarea după realizarea atacului, care constituie și ea participare directă la ostilități și deci perioadă în care civilul respectiv este pasibil de atac, nu se bucură însă de vreo definiție comprehensivă, rămânând neclară durata participării. O altă problemă în acest context este determinarea a ce acțiuni constituie participarea directă la ostilități în contextul războiului cibernetic, precum și a persoanelor implicate în cazul utilizării tehnologiilor performante ghidate la distanță cum ar fi aparatele de zbor nepilotate.

Întru evitarea problemelor de interpretare și de aplicare a normelor existente prin analogie la formele noi de conflicte aflate în continuă metamorfoză, precum și întru limitarea utilizării termenilor cvasijuridici cu pronunțată tentă politică, considerăm necesară definirea unor categorii cheie pentru garantarea aplicării principiului distincției, cum ar fi statutul de combatant și problema așa-numiților „combatanți ilegali”, definiția a ce constituie un atac cu caracter indiscriminatoriu în contextul utilizării tehnologiilor de înaltă performanță și definiția clară a tuturor acțiunilor care constituie participare directă

la ostilități. Definițiile urmează a fi făcute într-un document de DIU, sau prin intermediul unei evoluții în acest sens a soft law, care ar putea fi materializată printr-o rezoluție a Conferinței Crucii Roșii.

Dreptul internațional, ca orice formulă normativă, într-un anumit context, pe anumite tronsoane cronologice, se redefiniște în măsura în care oferă o altă fotografie pentru noua realitate internațională. Relațiile internaționale astăzi comportă forme noi și dinamice de interacțiuni, iar reglementările internaționale urmează să evolueze tranșant pentru a evita arbitrarul. Cu un anumit grad de realism, Dreptul internațional umanitar rămâne aplicabil acolo unde interzicerea la recurgere la forță în relațiile internaționale nu se transformă în realitate. Esența protecțiilor instituite de acesta se bazează pe distincția fundamentală între combatanți și obiective militare, care contribuie direct la realizarea efortului militar, și populația și obiectivele civile, care trebuie să rămână imuni de atac indiferent de formele pe care le îmbracă conflictele contemporane.

Referințe bibliografice

1. Izvoare normative

1.1. *Tratate și alte acte internaționale*

1. Convenția (I) pentru îmbunătățirea sortii răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie din 12.08.1949. Încheiată la Geneva la 12 august 1949. RM a aderat prin HP nr.1318-XII din 02.03.93. În vigoare pentru RM din 26 noiembrie 1993//TI, 1998, vol. 5, p.7-32.
2. Convenția (II) pentru îmbunătățirea sortii răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate maritime din 12.08.49. RM a aderat prin HP nr.1318-XII din 02.03.93//TI, 1998, vol. 5, p.33-54.
3. Convenția (III) cu privire la tratamentul prizonierilor de război din 12.08.1949. Încheiată la Geneva la 12 august 1949. RM a aderat prin HP nr.1318-XII din 02.03.93. În vigoare pentru RM din 24 noiembrie 1993//TI, 1998, vol. 5, p.55-125.
4. Convenția (IV) cu privire la protecția persoanelor civile în timp de război din 12.08.1949. Încheiată la Geneva la 12 august 1949. RM a aderat prin HP nr.1318-XII din 02.03.93. În vigoare pentru RM din 24 noiembrie 1993//TI, 1998, vol. 5, p.126-188.
5. Convenția IV de la Haga cu privire la legile și obiceiurile războiului terestru, 1907. Regulamentul privind legile și obiceiurile războiului terestru // Cloșcă I., Suceavă I. Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate (documente). – București: Asociația Română de Drept Umanitar, Casa de editură Șansa SRL, 1993, p.22-30;
6. Primul Protocol adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 10.07.1977. A fost adoptat la Geneva la 10 iulie 1977. RM a aderat prin HP nr.1318-XII din 02.03.93. În vigoare pentru RM din 24 noiembrie 1993//TI, 1998, vol. 5, p.189-258.
7. Protocolul II adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional din 10.07.1977. A fost adoptat la Geneva la 10 iulie 1977. RM a aderat prin HP nr.1318-XII din 02.03.93. În vigoare pentru RM din 24 noiembrie 1993//TI, 1998, vol. 5, p.259-272.

1.2. *Acte normative naționale ale R. Moldova și alte state*

8. Civilian Employee Deployment Guide of the U.S. Department of the Army
9. Legea R. Moldova cu privire la apărarea națională Nr. 345-XV din 25.07.2003, Monitorul Oficial al R.Moldova nr.200-203/775 din 19.09.2003
10. U.S. Executive Order 12333 on the prohibition of assassination / Ordinul executive 12333 SUA privind interzicerea asasinărilor

1.3. *Jurisprudență*

11. Case of McCann and Others v. the United Kingdom, Application number: 00018984/91, 5 September 1995, CEDO
12. The Public Committee against Torture in Israel and the Palestinian Society for the Protection of Human rights and the Environment v. The Government of Israel, the Prime Minister of Israel, the Minister of Defense, the Israel Defense Forces, the Chief of the General Staff of the Israel Armed Forces, and Shurat HaDin – Israel Law Center and 24 others, Israeli Supreme Court Sitting as the High Court of Justice, Judgment of 11 December 2005

II. *Izvoare speciale*

13. Abresch William, “A Human Rights Law of Internal Armed Conflict: The European Court of Human Rights in Chechnya”, Center for Human Rights and Global Justice Working Paper, Number 4, 2005
14. Bothe M., Partsch K., and Solf W., New Rules for Victims of Armed Conflicts: Commentary on the Two 1977 Protocols Additional to the Geneva Conventions of 1949. The Hague: Martinus Nijhoff, 1982
15. Dinsten, Y., “The Distinction between Unlawful Combatants and War Criminals,” in: Dinsten Y. (ed.), International Law at a Time of Perplexity, 1989
16. Dörmann, Knut, “Computer network attack and international humanitarian law, Extract from The Cambridge Review of International Affairs “Internet and State Security Forum”, 19 May 2001, Trinity College, Cambridge, UK, <http://www.icrc.org/Web/Eng/siteeng0.nsf/html/5P2ALJ>
17. Doswald-Beck, L., “Some Thoughts on Computer Network Attack and the International Law of Armed Conflict,” in: Schmitt, M., O’Donnell, B. (eds.), Computer Network Attack and International Law, 2002, 247 p.
18. Dworkin, A., «The Yemen Strike: The War On Terrorism Goes Global» in Crimes of War Project, November 14, 2002.
19. Guillory M.E., “Civilianizing the Force: Is the United States Crossing the Rubicon?”, Air Force Law Review, March 2001
20. “Humanitarian Action and the Global War on Terror - a Review of Trends and Issues”, Humanitarian Policy Group Report, Overseas Development Institute, 2003
21. Kalshoven Frits, Zegveld Liesbeth, Constraints on the waging of war. An introduction to IHL, 3rd edition, Geneva 2001, 223 p.
22. Lee, R. S.,” The International Criminal Court. The Making of the Rome Statute: Issues, Negotiations, Results”, Kluwer Law International, The Hague, 1999
23. Parrish, Rick. „The International Legal Status of Voluntary Human Shields”, <http://www.polisci.wisc.edu/~rdparrish/Human%20Shields%20Paper.doc>
24. Quéguiner, Jean-François, „Precautions under the law governing the conduct of hostilities”, International Review of the Red Cross, Volume 88, No 864 December 2006
25. Quéguiner, Jean-François, Report on “Direct Participation in Hostilities under International Humanitarian Law”, www.ihlresearch.org.

26. Report of the expert meeting on the right to life in armed conflicts and situations of occupation, University Centre for International Humanitarian Law, Geneva, 1–2 September 2005, www.ucihl.org/communication/Right_to_Life_Meeting_Report.pdf

27. Rogers, Anthony P. V., „Zero-casualty warfare”, *International Review of the Red Cross*, No. 837, March 2000

28. Sandoz Yves, Swinarski Christophe, Zimmermann Bruno, Commentary on the Additional Protocols to the

Geneva Conventions, ICRC, Martinus Nijhoff Publishers, Geneva 1987

29. Sassoli M., Bouvier A., *How does law protect in war? Cases, Documents and Teaching Materials on Contemporary Practice in IHL*, Geneva 1999, 1493 p.

30. Watkin, Ken, “Combatants, Unprivileged Belligerents and Conflicts in the 21st Century”, HPCR Policy brief, <http://www.ihlresearch.org/portal/ihli/Session2.pdf>.

Copyright © Alexandrina Ioviță, 2008

СТАНОВЛЕНИЕ НОВОГО МИРОВОГО ПОРЯДКА

Василий САКОВИЧ

доктор habilitat политическx наук

THE INSTITUTION OF THE NEW WORLD SYSTEM

The functional measures of world system are: diplomacy, economical interactions between international factors, moral treasures, different transnational organisations and scientists' associations, businessmen, different directed specialists etc.

Even at the end of 70 began formatting the notion of „new world system”. In the same time took place the energetic and financial crisis, immediately worsened the ecological problems, the demographic explosion brought to the deficit in alimentation in the countries of third world. These and other factors suddenly reduced the stability of world system. Right in this time The Club of Rome and other nongovernmental organisations came to conclusion of transformation necessity of existed world system into a new fairly one for all the states and citizens of the world.

But, according to the author's opinion the beginning of new world system creation, is used to tie with the fall of Soviet Union, hat brought to a new geopolitical reality and to a new geopolitical repartition of powers. In the article are analysed general notions and scientific conceptions of instituting a new world system, is given the factors' analyses, which influence its formation. Are examined possible alternative institutions of the world system, Is motivated the scientific point of view about the formation of world system.

Мировой порядок – устройство международных отношений, которое обеспечивает безопасное существование субъектов мировой политики и реализацию их национальных интересов.

В мировой истории существования цивилизации международные отношения осуществлялись в рамках последовательно сменяющих друг друга следующих мировых порядков:

– вестфальский (с 1648 г., просуществовал почти 150 лет). Основные принципы современной мировой политики были заложены Вестфальской системой международных отношений в 1648 году после окончания Тридцатилетней войны. К этому времени в Европе в основном сформировались национальные государства с жесткой централизованной династической властью. Возникавшие национальные государства устанавливали свои границы с учетом языкового признака и по естественно-географическим рубежам. Европейская история начинает превращаться в мировую. Данный миропорядок существовал вплоть до Французской революции, низложившей монархию.

– венский (в чистом виде с 1815 по 1825 гг., а с учетом попыток его восстановления – до создания Германской империи в 1871 году). Начало указанного мирового порядка определил Венский конгресс (1814-1815 гг.), закрепив новую расстановку геополитических сил, основу которых составил

имперский принцип контроля географического пространства.

– версальский (1918-1938 гг.). Этот мировой порядок начался после поражения Тройственного союза в Первой мировой войне 1914-1918 гг. Рухнули Германская, Австро-Венгерская, Российская и Османская империи. Версальский мирный договор 1919 года закрепил первенство Франции и Англии. Версальский мировой порядок был разрушен Второй мировой войной.

– потсдамский (1945-1991 гг.). Начало установления данного мирового порядка связывается с 1945 годом. Он был определен Потсдамской системой договоров, которая зафиксировала новые границы, расстановку новых геополитических сил после победы над Германией и ее союзниками. Кроме этого, послевоенный международный порядок характеризуется четким разделением мира на две социально-политические системы, находящиеся в состоянии «холодной войны» друг с другом, образованием ООН и попыткой регулирования международных отношений, совершенствованием международного права.

– беловежский¹ (с 1991 г.). Другими словами, это новый мировой порядок, который начал формироваться после беловежского соглашения о демонтаже СССР, вызвавшего целую цепь важных геополитических событий (распад Югославии,

¹ Беловежская эпоха – термин Н.А. Нартова, примененный им при характеристике геополитических эпох. Нартов Н. А. Геополитика. – Москва: ЮНИТМ, 2007.

Чехословакии, многочисленные вооруженные конфликты), распад всего социалистического мира, составлявшего второй полюс противостояния. Биполярная геополитическая система рухнула. Мир вступил в очередной эволюционный процесс. Новый мировой порядок опирается в основном на идеи Версальской системы.

В свою очередь, мировой порядок имеет горизонтальное, вертикальное и функциональное измерения.

Горизонтальное измерение – это отношение между основными акторами мировой политики. Поддержание баланса в международной системе обеспечивается благодаря равновесию сил, наличию общих интересов и ценностей.

Вертикальное измерение мирового порядка – это отношение между сильными и слабыми акторами. Гарантом существования международной системы является в основном фактор силы, которая обеспечивает жесткую иерархическую организацию международных отношений.

Функциональными измерениями мирового порядка являются: дипломатия, экономические взаимодействия между международными акторами, моральные ценности, различные транснациональные сообщества и ассоциации ученых, деловых людей, специалистов разной направленности и т.д.

Еще в конце 70-х годов стало формироваться понятие «новый мировой порядок». В это время произошел энергетический, финансовый кризис, резко обострились экологические проблемы, демографический взрыв привел к дефициту продовольствия в странах третьего мира. Эти и другие факторы резко снизили стабильность международной системы. Именно в это время Римский клуб и другие неправительственные организации пришли к выводу о необходимости трансформации существующего миропорядка в новый более справедливый для всех государств и граждан мира.

Однако, по нашему мнению, начало формирования нового мирового порядка необходимо увязывать с периодом распада Советского Союза, который привел к новой геополитической реальности и новой геополитической расстановке сил.

Существуют различные концепции решения проблемы становления нового миропорядка:

- неолиберальные: «конца истории», «единых пространств», «глобального управления»;
- реалистические: «столкновения цивилизаций», «полярности и конфигурации политических сил»;
- неомарксистские: «американского империализма».

Но ни одна из существующих концепций не предполагает исчерпывающего решения проблемы мирового порядка. Все это говорит о сложности современного состояния международных отношений.

Концепция нового мирового порядка должна быть направлена на решение ряда важнейших для мирового сообщества глобальных проблем, вызовов и угроз, возникающих в новых современных условиях процесса глобализации, новой реальности возрастающей глобальной взаимозависимости, затрагивающих не только безопасное развитие мирового сообщества, но и обеспечивающая сохранение мировой цивилизации.

Концепция, на наш взгляд, должна предусматривать:

Создание условий для сохранения мира и предотвращения глобального конфликта.

Создание международного экономического порядка с равными правами для всех государств и предусматривающего всемерное получение преимуществ и максимальное снижение негативных последствий от процесса глобализации.

Защиту международной системы от неадекватной требованиям мирового сообщества внутренней политики отдельных государств, их агрессивной, а в ряде случаев безответственной деятельности на международной арене.

Создание условий для экологически и энергетически безопасного развития национальных государств и мировой экономики.

Минимизацию рисков от воздействия на международную систему и мировое сообщество глобальных проблем и нейтрализация новых угроз современности: международный терроризм и наркотрафик, трансграничная международная преступность, незаконная торговля оружием и др.

Анализ современных общественно - политических и экономических процессов свидетельствует о том, что на формирование нового мирового порядка существенное влияние оказывают следующие факторы:

1. Глобальное доминирование в мировой политике сверхдержавы, страны-системы – США. Международно-политическая среда системы «холодной войны определила характер мирового развития второй половины XX столетия и способствовала (после распада Советского Союза) созданию условий для достижения внешнеполитических целей США – мировой гегемонии.

В настоящее время США посредством экономического воздействия Международного валютного фонда, Мирового банка, других международных финансовых и экономических организаций, не-

правительственных объединений, программ помощи, политических или экономических санкций, вооруженных интервенций влияют на динамику и направление развития международных отношений, внешнюю и внутреннюю политику большинства государств мира, оказывают решающее воздействие на процесс формирования нового мирового порядка. Причем США в условиях «эйфории всемогущества» методами «кнута и пряника», используя для политического и военного давления мощный военно - политический инструмент – НАТО, делают все возможное для закрепления под своим руководством нового мирового порядка на века или, по крайней мере, на очень длительную перспективу.

Вместе с тем, действия США по наращиванию мощи международного влияния, усилению геополитических амбиций порождают противодействие других государств, поскольку «жизненно важные интересы» США реализуются ими в одностороннем порядке и зачастую не соответствуют национальным интересам других государств. Особое противодействие вызывает то, что Соединенные Штаты из всех политических инструментов отдают предпочтение силе, их подход больше характеризуется односторонностью и все меньше – приверженностью международному праву. Военная мощь Америки, а главное ее способность применить силу в любом уголке земного шара, является исторически беспрецедентной.

Сам факт крушения огромной советской империи резко увеличил мощь США в сравнении остальными странами мира. Когда-то американского арсенала едва хватало на то, чтобы уравновесить возможности Советского Союза, а теперь у США нет ни одного сколько-нибудь значимого противника. Последствия такой «однополярности» были очевидны и легко предсказуемы: США с гораздо большей легкостью стали идти на применение силы за пределами собственных границ. Доказательством тому стали резко участвовавшие военные вторжения: в Панаму в 1989 году, война в Персидском заливе в 1991 году, гуманитарная интервенция в Сомали в 1992 году и далее – Гаити, Босния, Косово, Афганистан, Ирак. В Ираке США вовлечены в самую значительную военную операцию за последнюю четверть века.

Кроме того, новые технологии дают США возможность с большей легкостью прибегать практически в любой точке планеты к ограниченному вмешательству – посредством воздушных налетов и ракетных ударов, и количество таких операций тоже стало быстро нарастать.

Изложенные выше факты свидетельствуют о том, что в современном мире исчезла система сдерживания и противовесов, выстраивается откровенно гегемонистская модель мироустройства. Последние события по разворачиванию американской системы ПРО в Европе и построение европейской политики по принципу «свой – чужой» создает серьезный конфронтационный потенциал.

Кроме этого, структуры и инструменты, унаследованные от прошлого (НАТО, ОБСЕ, ДОВСЕ и др.) в реальной современной жизни превращаются в средства воспроизводства блоковой политики. Существует реальная опасность того, что ситуация с не доведенной до конца реформой европейской архитектуры безопасности обретет собственную жизнь, предопределив раскол Европы на десятилетия вперед.

Особенностью внешнеполитической деятельности США является стремление обезопасить американские геополитические интересы на длительную перспективу, для чего предпринимаются всевозможные действия по предотвращению появления конкурентов, способных помешать их реализации. Ярким примером этому является обострение в последние годы отношений между США и Россией.

Многие эксперты полагают, что новая «холодная война» может при определенных обстоятельствах перерасти в «горячую». Так, генерал-майор, вице-президент Коллегии военных экспертов России А. Владимиров сделал неблагоприятный прогноз, что война между Россией и США возможна уже в ближайшие 10-15 лет. Основные причины войны – борьба за монопольное владение ресурсами России и недопущение к ним Китая. А цели, по его мнению, очевидны уже сейчас. Это устрашение самого мощного геополитического соперника и обеспечение беспрепятственного доступа США к ресурсам Сибири и Российского Дальнего Востока. Это устрашение остального мира и Китая военной победой и мощью технологий и оружия.

З. Бжезинский также не отрицает, что «полномасштабная стратегическая война по-прежнему представляет серьезную опасность высшего порядка». Причем, по его мнению, «военные операции... станут отныне вестись посредством все более высокоточных вооружений, а их задача будет состоять не в полном уничтожении общества противника..., а в его разоружении и последующем подчинении». В любом случае действия США являются во многом первопричиной зарождения современных международных конфликтов. Поэтому нельзя не согласиться с А. Солженицыным, который обращает внимание на то, что «повсюду

в мире растет тревога: как Соединенные Штаты, ставшие в результате геополитических изменений единственной сверхдержавой, справятся со своей новой, монополюсно-ведущей мировой ролью».

Рассмотрение роли США в установлении мирового правопорядка позволяет говорить о том, что:

– во-первых, экономическая и военная мощь, политическое влияние и потенциал США позволяют им, несмотря ни на какие противодействия, оказывать огромное влияние на формирование нового мирового порядка;

– во-вторых, характер современных международных отношений в значительной степени определяется поведением США и его намерением установить в XXI веке преобладающее свое влияние в мире;

– в-третьих, мировое развитие в дальнейшем во многом будет зависеть от того, как смогут США как мировой лидер распорядиться свои могуществом в интересах мирового сообщества.

2. Процесс глобализации. Следствием современных процессов является установление нового этапа взаимосвязанности и взаимозависимости, постепенного формирования единого экономического, информационного, научно-технического и других «пространств», социальной целостности мира. Глобализация стала одной из наиболее влиятельных сил, определяющих характер развития мировой системы. Она затрагивает практически все сферы общественной жизни, включая экономику, политику, идеологию, социальную сферу, культуру, экологию, безопасность и оказывает трансформирующее воздействие на эволюцию мирового сообщества и мировой экономики, на мировой порядок в целом.

Следует особо отметить, что ни одно государство в мире не может существовать и обеспечивать эффективную жизнедеятельность в условиях автаркии, осуществлять внутреннюю и внешнюю политику без учета современных процессов глобализации. Глобализация несет в себе черты идеологии постидеологической (после распада Советского Союза и социалистической системы) эпохи. Она обращена к ключевым мировым властным структурам, содержит критику прошлого и дает надежду на лучшее будущее.

По мнению З. Бжезинского, глобализация заполнила основной пробел в новом статусе Америки как единственной сверхдержавы и стала естественной доктриной глобальной гегемонии и неофициальной идеологией политической и деловой элиты США. Этот процесс на современном этапе по сути во многом стал американизацией мира и служит созданию мира «по-американски»,

и поэтому воспринимается как нечто отвечающее американским интересам.

Во многом реализации такого подхода способствует и то, что национальный американский опыт с его переменчивыми, не связанными географическими границами моделями экономической деятельности воспринимается как универсальный и просто экстраполируется на весь земной шар.

Исходя из сложившегося соотношения сил в настоящем, можно говорить о том, что мощь Америки получила в глобализме свое политическое выражение и идеологическую основу гегемонистских устремлений путем открытия мировой экономики и заполнения геополитического вакуума на международной арене. Кроме этого, процесс глобализации приводит к снижению роли государства, трансформации государственно-центристской модели мира, национально-государственного суверенитета, эрозии важнейших международных институтов, регулирующих старый мировой порядок.

Большинство исследователей приходят к выводу, что мир сегодня переживает период серьезных политических трансформаций и изменений. Одной из особенностей этих изменений является трансформация роли государств и, особенно, их суверенитета. Новый мировой порядок в отличие от прежних уже не складывается на основе всеобъемлющего равенства суверенных государств. Декларируемое в международном праве равенство суверенитетов З. Бжезинский метко назвал «правовой фикцией». Политическая жизнь все больше приобретает форму сопряженного с насилием глобального процесса. Увеличивается число международных конфликтов, снижается политический вес ООН, фактически рухнула ялтинско - хельсинкская система баланса сил в Европе.

Продолжают нарастать тревожные военно-политические тенденции, способные негативно сказаться на дальнейшем безопасном существовании мирового сообщества: планы США по размещению компонентов ПРО в Европе, приостановка Россией выполнения договора ДОВСЕ, не ратификация западными странами подписанного еще в 1999 году Соглашения об адаптации ДОВСЕ. Все это может привести к нарушению баланса между стратегическими, наступательными и оборонительными вооружениями в мире. Призывы отдельных стран «работать коллективно, сообща искать ответы на те вызовы, которые являются реальными», остаются безответными. Все это подтверждает утверждение А. Панарина, что «глобальный мир в самом деле глобален в смысле объективной взаимозависимости народов; он не-

сравненно менее глобален в смысле субъективной политической готовности действовать сообща, на основе добросовестной партнерской кооперации, решить глобальные мировые или региональные проблемы».

Таким образом, под воздействием процесса глобализации мир изменяется, становясь постепенно действительно глобальным, со все возрастающими глобальным насилием и глобальной нестабильностью, которые существенно влияют на формирование нового мирового порядка.

3. Возрастающая социальная бедность в странах региона так называемого Юга. Увеличение разрыва между богатыми и бедными странами (Север-Юг).

Глобальный характер приобретают угрозы, влияющие на становление нового мирового порядка и возникающие по причине растущей социальной несправедливости, бедности, больших различий в уровне благосостояния отдельных стран, регионов и народов.

В то время как годовой доход на душу населения в Соединенных Штатах (выраженный через покупательную способность) составляет около 40 тыс. долл. США (Таблица 1), в самых густонаселенных странах «третьего мира» он составляет: 875 долл. в Нигерии, 2100 долл. в Пакистане, 2450 долл. в Индии, 3100 долл. в Индонезии, 3900 долл. в Египте, 4500 долл. в Китае. В 2001 году в 15 странах Африки годовой доход на душу населения был меньше 1 тыс. долл. США – это менее 3 долларов в день.

Соотношение уровней доходов «золотого» и «нищего» миллиардов Земли изменилось с 13 : 1 в 1960 году до 74 : 1 в 1990-х годах. Восемьдесят шесть процентов совокупного объема потребления приходится на 20 % населения планеты, а 14 % – на остальные 80%. Причем 20 % процветающих стран используют 85 % мировой древесины, 75 % отработанных металлов и 70 % энергии. В 1990 г. валовой внутренний продукт в странах третьего мира в среднем был в 3 раза меньше, чем ВВП США. В начале XXI века это соотношение возросло до 20 раз. Почти 50 % населения мира живут на 2 долл. США в день, 20 % населения – на 1 долл. В мире не имеют работы 3.140 млрд. человек, а около 2 млрд. человек заняты неполный рабочий день.

В начале XXI века существующая пропасть между полюсами богатства и бедности в мире в целом и в отдельных странах только расширилась, причем абсолютная величина разрыва между богатыми и бедными странами прогрессирует, все более усугубляется социальное неравенство. Доход

стран, расположенных на разных полюсах развития, отличается в 200-250 раз. Всего 225 наиболее богатых людей мира имеют больше богатства, чем 3 млрд. бедных людей планеты. Следует особо отметить, что во все большее противоречие вступает устремление наиболее развитых стран, используя изощренные, жесткие формы финансово – экономического неокOLONIALИЗМА, обеспечить высокий уровень потребления для собственных граждан за счет населения остального мира. Все это вызывает разделение все более глобализирующегося мира на богатый Запад и всех остальных стран с низким уровнем жизни, что, безусловно, является мировым дестабилизирующим фактором, существенным образом влияет на формирование нового мирового порядка.

Противоречие заключается и в том, что за бедностью стран Юга часто скрывается духовное богатство: Китай, Индия, Россия, исламский мир во многом противоположны в духовном плане Северу – «золотому миллиарду». Однако, имея духовное преимущество перед Севером, Юг не может быть ему серьезной альтернативой в социально-экономическом плане. Но, консолидируясь на принципах глобальной социальной несправедливости, Юг может вполне стать союзником какого-либо нового геополитического силового поля, способного существенно повлиять на мировой порядок.

4. Обострение экологической угрозы и мировой энергетической проблемы.

Экологические тенденции связаны со стремительным сокращением невозобновляемых ресурсов, разрушением целостности среды обитания человека, вызванного технократическим путем развития и ускоренным ростом населения мира. Поэтому можно констатировать, что надвигается экологический кризис, который при непринятии соответствующих мер может привести к экологической катастрофе. Есть основания говорить о том, что глобальная цивилизация выходит за пределы нормальных условий жизнеобеспечения в среде своего обитания.

XXI век по прогнозам ряда ученых может стать столетием катастроф. Российский ученый Николай Жарвин научно обосновывает печальный прогноз, что через 50 лет человечество ждет глобальное потепление, которое приведет к страшным катаклизмам: землетрясением, цунами. Целые страны могут уйти под воду, огромные пространства превратятся в безжизненную пустыню. Из-за истощения плодородных почв многомиллиардное человечество может столкнуться с угрозой глобального голода. Продолжающееся во многом

неконтролируемое промышленное загрязнение воздуха, в первую очередь ведущими промышленными странами мира, породит новые болезни и эпидемии. Эксперты подтверждают факты таяния ледников и айсбергов, сокращения зон вечной мерзлоты, поднятия океана, которые идут ускоренными темпами.

В настоящее время одной из основных глобальных проблем человечества становится нехватка воды. 97% всех мировых водных запасов приходится на соленую воду морей и океанов. Но и из оставшихся 3 % мировых запасов воды два процента приходится на ледники Гренландии, Антарктики и горные снега. Поэтому треть человечества в настоящее время пьет грязную воду, более миллиарда человек не имеют постоянного доступа к безопасной питьевой воде. По прогнозам специалистов, примерно к 2015 году проблема нехватки воды в той или иной степени затронет примерно половину мирового населения.

Нехватка воды и антисанитарные условия способствуют развитию различных болезней и эпидемий. В тридцатку «лидеров» по уровню смертности входят африканские страны.

Не менее сложной проблемой является чистый воздух. Во всем мире воздух становится грязней с каждым годом. Абсолютный лидер в загрязнении атмосферы – Соединенные Штаты. Америка выбрасывает в атмосферу намного больше углекислого газа, чем Япония, Россия, Великобритания, Канада и Германия вместе взятые. Япония загрязняет окружающую среду наравне с огромной Россией. А Великобритания, площадь которой лишь ненамного больше площади Беларуси, загрязняет атмосферу в 10 раз интенсивнее Беларуси. Если в Беларуси за последние 15 лет выброс CO_2 уменьшился наполовину, то, например, в Испании, Ирландии и Португалии он на столько же увеличился. Не удивительно, что содержание углекислого газа в атмосфере Земли сейчас самое высокое за последние 650 лет.

Согласно выводам экспертов, в последние годы происходит беспрецедентное таяние горных ледников. За пять лет – с 2000 по 2005 год – толщина находящихся под наблюдением ледников в среднем ежегодно сокращалась на 0,6 метра в водном измерении. Средняя скорость таяния ледников в этот период оказалась в 1,6 раза выше, чем в 90-е годы, и в три раза выше, чем в 80-е годы прошлого столетия. В Арктике, по прогнозам некоторых ученых, уже к 2060 году может вообще не остаться льда, что приведет к значительному прибавлению воды в мировом океане. Кроме этого, планете грозят значительные климатические изменения,

вызванные повышением температуры, которое, как доказано экспертами, стало результатом человеческой деятельности. Повышение температуры существенно влияет на количество стихийных бедствий: ураганов, тайфунов, цунами, наводнений и засух. При повышении температура всего на 0,9 градуса количество штормов и ураганов увеличится в три раза. Именно это, по прогнозам ученых, может произойти через 30-40 лет, если не будут приняты необходимые меры. Через 100 лет температура на планете повысится уже на 6 градусов.

Аномально высокие темпы потепления и таяния льдов Антарктиды, Арктики и Гренландии из-за глобального истощения озона над этими регионами привели к увеличению числа катастрофических землетрясений: 2003 год – Иран, Бам – более 30 тыс. погибших, 2004 год – цунами в Индийском океане – более 230 тыс. погибших, 2005 год – Индонезия, Япония, 2007 год – Соломоновы острова. В целом в XX столетии землетрясения унесли больше миллиона человеческих жизней.

Экологи бьют тревогу, что в скором будущем отдельные страны мира могут стать мало пригодными для жизни. Сильная жара в Южной Европе и ледяной холод в Северной могут существенно повлиять на развитие сельского хозяйства и обеспечение населения продовольствием в этих странах. Нынешнюю экологическую ситуацию ученые называют не иначе как «климатической бомбой», которая может взорваться, если мировое сообщество срочно не обратит внимание на окружающую среду.

Развитие все возрастающих потребностей человека требует увеличения потребления различных видов энергии. Причем потребление энергии растет в 3 раза быстрее, чем население планеты, а добыча минеральных ресурсов – в 2 раза быстрее.

Тревожные симптомы разрушительной деятельности человека при добыче им энергетических ресурсов начали проявляться во второй половине XX века и стали вызывать в некоторых регионах и странах симптомы экологического и энергетического кризиса. Одной из причин экологического кризиса является то, что при добыче угля на поверхность поднимается ежегодно свыше 1 млрд. м^3 пустой породы. В результате на поверхности Земли образуются миллионы не только бесполезных, но и вредных пирамид из пород и шлаков, впустую растрачиваются тысячи гектаров плодородных земель. В период добычи нефти и газа разрушается поверхность почв и растительных зон на миллионах гектаров, повышается до критических значений напряжение земной коры

после выкачки из нее полезных жидких и газообразных ископаемых.

Неправительственные организации пытаются обратить внимание мирового сообщества на то, что время, когда природа казалась неисчерпаемой, давно миновало, что ресурсы ограничены и исчерпаемы. Ученые утверждают, что при нынешнем темпе использования мировые запасы нефти и газа скорее всего будут исчерпаны к середине XXI века.

В этой ситуации у многих стран появляется соблазн любой ценой отодвинуть «пределы роста» за счет перераспределения планетарных ресурсов в свою пользу, ускоренного вытеснения более слабых стран и регионов на окраину мирового развития.

5. Последствия неравномерного развития демографических процессов.

В XX веке произошел демографический взрыв. Так, если в 1900 году население планеты составляло 1,6 млрд. человек, то в 2000 году оно превысило 6 млрд. человек, то есть увеличилось почти в 4 раза. Причем следует отметить, что население мира не достигло предела. По математической модели прогноза ООН предел будет достигнут к 2135 году и составит 14 млрд. человек.

Демографические тенденции отличаются в разных регионах мира. Сегодня незападный мир многочисленнее западного в пять раз, к 2050 году он будет многочисленнее в десять раз... Процесс потери Америкой и Европой своего населения только усугубляется не только относительно, но и абсолютно.

Доля совокупного населения Европы и Северной Америки не только уменьшилась с 30 % в 1900 году до 17 % в 2000 году, но в следующие 20 лет она упадет до 14 % от общего числа жителей Земли. Это усугубляется еще тем, что население Европы не только уменьшается, но и стареет. Причем налицо старение и высокий уровень депопуляции населения в регионах (в странах Запада) с высоким жизненным уровнем, в регионах с низким жизненным уровнем (страны Юга) наблюдается быстрый рост населения. Так, по оценке специалистов к 2020 году население беднейших регионов вырастет (например, население Азии вырастет на 910 миллионов человек) и будет состоять в основном из молодежи. К регионам, в которых ожидается наибольший прирост населения к 2025 и 2050 годам, относятся: Йемен, палестинские территории, Оман, Афганистан, Саудовская Аравия, Бутан, Пакистан, Иордания, Ирак и Камбоджа. Причем в Евразии в настоящее время сосредоточено при-

близительно три четверти мирового населения, страдающего от бедности.

Таким образом, большая часть населения стран Юга в ближайшей перспективе будет в основном состоять из молодежи, для которой «в большинстве стран не будет условий для успешной интеграции этой молодежи в общество». Безусловно, бесправная, безработная, лишенная перспектив, осведомленная благодаря СМИ, телевидения о жизни в других странах молодежь будет самым яростным оппонентом странам «золотого миллиарда» в навязывании ими мирового порядка «по-американски», будет в целом самым дестабилизирующим мировым фактором.

7. Двойственная роль науки.

Быстрое развитие науки в последние десятилетия позволило не только колоссальными темпами развивать новые виды производства, ускорить его темпы, но и создавать новые виды оружия, которые позволят одержать победу в глобальном конфликте без риска быть уничтоженным самим. Это, безусловно, самым существенным образом может повлиять на мировой порядок.

По мнению экспертов к концу XX века американским и британским ученым удалось достигнуть определенного прогресса, а в начале третьего тысячелетия был дан старт особо секретным испытаниям нового чудо-оружия. Речь идет о боеголовке, высвобождающей сверхмощный направленный электромагнитный импульс, который выводит из строя все радиоэлектронное оборудование. Последствия взрыва такой бомбы ужасающи – мгновенный паралич всех современных систем жизнеобеспечения, влекущий за собой цепочку техногенных катастроф – мощнейшие одновременные взрывы на электростанциях, абсолютное отключение любой связи на огромных территориях, полная «глухота» систем управления на территории противника.

Применение подобной электромагнитной бомбы означает тотальный разгром противника без возможности нанесения ответного удара (из-за полной потери связи и управляемости на атакованной территории). С другой стороны, появление электромагнитной бомбы, безусловно, вызовет новую гонку вооружений (аналогичную ядерной), ибо вряд ли многие страны пожелают остаться абсолютно уязвимыми перед лицом нового чудо-оружия.

Однако история ядерного противостояния образца XX века вряд ли состоится на новом витке. Дело в том, что темпы развития науки в начале нашего столетия качественно отличаются от середины прошлого века. И если в то время у чело-

вечества было время на «привыкание» к новому «ядерному» веку, то сегодня ситуация изменилась в принципе. Создание одного вида нового оружия может быть немедленно «перекрыто» созданием еще более нового, по сравнению с которым предвидущее покажется орудием каменного века.

По мнению экспертов таким ответом может быть создание nanoоружия. Вторжение человека в микромир позволяет изменять окружающий мир на молекулярном уровне. Nanoоружие станет оружием гораздо более изощренным, чем ядерная бомба. Оно будет рассчитано исключительно на уничтожение людей. Ведь если наноробот будет способен внедряться в тело человека, чтобы излечить его от болезней и замедлить старение, то точно так же он сможет внедриться, чтобы занести смертельный вирус. Военные нанотехнологии это не только миниатюрные роботы-бойцы. Даже обычные пули могут стать самонаводящимися.

Следует отметить, что еще в 1996 году в США нанонаука была провозглашена одним из шести

главных стратегических военных приоритетов. Финансирование военной доли в национальной программе исследований в области нанотехнологий за последние 6 лет выросло в 4 раза. В 2002 году создан Институт нанотехнологий для солдата. Среди его официально заявленных разработок новые средства защиты на поле боя, отслеживающие состояние организма сенсоры, средства для повышения силы и выносливости солдат, а также новые медицинские технологии. Таким образом, развитие науки в направлении изобретения новых видов оружия не только может изменить международную геополитическую обстановку, но и поставит человечество на грань выживания.

Эти и другие глобальные факторы и процессы, а также экономическая и военная мощь стран, перспективы ее развития и усиления (Таблица 1, Таблица 2), по нашему мнению, существенным образом влияют на формирование нового мирового порядка.

Таблица 1

Геополитические характеристики основных акторов на начало XXI века.

Геополитические характеристики	США	Китай	Россия	Япония	Германия	Франция	Англия	Индия
Площадь, млн. кв.м	9,63	9,60	17,07	0,377	0,357	0,547	0,245	3,29
Население, млн. чел.	278	1273	145	126,7	83,0	59,5	59,6	1030
Прирост населения, %	0,90	0,88	-0,35	0,17	0,27	0,37	0,23	1,55
ВВП, трлн долл.	9,63	4,50	1,12	3,15	1,96	1,45	1,36	2,20
ВВП на душу населен., тыс. долл	36,2	3,6	7,7	24,9	23,4	24,4	22,8	2,2
Потребление электроэнергии, млрд кВт.час	3450	1084	728	947	495	399	333	424
Бюджет: доход / расход, трлн долл.	1,83/1,7	-	0,4/0,34	0,44/0,72	1,0/1,04	0,21/0,24	056/0,51	0,44/0,74
Численность вооруженных сил, млн. чел.	2.27	2,50	1,20	0,18	0,34	0,75	0,22	1,26

Мировые лидеры по военным расходам

	США	Китай	Россия	Япония	Германия	Франция	Англия	Индия
2006 г., млрд. долл.	528,7	49,5	34,7	43,7	37,0	53,1	59,2	23,9
Прирост к 2005 г., %	4,7	11,7	11,5	- 1,1	- 2,6	0,3	- 1,5	23,9
2005 г., млрд. долл.	504,6	44,3	31,1	44,2	38,0	52,9	60,1	22,2

Нельзя не согласиться с мнением Г. Киссинджера, что мировой порядок и его составные части никогда еще не изменялись так быстро, глобально и глубоко и представляется вполне обоснованным его утверждение, что мировой порядок проходит период вызревания и окончательные его формы станут зримыми в пределах XXI века.

Вместе с тем, анализ международных процессов, процессов глобализации позволил известным ученым, политологам и политикам сделать некоторые предположения и прогнозы о концепции формирования нового мирового порядка, основных субъектах мировой политики, их роли в создании мирового порядка в XXI веке.

З. Бжезинский полагает, что у Америки имеются две долгосрочные стратегические альтернативы: либо начать процесс постепенного, тщательного контролируемого преобразования собственного превосходства в саморегулирующуюся мировую систему, либо положиться главным образом на национальную мощь в расчете на то, что страна сумеет обезопасить себя от международной анархии, которая могла бы последовать за ее отказом от своих обязательств. Но в любом случае, по его мнению, «США являются и будут являться оплотом глобальной стабильности».

По мнению Г. Киссинджера, «в XXI веке международная система будет включать по крайней мере шесть основных держав: Соединенные Штаты, Европу, Китай, Японию, Россию и, возможно, Индию, а также множество стран среднего и малого размера».

Следует особо отметить, что большинство политических лидеров, формирующих политику США, включая президента Дж. Буша - младшего, провозглашают в качестве геополитической цели – создание монополярного мира, в котором Америка будет выступать к качеству единственной сверхдержавы. В быстро меняющемся мире лидерство Америки незаменимо, - полагает Президент Соединенных Штатов Америки.

Вместе с тем, большинство ученых и политологов склоняются к тому, что современный переходный процесс может привести мир к различным альтернативам построения мирового порядка:

- однополярный мир;
- иерархический однополярный мир;
- биполярный мир;
- полиполярный мир;
- многополярный мир;
- семидесятилетний мир.

Однополярный (однополюсный) мир означает американскую гегемонию, попытки построения которой могут продлиться довольно долго. Особенно, если США и дальше удастся сохранить и развить блок НАТО, заблокировать военную самостоятельность Европейского Союза, взять под свой контроль выгодные мировые энергетические плацдармы.

В настоящее время политика США сосредоточена именно на этом направлении. «... Все, что происходит сегодня в мире, – это следствие попыток внедрения ... в мировые дела – концепция однополярного мира». На это направлено и значительное наращивание военной мощи США. Так, по данным Стокгольмского института проблем мира (SIPRI) из каждого доллара, который в мире тратится на вооружение, 66 центов – это военные затраты США и их союзников по НАТО.

Определенной разновидностью однополярного мира может стать, по мнению Б.А. Исаева, иерархический «однополярный» мировой порядок во главе с США. Вторую ступень иерархии могут занять страны – постоянные члены Совета Безопасности, владеющие ядерным оружием: Россия, Великобритания, Франция, Китай. Третью ступень – наиболее развитые в промышленном отношении страны мира: Япония, Германия, Канада, страны Бенилюкса, Скандинавии, Южной Европы. Четвертую ступень – лидеры развивающегося мира: «азиатские тигры» - Южная Корея, Тайвань, Сингапур и региональные геополитические «центры силы»: Индия (Южная Азия), Бразилия

(Южная Америка), ЮАР (Южная Африка), Нигерия (Центральная Африка), Египет (Северная Африка, арабский мир). Пятая ступень – наименее развитые страны.

Многие специалисты склоняются к тому, что мир может перейти от однополярного к биполярному. Наиболее вероятный сценарий в этом случае, по их мнению – появление у США могучего конкурента в лице Европейского Союза или Китая.

Мир может стать биполярным с той разницей, что в XXI веке роль первого полюса будут играть объединенная Северная Америка (США, Канада, Мексика, создавшие общий рынок НАФТА) и объединенная Европа, а на роль второго геополитического полюса мира, возможно, будет претендовать Китай. Возможны и варианты этого второго полюса. Например, геополитический союз России и Китая с включением в орбиту их влияния стран СНГ и некоторых стран Юго-Восточной Азии, или союз России, Китая и Индии, контролирующей практически всю Евразию, за исключением арабского мира и Западной Европы.

Большинство специалистов на основе анализа мирового развития полагают, что в XXI веке имеется большая вероятность заката американской гегемонии и перехода к полиполярному миру. К середине XXI века новыми центрами силы, кроме США, могут стать Китай, объединенная Европа, Россия, Япония и, возможно, Индия. Не исключено превращение мира в многополярный, когда региональный лидер будет контролировать свою территорию. Такими лидерами – центрами силы могут стать: США, КНР, Германия, Россия, Индия, Бразилия.

Наконец, третья альтернатива современному однополярному миру, который олицетворяется господством Запада, состоит, по мнению А.И. Уткина, в переходе к миру семи цивилизаций, который формируется уже сегодня. Пик контроля западной цивилизации над пространством планеты, согласно выводам ученого, пришелся на 20-е годы XX в. – около 50 % земной поверхности. Приведенные им подсчеты выглядят довольно убедительными: к 2000 году этот показатель сократился вдвое, при этом доля населения Запада (ЕС, США, Канада, Австралия, Новая Зеландия) уменьшилась до 11 % от мирового. Пик промышленного производства Запада пришелся на 1928 г. и равнялся 84,2 % от мирового. В 1950 г. оно снизилось до 64,1 %, в 2000 г. – до 48,8 %. К 2015 году этот показатель может составить 30 %. В третьем тысячелетии по геополитическим показателям китайская цивилизация обойдет западную и станет первой

в мире (21 % населения мира и более 30 % мирового ВВП в 2025 г.). Далее, по его предположению, будет следовать мусульманская цивилизация (19,2 % населения мира и 15,5 % мировой экономики), затем латиноамериканская (соответственно 9,2 и 8,3 %), японская (1,5 и 8 %) и протоафриканская.

Развитие восточноевропейской цивилизации с Россией во главе, по мнению А. И. Уткина, трудно предсказуемо, в 2025 г. в ней будет проживать только 4,9 % жителей Земли (в 1900 г. – 8,5%).

Исходя из противостояния цивилизаций, предполагается, что самым значительным будет противостояние западной и исламской цивилизаций.

Следует особо отметить, что несмотря на разные точки зрения на различные варианты построения мирового порядка в XXI веке наиболее убедительной и аргументированной является точка зрения о построении многополярного мира. Действительно, в последние годы, несмотря на то, что Соединенные Штаты обладают самой большой экономикой мира, становится все более и более очевидным, что, во-первых, США, особенно в связи с войной в Ираке, все больше теряют свою экономическую мощь, международный авторитет и все меньшее влияние могут оказывать на мировые политические и экономические процессы. Во-вторых, мир давно уже существует в едином информационном, экономическом и финансовом пространстве. Движение капиталов и финансов уже неподконтрольно большинству правительств. Таким образом, мир снова движется к многополярности, отражая естественный процесс формирования новых потенциальных мировых центров силы: Россия, Китай, Япония, Европа и Индия. Характерно, что данная многополярность, вероятнее всего, будет носить многоуровневый характер. Причем в ближайшие 10-30 лет центр экономической мощи переместится в Юго-Восточную и Южную Азию. По прогнозам ЦРУ к 2050 году на долю азиатских стран будет приходиться 57 % мировой экономики. По производству валового национального продукта (в трлн. долл. США) из семи крупнейших экономик шесть будут азиатскими: Китай (20,0 %), США (13,5 %), Япония (5,0 %), Индия (4,8 %), Индонезия (4,2 %), Южная Корея (3,4 %), Таиланд (2,4 %).

Китай по прогнозам экспертов станет в скором будущем ведущей мировой державой. Удельный вес Китая по данным международной статистики увеличился в мировом валовом продукте за период 1980-2000 гг. в четыре раза и может составить в 2050 г. более 20 %. Нарращивание экономической мощи Китая осуществляется не только за счет внутренних ресурсов, но и путем формирования

«Большого Китая». Существенную роль в формировании «Большого Китая» играет китайская диаспора, контролирующая многие финансовые и торговые процессы в Юго-Восточной Азии. Например, в Индонезии китайская диаспора, составляющая всего лишь 3 % населения страны, контролирует 70 % экономики. Высокими темпами растут расходы на создание современных видов вооружения. Китай вышел на четвертое место в мире по расходам на оборону. Успешно осуществляется модернизация армии, причем военная мощь создается на фундаменте сильной экономики, что значительно усиливает военное преимущество Китая. Таким образом, уже в первой половине XXI века на мировую арену может выйти мощнейшая мировая супердержава с четвертью населения земного шара.

Россия, пережившая ужасный период фрустрации 90-х годов прошлого века, предпринимает небезуспешные усилия для того, чтобы стать не только региональным, но и геополитическим центром, в первую очередь – мировой энергетической державой со всеми определяющими этот статус характеристиками. Этому способствует и объективный фактор увеличения энергопотребления в мире. Так, например, по оценке экспертов в странах Азиатско-Тихоокеанского региона потребление электроэнергии к 2010 году по сравнению с 1996 годом возрастет на 46 %. Поэтому, безусловно, стратегически и политически эти страны должны будут сотрудничать с Россией.

Для Европейского союза в последние годы характерен кризис роста, в связи с чем он реально теряет мировое влияние. Кроме этого, в мире произошли кардинальные изменения в области энергетики. 10 лет тому назад 80 % мировых энергетических ресурсов принадлежали частным западным компаниям. Сейчас 80-90 % энергетических ресурсов принадлежат государственным незападным компаниям. В результате Европа стала чувствовать себя незащищенной. И, наконец, либеральная демократическая модель капитализма, которую проповедовали и пытались реализовать США и Европа, стала давать сбои и вперед вырвались новые капиталистические гиганты, которые на Западе называют странами молодого или даже авторитарного капитализма – Китай и Россия.

Значительные социально-экономические достижения России в начале XXI века создали предпосылки для уверенных ее действий по укреплению своих позиций в мире. Россия стала всегда и повсюду отстаивать свои интересы. Об этом красноречиво свидетельствуют предпринятые в

2007 году шаги: заявление о восстановлении присутствия российского флота в Средиземном море; возобновление боевого дежурства стратегических бомбардировщиков; начало масштабной программы укрепления противовоздушной обороны; приостановление действия Договора об обычных вооруженных силах в Европе (ДОВСЕ); проведение со странами-членами ШОС крупных военных учений; активное участие в урегулировании кризиса на Ближнем Востоке; решительное отстаивание подходов по Косово, Ирану и Северной Корее; жесткая реакция на попытки разыграть «российскую карту» в странах, ранее входивших в СССР, и, наконец, водружение российского флага на дне океана в районе Северного полюса.

Кроме этого, руководство России стало постоянно, решительно и твердо выступать против политики «двойных стандартов», используемой странами Запада при решении международных проблем и в отношениях с Россией.

Следует особо отметить, что это не случайные или спонтанные действия, а целевая политика, направленная на подтверждение могущества России, подкрепляемая ростом экономического и военного могущества, важной ролью в создании системы глобальной энергетической безопасности. Причем энергетика рассматривается «как средство обеспечения своей внешнеполитической самостоятельности». Действительно, в условиях геополитической нестабильности, возрастающего мирового энергопотребления нефть и газ становятся источником политической власти. Таким образом Россия стремительно и уверенно занимает свое место среди стран, определяющих и формирующих новый мировой порядок.

К сожалению, в этой ситуации «политические силы по обе стороны Атлантики» стремятся развернуть в отношении России политику «сдерживания». В отношении не западных стран Запад по-прежнему продолжает линию «наступления по всему фронту» с дальнейшей консолидацией входящих в регион стран как системы и противостояния не-Западу.

Все это, безусловно, вновь ведет к конфронтации по типу столь недалеких времен «холодной войны».

«Конфликтный потенциал в мире растет. Мировому сообществу навязываются гипертрофированные факторы силы в международных отношениях. Серьезно подрывается практика односторонних, нелегитимных с точки зрения международного права действий со стороны ряда держав, равно как и попытка бесцеремонно продавливать свои позиции при полном игнорирова-

нии законных интересов других партнеров. ...Мы видим, что ведущие страны не только не расстаются с арсеналами, явно превышающими уровень необходимой обороны, но и, наоборот, постоянно совершенствуют их, включая наступательные виды вооружений. Ряд стран стремится развязать себе руки для вывода оружия в космос, включая и ядерные вооружения».

Как видно, нынешний переходный период изменится быстро и глобально. Но быстрое изменение мирового баланса сил таит в себе немало опасностей, может вызвать дестабилизацию и, возможно, даже способствовать возникновению конфликтов. Не исключено, что мир может быть втянут в целую полосу геополитических катаклизмов с непредсказуемым будущим. Ситуация с формированием нового мирового порядка усложняется тем, что в настоящее время практически отсутствуют эффективно действующие общемировые политические и институциональные средства разрешения возникающих проблем и угроз. Более того, в силу взаимозависимости в условиях глобализации всех стран дальнейшее откладывание решения накопившихся проблем и угроз грозит катастрофическими последствиями для всех государств.

Поэтому, безусловно одно: мировому сообществу для того, чтобы не наступил «конец истории», «потребуется воспитать дух сотрудничества... Иной альтернативы как трудиться вместе и применять коллективную власть с целью построить более совершенный (демократический) мир – не существует». Только нормальные отношения и сотрудничество всех государств, совместный взаимоуважительный и конструктивный межгосударственный диалог в состоянии обеспечить реальную безопасность сегодня и на перспективу.

Литература:

1. Лукин В.Н., Мушенко Т.В., Федорова Т.Н. Политология. – Москва - Санкт-Петербург, 2007.
2. Сакович В. А., Руснак Г. Е. Глобалистика. – Кишинэу: CEP USM, 2006. – 334 с.
3. Лавров С. В. Настоящее и будущее глобальной политики: взгляд из Москвы // mig/pmr@mail.ru
4. Плащинский А. А. Новый мировой порядок и внешнеполитическая стратегия лидерства США. – Минск: НООО «Право и экономика», 2004.
5. Будет ли Америка воевать с нами ? // Комсомольская правда, 25 июля 2007 г.

6. Бжезинский З. Выбор: мировое господство или глобальное лидерство. – М.: «Международные отношения», 2006 г. – С. 28 - 39.

7. Солженицын А. Путину досталась сшибленная с ног страна // Комсомольская правда, 31 июля 2007 г.

8. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование. – Москва: Алгоритм, 2002.

9. Выступление Министра иностранных дел Российской Федерации С. В. Лаврова на специальном заседании Постоянного Совета ОБСЕ и Форума ОБСЕ по сотрудничеству в области безопасности 23 мая 2007 г.

10. Новая парадигма развития России в XXI веке. – М.: Academia, 2000.

11. Мунтян М.А., Урсул А.Д. Глобализация и устойчивое развитие. – М.: Ступени, 2003.

12. Дугин А. Основы геополитики. – М.:Аркогея, 1997. – С. 482.

13. Материалы 4-ой международной научной конференции «Вулканизм, биосфера и экологические проблемы» (Россия, г. Туапсе, 25-30 сентября 2006 г.).

14. Федотов А.П. Глобалистика. Начало науки о современном мире. – М.: Аспект Пресс, 2002.

15. Уткин А. И. Вызов Запада в ответ России. – М.: ЭКСМО, 2003. – С. 376 - 377.

16. United Nations, Population Division, Department of Economic and Social Affairs World Population Prospects: 2000 Revision. – 2001, Febr.

17. Семенцова Ю. Как выжить в XXI веке // Планета. Общественно-политический журнал. – № 3, март 2006г.

18. П. Гобль. Убийцы из микромира // Планета. Общественно-политический журнал. – № 3, март 2006г.

19. Kissinger H. How to Achieve the New World Order // Times, March 14, 1994. – P. 73.

20. Киссинджер Г. Дипломатия. – М., 1997. – С. 733-734.

21. Нартов Н.А., Нартов В.Н. Геополитика. – М.: ЮНИТИ, 2007. – С. 351.

22. Путин В.В. Выступление на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности 10 февраля 2007 г. // www.aif.ru

23. Косачев К. Новая российская политика // Коммерсант Plus, № 29 - 30, 10 августа 2007 г.

24. Исаев Б.А. Геополитика. – Москва – Санкт - Петербург, 2005. – С. 242 - 243.

25. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века. – М., 2001.

26. Дергачев В.А. Глобалистика. – Москва: Юнити, 2005. – С. 143.

27. Караганов С. А. Какими будут Россия и мир через 10 лет ? // Комсомольская правда, 13 августа 2007 г.

28. Лавров С. Сдерживание России: назад в будущее? // Россия в глобальной политике, № 4, июль-август 2007 г.

29. Путин В. Конфликтный потенциал в мире растет. Из выступления в штаб-квартире Главного разведывательного управления (ГРУ) Генерального штаба Вооруженных Сил России // газета «Приднестровье», 10 ноября 2006 г.

30. Commission Global Governance. Our Global Neighborhood. – Oxford, 1995. – P. 2, 5.

О НЕКОТОРЫХ ВОЗМОЖНЫХ ПОСЛЕДСТВИЯХ ВЕРОЯТНОГО ПРИЗНАНИЯ НЕЗАВИСИМОСТИ КОСОВО

Сергей НАЗАРИЯ

доктор хабилитат политических наук

ABOUT SOME POSSIBLE CONSEQUENCES OF EVENTUAL RECOGNITION OF INDEPENDENCE OF KOSOVO

Being ended by intermediation "group of contact" – Russia, USA, EU – the negotiations between government of Serbia and leadership of Kosovo did not give any positive results. The Serbians and Albanians remained on their previous positions. The first are ready to offer Kosovo a wide autonomy, the seconds agree only to full independence. And it seems that till 10-th of December- the deadline of achieving an agreement-, it wouldn't be possible to achieve it. In this situation USA an EU promise to recognize in one way order the independence of Kosovo

Завершившиеся при посредничестве «контактной группы» – Россия, США, ЕС – переговоры между правительством Сербии и руководством Косово не дали положительных результатов. Сербия и албанцы остались на своих прежних позициях. Первые готовы предоставить Косовскому краю широчайшую автономию, вторые согласны лишь на полную независимость. И похоже, что до 10 декабря – крайний срок для достижения соглашения, достигнуть его не удастся. В этой ситуации США и ЕС обещают признать в одностороннем порядке косовскую независимость.

Любому трезвомыслящему человеку ясно, что это очередная бомба под действующее международное право и очередное грубейшее нарушение принципов национально-государственного суверенитета и нерушимости государственных границ. **Однозначно это прецедент!** Кроме того, оно в очередной раз вносит раскол в международное сообщество и самое главное – среди постоянных членов Совета Безопасности ООН. Можно согласиться с тем, что право вето иногда играло не лучшую роль. Принцип единогласия был задуман (кстати, он был предложен США при разработке Устава ООН) как гарантия сотрудничества наиболее сильных в экономическом и военном отношении государств, от которых в первую очередь зависела судьба мира при решении вопросов, связанных с поддержанием или восстановлением международного мира и безопасности. Логика создателей Устава ООН была проста: если между постоянными членами Совета Безопасности возникают разногласия, лучше, чтобы не было принято никакого решения, чем принято провоцирующее обострение таких разногласий решение, против которого выступает кто-либо из постоянных членов Совета. Выбиралось меньшее зло. На этом и построен принцип их единогласия.

Разве он стал менее актуальным в наши дни? Конечно, изменилось соотношение сил в мире. Появились государства, которые претендуют на место постоянных членов Совета Безопасности. Но в любом случае, если Совет из-за различия взглядов своих постоянных членов не может принять решения, это не означает, что любое государство или группа государств вправе самостоятельно это сделать. Следует также иметь в виду, что все основные принципы международного права неразрывно связаны друг с другом и отмена или коренное изменение содержания одного из них могут разрушить фундамент современного международного права.

В случае одностороннего признания Западом независимости Косово в угоду сиюминутным геополитическим выгодам и вопреки позиции центрального правительства Сербии, в мире может начаться неконтролируемый распад некоторых государств или, как минимум, усилятся многие сепаратистские движения, стремящиеся отколоть от международно-признанных стран часть их территории. И, к сожалению, эта «освободительная цепная реакция» может затронуть не только отдалённые от Европы регионы мира, но и, возможно, некоторые вполне ныне благополучные европейские державы (Великобританию, Испанию, Францию, Бельгию, Италию, Румынию, Македонию, Черногорию, Болгарию, Словакию, Хорватию, Боснию и Герцеговину), Канаду и даже, как бы это не казалось сегодня невероятным, США.

Что бы ни говорили об «устарелости» международного права, никто его не отменял. И уж, во всяком случае, его нарушения, даже грубые, не в состоянии ликвидировать международное право и тем более создать новое. Древнеримские юристы говорили: «Jus ex injuria non oritur» (из правонарушения не рождается право). Если мы представим себе на минутку, что «старое» международное право вдруг перестало

существовать, станет ясным, что новое на его месте сразу же не появится. В межгосударственных отношениях на долгое время воцарится произвол.

Крайне невыгодно развитие косовской ситуации по вышеуказанному сценарию и большинству постсоветских стран – России, Украине, некоторым среднеазиатским республикам, но более всего Молдове, Грузии и Азербайджану. И хотя официальные лица стран-членов ГУАМ твердят об отсутствии аналогии между косовским конфликтом и конфликтами на их территории, на деле это не совсем так. В основном и в главном, здесь прямая аналогия – ряд территорий, против воли центральных властей, но при поддержке населения этих сепаратистских областей, пытаются отделиться от международно-признанных государств.

А тот факт, что между этими конфликтами и косовским есть отличия, сути дела не меняет: создаётся прецедент, когда в нарушение принципов действующего международного права, против воли центрального правительства от государства откалывается часть его территории и данный факт получает признание, пусть и меньшей, но очень влиятельной части международного сообщества. Чем же в таком случае жители Приднестровья, Абхазии, Южной Осетии и Нагорного Карабаха «хуже» косоваров?! Как минимум они сами не считают себя «хуже».

Да, между приднестровским и косовским конфликтом есть много отличного: это чисто политический и ни как не межэтнический или межконфессиональный конфликт, а главное – между населением обеих берегов нет взаимной ненависти или даже неприязни. Простые люди с обоих берегов Днестра продолжают считать себя братьями, и это обнадеживает, но совсем не даёт гарантий для разрешения противостояния, т.к. данная ситуация предопределена фактическим антироссийским внешнеполитическим курсом нынешнего молдавского руководства, курсом, демагогически прикрываемым т.н. стремлением Молдовы к евроинтеграции. В чём мы абсолютно уверены, это тот факт, что данная политика не только не приблизит Молдову к Европе, но и отдалит её ещё более от заветной цели. Для нас *евроинтеграция* может быть действенной и реально-осуществимой исключительно при условии прекрасных отношений с Россией и совместно с Россией.

Т.о., главный вывод состоит в том, что основной причиной углубляющегося раскола Республики Молдова является неразумная, нерационалистическая, непрагматичная, контрпродуктивная, не отражающая национальные интересы страны внешняя политика нашего руководства.

Ещё сложнее обстоят дела в случае с Абхазией, Южной Осетией и Нагорным Карабахом. Там накопилось много ненависти и недоверия на уровне простых людей. Да и конфликты эти, как и косовский, не прос-

то политические, но и межэтнические, а в случае с Нагорным Карабахом ещё и межконфессиональный.

Что же делать **молдавскому руководству**? По мнению аналитиков Центра стратегического анализа и прогноза Республики Молдова, если у него ещё сохранились остатки здравого смысла, в первую очередь **следует чётко и громко заявить о непризнании независимости Косова ни при каких обстоятельствах**, как это уже сделала Румыния. Далее, следует самым серьёзным образом скорректировать внешнеполитический курс Республики Молдова, а реализовать такое возможно только с другой командой, разрабатывающей и проводящей внешнюю политику страны. Т.о., как уже предлагали ранее аналитики Центра, Президенту необходимо сменить ряд высокопоставленных чиновников, определяющих внешнеполитический курс республики и, в первую очередь, министра иностранных дел г-на А. Стратана, человека не только крайне антироссийски ориентированного и полностью дискредитированного в глазах Москвы, но и с исключительно низким интеллектуальным КПД.

Естественно, что на место освобождённых, должны прийти такие люди, которые сумеют резко улучшить отношения Молдовы с Российской Федерацией, сохранив при этом всё положительное, достигнутое в последние годы во взаимоотношениях с Западом. Внешняя политика Республики Молдова должна оставаться только многовекторной. Односторонняя внешнеполитическая ориентация контрпродуктивна для нашей страны.

В деле решения вопроса о восстановлении территориальной целостности Молдовы предлагаем обществу и властям наш вариант, основанный на договорённости с Россией. Он не является чем-либо принципиально новым, так как с 1998 г. публиковался в разных вариациях несколько раз, однако ни разу серьёзно не обсуждался. При этом мы убеждены – это *единственно возможный сценарий мирного решения* приднестровского вопроса.

Наши отношения с РФ должны приобрести характер стратегического альянса, по подобию отношений Израиля с США. При этом, без подобного альянса судьба Израиля была бы очень печальна. Да и чем вредят этой небольшой ближневосточной стране её теснейшие военно-политические связи с Америкой в деле налаживания прекрасных отношений с другими центрами силы такими как Россия, Евросоюз, Китай, Индия, Япония и т.д.? По нашему мнению лишь помогают. Почему же сближение Молдовы с Российской Федерацией отдалит её от других стран? Такое предположение полностью беспочвенно.

28 ноября 2007 г.

CONCEPȚIA SECURITĂȚII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Introducere

Prezenta Concepție a Securității Naționale a Republicii Moldova elaborată de Comisia specializată, instituită prin decretul Președintelui nr. 374-IV din 22 decembrie 2005, compusă din reprezentanți ai administrației de stat, societății civile, cercurilor academice, se aprobă de Parlamentul Republicii Moldova și constituie documentul politic, care reflectă evaluarea generală a mediului de securitate pe plan național și internațional în care operează Republica Moldova, definește obiectivul securității naționale, liniile directorii de bază pentru securitatea națională, valorile și principiile general umane ce urmează a fi promovate și protejate de stat și reconfirmă ireversibilitatea cursului de integrare europeană a țării.

Concepția pornește de la o înțelegere comprehensivă a securității naționale, caracterul multidimensional și interdependent al acesteia influențat nu doar de starea de lucruri din domeniile politic, militar și al ordinii publice din țară, dar și de situația din sfera economică, social-culturală, ecologică, energetică etc. Astfel, concepția stabilește criterii clare căror trebuie să se conformeze sistemul securității naționale, acestea fiind: asigurarea principiilor asigurarea principiilor democratice în țară, dezvoltarea economiei de piață, stabilirea controlului civil eficient asupra forțelor armate și instituțiilor de forță, întreținerea bunelor relații cu statele vecine, sporirea interoperabilității sistemului de apărare și securitate al țării cu cel occidental, asigurarea cuvenită a caracterului clasificat al informațiilor. Totodată, Concepția indică reformele necesare și în celelalte sectoare de importanță vitală pentru securitatea națională, precum: reformele în domeniul sănătății, educației și lupta împotriva corupției. Implementarea prevederilor prezentului document se va desfășura în condițiile pe care le prevede statutul de neutralitate al Republicii Moldova fără a aduce atingere acestui statut constituțional.

Schimbările care s-au produs pe plan național, regional și global, dinamismul continuu al acestor schimbări au determinat epuizarea efectelor juridice ale Concepției Securității Naționale, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.445-XIII din 15 mai 1995 și necesitatea adoptării unui nou document.

Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova este un document, care conturează perspectiva pe termen mediu, prioritățile statului în domeniul securității naționale. El va sta la baza elaborării politicii de stat în domeniul securității naționale, perfecționării sistemului național de asigurare a securității naționale, delimitării atribuțiilor și responsabilităților în scopul pregătirii și asigurării forțelor și mijloacelor menite să mențină securitatea națională și dezvoltarea durabilă a statului.

1. Obiectivul Securității Naționale, liniile directorii de bază pentru securitatea națională, valori generale, riscuri și vulnerabilități la adresa securității naționale a Republicii Moldova

1.1 Obiectivul securității naționale și liniile directorii de bază în vederea asigurării securității naționale

Obiectivul securității naționale al Republicii Moldova este de a asigura și apăra independența, suveranitatea, integritatea teritorială, ordinea constituțională, dezvoltarea democratică, securitatea internă și a consolida statalitatea Republicii Moldova, care constituie un proces identic cu cel de edificare a identității naționale a poporului Republicii Moldova.

Securitatea națională a Republicii Moldova este asigurată în condițiile legalității prin utilizarea instrumentelor politicii externe și interne a statului.

Calea de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană și dezvoltarea relațiilor cu Organizația Tratatului Nord-Atlantic, exprimată prin implementarea standardelor occidentale la edificarea sistemului securității naționale, precum și întreținerea bunelor relații pe plan bilateral, regional și participarea la cooperarea multilaterală, sunt factorii ce fac posibilă apărarea intereselor naționale ale Republicii Moldova și atingerea obiectivului securității naționale.

Politica Republicii Moldova în domeniul securității naționale derivă din principiile indivizibilității și caracterul complex, multidimensional al securității, necesitatea intensificării cooperării internaționale în domeniul securității, necesitatea protejării și cultivării valorilor democratice. Republica Moldova își dorește transformarea sa calitativă într-o țară, care susține activ procesul de generare și răspândire a stabilității și securității în plan regional. Atașamentul necondiționat al Republicii Moldova față de valorile și principiile

democratice împărtășite de statele membre ale Uniunii Europene constituie principala garanție și bază pentru securitatea națională a Republicii Moldova.

Republica Moldova pornește de la principiul că fiecare națiune are dreptul și libertatea de a-și alege căile de asigurare a propriei securități, precum și de la principiul că fiecare națiune este obligată să nu pună în pericol securitatea alteia. Politica Republicii Moldova în domeniul securității naționale nu este îndreptată împotriva securității altor state.

Pornind de la interesele sale naționale, precum și de la angajamentele pe care le impune procesul de integrare europeană, Republica Moldova se conduce de următoarele linii directorii în politica sa de securitate națională:

- restabilirea integrității teritoriale a statului, eliminarea prezenței militare străine, consolidarea independenței și suveranității statului;
- menținerea într-o stare dinamică avansată a proceselor de integrare europeană și consolidare a relațiilor cu NATO, precum și dezvoltarea cooperării cu statele membre ale UE și NATO;
- asigurarea dezvoltării democratice a societății și consolidarea securității interne a acesteia;
- dezvoltarea economică și socială ascendentă a țării prin accelerarea reformelor politice, economice și instituționale, în primul rând a celor ce vor permite îndeplinirea criteriilor de aderare la Uniunea Europeană;
- dezvoltarea și valorificarea cât mai pleneră a potențialului uman, principală resursă a țării, apărarea cât mai eficientă a intereselor și drepturilor cetățenilor Republicii Moldova în țară și după hotarele ei;
- consolidarea dimensiunilor economică, socială, energetică și ecologică ale securității
- consolidarea securității militare naționale;
- participarea Republicii Moldova la consolidarea securității internaționale.

Pentru a atinge obiectivul securității naționale, Republica Moldova va asigura, de o manieră coordonată și interdependentă, implementarea politicii sale externe, politicii de securitate și apărare, va consolida ordinea constituțională în țară, securitatea publică și securitatea domeniilor de importanță vitală pentru stat. Procesul de evaluare și analiză a amenințărilor și riscurilor cu impact asupra securității naționale constituie elementul esențial în activitatea autorităților publice și instituțiilor cu mandat de forță, ce determină politica statului în domeniul securității naționale. Totodată, acesta creează circumstanțele necesare pentru planificarea pe termen scurt de către executiv a acțiunilor coordonate, ce urmează a fi întreprinse în domeniile respective de către instituțiile guvernamentale.

1.2 Mediul internațional de securitate și poziționarea Republicii Moldova în acest mediu

Securitatea națională a Republicii Moldova depinde direct de evoluțiile din mediul internațional de securitate. Procesele extinderii Uniunii Europene și NATO sunt favorabile procesului de dezvoltare a Republicii Moldova și edificare a securității pe plan național și regional. Totodată, efectele neeliminate pe care le producea în trecut sistemul lumii bipolare și starea de război rece, precum și instabilitatea din spațiul post-sovietic reprezintă circumstanțele, care generează multiple amenințări și riscuri la adresa securității naționale a statului. Situația respectivă este plasată într-un mediu global ce se află în continuă schimbare dominată de procesul globalizării, care, la rândul său, atribuie o nouă natură riscurilor și amenințărilor în lumea contemporană. Pe lângă cele menționate, procesul de globalizare condiționează o corelare profundă a situației interne din țară cu procesele de pe arena internațională și din alte țări.

Noile riscuri și amenințări generate de schimbările în mediul internațional de securitate le constituie: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă; crima organizată transfrontalieră; traficul ilegal de persoane, armament și substanțe narcotice; migrațiunea ilegală.

Procesul de combinare și intercondiționare a terorismului internațional cu crima organizată transfrontalieră și proliferarea armamentului este unul continuu. Stările de conflict se transformă în medii propice, care favorizează aceste fenomene. Prin urmare, sistemul securității naționale al Republicii Moldova urmează să-și atribuie caracterul funcțional adecvat și să obțină capacitățile necesare pentru combaterea acestor fenomene și soluționarea stărilor de conflict conexe, sau ce pot deveni conexe terorismului internațional. O asemenea avansare a sistemului securității naționale poate fi realizată prin conectarea Republicii Moldova la spațiul euro-atlantic de securitate, exprimată prin implementarea standardelor respective în sistemul securității naționale. Această conectare, conform celor menționate, nu trebuie să afecteze neutralitatea Republicii Moldova.

În condițiile nominalizate, necesitatea unei cooperări internaționale bilaterale și multilaterale mai strânse în domeniul securității devine tot mai evidentă. Abilitățile organismelor internaționale de a interveni și soluționa probleme concrete de securitate, însă, rămân a fi nerealizate pe deplin.

Ritmul în care se dezvoltă contactele internaționale, inclusiv și cele ce nu țin de calitatea de subiecte ale dreptului internațional a statelor, implică o mai mare internaționalizare a problemelor sociale și ecologice. În acest context, Republica Moldova tot mai des

se poate confrunta cu pericole, care își au originea în afara hotarelor ei. Grație dimensiunilor mici și caracterului deschis al Republicii Moldova, economia țării este puternic dependentă de situația economică la scară globală, în special de mutațiile, care se produc pe piețele tradiționale de desfacere a produselor moldovenești. Consolidarea securității naționale a Republicii Moldova impune o mai mare dezvoltare și diversificare a relațiilor economice transparente și bine echilibrate de către stat. Crearea climatului stabil, favorabil investițiilor străine este un element important în acest sens.

1.3 Amenințări și vulnerabilități la adresa securității naționale

1.3.0 Conflictul transnistrean și prezența militară străină pe teritoriul Republicii Moldova

Prezența ilegală a forțelor armate străine pe teritoriul țării și fenomenul separatismului politic, care a generat apariția conflictului transnistrean și pierderea controlului asupra raioanelor de est reprezintă o amenințare continuă la adresa independenței, suveranității, integrității teritoriale și securității naționale a Republicii Moldova. Drepturile și libertățile fundamentale ale populației, care locuiește pe malul stâng al râului Nistru sunt violate sistematic de structurile regimului separatist. Lipsa controlului din partea autorităților constituționale moldovenești pe segmentul transnistrean al frontierei moldo-ucrainene pe de o parte favorizează contrabanda mărfurilor, afectând serios securitatea economică a țării, iar pe de altă parte creează condiții pentru crima organizată transfrontalieră și trafic ilegal de arme, droguri și ființe umane.

Amenințările de ordin militar sunt legate de prezența ilegală în raioanele de est ale Republicii Moldova a formațiunilor și tehnicii militare străine, precum și de activitatea uzinelor ce confecționează producție cu destinație militară fără ca acest proces să fie monitorizat și contabilizat de către instanțele abilitate ale Republicii Moldova.

Staționarea trupelor militare și armamentului rusesc pe teritoriul Republicii Moldova contravine prevederilor Constituției Republicii Moldova, angajamentelor internaționale și voinței cetățenilor țării, constituind un factor de presiune politică și amenințare majoră la adresa securității naționale a țării. Prezența militară străină pe teritoriul Moldovei favorizează consolidarea regimului separatist.

1.3.1 Amenințarea privind coerciția externă

Amenințarea privind coerciția politică sau de altă natură, generată din exteriorul țării în scopul influențării opțiunilor de politică externă și internă a Republicii Moldova, este reală. Asemenea presiuni

pot fi exercitate sub forma unor măsuri cu caracter economic sau de alt ordin aplicate împotriva Republicii Moldova sau în rezultatul activităților serviciilor speciale ale altor state. Cursul de integrare în UE, care facilitează transformările politice, economice și sociale din țară, alături de procesele de consolidare a societății moldovenești pe baza valorilor democratice, legalității și ordinii de drept, vor spori capacitatea Republicii Moldova de a face față acestor tipuri de coerciții, iar în caz de necesitate, de a răspunde eficient unor astfel de amenințări.

1.3.2 Evoluțiile externe negative și crizele internaționale

Problemele cu care se confruntă Republica Moldova nu pot fi tratate separat de cele existente în anumite zone ale Europei, respectivele fiind obiectul preocupărilor internaționale mai largi. Amenințările curente la adresa securității naționale a Republicii Moldova pot deveni mai pronunțate, fiind combinate cu altele noi, inclusiv în virtutea evoluțiilor negative pe plan extern și crizelor internaționale nesoluționate. Evenimentele de gen contradictoriu în statele din spațiul post-sovietic nu exclud apariția unor noi amenințări la adresa securității Republicii Moldova. Caracterul indivizibil al securității în Europa condiționează influența mediului de securitate de pe continent asupra securității naționale a Republicii Moldova și viceversa. Situațiile de criză și consecințele acestora amenință mediul de securitate de pe continent. Menținerea stării de instabilitate pe plan sub-regional are impact negativ asupra procesului de promovare a strategiilor de dezvoltare pe termen lung, descurajează investițiile străine, perpetuează pierderea de către Republica Moldova a piețelor de desfacere a mărfurilor, favorizează migrațiunea ilegală și traficul de armament și droguri.

1.3.3 Amenințarea privind crima organizată

Crima organizată, inclusiv cea transfrontalieră, are tendința de a se îmbina cu activitatea organizațiilor teroriste și proliferarea armelor de distrugere în masă. Persistența factorului criminogen creează condițiile necesare pentru activitatea teroristă și proliferarea de armament. În absența controlului asupra raioanelor de est și a segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene, fenomenul crimei organizate devine o amenințare crescândă la adresa securității naționale a Republicii Moldova. Acest factor de risc poate produce, de asemenea, efecte negative la nivel sub-regional și regional.

Pericolul creșterii influenței crimei organizate transfrontaliere asupra societății moldovene combinat cu fenomenul corupției, precum și eventuala penetrare a crimei organizate în sfera politică, serviciile sociale și economia țării poate submina funcționarea

principiului supremației legii în stat și, implicit, securitatea națională a Republicii Moldova.

1.3.4 Amenințarea privind terorismul internațional

Pe fundalul descreșterii amenințărilor de ordin militar la adresa securității internaționale, sporesc amenințările neconvenționale, în particular globalizarea fenomenului terorismului internațional și pericolul proliferării armelor chimice, biologice, radioactive și nucleare, inclusiv obținerea acestora de către actorii non-statali.

Diminuarea amenințării privind terorismul internațional și prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă va fi posibilă doar prin realizarea unor acțiuni coordonate și rapide la nivel internațional, care reclamă și participarea Republicii Moldova, în virtutea angajamentelor sale internaționale. Adicional la acțiunile întreprinse în contextul cooperării internaționale, Republica Moldova implementează, pe plan intern, măsuri antiteroriste.

1.3.5 Amenințările care derivă din activitatea umană, factorii tehnogeni și calamitățile naturale

Amenințările care derivă din activitatea umană, cu impact asupra securității naționale a Republicii Moldova sunt: exploziile și incendiile; accidentele la întreprinderile energetice, la întreprinderile care utilizează agenți radioactivi și chimici, la întreprinderile de transport; precum și efectele transfrontaliere ale unor astfel de accidente.

În regiunea sud-est europeană, din care face parte Republica Moldova, potențialul pericol derivă din uzura fizică avansată a mai multor stații electrice nucleare, precum și a marilor întreprinderi ce utilizează în procesul industrial materiale chimice nocive.

Calamitățile naturale care pot determina situații de urgență în Republica Moldova sunt cutremurele, inundațiile, alunecările de teren și altele de caracter natural.

1.3.6 Amenințările de origine economică

În virtutea dimensiunii mici a țării și creșterii interdependenței economiei Republicii Moldova cu sistemul economic mondial, crizele economice la scară globală și regională sau instabilitatea de pe piețele străine tradiționale sau de interes prioritar pot avea un impact negativ substanțial asupra economiei țării. Factorii majori de risc de origine economică la adresa securității naționale a Republicii Moldova sunt generați de dependența excesivă și unilaterală a sistemelor autohtone electro-energetice și de distribuție a gazului natural de cele monopoliste străine, această dependență fiind, totodată, o vulnerabilitate internă a statului.

1.3.7 Amenințările de origine socială

Narcomania, alcoolismul, răspândirea virusului HIV/SIDA, alături, de alte boli contagioase cu pericol

sporit pentru societate, constituie o amenințare la adresa bunăstării, stabilității sociale și politice a țării.

1.3.8 Amenințările din domeniul tehnologiilor informaționale

Instabilitatea sau disfuncționalitatea sistemelor informaționale pot să reprezinte amenințări accentuate la adresa securității naționale. Dezvoltarea progresivă a sistemelor electronice de informații din Republica Moldova și gradul înalt de interconexiune cu sistemele informaționale internaționale, facilitează activitatea factorului criminogen în sfera informațională și sporește vulnerabilitățile sistemelor respective, inclusiv în sferile de importanță primordială pentru securitatea națională.

1.3.9 Vulnerabilități interne

Amenințările menționate se corelează cu vulnerabilitățile care persistă pe plan intern. Efectele produse de aceste vulnerabilități pot contribui la accentuarea și manifestarea amenințărilor existente și genera, totodată, noi amenințări la adresa securității naționale. Suprapunerea și combinarea acestor efecte poate afecta negativ securitatea națională. Neglijarea, încetarea monitorizării și pierderea controlului asupra vulnerabilităților le poate transforma în amenințări la adresa securității naționale și poate conduce la instabilitate internă. Efectele negative asupra securității naționale cauzate de vulnerabilitățile interne pot fi multiple, interdependente, dinamice și multidirecționale.

Principalele vulnerabilități interne ale Republicii Moldova sunt următoarele:

- Existența mai multor factori, care se intercalează și favorizează persistența separatismului agresiv, în contextul caracterului nesoluționat al conflictului transnistrean. Vulnerabilitatea respectivă se exprimă prin imposibilitatea administrării teritoriului din estul țării, lipsei controlului asupra segmentului transnistrean al frontierei de stat moldo-ucrainene, persistența producerii ilegale și necontrolate a echipamentului militar și armamentului, imposibilitatea asigurării controlului și managementului întregului spațiu aerian al statului.

- Dependența excesivă și unilaterală a Republicii Moldova de sistemele monopoliste străine în domeniul energetic. Această vulnerabilitate internă majoră se poate transforma ușor într-o amenințare la adresa securității naționale. În același context se înscriu posibilitățile extinse pentru concentrarea în sectoarele economiei naționale de importanță vitală a capitalului străin ce provine dintr-un sistem economic în care regulile economiei de piață nu sunt asigurate sau sunt slab dezvoltate.

- Persistența problemelor în sistemul energetic al țării care pot provoca disfuncții ale acestui sistem

precum și protecția insuficientă a obiectelor din sectorul energetic.

- Prelungirea perioadei de tranziție, care continuă să producă efecte economice, financiare și sociale nedorite și să aibă impact asupra reformelor structurale.

- Fenomenele migrației economice, șomajului, îmbătrânirii populației și ratei scăzute a natalității. Longevitatea și caracterul complex al procesului de eliminare a sărăciei, tendințele de polarizare socială, precum și existența economiei subterane care pot provoca tensiuni și nemulțumiri în rândurile populației.

- Discrepanța dintre necesitățile actuale și eforturile pe care le depun organele de drept și serviciile speciale în combaterea criminalității, în particular, a celei transfrontaliere.

- Fenomenul corupției și protecționismului combinat cu deficitele de management în administrația de stat.

- Dezvoltarea lentă a infrastructurii informaționale și competitivitatea scăzută în domeniul tehnologiilor informaționale, prelucrarea ne-calitativă și utilizarea nesatisfăcătoare a informațiilor ce vizează interesele naționale, lipsa capacității de a reacționa prompt la informațiile care încearcă să prezinte tendențios și distorsionat realitățile din Republica Moldova. În același context se înscriu și tendințele de menținere a conexiunilor dintre sistemele informaționale autohtone cu cele din fosta Uniune Sovietică, precum și deficiențele la capitolul păstrării informațiilor clasificate.

- Utilizarea în sfera productivă a unor tehnologii învechite care pot dăuna sănătății oamenilor și conduce la catastrofe ecologice.

- Capacitatea redusă de prevenire a catastrofelor ecologice și calamităților naturale (alunecări de teren, inundații, seisme ș.a.), precum și de eliminare a consecințelor acestora.

- Emigrarea specialiștilor de calificare înaltă și slăbirea potențialului de dezvoltare a țării.

2. Sistemul Securității Naționale al Republicii Moldova

Sistemul securității naționale se definește prin ansamblul conceptelor, strategiilor, politicilor, mijloacelor, reglementarilor și structurilor administrative ale statului, precum și ansamblul instituțiilor societății Republicii Moldova, care au rolul de a realiza, a proteja și a promova interesele naționale ale Republicii Moldova. În același timp, sistemul securității naționale al Republicii Moldova constituie un mecanism de interacțiune a componentelor pe care le include, bazat pe interesele naționale și valorile

societății moldovene menit să asigure realizarea obiectivelor strategice ale țării determinate de liniile directorii ale politicii de securitate națională.

Statul va implementa standarde funcționale și eficiente în edificarea sistemului securității naționale.

2.1 Sectorul securității naționale al Republicii Moldova, reformarea acestuia.

Republica Moldova pornește de la înțelegerea că are nevoie de un sistem de securitate națională bazat pe un cadru instituțional definit cu claritate prin acte normative relevante și pe personal de înaltă calificare, ce va funcționa în conformitate cu legislația în vigoare. Acest cadru instituțional îl constituie sectorul securității naționale al Republicii Moldova.

Din sectorul securității naționale al Republicii Moldova fac parte instituțiile de stat cu mandat de forță destinate implementării sarcinilor de protecție a cetățenilor și statului (*nivel operațional*) și instituțiile civile de stat care exercită funcțiile de guvernare, planificare, control și supraveghere în sistemul de securitate națională (*nivel administrativ*). Sectorul securității naționale este responsabil de realizarea obiectivului securității naționale.

Datorită caracterului multidimensional al securității, funcționarea sectorului securității naționale este influențată de factorii ce determină mediul de securitate și de activitatea organelor din domeniile de importanță vitală pentru stat.

Reformarea sectorului securității naționale al Republicii Moldova constituie un proces complex, cu efect, inclusiv, asupra instituțiilor de stat și non-statale din afara limitelor noțiunii sectorului securității naționale al Republicii Moldova consacrat de prezenta Concepție. Acest proces include componentele: politic, militar și de apărare, de politică externă, de informații și de contrainformații, ordine constituțională, justiție, economic, financiar, energetic, industrial, de comunicații și infrastructură, de protecție socială și ecologic, care sunt interdependente.

Procesul de reformare a sectorului securității naționale pornește de la premisa că Republica Moldova are nevoie de suficientă stabilitate și securitate pentru asigurarea dezvoltării statului, și, în același timp, de o dezvoltare economică permanentă pentru a asigura o stare durabilă de securitate și stabilitate. Reformarea sectorului securității naționale al Republicii Moldova se realizează cu participarea societății civile, mass-media, organizațiilor de apărare a drepturilor omului și organismelor internaționale relevante.

Procesul de reformare a sectorului securității naționale include în particular, dar nu și exhaustiv: sporirea eficienței sectorului securității naționale ce se ghidează de necesitățile, liniile directorii și obiectivul

securității naționale; consolidarea capacităților de reacție a sectorului securității naționale la schimbările mediului de securitate la nivel național și internațional; asigurarea controlului civil asupra sectorului securității naționale; consolidarea guvernării civile a sectorului securității naționale; consolidarea legitimității sectorului securității naționale; redimensionarea calitativă și cantitativă a sectorului securității naționale, în felul în care va face posibilă planificarea activității și alocarea resurselor pentru acest sector în conformitate cu prioritățile societății moldovene; prevenirea eficientă a situațiilor de conflict, criză și de urgență; reintegrarea țării.

2.1.1 Instituțiile sectorului securității naționale al Republicii Moldova

Instituțiile de stat cu mandat de forță și civile ce formează sectorul securității naționale sunt: Armata Națională a Republicii Moldova; Serviciul Grăniceri; Trupele de Carabinieri; Serviciul de Informații și Securitate; Organele de poliție și Departamentul Situații Excepționale al MAI; Serviciul Vamal; Departamentul Instituțiilor Penitenciare a Ministerului Justiției; Serviciul de Protecție și Pază de Stat; Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției; Comisiile permanente ale Parlamentului pentru apărare, securitate și ordine publică și pentru politică externă și integrare europeană a Parlamentului; Ministerul Apărării; Ministerul Afacerilor Interne; Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene; Ministerul Reintegrării; Ministerul Finanțelor; Ministerul Justiției; organele Procuraturii.

Buna funcționare a sectorului securității naționale este indispensabilă de activitatea instituțiilor cu competențe proprii pe multiplele dimensiuni ale securității. În această ordine de idei se înscrie activitatea Ministerului Economiei și Comerțului; Ministerului Industriei și Infrastructurii; Ministerului Ecologiei și Resurselor Naturale; Ministerului Dezvoltării Informaționale; Ministerului Sănătății; Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului; Ministerului Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor; Ministerului Educației și Tineretului; Ministerului Administrației Publice Locale; Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare; Academiei de Științe a Moldovei; Serviciul Standardizare și Metrologie; Biroului Relații Interetnice și Sistemului Judecătoresc.

Competențele de administrare în sistemul securității naționale definite de Constituția Republicii Moldova și legislația în vigoare sunt exercitate de Președintele Republicii Moldova, Parlament și Guvern.

Coordonarea generală și adoptarea pe timp de pace a recomandărilor pentru luarea deciziilor cu privire la securitatea națională și sectorul securității naționale este realizată de Consiliul Securității Naționale.

2.1.2 Consiliul Securității Naționale și dimensiunea civilă a sectorului securității naționale

Consiliul Securității Naționale este structura menită să efectueze coordonarea generală a activității instituțiilor sectorului securității naționale și acțiunile altor instituții exercitate pe diverse dimensiuni ale securității naționale și adoptarea recomandărilor pentru luarea deciziilor ce țin de securitatea națională. Pe timp de pace Consiliul Securității Naționale exercită competențele sale de organ consultativ. În cazul stării de urgență, de asediu sau de război Consiliul se transformă în organ cu funcții deliberative.

În virtutea prevederilor articolului 77 al Constituției Republicii Moldova, Președintele Republicii Moldova prezidează Consiliul Securității Naționale.

Buna funcționare a Consiliului este asigurată de Secretarul acestuia, care este persoană civilă din administrația Președintelui Republicii Moldova.

Membrii permanenți ai Consiliului Securității Naționale sunt: Președintele Republicii Moldova, Președintele Parlamentului Republicii Moldova, Prim-ministrul Republicii Moldova, Președinții Comisiilor permanente ale Parlamentului pentru Securitatea Națională, Apărare și Ordinea publică, pentru Politica Externa și Integrare Europeană, Ministrul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Ministrul Apărării, Ministrul Afacerilor Interne, Ministrul Reintegrării, Ministrul Finanțelor, Directorul SIS, Consilierii pentru Politica Internă și Externă ai Președintelui, Secretarul Consiliului Securității Naționale.

La elaborarea regulamentului său, Consiliul Securității Naționale va decide asupra instituirii funcțiilor de consultanți permanenți și membri nepermanenți ai Consiliului. În funcțiile de consultanți permanenți vor fi numite persoane cu funcții de răspundere din instituțiile cu mandat de forță (nivel operațional). Invitarea consultanților permanenți și membrilor nepermanenți la ședințele Consiliului va fi decisă de acesta în dependență de subiectul examinat în ședință.

Funcțiile Consiliului Securității Naționale:

- Analiza integrată a stării de securitate. Realizarea acestei funcții permite evaluarea de o manieră exhaustivă a stării de securitate în baza căreia se poate elabora /modifica politica în domeniul securității naționale și se pot adopta deciziile adecvate. Elementul principal al acestei funcții îl constituie evaluarea amenințărilor la adresa securității naționale a Republicii Moldova care provin dintr-o multitudine de surse. Metoda de realizare a evaluării amenințărilor este schimbul de informații și unificarea eforturilor în obținerea informațiilor cu privire la amenințări. Pentru implementarea acestei funcții sunt necesare

decizii cu privire la crearea capacităților adecvate proprii Consiliului Securității Naționale.

- Adoptarea recomandărilor cu privire la alocarea resurselor necesare pentru a face față amenințărilor la adresa securității naționale. Realizarea acestei funcții permite atât identificarea coraportului adecvat dintre alocările pentru securitate și celelalte alocări de importanță majoră pentru țară, cât și acordarea atenției necesare problemelor de securitate națională.

- Monitorizarea, controlul și supravegherea în sistemul de securitate națională. Realizarea acestei funcții garantează utilizarea eficientă a resurselor alocate în scopuri de consolidare a securității; analiza eficienței planurilor de securitate sau structurilor respective; menținerea abilității diferitor instituții de a activa în situații de criză sau de urgență; supravegherea procesului de cheltuieli, administrare și implementare a politicilor de către instituțiile cu mandat de forță; promovarea controlului politic și edificarea încrederii inter-instituționale în sectorul securității naționale.

- Identificarea priorităților de securitate națională. Realizarea acestei funcții permite structurarea priorităților securității naționale și planificarea etapelor pentru atingerea acestor priorități. _

- Coordonarea activităților în caz de urgență sau criză. În caz de criză Consiliul se transformă în organ cu funcții deliberative.

- Administrarea și monitorizarea procesului de reformare a sectorului securității naționale.

Consiliul Securității Naționale utilizează capacitățile și expertiza Comisiilor interdepartamentale create pentru gestionarea proceselor din domeniul securității naționale cum ar fi Comisia Națională pentru implementarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului, Comisia de stat pentru realizarea Analizei Strategice a Apărării etc. Consiliul poate decide crearea noilor structuri interinstituționale.

Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova și Regulamentul Consiliului Securității Naționale aprobat printr-un Decret al Președintelui Republicii Moldova se vor referi în detaliu asupra subdiviziunilor din componența Consiliului, structurilor asociate acestuia și mecanismului de funcționare a lui.

2.1.3 Consolidarea securității militare și Forțele Armate ale Republicii Moldova

Forțele Armate ale Republicii Moldova sunt responsabile de asigurarea stării de securitate națională cu metode militare. Sarcina principală a Forțelor Armate o constituie apărarea Republicii Moldova în orice circumstanțe. Forțele Armate acordă sprijinul

necesar instituțiilor publice respective în cazul situațiilor excepționale cu caracter natural, tehnogen sau ecologic. Forțele Armate participă la misiunile internaționale de pacificare, umanitare și de combatere a terorismului internațional.

Cooperarea cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și obiectivul atingerii de către Forțele Armate ale Republicii Moldova a nivelului maxim de interoperabilitate va oferi baza necesară edificării și dezvoltării unui sistem de apărare viabil, credibil, eficient, operațional și modern pentru Republica Moldova. Acest proces presupune instituirea și instituționalizarea sistemului de planificare a apărării prin adoptarea unor acte normative corespunzătoare. Sarcinile de reformare ce stau în fața forțelor armate ale Republicii Moldova sunt:

- a) *Realizarea capacității defensive suficiente*, prin crearea și menținerea permanentă a unor forțe credibile, suficiente cantitativ și pregătite la nivelul standardelor moderne, capabile de a reacționa adecvat la riscurile și amenințările existente și probabile;

- b) *Restructurarea și modernizarea forței militare*, prin:

- redimensionarea forțelor armate și stabilirea noii lor structuri, profesionalizarea personalului militar, modernizarea și standardizarea pregătirii pentru executarea misiunilor militare;

- menținerea capacității funcționale a armamentului și tehnicii existente și creșterea calității înzestrării atât prin modernizarea unei părți existente, cât și prin achiziții de echipamente moderne.

În același context, se va lua în considerație necesitatea asigurării protecției sociale adecvate a personalului, managementului eficient al tehnicii, armamentului și infrastructurii excedentare etc.

În scopul edificării și dezvoltării sistemului său de apărare, Republica Moldova va desfășura o Analiză strategică comprehensivă a Apărării Naționale (SDR).

Strategia Militară Națională va determina prioritățile și obiectivele de dezvoltare a sistemului de apărare al Republicii Moldova. La elaborarea acestui document se va ține cont de angajamentele internaționale ale Republicii Moldova.

2.1.4 Consolidarea securității interne

Starea de securitate internă și ordine publică este o componentă importantă a securității naționale de rând cu securitatea militară și celelalte dimensiuni ale securității Republicii Moldova. Funcțiile principale ale instituțiilor menite să asigure securitatea internă țin de asigurarea stării de stabilitate în Republica Moldova, combaterea fenomenului infracțional, protejarea persoanei și drepturilor de proprietate.

2.1.4.1 Activitatea Serviciului de Informații și Securitate

Scopul activității Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova îl constituie asigurarea securității interne și menținerea ordinii constituționale cu mijloace preventive și speciale de natură non-militară. Pentru atingerea acestui scop și realizarea obiectivului general al securității naționale, SIS colectează și prelucrează informații în baza cărora sunt formulate tezele fundamentale ale politicii naționale în domeniul securității.

Serviciului de Informații și Securitate colectează, verifică, evaluează, păstrează și valorifică informații necesare cunoașterii, prevenirii și contracarării oricăror acțiuni care constituie sau ar putea constitui amenințări la adresa suveranității, independenței, securității, ordinii constituționale și integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și informații despre evoluțiile și evenimentele din afara țării de care se ține cont la formularea politicilor de apărare, economică și externă a Republicii Moldova. Funcțiile Serviciului de Informații și Securitate le constituie: cunoașterea, prevenirea și contracararea activităților de spionaj și subversive împotriva Republicii Moldova, acțiunilor care subminează instituțiile democratice ale statului, precum și a altor acțiuni ce prezintă amenințări la adresa securității statului; asigurarea contrainformativă a forțelor armate ale Republicii Moldova; participarea la asigurarea securității instituțiilor Republicii Moldova situate pe teritoriul altor state, a forțelor statului ce participă la misiuni de pace; prevenirea și combaterea terorismului, acțiunilor de finanțare și asigurare materială a actelor teroriste și a altor activități extremiste; edificarea și asigurarea funcționării securizate a sistemelor guvernamentale de comunicații; asigurarea protecției și prevenirii divulgării de informații ce constituie secret de stat, asigurarea protecției criptografice și tehnice a informației; exercitarea altor sarcini prevăzute de lege.

Obținerea informațiilor pertinente în limitele rezonabile de timp despre evoluții cu pericol pentru securitatea națională este esențială pentru menținerea ordinii constituționale și securității interne a Republicii Moldova. În vederea ripostării eficiente amenințărilor la adresa securității, Serviciul de Informații și Securitate dezvoltă o cooperare internațională și pe interiorul țării.

Cooperarea internațională la care participă Serviciul de Informații și Securitate este importantă pentru obținerea de informații despre situațiile de criză pe plan regional, combaterea terorismului, prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă, traficului ilegal de arme, droguri și ființe umane.

Serviciul de Informații și Securitate de comun acord cu organele de drept activează în vederea prevenirii infiltrării crimei organizate în domeniul politic și în activitatea autorităților publice.

2.1.4.2 Activitatea organelor de menținere a ordinii de drept

Activitatea organelor de drept are ca scop menținerea ordinii publice. Fenomenul crimei organizate transfrontaliere constituie cea mai de proporții amenințare la adresa ordinii publice și securității naționale a Republicii Moldova. Combaterea crimei organizate transfrontaliere este realizată de comun acord de către subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului Grăniceri, Centrului de Combatere a Crimelor Economice și Corupției, organele Procuraturii și Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției.

Lupta împotriva crimei organizate este destinată curmării și prevenirii activității criminale de acumulare a profiturilor ilegale de proporții.

O atenție sporită urmează să se acorde utilizării oportunităților pe care le oferă Interpol și Europol precum și cooperării cu organele de drept din statele vecine.

Există necesități în instituirea sistemului de protecție a martorilor în vederea participării la programele internaționale respective.

2.1.4.3 Managementul frontierei și migrația ilegală

Managementul eficient al frontierei de stat, care include atât activitățile de supraveghere, cât și de control calificat, este esențial pentru asigurarea securității naționale a Republicii Moldova. Sistemul de securitate la frontieră se aduce în conformitate cu cerințele respective aplicabile în Uniunea Europeană.

Modernizarea managementului frontierei de stat urmează a fi efectuată într-o astfel de manieră încât aceasta să nu fie percepută de vecinii Republicii Moldova ca o nouă cortină de fier, ci mai curând ca un domeniu de cooperare transparentă. Armonizarea legislației la acquis-ul comunitar în această sferă va constitui o prioritate.

Serviciul Grăniceri, în colaborare cu alte autorități publice competente activează în vederea prevenirii trecerilor ilegale a frontierei și asigurării procedurilor eficiente la punctele de trecere a hotarului de stat, fiind responsabil pentru menținerea standardelor înalte la exercitarea controlului la frontieră. Înființarea sistemului de management integrat al frontierei este primordial pentru garantarea securității la frontieră, eficientizarea luptei împotriva migrației ilegale, crimei organizate, terorismului, și a altor forme de activitate criminală transfrontalieră.

Cooperarea între Serviciul Grăniceri, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene, Serviciul de Informații și Securitate și alte organe împuternicite în combaterea migrației ilegale va urmări obiectivul edificării sistemului integrat de control al fluxurilor migraționale și cel al asigurării eficienței măsurilor adoptate împotriva factorilor de risc.

2.1.4.4 *Gestionarea situațiilor de criză*

Obiectivul asigurării securității interne presupune o capacitate adecvată și pregătire convenită pentru a reacționa prompt la situațiile civile de urgență, inclusiv cu caracter natural, tehnogen sau ecologic. În situațiile de urgență este necesar de a asigura funcționarea sectoarelor de importanță vitală pentru stat, de a proteja infrastructura și a securiza informarea publicului. În vederea asigurării funcționării instituțiilor de importanță vitală pentru stat în caz de urgență este necesară reorganizarea sistemului de rezerve strategice și adaptarea acestuia la nevoile națiunii. Aprovizionarea suficientă și instruirea convenită a personalului Departamentului Situații Excepționale al MAI, organelor de drept, instituțiilor din sistemul energetic, de transport, de comunicații, ecologic, de sănătate și protecție socială este crucială.

2.2 Gestionarea problemelor legate de conflictul transnistrean și retragerea trupelor străine

Precum s-a menționat în prezenta Concepție, conflictul transnistrean, lipsa unui control eficient pe segmentul transnistrean al hotarului moldo-ucrainean, prezența trupelor și armamentului Federației Ruse pe teritoriul său constituie obstacolele majore în dezvoltarea statului și a societății și generează multiple amenințări interdependente de natură convențională și non-convențională la adresa securității naționale, regionale și internaționale. Prin urmare, reglementarea conflictului transnistrean și reintegrarea țării a încetat să fie doar o problemă internă a Republicii Moldova, transformându-se într-o problemă regională de securitate, soluționarea căreia necesită implicarea plenară a factorilor externi influenți precum sunt UE și SUA.

Republica Moldova depune eforturi pentru soluționarea pașnică a acestui conflict, pentru securizarea frontierei moldo-ucrainene și implementarea necondiționată de către Federația Rusă a angajamentelor sale asumate în cadrul Summit-ului OSCE de la Istanbul din 1999. Acestea au devenit obiective prioritare ale politicii externe și de securitate a țării.

Alimentarea separatismului și sporirea instabilității se produce din cauza prezenței ilegale pe teritoriul țării a formațiunilor militare și armamentului străin. Republica Moldova va utiliza toate metodele legale

în vederea asigurării retragerii necondiționate și complete a forțelor militare ruse, în conformitate cu deciziile Summitului OSCE de la Istanbul (1999). Realizarea plenară a deciziilor de la Istanbul va crea premisele necesare pentru ratificarea de către Republica Moldova a Tratatului FACE Adaptat.

La 22 iulie 2005 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.173-XVI privind principiile de bază ale statutului raioanelor de est ale țării, care vor determina viitorul cadru de autonomie al regiunii în componența statului reintegrat.

Viziunea autorităților Republicii Moldova cu privire la modalitățile de soluționare a conflictului transnistrean, susținută activ de societatea civilă include, în special, atingerea scopurilor de democratizare și demilitarizare a regiunii transnistrene, precum și realizarea unui set de măsuri de încredere.

Procesul democratizării presupune crearea unui mecanism internațional pentru realizarea reformelor politice, care ar permite desfășurarea alegerilor libere și corecte de natură să conducă la constituirea unor organe legale ale puterii în regiunea transnistreană. Viitorul statut de autonomie al regiunii în cadrul țării reîntregite va putea fi negociat numai cu asemenea autorități legale și numai în conformitate cu principiile stabilite de legea menționată a Republicii Moldova din 22 iulie 2005. Pentru a nu admite presiuni externe asupra alegătorilor, autoritățile moldovenești sunt de poziție că procesul electoral trebuie să fie precedat de retragerea trupelor străine de pe teritoriul țării.

Demilitarizarea prevede retragerea trupelor rusești de pe teritoriul Republicii Moldova, lichidarea formațiunilor paramilitare și structurilor de securitate ale regimului neconstituțional, înlocuirea actualei operațiuni de menținere a păcii cu o misiune multinațională de observatori civili și militari, constituită în conformitate cu standardele ONU și OSCE. De asemenea, se impune desfășurarea unei inspecții internaționale la stocurile de armament ale Federației Ruse și organizarea sub auspiciile OSCE a monitoringului la uzinele din complexul industrial-militar din regiune.

Obiectivele vizând securizarea frontierei de stat includ: elaborarea și implementarea Strate giei naționale de management integrat al frontierei de stat în scopul adaptării managementului de frontieră la standardele UE, continuarea cooperării cu Ucraina și Misiunea Comisiei Europene de asistență la frontieră (EUBAM), consolidarea colaborării între instituțiile naționale cu atribuții la frontieră și a cooperării internaționale în vederea combaterii terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă precum și în vederea contracarării tuturor tipurilor de infracțiuni frontaliere.

2.3 Consolidarea supremației legii și instituțiilor democratice

Din perspectiva securității naționale a Republicii Moldova, asigurarea funcționării instituțiilor democratice și a statului de drept, precum și a protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului constituie un obiectiv primordial. Sistemul administrativ, de protejare a ordinii publice și judiciar sunt consolidate și dezvoltate pentru a asigura funcționarea unei guvernări bazate pe statul de drept.

Dezvoltarea continuă a societății civile este esențială pentru funcționarea instituțiilor democratice și a statului de drept. Precondițiile de dezvoltare a societății civile le reprezintă asigurarea unui cadru constituțional democratic și stabil, gradul de deschidere a societății, promovarea inițiativelor civile și accesibilitatea la învățământul de calitate,

2.4 Prevenirea și combaterea corupției și crimei organizate

Politica de prevenire și combatere a corupției și implementarea sa cu succes reclamă conformitatea acțiunilor administrației publice cu cerințele democratice și ale statului de drept. Republica Moldova a elaborat o politică de stat pe termen lung de combatere a crimelor economice și corupției.

Aceste domenii sunt dezvoltate printr-o cooperare echilibrată între sectorul public, sectorul privat și societate, asigurând, totodată, implementarea angajamentelor internaționale asumate de Republica Moldova în domeniul respectiv. Sarcinile principale ale strategiei de combatere a corupției sunt ameliorarea actelor legislative și consolidarea sistemului instituțional, precum și sporirea și sprijinul informării societății în probleme juridice.

Instituțiile principale de stat abilitate cu funcția de combatere a crimei economice și corupției sunt:

• *Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției*, organ principal abilitat cu funcții de prevenire și combatere a corupției, în atribuțiile principale ale căruia intră: a) preîntâmpinarea, depistarea, cercetarea și curmarea contravențiilor și infracțiunilor economico-financiare și fiscale; b) contracararea corupției și protecționismului; c) contracararea legalizării bunurilor și spălării banilor obținuți ilicit; d) efectuarea expertizei anticorupție a proiectelor de acte legislative și a proiectelor de acte normative ale Guvernului în vederea corespunderii lor cu politica statului de prevenire și combatere a corupției.

• *Procuratura anticorupție și conducerea urmăririi penale*. Procuratura conduce și exercită urmărirea penală, reprezintă învinuirea în instanțele judecătorești, precum și verifică legalitatea acțiunilor

procesual-penale efectuate de organul de urmărire penală.

• Alte autorități publice, în limita competențelor stabilite de lege.

Modificările operate în legislația națională cu privire la legalizarea capitalului și amnistierea fiscală au menirea să amelioreze situația privind înregistrarea proprietății private și impozitarea și să faciliteze prevenirea legalizării proprietății obținute pe cale ilegală și acumularea mărturiilor necesare pentru identificarea delictelor penale.

2.5 Consolidarea securității economice, energetice, proprietății intelectuale, sociale și ecologice a Republicii Moldova. Dezvoltarea regională.

2.5.1 Consolidarea securității economice

Creșterea rapidă, echilibrată și durabilă a economiei este vitală pentru atingerea obiectivelor politicii de securitate a Republicii Moldova. Este în interesul național al Republicii Moldova de a promova diversificarea relațiilor economice externe. În acest scop este important de a menține un mediu economic stabil, care, alături de alți factori, asigură atractivitatea Republicii Moldova pentru capitalul străin.

Republica Moldova asigură credibilitatea sistemului său financiar. În scopul aplanării crizelor internaționale și a consecințelor lor economice, este necesar de a asigura o stabilitate durabilă și rezerva de fonduri în cadrul sistemului financiar al țării.

Scopul politicii economice este de a atinge o dezvoltare economică și socială durabilă. Având în vedere că mediul macroeconomic stabil constituie o condiție importantă a creșterii, prezervarea acestuia devine o sarcină primordială a politicii economice a Guvernului.

În acest sens, prioritățile Republicii Moldova pe termen lung sunt următoarele: crearea condițiilor favorabile pentru funcționarea economiei, stimularea creării structurilor industriale eficiente și competitive, precum și reducerea disproporțiilor și riscurilor economice. În afară de aceste sarcini, este necesar de a ameliora politica națională de impozitare, atrăgând o atenție deosebită colectării impozitelor.

În scopul asigurării securității economice, este necesar de a diversifica economia și a o orienta spre bunuri și servicii cu valoare adăugată înaltă. Pe parcursul diversificării economiei naționale este necesar de a spori semnificația industriilor de perspectivă care până în prezent nu au fost dezvoltate, între timp, utilizând la maxim, avantajele industriilor curente. Republica Moldova va promova politica dezvoltării bazate pe inovare, crearea și funcționarea sistemului inovațional. Se va încuraja consolidarea competitivității și cuceririi noilor piețe externe.

Creând condiții necesare pentru dezvoltarea economiei, este important de a crea un mediu favorabil pentru promovarea businessului, de a dezvolta o politică de stat de asistență orientată spre acest obiectiv, de a ameliora sistemul fiscal și administrarea acestuia, precum și de a crea un sistem de training și consultanță pentru agenții economici și oamenii de afaceri.

O industrie competitivă influențează considerabil dezvoltarea economică și securitatea țării. Creșterea volumului de produse competitive cu valoare adăugată înaltă și exportarea lor poate diminua deficitul comerțului exterior. Atragerea investițiilor către sectorul industrial se va intensifica astfel.

În conformitate cu standardele internaționale, Republica Moldova își sporește măsurile de securitate în domeniul transportului.

Dezvoltarea economică a țării ține, de asemenea, și de abilitatea de a menține și spori fluxurile încărcăturilor de tranzit. Sarcinile principale în dezvoltarea serviciilor de transport sunt asigurarea competitivității serviciilor, ramificarea conductelor de petrol și produse petroliere, modernizarea rețelei de drumuri, a coridorului feroviar Est-Vest și a infrastructurii conexe.

Republica Moldova atribuie o atenție deosebită dezvoltării infrastructurii de transport și procesului de integrare în rețeaua europeană și globală de transport. Republica Moldova este ferm hotărâtă să continue participarea activă în expansiunea rețelei de transport trans-europeană, valorificând la maxim poziția sa geografică de punte de legătură între UE și țările din spațiul CSI.

2.5.2 Consolidarea securității energetice

Reglementarea pieței energetice și dezvoltarea unei infrastructuri adecvate trebuie să asigure aprovizionarea suficientă cu energie electrică pentru consumatori, precum și exercitarea funcțiilor esențiale ale statului. Pe piața gazului, activitatea furnizorilor de gaz trebuie să fie monitorizată cu grijă. Este esențial de a găsi oportunități de diversificare a surselor de aprovizionare cu gaz a țării. Pe piața agenților termici, se vor crea condiții care să asigure populația cu căldură chiar dacă furnizarea combustibilului de bază ar putea fi întreruptă. Pe piața carburanților lichizi, se va crea o rezervă minimă de carburanți care să corespundă, cel puțin, standardelor cantitative ale UE și să asigure o utilizare efectivă în caz dacă aprovizionarea normală cu carburanți lichizi s-ar întrerupe. Este necesar de a prevedea posibilitatea stocării unei rezerve de carburanți lichizi în afara teritoriului țării.

Situația în sectorul energetic poate influența considerabil securitatea economică și dezvoltarea țării. Este necesar de a crea rezerve de petrol în țară. În condițiile de liberalizare a pieței industriei energetice, care presupune aderarea la piața comună europeană a energiei și gazului, securitatea sistemului de aprovizionare ar trebui să fie una din cerințele principale. Folosirea resurselor energetice locale și sporirea eficienței lor, crearea noilor capacități energetice în baza tehnologiilor avansate sunt considerate prioritare, menite să reducă dependența față de resurse importate.

Implementarea cu succes a Strategiei Energetice va contribui la soluționarea unor probleme conceptuale, fiind o componentă importantă în vederea abordării multidimensionale a sectorului energetic. Integrarea graduală a sistemului energetic din Republica Moldova în Comunitatea Energetică din Europa de Sud-est, va spori în primul rând integrarea în sistemul energetic pan-european, contribuind în același timp și la reducerea dependenței energetice unilaterale, problema energetică fiind analizată la nivel regional. În contextul Programului național de Gazificare, este prioritară dezvoltarea infrastructurii de gazoducte magistrale, branșamente și rețele interioare. Perspectiva funcționării terminalului de la Giurgiulești va contribui la reducerea dependenței energetice.

2.5.3 Consolidarea securității sociale

Pentru a consolida securitatea socială a cetățenilor, este esențial de a soluționa problemele ce țin de piața muncii, stabili un sistem durabil de securitate socială care să acopere grupurile de risc și de a educa și instrui o forță de muncă destul de bine calificată pentru a asigura continuarea creșterii economice.

În cazul unor situații de urgență ce țin de sănătatea publică, un număr sporit de persoane ar putea solicita îngrijire medicală dată fiind izbucnirea unor maladii contagioase, intoxicații în masă sau expunerea la radiație. Republica Moldova își dezvoltă sistemul național de pregătire pentru urgențele sănătății publice în conformitate cu standardele europene. Importantă în acest sens este valorificarea experienței acumulate în cadrul Parteneriatului pentru Pace (PfP).

Combaterea maladiilor contagioase, inclusiv a răspândirii virusului HIV/Sida și a tuberculozei este o responsabilitate a statului. În Republica Moldova, măsurile de prevenire a răspândirii maladiilor contagioase deosebit de periculoase sunt realizate în conformitate cu regulamentele medicale internaționale. Programe naționale sunt puse în aplicare pentru a reduce dependența de droguri, a limita răspândirea virusului HIV/SIDA și a tuberculozei.

Capacitatea și dezvoltarea durabilă a sistemului de securitate socială care protejează cetățenii în caz de risc social și oferă persoanelor cu handicap mijloacele de existență, joacă un rol important în prevenirea tensiunii sociale și asigură bunăstarea societății. Principalele sarcini ale sistemului de securitate socială sunt de a oferi asigurarea și asistența socială. Sistemul de asigurare socială de stat precede asigurarea pensiilor de stat, asigurare în caz de maternitate și boală, de șomaj, precum și în caz de accidente industriale sau boli profesionale. Pe parcursul dezvoltării și ameliorării sistemului, vor fi evaluate, categoria persoanelor asigurate va fi extinsă, în același timp, sporind responsabilitatea cetățenilor, vârsta de pensionare va fi ridicată treptat, precum și va fi dezvoltat un sistem de sprijin pentru șomaj (inclusiv plata indemnizațiilor) ceea ce va facilita întoarcerea mai rapidă a șomerilor pe piața muncii.

Serviciile asigurării sociale de stat acoperă trei domenii principale: asistența materială (indemnizații), îngrijirea socială și reabilitarea socială. Prestațiile acestor servicii vor crește, precum va crește și numărul categoriilor de persoane beneficiare de programe ale serviciilor sociale de alternativă. Managementul asistenței sociale și sistemul financiar vor fi ameliorate și educarea societății în problemele îngrijirii sociale și reabilitarea socială, drepturile și obligațiile cetățenilor vor fi promovate în continuare. Funcționarea asistenței sociale sunt împărțite de stat și autoritățile publice locale.

2.5.3.1 Ocrotirea sănătății

Sănătatea publică este un indicator important al unității și egalității sociale, bunăstării și sărăciei, precum și al factorilor de mediu și standarde culturale. În scopul obținerii unei ameliorări cât mai rapide a sănătății populației în Republica Moldova, este necesar de a eficientiza practica medicală a societății în baza unor măsuri științifice menite să amelioreze sănătatea, să prevină bolile și să prelungească longevitatea.

La realizarea acestei sarcini, trebuie să se țină cont de factorii de risc ai sănătății publice, precum protecția, mediului, securitatea consumatorului, asigurarea sănătății și securitatea muncii.

Scopul ameliorării ocrotirii sănătății este de a asigura calitatea serviciilor medicale disponibile pentru populație perfecționând structura serviciilor abilitate, de a obține consolidarea lor și spori calitatea serviciilor cotidiene de sănătate, eficiența costurilor și abordarea rațională față de pacienți, precum și de a crea baza pentru crearea unui sistem de servicii medicale departamentale integrate pentru a activa în situații de urgență atât pe plan local, cât și la scara întregii țări.

În alți termeni, obiectivul este de obține o calitate înaltă, ușor accesibilă pentru populație și un sistem de acordare a primului ajutor medical necostisitor, echitabil, calitativ și rapid pentru toți cetățenii Republicii Moldova.

2.5.3.2 Asigurarea caracterului unitar al societății

Consolidarea unei societăți echilibrate și democratice în Republica Moldova are loc pe calea implementării politicilor sale de integrare socială. Societatea în întregime joacă un rol important în dezvoltarea țării și asigurarea securității sociale, prin urmare societatea civilă este edificată cu scopul de a obține implicarea tuturor grupurilor populației în procesul dezvoltării țării. Procesul de integrare presupune integrarea politică, integrarea socială și regională a societății, precum și integrarea limbii și culturii. Pentru asigurarea unei funcționări eficiente a Republicii Moldova ca stat unitar, ce ocrotește caracterul polietic și multilingvistic al poporului său, este vitală implementarea unei politici a populației, obiectivele căreia urmăresc stoparea declinului demografic și a procesului general de îmbătrânire a societății moldovenești și atingerea pe viitor a unei rate pozitive de creștere a populației.

Republica Moldova garantează dreptul minorităților etnice sau diferitor grupuri sociale și le ajută să se integreze în societate. Republica Moldova va continua să sprijine informarea societății despre procesele politice, despre istoria și cultura țării, posibilitățile și drepturile participării la aceste procese, stimulând astfel spiritul civic și implicarea civilă. Concomitent cu naturalizarea cetățenilor străini, vor fi promovate implicarea lor în viața socială și politică.

Ameliorarea organizării forței de muncă, reducerea (prevenirea) șomajului, consolidarea legăturilor dintre învățământ/educație și piața muncii și prevenirea diferențelor regionale defavorabile sunt în măsură să minimalizeze riscul respingerii sociale.

La realizarea integrării societății în sfera învățământului, grupurile de tineret și copii sunt tineretul și copiii. Sistemul educației și politiciii culturale a statului va asigura obținerea și moștenirea atât a valorilor general umane specifice promovate de Republica Moldova, cât și a posibilităților de păstrare a educației interculturale și identitatea culturală a minorităților etnice. Sistemul educațional va continua să promoveze însușirea limbii de stat a Republicii Moldova, facilitând astfel, integrarea societății.

Politica culturală națională anticipează responsabilitățile de stat și municipale în păstrarea și dezvoltarea în continuare a tuturor naționalităților ce locuiesc în Republica Moldova, a moștenirii lor culturale, implicarea lor în viața contemporană.

2.5.4 *Securitatea alimentară și protecția consumatorului*

Scopul politicii în domeniul alimentar este de a dezvolta un sector agricol cu o producție corespunzătoare cerințelor pieței europene și globale și o calitate competitivă și costuri de producție. Pentru atingerea acestui obiectiv, vor fi întreprinse următoarele activități: modernizarea tehnologiilor de producție, asigurarea calității pe parcursul întregului proces de producere și distribuire, promovarea și dezvoltarea pieței de desfacere.

Credibilitatea, siguranța și calitatea produselor alimentare constituie criterii fundamentale, cărora țara trebuie să se conformeze pentru a asigura protecția sănătății consumatorului și competitivitatea produselor alimentare pe piețele interne și externe. Având în vedere influența acestei politici asupra sferelor socială și economică, precum și a domeniului politicii și relațiilor internaționale, elaborarea și implementarea unei astfel de politici este o sarcină actuală și importantă. Organizarea și dezvoltarea industriei alimentare, precum și aprovizionarea consumatorului cu produse alimentare sănătoase și calitative vor antrena două politici strâns legate între ele – politica economică a industriei alimentare și politica de credibilitate, siguranță și calitate a alimentelor.

În scopul promovării unei dezvoltări armonioase a zonelor rurale și ameliorării mediului înconjurător, va fi elaborată o concepție a dezvoltării rurale și, odată cu implementarea acesteia, va fi elaborat un program pe termen lung de dezvoltare a zonelor rurale și promovat businessul ce nu ține de agricultură, facilitând astfel soluționarea problemelor sociale și economice a zonelor rurale.

Situația epizootică din țară este supravegheată sistematic. Planurile preventive și de acțiune sunt elaborate și actualizate periodic pentru cazuri de pericole epidemiologice respective. În cazul unei infecții în masă a animalelor, vor fi elaborate și introduse o serie de măsuri de despăgubire pentru a elimina bolile animalelor.

2.5.5 *Asigurarea securității proprietății intelectuale*

În procesul de asigurare a securității proprietății intelectuale, se vor depune eforturi privind compatibilizarea și armonizarea sistemului proprietății intelectuale din Republica Moldova cu mecanismele existente la nivelul Uniunii Europene.

Un aspect important, și în același timp o condiție indispensabilă în domeniu, este îmbunătățirea aplicării în Republica Moldova a legislației privind proprietatea intelectuală. În contextul pericolelor interne și externe în domeniu, se va sensibiliza, educa și conștientiza societatea civilă din Republica Moldova cu privire

la domeniul și importanța drepturilor de proprietate intelectuală. Un element important prin prisma aspirațiilor europene ale țării, îl constituie și stimularea participării instituțiilor cu profil de cercetare, inovare și transfer tehnologic la programele privind protecția proprietății industriale, derulate în spațiul Uniunii Europene. Îmbunătățirea aplicării legislației în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe va contribui la organizarea și gestionarea sistemului național de protecție a proprietății intelectuale.

2.5.6 *Promovarea securității ecologice și conservarea biodiversității*

Republica Moldova își îndeplinește angajamentele ce derivă din diferite Tratatate internaționale privind mediul înconjurător urmărind obiectivul major de a perfecționa și moderniza sistemul național de monitorizare a calității mediului.

În acest scop, Republica Moldova întreprinde măsurile necesare în vederea armonizării legislației și reglementărilor naționale în domeniul protecției mediului și folosirii resurselor naturale cu Directivele UE, în conformitate cu recomandările Directoratului General pentru Mediu al Comisiei Europene.

Republica Moldova, de asemenea, participă activ în grupuri de lucru relevante stabilite de organizațiile internaționale de resort. Pentru a fi pregătiți corespunzător către depășirea consecințelor situațiilor de urgență care au generat o poluare cu agenți chimici și radioactivi, este necesară perfecționarea și modernizarea continuă a sistemului național de monitorizare a calității mediului, în conformitate cu standardele internaționale.

Pentru a preveni răspândirea necontrolată în natură a organismelor genetic modificate (OGM), Republica Moldova va impune prevederi stricte privind importul, analiza riscurilor, etichetarea, monitorizarea și controlul OGM.

Depunerea eforturilor privind neutralizarea influențelor antropogene care influențează negativ biodiversitatea și ecosistemul în general. Statul va susține în continuare protecția speciilor pe cale de dispariție, în tandem cu întreprinderea măsurilor repopularea Republicii Moldova cu specii viețuitoare tradiționale ale acestui teritoriu. Controlul poluării și emisiilor, managementul riscului, vor contribui, pe lângă conservarea biodiversității, la crearea unui mediu sănătos de viață.

2.5.7 *Politica dezvoltării regionale*

Implementarea politicii dezvoltării regionale a Republicii Moldova în conformitate cu legislația în vigoare va asigura o dezvoltare rapidă a regiunilor subdezvoltate și reducerea diferențelor standardelor de viață în interiorul țării, precum și va facilita dezvoltarea echilibrată a întregii țări.

La nivel guvernamental, va fi asigurată promovarea unei politici regionale și coordonarea cu instrumentele structurale în conformitate cu standardele UE. Concentrarea resurselor și sistemul instituțional vor fi consolidate, iar capacitatea lor va spori atât la nivel național, cât și regional și local.

Una din precondițiile dezvoltării mai rapide a țării și asigurării securității și stabilității sale interne îl constituie o reformă administrativă de succes cu implementarea proiectelor ce promovează dezvoltarea administrării locale.

Pe măsura implementării obiectivelor politicii de dezvoltare regională, vor fi asigurate condițiile favorabile pentru atragerea investițiilor și dezvoltarea activităților întreprinzătoare, fapt care oferă sprijin regiunilor mai puțin dezvoltate și rar populate. Este importantă dezvoltarea infrastructurii locale. Este importantă dezvoltarea infrastructurii locale, rețelei rutiere (inclusiv drumuri de alternativă pentru rutele principale) și a sistemului de comunicații, precum și asigurarea infrastructurii pentru învățământ și cultură au, de asemenea, o importanță deosebită.

2.6 Securitatea tehnologiilor informaționale

Odată cu creșterea rolului tehnologiilor informaționale în sectoarele private și public, crește rolul lor în securitatea și apărarea statului și a cetățenilor săi, mai ales, ținând cont de faptul că, în sfera tehnologiilor informaționale, nu există frontiere de stat. Totodată, crește și necesitatea de a asigura securitatea și administrarea eficientă a sistemelor informaționale naționale, precum și de a proteja drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova.

Având în vedere computerizarea rapidă a țării securitatea informațională va fi asigurată la nivel juridic și organizațional prin reducerea factorilor principali de risc, precum efectele virusilor informatici, funcționarea defectuoasă a computerelor și softurilor, neglijența sau rea-voința utilizatorilor și conectarea neautorizată a persoanelor terțe.

În scopul ameliorării securității tehnologiilor informaționale este necesară elaborarea unui proiect de dezvoltare a rețelei comunicaționale de rezervă pentru a fi utilizată în cazuri de criză. Pentru depozitarea securizată a bazei de date de importanță națională este necesară crearea arhivelor și stocurilor de documente electronice.

În scopul prevenirii crimelor informatice și a amenințărilor față de securitatea internă, care ar putea fi generată de vulnerabilitatea sistemelor tehnologiilor informaționale, precum și a asigurării securității bazelor de date și a registrelor, sunt necesare întreprinderea măsurilor organizaționale și de securitate fizică. În

caz contrar, crimele informatice pot căpăta o formă periculoasă a crimei organizate de rând cu traficul ilegal de arme și droguri.

Pentru ca sistemul de stat de apărare să funcționeze corespunzător în caz de criză sau război și ca statul să poată transmite la timp și eficient fluxul de informații, inclusiv cele clasificate, dintre Republica Moldova și lumea externă, este imperativ de a institui capacitățile naționale necesare pentru efectuarea schimbului securizat și stocare a informațiilor.

3. Politica externă – instrument de asigurare și consolidare a securității naționale a Republicii Moldova

Politica externă face parte din politica de securitate a Republicii Moldova, având scopul de a influența mediul internațional de securitate de o manieră care să corespundă intereselor naționale ale țării. Activitățile pe plan extern, realizate în contextul implementării politicii de securitate națională, sunt orientate spre stabilirea și consolidarea unor astfel de relații internaționale și formule de cooperare care să diminueze riscul de implicare în conflicte ce ar amenința interesele naționale, iar în cazul unui astfel de conflict, ar permite soluționarea sa prin eforturi comune cu partenerii strategici externi.

Stabilitatea, predictibilitatea și continuitatea pozițiilor fundamentale ale politicii externe moldovenești sunt unele din precondițiile, care ar permite Republicii Moldova să devină un stat european democratic, cu economie avansată și cu un nivel înalt de securitate.

Dimensiunea economică a politicii externe este privită ca un factor important în acest context. Diversificarea zonelor de acces pentru exporturile moldovenești, asigurarea securității energetice, atragerea investițiilor străine, promovarea standardelor OMC și altor standarde occidentale pentru comerțul moldovean, precum și extinderea zonelor de comerț liber se vor afla în permanență în vizorul politicii externe a Republicii Moldova.

Ațiunile specifice de politică externă urmăresc stabilirea unei cooperări durabile cu țările, care împărtășesc același sistem de valori ca și Republica Moldova – democrația, statul de drept, economia de piață și drepturile omului. Obiectivele de securitate națională vor fi atinse prin intermediul realizării unor activități diplomatice specifice, pe plan multilateral și bilateral, și a unei politici externe creative, dinamice și pragmatice, bazată pe respectarea tratatelor și acordurilor internaționale la care Republica Moldova este parte, a obiectivelor și principiilor Cartei ONU.

Republica Moldova urmărește scopul să devină drept un model pentru alte țări, demonstrând

viabilitatea statului multiethnic în care sunt respectate drepturile și onoarea tuturor cetățenilor indiferent de apartenența lor etnică, lingvistică sau religioasă.

Procesul de integrare europeană, consolidarea continuă a cooperării cu statele membre ale UE, participarea activă la eforturile globale, regionale și sub-regionale orientate spre promovarea stabilității și securității internaționale, dezvoltarea relațiilor cu NATO pornind de la principiul constituțional de neutralitate, menținerea unor relații constructive cu statele vecine și cu partenerii economici tradiționali, gestionarea eficientă a problemelor comune de ordin social-economic, financiar, ecologic, etc. reprezintă priorități majore în domeniile politicii externe și securității naționale ale Republicii Moldova.

3.1 Participarea la eforturile internaționale orientate spre gestionarea amenințărilor și provocărilor contemporane

Cadrul de cooperare multilaterală, oferit de organizațiile internaționale, permite abordarea și soluționarea problemelor de securitate globală și regională, fapt care contribuie la consolidarea securității naționale. Republica Moldova este obiectiv interesată să susțină activ, alături de statele Uniunii Europene inițiativele din cadrul ONU, Consiliului Europei, OSCE și al altor organizații internaționale orientate spre prevenirea și reglementarea conflictelor regionale și interne, combaterea terorismului internațional, contracararea crimei transfrontaliere, prevenirea degradării mediului ambiant și bolilor contagioase, proliferarea armelor de distrugere în masă, eliminarea sărăciei și promovarea dezvoltării, etc.

Luând în calcul persistența conflictelor interne, multe dintre care sunt asociate cu existența unor entități separatiste, inspirate și susținute din exterior, care amenință securitatea regională și afectează integritatea teritorială și independența statelor suverane, Republica Moldova sprijină crearea sau funcționarea eficientă în cadrul organizațiilor internaționale relevante, în particular ONU și OSCE, a mecanismelor de mediere și consultări, precum și de prevenire și administrare a crizelor și conflictelor. De asemenea, în cadrul organizațiilor internaționale vor fi activ susținute inițiativele ce vizează instituirea sau eficientizarea mecanismelor de control al onorării angajamentelor asumate de către statele membre. Participarea Republicii Moldova la operațiunile de pace sub egida și mandatul ONU și la misiunile OSCE de pe continentul european sunt subordonate aceluiași obiectiv. Pregătirea capacităților necesare pentru participarea la operațiunile internaționale de pacificare, inclusiv lărgirea acestei participări este parte integrantă a planurilor de dezvoltare și reformă

a Forțelor armate și organelor de drept ale Republicii Moldova.

Republica Moldova participă la activitățile antiteroriste întreprinse la nivel internațional și susține în cadrul organizațiilor internaționale inițiativele menite să prevină și să stopeze extinderea acestui fenomen.

În calitate de membru responsabil al comunității internaționale și luând în calcul producerea și traficul ilegal de arme în zonele aflate în afara controlului guvernelor țărilor afectate de conflict intern, Republica Moldova sprijină eforturile care urmăresc consolidarea măsurilor de încredere, fortificarea și extinderea regimurilor internaționale de control al armamentelor și prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă, precum și a unor categorii de arme convenționale. În timp ce recunoaște importanța Tratatului cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (FACE) ca instrument al securității europene, al cărui scop este asigurarea transparenței activităților militare prin intermediul controlului armelor convenționale, schimbului de informații și implementării unui sistem cuprinzător de monitorizare, Republica Moldova, în calitate sa de stat semnatar, va iniția actul ratificării Tratatului FACE Adaptat doar în cazul în care acest pas va corespunde nevoilor de securitate ale țării, văzute și prin prisma respectării integrale a prevederilor sale de către statele părți.

3.2 Procesul de integrare în Uniunea Europeană

Extinderea Uniunii Europene este un factor care stabilizează sistemul de securitate europeană și lărgeste arealul geografic în care dezvoltarea politică, economică și socială în baza principiilor democratice este garantată. Securitatea națională a Republicii Moldova nu poate fi concepută separat de securitatea europeană.

Procesul de integrare europeană și obținerea calității de membru al Uniunii Europene va influența pozitiv și va consolida securitatea Republicii Moldova, precum și va asigura instaurarea stabilității și prosperității în țară.

Republica Moldova susține eforturile țărilor europene orientate spre asigurarea unui sistem durabil de securitate în Europa. Cooperarea regională, realizată prin intermediul unor organizații sub-regionale, a căror finalitate este facilitarea integrării în Uniunea Europeană, este un element suplimentar al procesului de consolidare a securității pe continent. Republica Moldova participă activ la activitățile specifice desfășurate pe linia instituțiilor și inițiativelor regionale, care urmăresc sporirea stabilității regionale și, prin urmare, consolidarea stării de securitate în Europa.

Aprofundarea dialogului politic și a cooperării pe linia Politicii Externe și de Securitate Comune a Uniunii Europene (CFSP), precum și colaborarea părților în soluționarea problemei transnistrene va contribui la consolidarea securității naționale și celei regionale. În contextul problematicei transnistrene, este esențială participarea Uniunii Europene, alături de Statele Unite ale Americii, în procesul de negocieri. Succesul Misiunii UE de asistență la frontieră în Republica Moldova și Ucraina va facilita soluționarea problemelor de securitate regională generate de producerea și traficul ilegal de arme.

3.3 Cooperarea cu Organizația Tratatului Nord-Atlantic

Raporturile Republicii Moldova cu NATO pornesc de la principiul constituțional de neutralitate al țării, se înscriu în limitele Parteneriatului Euro-Atlantic și Parteneriatului pentru Pace și corespund intereselor naționale ale statului. Procesul de aprofundare multidimensională și complexă a acestor relații, susținut de ambele părți, urmărește edificarea unui sistem funcțional al securității naționale al Republicii Moldova, precum și trecerea țării de la calitatea de consumator la cea de generator al securității regionale. În același timp, prin cooperarea cu NATO, Republica Moldova urmărește perfecționarea capacităților naționale îndreptate împotriva noilor tipuri de amenințări precum și celor vechi de tip convențional.

Lansarea Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova-NATO confirmă orientarea europeană a Republicii Moldova. Implementarea IPAP înseamnă reformarea întregului sistem al securității naționale, în conformitate cu standardele occidentale în domeniul securității. Măsurile de reformare întreprinse în cadrul IPAP sunt complementare procesului de transformări pe linia integrării europene.

Instituirea mecanismelor unui control civil eficient asupra forțelor armate și întregului sector de securitate națională al țării, majorarea gradului de inter-operabilitate a forțelor armate ale Moldovei și instituțiilor ei de forță cu cele din spațiul european, precum și crearea instrumentelor adecvate de bugetare a sectorului securității naționale constituie obiective ale procesului respectiv de reforme.

3.4 Relațiile de securitate în bazinul Mării Negre

Cel mai important factor de insecuritate și instabilitate în regiunea Mării Negre îl constituie existența unor conflicte înghețate și zone aflate în afara normelor internaționale de drept. Transformarea zonei Mării Negre într-un spațiu de securitate, stabilitate, democrație și prosperitate, în cadrul unui

proces multilateral susținut de partenerii europeni, are potențialul de a consolida securitatea regiunii și, implicit, securitatea națională a Republicii Moldova.

Relațiile de securitate în bazinul Mării Negre se dezvoltă atât pe baze bilaterale cât și în cadrul diferitor instituții și formule de cooperare multilaterală. Ponderea Uniunii Europene și NATO la cooperarea de securitate în bazinul Mării Negre este în creștere, urmare a proceselor de extindere a acestor două organizații.

Republica Moldova întreține relații de parteneriat și dezvoltă plenar cooperarea cu țările din regiune, pornind de la contextul pe care îl implică diversitatea arealului Mării Negre.

Participarea Statelor Unite ale Americii la procesul de conectare a regiunii Mării Negre la spațiul euro-atlantic de securitate constituie o garanție în această privință.

Dezvoltarea economică a Federației Ruse este de o importanță crucială pentru securitatea, stabilitatea și prosperitatea întregii regiuni a Mării Negre. Din această perspectivă, Republica Moldova utilizează oportunitățile și potențialul pe care le implică relațiile moldo-ruse, inclusiv, pentru promovarea cooperării în vederea combaterii terorismului, crimei organizate, proliferării de armament, etc.

Republica Moldova atribuie importanță participării sale la Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră urmărind, totodată, scopul de a consolida cooperarea în cadrul OCEMN în domeniile energeticii, comerțului, transporturilor, comunicațiilor, turismului și dezvoltării infrastructurilor.

3.5 Cooperarea la nivel bilateral în domeniul securității

Securitatea internațională depinde în mod direct de calitatea relațiilor bilaterale între membrii comunității internaționale, deși viziunea statelor și contribuția lor în acest proces este diferită. Rolul esențial în asigurarea securității internaționale îl dețin statele posesoare a resurselor majore politico-militare, economice și informaționale influențând astfel situația atât la nivel regional cât și cel global.

Republica Moldova dorește cultivarea relațiilor de prietenie cu toate statele democratice. Poziția respectivă a Moldovei va fi promovată conform principiilor cartei ONU, precum și în scopul obținerii sprijinului altor state în realizarea priorităților naționale ale Republicii Moldova, inclusiv a celor ce țin de ridicarea standardelor de trai a populației țării, obținerea soluției durabile pentru conflictul transnistrean, precum și asigurarea locului pentru Moldova într-o Europă unită și liberă.

Așa precum Republica Moldova solicită asistență din partea unor state mai puternice și prospere în susținerea dezvoltării sale la capitolul securității naționale, cel politic și economic, în același fel, Republica Moldova, la rândul său, va oferi, în măsura posibilităților de care dispune, ajutor umanitar, politic, economic și de securitate pentru alte țări care au nevoie de acest ajutor.

Republica Moldova atribuie o importanță strategică relațiilor sale cu SUA, inclusiv în domeniul securității, atât în cadrul bilateral cât și cel multilateral. Această cooperare implică menținerea unui dialog politic intens la toate nivelele, consultări pe probleme de securitate, sprijin reciproc în domeniul politicii externe, schimbului de informații, precum și atragerea asistenței din partea SUA pentru realizarea proiectelor în diferite sfere de dezvoltare a Republicii Moldova.

Vocația europeană a Republicii Moldova și procesul de integrare în UE, condiționează necesitatea dezvoltării unor relații strânse cu statele membre ale UE, menținerii unui dialog activ, schimbului de experiență, realizării proiectelor comune. Republica Moldova se conduce de principiile unei cooperări deschise, constructive și ascendente cu statele membre ale UE, implementând standarde și practica europeană în domeniul securității.

Republica Moldova dorește să imprime un caracter de parteneriat durabil și constructiv dialogului său cu Ucraina și România. Republica Moldova se menține pe poziția că valorile europene comune, respectul pentru independența, suveranitatea și integritatea teritorială urmează să domine în viitor raporturile sale cu Ucraina și România. În context, Republica Moldova consideră importantă încheierea tratatelor politic de bază și de frontieră cu România. Una din prioritățile cooperării Republicii Moldova cu statele vecine o constituie asigurarea securității regionale, inclusiv, pe dimensiunile economice, energetice și ecologice.

Republica Moldova va acorda importanță specială cooperării active cu Țările Baltice și statele Europei

Centrale și de Sud-est, implicit, în scopul preluării experienței în procesul de integrare europeană.

Republica Moldova va continua dezvoltarea cooperării bilaterale cu Federația Rusă într-un spirit de prietenie și cooperare potrivit prevederilor Tratatului politic de bază, care corespunde intereselor popoarelor ambelor state. Republica Moldova va direcționa politica sa în vederea realizării potențialului constructiv al relațiilor bilaterale în sfera politică, economică, socială, energetică cu Federația Rusă, precum și a soluționării problemei transnistrene în baza respectării independenței și integrității sale teritoriale.

4. Strategia Securității Naționale. Elementele acesteia.

După adoptarea prezentului document va fi elaborată și aprobată Strategia Securității Naționale, care va descrie căile de atingere a stării de securitate națională, mecanismele de cooperare dintre componentele sistemului securității naționale ce include organizațiile non-guvernamentale și mass-media, instrumentele de coordonare a activității sectorului securității naționale și instituțiilor cu responsabilități pe dimensiuni aparte ale securității, procedeele de finanțare a sectorului securității naționale și etapele de reformare a sistemului securității naționale a Republicii Moldova. Strategia Securității Naționale va fi aprobată de Guvernul Republicii Moldova. Acest document servi drept bază pentru elaborarea Strategiei Militare Naționale, Strategiei de informare publică pe probleme de securitate națională și alte strategii sectoriale în domeniul securității naționale.

Dispoziții finale și tranzitorii

După adoptarea prezentei Concepții, Hotărârea Parlamentului nr.445-XIII din 15 mai 1995 cu privire la aprobarea Concepției securității naționale a Republicii Moldova își încetează efectele juridice.

Concepția Securității Naționale a Republicii Moldova va fi completată și modificată pe măsura îndeplinirii priorităților Republicii Moldova în domeniul securității naționale.

Sursă: <http://www.mfa.md/evenimente/681/>

Alexandru BURIAN – la 55 de ani

Doctor habilitat în drept, profesor universitar, director al Institutului de Istorie, Stat și Drept al AȘM

Născut la 25 ianuarie 1953 în satul Bravicea, raionul Călărași, satul care a dat științei mondiale pe frații gemeni fizicieni, academicienii Vsevolod și Sveatoslav Moscalenco. Omagiatul Alexandru Burian se mândrește cu celebrii săi coonsăteni, străduindu-se, la rîndul său, să-și aducă contribuția în domeniul de cercetare și de activitate pe care și l-a ales în tinerețe și pe care continuă să-l slujească cu devotament. Alexandru Burian este primul doctor habilitat în drept internațional din țara noastră, are o experiență impresionantă și în activitatea diplomatică.

Studiile: a absolvit Școala pedagogică din Orhei (1967-1971); facultatea de istorie a Universității de Stat din Chișinău (1975-1978); facultatea de economie și drept a Universității Prietenia Popoarelor “Patricio Lumumba” din Moscova (1978-1984); doctorantura la Institutul Stat și Drept al Academiei de Științe a URSS din Moscova (1984-1987).

Titluri și grade științifice: licențiat în drept, interpret din limba spaniolă în limba rusă, Universitatea Prietenia Popoarelor “Patricio Lumumba”, Moscova (1984); doctor în drept, specialitatea – drept internațional public, Institutul Stat și Drept al Academiei de Științe a URSS (1987); doctor habilitat în drept, specialitatea – drept internațional public, Institutul de Filosofie, Sociologie și Drept al AȘM (2003).

Titluri științifico-didactice: lector superior universitar (1994); conferențiar universitar (2002); profesor universitar (2006).

Activitatea de muncă și experiența managerială:

- Învățător la clasele primare, Școala de 8 ani din satul Soltănești, raionul Nisporeni (1971-1972).
- Serviciul militar obligatoriu în Forțele Armate ale URSS (1972-1974).
- Învățător de istorie, Școala medie din satul Bravicea, raionul Călărași (1974-1978).
- Administrator, administrator principal, vicedirector al hotelului “Oktiabriskaia” (actualmente “Prezident-hotel”) al CC al PCUS, Moscova (din aprilie 1983 pînă în iunie 1988).
- Colaborator științific superior în Secția relații externe a Institutul ML al CC al PCUS, Moscova (din iulie 1988 pînă în iunie 1990).
- Deputat în Parlamentul Republicii Moldova, Membru salarizat al Comisiei pentru relații externe a Parlamentului Republicii Moldova (din martie 1990 pînă în februarie 1993).
- Deputat în Parlamentul Republicii Moldova, Președinte al Comisiei pentru relații externe a Parlamentului Republicii Moldova (din februarie 1993 pînă în martie 1994).
- Șef al delegației parlamentare moldovenești la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, Strasbourg (1993-1994).
- Șef al delegației parlamentare moldovenești la negocierile cu Kazahstanul (1993).
- Viceministru, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Moldova (din aprilie 1994 pînă în august 1995).
- Șef al delegației guvernamentale moldovenești la negocierile cu România privitor la punctele de trecere la frontiera moldo-română (1995).
- Șef al delegației guvernamentale moldovenești la negocierile cu Rusia privitor la Tratatul de bază moldo-rus (1995).
- Șef al delegației guvernamentale moldovenești la negocierile cu Iranul (1994), Cuba (1994), China (1994), Mexic (1995), Peru (1995), Bolivia (1995), Argentina (1995), Malta (1996).
- Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Moldova în Germania, Spania și Danemarca (din 1995 pînă în 1997).
- Vicerector pentru relații internaționale la Universitatea Liberă Internațională din Moldova (din septembrie 1997 pînă în mai 1998).
- Șef Catedră Drept Internațional și Relații Internaționale la Academia de Administrare Publică pe lângă Guvernul Republicii Moldova (din august 1999 pînă în august 2001).
- Vicerector pentru relații internaționale, Director Departament Drept internațional și Relații internaționale la Academia de Relații Internaționale și Studii Diplomatice din Moldova, actualmente Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova, (din august 2001 pînă în august 2003).
- Șef Sector protocol și vize al Parlamentului Republicii Moldova (din decembrie 2002 pînă în aprilie 2003).

- Director Departament Relații Internaționale și Politică Externă la Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova (din august 2003 până în septembrie 2004).

- Profesor universitar titular la Catedra Drept internațional și Dreptul relațiilor economice externe, Universitatea de Stat din Moldova (din septembrie 2004 până în prezent).

- Director al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei (din decembrie 2005).

Activitatea științifică:

- Autor a circa 120 publicații, inclusiv 6 monografii și 12 manuale universitare în domeniul dreptului internațional public, dreptului diplomatic și consular, dreptului internațional cosmic, teoriei relațiilor internaționale, geopoliticii lumii contemporane, protocolului și ceremonialului diplomatic etc.

- Membru al Consiliului științific specializat la specialitățile: drept constituțional și drept internațional public din cadrul Institutului de Filosofie, Sociologie și Drept al AȘM (2001 - 2003).

- Membru al Comisiei de experți în drept a Comisiei Superioare de Atestare a RM (2002 - 2004).

- Președinte al Comisiei de experți în drept a Consiliului Național de Acreditare și Atestare al RM (2004 - 2006).

- Președinte al Seminarului științific de profil la specialitatea drept internațional public din cadrul Universității de Stat din Moldova (2004 - 2006).

- Președinte al Consiliului științific specializat la specialitatea drept internațional public din cadrul Universității de Stat din Moldova (2004 - 2006).

- Președinte al Consiliului științific specializat la specialitatea drept internațional public din cadrul Institutului de Istorie, Stat și Drept al AȘM (2006 - prezent).

A pregătit: 6 doctori în drept; în prezent 6 doctoranzi pregătesc tezele în domeniul dreptului internațional public și teoriei și istoriei relațiilor internaționale și dezvoltării globale.

Distincții: medalia jubiliară „60 de ani ai Republicii Populare Mongole”, Medalia jubiliara «XXV de ani ai Universității Prietenia Popoarelor „Patricio Lumumba”», Medalia „The Great Wall”, Ministerul Culturii al Republicii Populare Chineze, Medalia „Meritul Civic” a R.M., Medalia „Colaborator emerit al ASDAP”, Academia de Administrare Publică, Medalia jubiliară „60 de ani de la fondarea primelor instituții academice din Republica Moldova”, Medalia jubiliară „60 de ani ai Universității de Stat din Moldova”.

CERINȚELE PRIVIND PUBLICAȚIILE

Stimați colegi!

Vă reamintim cerințele privind manuscrisele prezentate spre publicare:

1. Articolul sau studiul se prezintă sub formă de manuscris (în două exemplare) și în format electronic (WinWord). Pe manuscris se indică data prezentării (revizuirii) articolului. Manuscrisul este semnat de către autor.

2. Textul: Word, Times New Roman; Font size 12; Space 1,5. Paginile urmează a fi numerotate.

3. Referințele: Notele bibliografice se prezintă la sfârșitul textului în formă originală: numele autorului, denumirea lucrării, anul și locul ediției, pagina. În format electronic: Word, Times New Roman; Font size 10; Space 1.

4. Volumul: textului articolului sau studiului științific să nu depășească o 1c.a., aproximativ 20 de pagini, comunicărilor științifice -10-12 pagini; al recenziilor maximum 5 pagini.

5. Rezumat. Articolele trebuie să fie însoțite în mod obligatoriu de un rezumat tradus într-o limbă de circulație internațională (engleză, franceză) în volum până la 200 de cuvinte. În format electronic: Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Comunicările mici și recenziile nu conțin asemenea rezumate).

6. Extras din procesul verbal al ședinței catedrei (secțiilor, sectoarelor instituțiilor academice) cu recomandarea spre publicare.

7. Recenzia articolului cu recomandarea spre publicare prezentată de 1-2 specialiști cu grad științific de doctor/doctor habilitat în domeniul respectiv (pentru doctoranzi și competitori).

8. Materialul ilustrativ se prezintă în format A4, în formă grafică clară, cu numerotarea poziției fiecărui obiect, însoțit de o legendă. Fotografiiile și desenele trebuie să fie numerotate și însoțite de explicații.

9. Date despre autor:

- a. Numele, prenumele;
- b. Data, luna, anul nașterii;
- c. Gradul și titlul științific;
- d. Locul de muncă cu indicația funcției;
- e. Datele CPAS (codul asigurării sociale);
- f. Adresele de la serviciu și domiciliu, cu indicarea: telefon, fax, e-mail;
- g. Datele Buletinului de identitate;
- h. Codul personal de identificare.
- i. Numele, prenumele și titlul articolului în limbile română, engleză și rusă.

Manuscrisele și varianta în format electronic pot fi prezentate direct la Colegiul de redacție al Revistei (I.I.S.D. al A.Ș.M., 31 August str., 82, MD-2012, Chișinău, MD 2012) sau trimise prin e-mail: dreptinternational@mail.md. Telefon: (37322) 23-33-10.

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ РУКОПИСЕЙ

Уважаемые авторы!

Напоминаем требования к оформлению рукописей, представляемых для опубликования:

1. Рукопись представляется **в двух экземплярах вместе с ее электронной копией** (программный редактор WinWord).
2. Текст должен быть отпечатан через 1.5 компьютерных интервала 14 шрифтом, сноски - 10 шрифтом. Страницы должны быть пронумерованы.
3. Нумерация сносок **постраничная, сквозная**.
4. Автором текст статьи (цитаты, цифры, сноски) должен быть вычитан и сверен.
5. Объем статьи и информация о научных конференциях не должен превышать **20-22** машинописных страниц, научного сообщения – **10-12**, а рецензии - **5** страниц.
6. К рукописи должны прилагаться:
 - 1) **справка об авторах (соавторах)** с указанием:
 - а) фамилии, имени, отчества;
 - б) числа, месяца, года рождения;
 - в) ученой степени, ученого звания;
 - г) основного места работы, должности;
 - д) номера страхового свидетельства Пенсионного фонда (СРАС);
 - е) домашнего и служебного адресов и телефонов;
 - ж) паспортных данных (серия, номер, кем и когда выдан);
 - з) персонального идентификационного номера.
 - 2) транслитерация фамилии и инициалов автора и перевод заглавия рукописи на английский язык.
 - 3) резюме статьи на английском или французском языке (до 200 слов).
 - 4) Рецензия и выписка из протокола заседания кафедры о рекомендации к печати (для аспирантов, докторантов и соискателей).
7. Автором должен быть подписан **первый** экземпляр рукописи.
8. Рукописи, направленные автором на доработку, подлежат возврату в редакцию в рекомендованный срок с производственными изменениями и исправлениями в тексте (**в отпечатанном виде**) и с **электронной копией**.
9. Рецензии присылаются вместе с рецензируемыми книгами. В противном случае рецензии опубликованы не будут.
10. Статьи направляются **по почте** (не заказной) на адрес редакции: МД 2012, Республика Молдова, Кишинев, ул. 31 августа 1989 года, № 82 или по электронной почте: alexandruburian@yahoo.com, alexandruburian@mail.ru. Телефон: (37322) 23-33-10.

REQUIREMENTS REGARDING SCIENTIFIC PUBLICATINOS

Dear colleagues!

We want to remind you the requirements regarding manuscripts presented for publication:

1. The article or the study presented in written (two copies) and electronic formats (WinWord). On the written version to be indicated: date of presentation (revision) of the article. The written version is signed by the author.

2. The text: Word, Times New Roman; Font size 12; Space 1,5. Pages shall be numbered.

3. References: bibliographical notes to be presented at the end of the text in the original form: author's name, work's title, year and place of publication, page. In electronic format: Word, Times New Roman; Font size 10; Space 1.

4. Length: article of study text shall not exceed 20-22 pages; for scientific presentations -10-12 pages; for reviews – maximum 5 pages.

5. Summary. Articles shall be obligatorily accompanied by a summary translated into an international language (English, French), comprising not more then 200 words. In electronic format: Word, Times New Roman; Font size 11; Space 1. (Short presentations and reviews do not contain such summaries).

6. Extract from minute of the chair's meeting (sections, sectors of the academic institutions).

7. Review to the article with the recommendation for publication, presented by 1-2 professionals holding the scientific degree of Doctor in Law/Doctor Habilitat in the corresponding field (for doctoral students and competitors).

8. Illustrative material to be presented in A4 format, in a clear graphic form, the position of each object numbered, accompanied by a legend. Photographs and pictures shall be numbered and accompanied by explanations.

9. Data about the author:

- j. Name, surname;
- k. Date, month, year of birth;
- l. Degree or scientific title;
- m. Working place with the indication of function;
- n. CPAS data (code of the social insurance);
- o. Working and home addresses, with the indication of the telephone, fax, e-mail;
- p. Data from the Identity Card;
- q. Personal Identification Code;
- r. Title of the article in Romanian, English and Russian languages;

Written and electronic versions can be presented directly to the Editorial Board (I.H.S.L. of the A.S.M., 82, 31 August Str., MD-2012, Chisinau, Republic of Moldova) or sent by e-mail: alexandruburian@yahoo.com, alexandruburian@mail.ru. Telephone: (37322) 23-33-10.

DATE DESPRE AUTORI

ÁNGEL, José Luis Iriarte. Doctor în drept, profesor universitar, Universitatea Publică din Navarra, Spania (Catedrático de Derecho Internacional Privado, Universidad Pública de Navarra, Espana)

BURIAN, Alexandru. Doctor habilitat în drept, profesor universitar, director al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

BICHERSCHI, Tatiana. Magistru în relații internaționale, competitor, cercetător științific stagiar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

CAZAN, Roman. Magistru în drept, competitor, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

CEBAN, Cristina. Doctor în drept, conferențiar cercetător, cercetător științific superior, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

CHIRTOACĂ, Leonid. Doctor în drept, cercetător științific superior, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

CHIRTOACĂ, Natalia. Doctor în drept, conferențiar universitar, secretar științific al Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

CUCOȘ, Diana. Doctor în drept, cercetător științific superior, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

DORUL, Olga. Magistru în drept, doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

GAMURARI, Vitalie. Doctor în drept, conferențiar universitar *interimar*, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

GLUHAIA, Diana. Magistru în drept, doctoranda, Universitatea Publică din Navarra, Universitatea din Salamanca, Spania; Școala Doctorală în Științe Juridice Ca' Foscari (Universidad Pública de Navarra, Universidad de Salamanca (España), Scuola Dottorale Interateneo in Scienze Ghiuridiche Ca' Foscari, Italia)

GROSU, Ruslana. Magistru în drept, competitor, cercetător științific stagiar, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

HARUȚA, Ana. Doctorand, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

IOVIȚA, Alexandrina. Doctorand, lector superior la Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova

LAZĂR, Tudor. Doctor în drept, conferențiar universitar *interimar*, vicerector la Universitatea de Studii Europene din Moldova

NAZARIA, Sergiu. Doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar la Institutul de Stat de Relații Internaționale din Moldova, directorul Centrului de Cercetări Strategice din Republica Moldova

POPESCU, Dumitru. Doctor în drept, profesor universitar, cercetător științific gradul I, Institutul de Cercetări Juridice al Academiei Române

RADU, Ghenadie. Doctor în drept, Universitatea din Grenobl, Franța (Université de Grenoble 2, France)

SACAGIU, Vladimir. Magistru în drept, doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

SACOVICI, Vasiliu. Doctor habilitat în științe politice, Ambasador Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Belarusi în Republica Moldova

TROMBIȚAIA, Iulia. Magistru în drept, competitor, Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei

REVISTA MOLDOVENEASCĂ
DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE

Publicație periodică științifico-teoretică și informațional-practică
fondată de Institutul de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei
și Asociația de Drept Internațional din Republica Moldova

ISSN 1857-1999

Apare de 4 ori pe an

Nr. 1, 2008
Tiraj 150 ex.

© Institutul de Istorie, Stat și Drept al A.Ș.M. , 2008
Отпечатанно в типографии «Бизнес-Элита»
Верстка: Дюкарева Виктория